



T.C.

ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**ULUSLARARASI İMAM HATİP LİSELERİ
ÖĞRENCİLERİNİN UYUMU: ULUSLARARASI PROF. DR.
MUHAMMED HAMİDULLAH ANADOLU İMAM HATİP
LİSESİ ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MEHMET HALİT ATEŞ

FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

ANKARA, 2021

T.C.
ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**ULUSLARARASI İMAM HATİP LİSELERİ
ÖĞRENCİLERİNİN UYUMU: ULUSLARARASI PROF. DR.
MUHAMMED HAMİDULLAH ANADOLU İMAM HATİP
LİSESİ ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MEHMET HALİT ATEŞ

FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Zekiye DEMİR

ANKARA, 2021

ONAY SAYFASI

Mehmet Halit Ateş tarafından hazırlanan “Uluslararası İmam Hatip Liseleri Öğrencilerinin Uyum: Uluslararası Prof. Dr. Muhammed Hamidullah Anadolu İmam Hatip Lisesi Örneği” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği / oy çokluğu ile Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı’nda Doktora/Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Unvan Adı Soyadı	Kurumu	İmza
Prof. Dr. Zekiye DEMİR	AYBÜ	
Prof. Dr. Özcan GÜNGÖR	AYBÜ	
Prof. Dr. Sıtkı YILDIZ	KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ	
Jüri Üyesi:		
Jüri Üyesi:		

Tez Savunma Tarihi: 18/03/2021

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı’nda Doktora/Yüksek Lisans tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

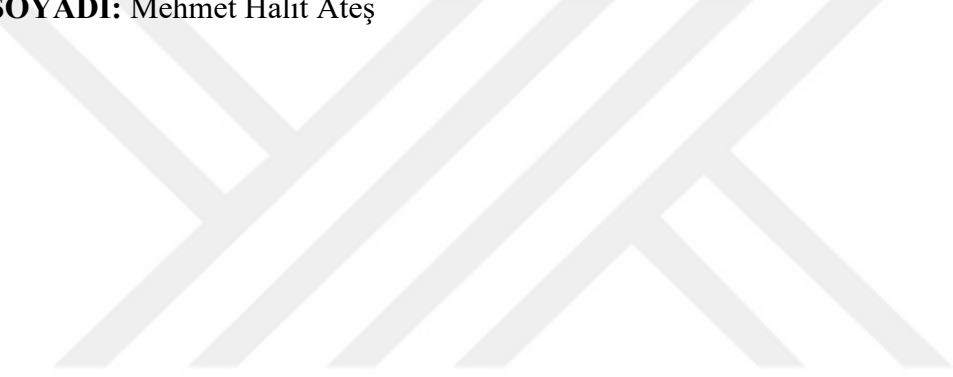
Unvan Adı Soyadı

BEYAN

Bu tez çalışmasının kendi çalışmam olduğunu, tezin planlanmasından yazımına kadar bütün aşamalarda patent ve telif haklarını ihlal edici etik dışı davranışımın olmadığını, bu tezdeki bütün bilgileri akademik ve etik kurallar içinde elde ettiğimi, bu tezde kullanılmış olan tüm bilgi ve yorumlara kaynak gösterdiğimi beyan ederim. Tarih (29.03.2021)

İmza:

Adı SOYADI: Mehmet Halit Ateş



TEŞEKKÜR

Her anlamda bana ilmi katkı sağlayan, yürüdüğüm bu yolda bana güven veren, bu süreçte mütevazılığı ve bir anne gibi olan şefkatiyle bana her türlü desteği sağlayan tez danışmanım Prof. Dr. Zekiye Demir hocama canı gönülden teşekkürler ediyorum. Tabi ki de bu alana yönelmemi sağlayan ve kendimi geliştirmeme vesile olan, her anımda yardımını esirgemeyen ve babacanlığı ile samimi davranan sevgili hocam Prof. Dr. Özcan Güngör'e teşekkür ediyorum.

Her zaman ve her yerde beni sürekli motive eden ve hiçbir desteğini esirgemeyen beni bu dünyaya getiren canım anam Aişe Ateş ve canım babam Abdurrahman Ateş'e ve bu anlamda beni koruyup kollayan can kardeşlerime teşekkürü bir borç bilirim.



İTHAF

Canım Anam Ve Canım Babama

ÖZET

Uluslararası İmam Hatip Liseleri Öğrencilerinin Uyum: Uluslararası Prof. Dr.

Muhammed Hamidullah Anadolu İmam Hatip Lisesi Örneği

Uluslararası Anadolu İmam Hatip Liseleri, Türkiye Diyanet Vakfı ve Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı Din Öğretimi Genel Müdürlüğü iş birliği ve istişaresi sonucunda dünyanın değişik ülkelerinden gelen öğrencilere Türkiye'de eğitim vermeyi amaçlayan bir projedir. Farklı ülkelerden gelen öğrenciler, Türkiye'de ilk dönem Türkçeyi öğrenmeye yönelik eğitim görmektedir. Diğer dönemlerde ise Türk öğrenciler gibi sayısal, sözel ve mesleki dersler almaktadır. Türkiye'de ilk olarak Kayseri'de açılan Türkiye'nin farklı şehirlerinde bulunan ve son olarak da 2020 yılında Mersin'de olmak üzere toplamda 14 tane uluslararası imam hatip lisesi hizmete açılmış bulunmaktadır.

Çalışmamızın kapsamında bulunan ve bu sene ilk mezunlarını verecek olan Prof. Dr. Muhammed Hamidullah Anadolu İmam Hatip Lisesi bünyesinde, 98'i uluslararası öğrenci olmak üzere toplamda 312 öğrenci bulunmaktadır. Farklı kültürlerden gelen öğrenciler, geldikleri ülkede eğitimlerine devam edebilmek için o ülkenin toplumsal, kültürel ve dini hayatına uyum sağlamaları önemlidir. Çalışmamızda uyum, toplumsal uyum, kültürel uyum, kültürleşme ve kültürel şok kavramları çerçevesinde uluslararası imam hatip liseleri öğrencilerinin uyum durumu konu edindik. Bu kapsamda uluslararası öğrencilerin dünyada ve Türkiye'deki konumlarıyla ilgili araştırmalar da taranmış ve kategorik bir şekilde sunulmuştur. Çalışmamızın amacı, Uluslararası Anadolu İmam Hatip Liselerinde okuyan uluslararası öğrencilerin uyumunu ele almaktır.

Çalışmamızda Afrika'dan, Orta Asya'dan, Uzak Doğu'dan ve Kafkaslardan olmak üzere her ülkeden birer öğrenci olmak kaydıyla toplamda 30 farklı ülkeden öğrenci ile bire-bir mülakat ve katılarak gözlem yapılmıştır. Araştırmada uluslararası öğrencilerin Türkiye'ye gelmesinde din faktörü dikkat çekmektedir. Uluslararası öğrencilerin eğitim uyumunda farklı alfabe kullananların daha çok zorlandıkları görülmektedir. Arkadaşlık ilişkileri, serbest zaman etkinliklerine katılım öğrencilerin toplumsal uyumlarını etkilemektedir. Farklı bir kültüre sahip olan öğrencilerin yeni kültürel hayatlarına uyumu zor olmaktadır. Gelen öğrencilerin Müslüman olması dini uyumda avantaj sağlamakta olup mezhepsel farklılıklar öğrenciler açısından herhangi bir sorun teşkil etmemektedir.

Anahtar Kelimeler; Uluslararası Öğrenciler, Uyum, Sosyal Uyum, Kültürel Uyum, Dini Uyum.

ABSTRACT

Adoption of International Imam Hatip High School Students: Example of International Prof. Dr. Muhammed Hamidullah Anatolian Imam Hatip High School

International Anatolian Imam Hatip High Schools, Religious Foundation of Turkey depend on the Ministry of Education and Religious Education General Directorate of as a result of cooperation and consultations to students from different countries of the world, is a project that aims to provide training in Turkey. Students from different countries are studying in the first part learning Turkish in Turkey. In other periods, takes quantitative, verbal and vocational courses like Turkish students. Located in Turkey's first opened in Kayseri in Turkey different cities and finally opened in 2020, totaling 14 units in Mersin international religious high schools services.

Within the scope of our study and will give their first graduates this year, Prof. Dr. Muhammed Hamidullah Anatolian Imam Hatip High School there are a total of 312 students, 98 of whom are international students. Students from different cultures are expected to adapt to the social, cultural and religious life of that country in order to continue their education in the country of origin. In our study, we focused on the adaptation status of international imam hatip high school students within the framework of the concepts of harmony, social harmony, cultural adaptation, acculturation and cultural shock. In this context, international students will be screened in Turkey and the world in research on the location and will be presented in a categorical manner. The aim of our study is to deal with the harmony of international students studying in International Anatolian Imam Hatip High Schools.

In our study, one-to-one interviews and in-depth observations were made with students from 30 different countries, including one student from each country from Africa, Central Asia, the Far East and the Caucasus. Research in international students coming to Turkey is noteworthy religious factors. It is seen that those who use different alphabets have more difficulty in adapting to the education of international students. Friendship relations and participation in leisure time activities affect the social adaptation of students. It makes it difficult for a person with a different culture to adapt to their new cultural life. The fact that the incoming students are Muslim provides an advantage in religious harmony, and sectarian differences do not pose any problems for students.

Keywords; International Students, Adaptation, Social Adaptation, Culturel Adaptation Religious Adaptation.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
İÇİNDEKİLER.....	iii
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	v
TABLolar DİZİNİ.....	vi
ŞEKİLLER DİZİNİ	vi
GİRİŞ.....	1
1. Araştırmanın Konusu ve Amacı	1
2. Araştırmanın Önemi	5
3. Araştırmanın Hipotezleri	5
4. Araştırmanın Kapsam ve Sınırlılıkları.....	6
5. Araştırmanın Örneklemi	7
6. Veri Toplama Teknikleri	7
6.1. Mülakat (Görüşme).....	7
6.2. Literatür Taraması.....	9
6.3. Gözlem.....	11
7. Analiz ve Yorum	11
8. Araştırmanın Geçerliliği ve Güvenirliliği	12
1. BÖLÜM: KAVRAMSAL ÇERÇEVE	14
1.1. Uyum	14
1.1.1. Toplumsal Uyum.....	16
1.1.2. Kültürel Uyum	20
1.2. Kültürleşme.....	23
1.3. Kültür Şoku.....	24
2. BÖLÜM: ULUSLARARASI ÖĞRENCİLER.....	28
2.1. Uluslararası Öğrenci Tanımı.....	29

2.1.1. Dünyada Uluslararası Öğrenciler	30
2.1.2. Türkiye’de Uluslararası Öğrenciler.....	33
2.2. Büyük Öğrenci Projesi (BÖP)	40
2.3. Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB)	43
2.4. Türkiye Diyanet Vakfı ve Milli Eğitim Bakanlığı’na Bağlı Din Öğretimi Genel Müdürlüğü Ortak Projesi (Uluslararası İmam Hatip Liseleri)	45
3. BÖLÜM: BULGULAR VE YORUMLAR.....	53
3.1. Öğrencilerin Türkiye’ye Gelme Nedenleri	54
3.2. Öğrencilerin Türkiye’ye Gelmeden Önce Türkiye Hakkındaki Düşünceleri	57
3.3. Öğrencilerin Türkiye’ye Gelişleri.....	60
3.4. İletişim/Dil Uyum	64
3.5. Eğitim Uyum.....	69
3.6. Toplumsal Uyum	74
3.6.1. Aile Özlemi	78
3.6.2. Vatan Hasreti.....	82
3.6.3. Arkadaşlık İlişkileri.....	82
3.6.4. Serbest Zaman	86
3.6.5. Ayrımcılık-Dışlanma.....	88
3.7. Kültürel Uyum	93
3.7.1. Yemek Kültürü.....	94
3.7.2. Giyiniş-Kıyafet Kültürü	98
3.8. Dini Uyum	102
3.9. Gelecek Öğrencilere Öneri ve Tavsiyeler.....	112
SONUÇ.....	116
KAYNAKÇA	127
EKLER	140
EK-1. Mülakat Soruları.....	140

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

BÖP	: Büyük Öğrenci Projesi
DEGM	: Din Öğretimi Genel Müdürlüğü
İHL	: İmam Hatip Lisesi
LGS	: Liselere Geçiş Sınavı
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
OECD	: Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü
TC	: Türkiye Cumhuriyeti
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı
UAİHL	: Uluslararası Anadolu İmam Hatip Liseleri
UÖDB	: Uluslararası Öğrenci Daire Başkanlığı
YABSİS	: Yabancı Akademisyen Bilgi Sistemi
YÖK	: Yükseköğretim Kurumu
YÖS	: Yabancı Uyruklu Öğrenci Sınavı
YTB	: Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 1. Öğrenci Mülakat Çizelgesi.....	8
Tablo 2. 2012-2018 Yıllarında Uluslararası Öğrencilere En Fazla Ev Sahipliği Yapan İlk 5 Ülke	31
Tablo 3. 2012-2018 Yıllarında En Fazla Uluslararası Öğrenci Gönderen İlk 5 Ülke	31
Tablo 4. Türkiye'ye En Fazla Öğrenci Gönderen İlk 5 Ülke	39
Tablo 5. Türkiye'deki Uluslararası İmam Hatip Liseleri 2020-2021 Yılı Verileri	49

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. Dünyada Uluslararası Öğrenci Hareketliliğinin Yıllara Göre Durumu	32
Şekil 2. Türkiye'deki Uluslararası Öğrenci Sayısının Yıllara Göre Dağılımı	38

GİRİŞ

1. Araştırmanın Konusu ve Amacı

Sosyal bir varlık olan insan diğer insanlarla etkileşime girer ve onlarla bir arada yaşama eğilimi gösterir. Ancak bu birliktelik bazıları için kolayca gerçekleşirken, bazıları zorlanır veya bunu başaramaz; asosyal, ürkek, sıkılgan, beceriksiz, utangaç, çekingen veya uyumsuz olarak nitelenirler. Bu yönüyle insanoğlunun toplumla olan ilişkisi çeşitli şekillerde tezahür ettiği görülmektedir. İnsanlar daha iyi eğitim almak amacıyla farklı kültürlere, farklı ülkelere ve farklı iklimlere yolculuk etmektedir. Bunu yaparken doğuştan sahip oldukları kültür öğelerini de beraberinde götürmektedir. Başka ülkeye gidenlerin, gittikleri ülkenin kendine has bir kültürü olduğunu da unutmamalıdır. Başka ülkeye şu veya bu sebeple gidenlerin yeni kültürle iletişimi ve uyumu önemlidir. Zira karşılıklı iletişim ve etkileşim sonucu kültürel aktarım gerçekleşir, bu da uyumda etkili olur.

Bireyin hayatta aktif olması, içinde yaşadığı toplumla iletişime geçmesi ve etkileşimde bulunması kültürel aktarım için zorunludur. İçinde yetiştiği çevreden farklı bir ortamda, ülkede bulunan insanın doğal olarak ya bu yeni ortamın farklılıklarına alışması ya da alışmaması durumu ortaya çıkar. Bu farklılıklardan bazılarını kabul edip hayatında uygulaması kolay olurken bazılarını benimsenmesi zaman alabilir, hatta hiç mümkün olmayabilir. Kişinin farklılıklara uyum sağlaması belli bir süreç gerektirir. Bu süreç sonucunda yeni davranış ve alışkanlıklar kazanılabilir. Sonuçta da bazı davranışlar küreselleşebilir ve bilgi alışverişinin insanlar arasında daha hızlı bir şekilde yayılması durumunu getirir. Bunun sonucunda insanlar elde etmek istedikleri bilgilere anında ulaşabilme gücüne sahip olmuştur. Bilgi elde etme arzusu kadim geleneklerden beri vardır. Bu isteği gerçekleştirmek isteyen insanlar okullara gider, uzun yolculuklara çıkardı. Fakat küreselleşme ve bilginin zamanımızda yaygın hale gelmesi ve kendi başına güç oluşturmaları bireylerin, şirketlerin ve devletlerin bilgiyi elde etme arzusu ve rekabeti artırmıştır.

Bilim ve teknolojiye, ekonomi alanında, siyasal kurumlarda, sosyo-kültürel değerlerde ve eğitim alanında olduğu gibi küreselleşme değişimlere neden olmuştur. Küreselleşmenin eğitim alanında oluşturduğu değişim sonucunda ülkelerin çoğu eğitim alanında öncü hale gelmenin yollarını aramıştır. Bu anlamda her ülke kendisine göre eğitim politikaları düzenlemiştir. Ancak bu ülkeler dünya çapında eğitim alanından daha fazla pay alabilmek, kendi ülkelerini tercih edilir kılabilmek için öğrencilere farklı stratejiler

sunmaktadır. Bu stratejilerin işe yaradığı sürece günden güne uluslararası öğrenci sayılarını artırmaktadır (Sak, 2019: 51).

Uluslararası öğrenciler, gittikleri ülkelere hem ekonomik gelir hem de beşeri sermaye açısından katkılar sağlamaktadır. Bu bağlamda, gelişmiş ülkeler kendi ülkelerindeki uluslararası öğrencilerin oranını yükseltmek, gelişmekte olan ülkeler ise bu pazardan daha fazla pay almak için kıyasıya rekabet etmektedir (Levent-Karaevli, 2013: 97).

Ülkeler, insanlara sundukları çeşitli olanaklar sayesinde dışa kapalı bir ülke olmaktan çıkıp dışa açık, uluslararası bir ülke haline gelmeyi arzulamaktadır. Bu anlamda tüm dünyada uluslararası öğrenci sayılarını artırma girişimi devam ederken Türkiye'nin buna seyirci kalması beklenemez. Türkiye'de bu yönüyle uluslararası öğrenci sayısını artırmak için Büyük Öğrenci Projesi, Yurt Dışı Türk ve Akraba Topluluklar Projesi, Uluslararası Anadolu İmam Hatip Lisesi Projesi, Türkiye Bursları, Erasmus Projesi vb. çeşitli projelerle gündeme gelmektedir. Günümüzde ülkemizin istikrarlı siyasi yapısı, Müslüman dini kimliği ve eğitim kalitesi dünyanın birçok ülkesinden özellikle de Müslüman ülkelerdeki öğrenciler tarafından tercih sebebi olabilmektedir.

Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin dağılması ile birlikte Kafkaslardan Türkiye'ye öğrenci akını olmuştur. Kafkaslardan öğrenci getirmek amacıyla yapılan projelerden biri de Büyük Öğrenci Projesi'dir. Büyük Öğrenci Projesi, 1990'lı yıllarda Türkiye Cumhuriyetlerinden burslu olarak öğrenci kabul etmeye başlamıştır. Bu yönüyle proje öğrencilere burs imkânı sağlayarak ülkemizi daha çok tercih edilebilir bir konuma getirmektedir. Kısacası bu proje, ortak geçmişe sahip ülkelerle yapılmış bir kardeşlik köprüsüdür. İnsanlara Türkçeyi öğretmek, Türk kültür, gelenek ve ananelerini uluslararası öğrencilere tanıtmaktadır. Proje 2012 yılına kadar faaliyetlerini sürdürmüş olup ülkemize bilimsel, kültürel ve ekonomik anlamda katkı sağlamıştır. Ancak bu projedeki politikalarda devamlılık sağlanamadığından öğrencilerin oranı yıldan yıla farklılık arz etmektedir (Özdemir-Can, 2012).

Ayrıca uluslararası öğrencilerle ilgili olarak 2010 yılında Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB) kurulmuş ve günümüze kadar faaliyetlerini sürdürmektedir. YTB, Büyük Öğrenci Projesi'nin geliştirilmiş hali olup ülkemizi uluslararası öğrenciler açısından daha cazip hale getirmek için çeşitli faaliyetler organize etmekte ve öğrencilere burs olanakları sunmaktadır. Bir nevi onlara ekonomik anlamda yardımcı olup onları

Türkiye'nin yaşam tarzına adapte olmalarını kolaylaştırmaktadır (Sak, 2019: 4).

YTB'nin kurulmasıyla Türkiye'ye gelen uluslararası öğrenci sayısı da artmıştır. Bunun yanı sıra kurum, öğrencilerin karşılaştığı çeşitli problemlere çözüm bulma çabası içindedir. Çalışma konumuz olan uluslararası imam hatip liseleri ise başta müstakil olarak mevcut olmayıp sadece birkaç ülkeden öğrenci getirilmiş ve Türk öğrencilerle birlikte aynı eğitimi almışlardır. Bu öğrencilerin sayısının artmasıyla uluslararası öğrencilere yönelik okullar inşa edilme gereği duyulmuştur. Bu sebepten dolayı günümüzde uluslararası öğrencilerin eğitim aldığı liseler mevcuttur. Tam olarak ilk uluslararası imam hatip lisesinin açılması 2006 yılında gerçekleşmiştir. Bununla birlikte uluslararası imam hatip liselerini sayısı gitgide artmıştır. Günümüzde toplam 14 tane uluslararası imam hatip lisesi bulunmaktadır (UAIHL Tanıtım, 2020).

Ülkemize gelen öğrencilerin birçoğu, ülkemizdeki eğitimin niteliğinden dolayı gelmekte, kendi ülkelerinde yakalayamadıkları iyi eğitim fırsatlarını ülkemizde yakalama olanağı bulmaktadır. Buna karşın orta öğrenim için ülkemize geldiklerinde yaşlarının küçük olması, özellikle psikolojik anlamda aileden, akrabalarından, arkadaşlardan uzak kalma, farklı bir ülkeye gitme açısından öğrenciler oldukça zorlanmaktadır. Bunun yanı sıra ilk günlerde farklı yemekler olması, tanımadığı kişiler ile görüşmesi, Türkçeyi bilmemeleri onlar için uyum sağlamayı hayli zorlaştırmaktadır. Ayrıca öğrencilerin ülkemize geldikten sonra aileleri ile iletişime geçememeleri de psikolojik anlamda öğrencileri yıpratmaktadır. Öncelikle şunu ifade etmek gerekirse bireyin psikolojik durumu ve geldiği ülkenin kültürel yapısı, eğitim sistemi ne kadar çok benzerlik gösterirse öğrencinin uyum sağlaması o kadar kolay olacaktır. Her şeyden önce öğrencilerin uyum sağlamasının kolaylaşması için gidilen ülkenin dilini öğrenme ve oradaki insanların yaşam stiline ayak uydurmanın benimsenmesi gerekir (Akçiçek, 2015: 53).

Uyum konusu ve uluslararası öğrencilere ilişkin birçok tez, makale ve çeşitli sempozyumlar yer almakta kısacası birçok akademik çalışma yapılmıştır. Ancak Uluslararası İmam Hatip Lisesi öğrencilerinin uyumu ile ilgili araştırmalar yok denecek kadar az olduğu için bu açıdan çalışmamız özgün olacaktır. Bununla birlikte araştırmamızda Türkiye'de üniversite okuyan uluslararası öğrencilerle ve onların uyumu ile ilgili yapılan araştırmalar temel alınacaktır. Bu konuyla ilgili olan başka ülkelerden gelen insanların uyum sağlayıp sağlayamadıkları, karşılaştıkları problemler varsa neler oldukları veya başka ülkelerden göç eden insanların Türkiye'de nasıl bir yaşam sürdükleri ile ilgili çalışmalar esas

alınıp araştırmamıza yordanaacaktır. Günümüzde geçerliliğini korumakta olan Uluslararası İmam Hatip Liseleri, Türk öğrencilerin yabancı dil öğrenmeleri, farklı kültürlerle tanışmaları açısından da cazibe merkezleri haline gelmektedir. Farklı kültürlerle sahip öğrenciler, okulda çeşitli etkinlikler aracılığıyla kendi kültürel özelliklerini tanıtmakta ve diğer öğrencilerin bu kültür hakkında bilgi sahibi olmalarını sağlamaktadır.

Kurulduğu günden itibaren çeşitli ülkelerden öğrenciler barındıran uluslararası imam hatiplerde eğitim gören öğrenciler Türkiye'nin farklı üniversitelerinde eğitim almaktadır. Bu öğrencilerden bazıları Türkiye'de iş fırsatı bulabilirken bazıları kendi ülkelerine dönmeyi tercih edip ülkelerine hizmet etmekte ve orada hayatlarına devam etmektedir. Başta Türki Cumhuriyetler olmak üzere Afrika'dan, Asya'dan ve Avrupa'dan öğrenciler her yıl çeşitli sınav ve mülakatlara girerek Türkiye'de okumayı tercih etmektedir. Farklı kültürlerle sahip öğrenciler, okulda düzenlenen çeşitli etkinlikler aracılığıyla kendi kültürlerini tanıtabilmekte ve kültürel özelliklerini de burada devam edebilmektedirler.

Bu çalışmanın konusu, Uluslararası Anadolu İmam Hatip Liseleri öğrencilerinin uyum durumudur. Ana amacı ise Uluslararası Prof. Dr. Muhammed Hamidullah Anadolu İmam Hatip Lisesi örneğinde bu liselerdeki öğrencilerin Türkiye'deki eğitim, toplumsal, kültürel ve dini hayata ne ölçüde uyum sağladıklarını ortaya koymaktır. Çalışmanın alt amaçlarını ise aşağıda sıralanan sorulara cevap bulmaktır:

Öğrencilerin Türkiye'ye gelmeden önce Türkiye hakkındaki düşünceleri nelerdir?

Uluslararası öğrenciler Türk dili hakkında neler düşünmektedirler?

Kendi ülkelerinde aldıkları eğitim ile Türkiye'de aldıkları eğitim arasında ne tür farklılıklar bulunmaktadır?

Herhangi bir ırkçılığa maruz kaldınız mı? Nasıl oldu?

Toplumsal hayata uyum sağlamada ne tür sorunlar yaşamaktadırlar?

Öğrencilerin Türkiye'de hoşlanıp hoşlanmadıkları hususlar nelerdir?

Dini hayatta gördükleri farklılıklar nelerdir?

2. Araştırmanın Önemi

Küreselleşmenin sonucunda insanların farklı ülkelere eğitim amacıyla gitmeleri farklı kültüre sahip insanların bir arada yaşamalarını zorunlu hale getirmiştir. Farklı bir ülkeye eğitim için giden insanların bir anda farklılıklara alışması beklenemez. Bu farklılıklar sonucunda içinde bulunduğu topluma uyum sağlaması gerekir. Bu anlamda uyum konusu önem arz etmekte olup belli bir süreci de gerektirmektedir. Bu süreçte insanların ne tür uyum sorunlarının olduğunu tespit etmek açısından önemli olup daha sonradan gelecek insanların bu tür sorunları kolaylıkla aşması için bir örneklik teşkil edecektir. Uluslararası AİHL'lerin uyumu hakkında çok az araştırma olması hem çalışmamızı özgün kılacak hem de çalışmamız büyük bir öneme sahip olacaktır. Bu çalışmada ulaşılabilecek sonuçlar ve yapılacak öneriler, eğitim-öğretim gören öğrencilerin Türkiye'deki eğitime yönelik beklentilerinin karşılanıp karşılanmadığını, burada yaşadıkları temel problemleri ve uyum düzeylerini tespit etmek ve bununla ileriye yönelik politikalar geliştirmek açısından önemlidir. Uluslararası öğrencilerin iletişim, eğitim, toplumsal, kültürel ve dini uyumlarının araştırılarak tespit edilen uyumsuzluk durumlarının tekrardan oluşmaması adına çalışmamız önem arz etmektedir.

3. Araştırmanın Hipotezleri

Bu çalışmanın hipotezleri aşağıdaki şekildedir:

Kafkaslardan gelen öğrencilerin Türkiye'nin yaşam tarzına uyum sağlamaları daha kolay gerçekleşmektedir.

Öğrencilerin Türkiye'yi eğitim için tercihlerinde din önemli faktördür.

Öğrenciler gelmeden önce Türkiye'nin yoğun bir İslami kimliğe sahip olduğunu düşünmektedir.

Geldikleri ülkelerde farklı alfabe kullanan öğrencilerin Türkçeyi öğrenmeleri daha zor olmaktadır.

Ülkeler arası müfredat ve uygulama farklılığı öğrencilerin eğitim hayatına uyum sağlamalarını zorlaştırmaktadır.

Aile özlemi ve vatan hasreti uluslararası öğrencilerin sosyal uyumlarını etkilemektedir.

Gittikleri ülkede öğrencilerin sevdikleri şeylerin fazla olması onların topluma uyumunu kolaylaştırmaktadır.

Serbest zaman etkinlikleri öğrencilerin uyum sağlamalarını kolaylaştırmaktadır.

Uluslararası öğrencilere yapılan dışlayıcı tavırlar onların Türkler hakkında olan düşüncelerini olumsuz etkilemiştir.

Kültürün bir unsuru olarak görülen yiyecek ve içeceklerin farklılık arz etmesi uluslararası öğrencilerin kültürel uyumunu etkilemektedir.

Uluslararası öğrenciler Türkiye'deki insanların kıyafetlerinin Batılı tarzda olduğunu düşünmektedirler.

Uluslararası öğrenciler Türkiye'deki insanların yardımsever olduğunu düşünmektedir.

Uluslararası öğrencilere yapılan zekat, sadaka vb. yardımlar onlar üzerinde pozitif etki oluşturmaktadır.

4. Araştırmanın Kapsam ve Sınırlılıkları

Her çalışmada olduğu gibi nitel bir araştırmanın da üstesinden gelinebilmesi için sınırlandırılması gerekir. Çalışma, Prof. Dr. Muhammed Hamidullah Anadolu İmam Hatip Lisesi'nde eğitim gören 30 uluslararası imam hatip lisesi öğrencinin verdiği bilgi ve incelenen literatürle sınırlıdır. Ayrıca görüşmelerin ses kaydına alınması bazı öğrencileri tedirgin etmiştir. Öğrencilerin kendilerini güvende hissetmeleri için çalışma ile ilgili gereken bilgiler verilmiş ve yapılan görüşmenin araştırmacı ve katılımcı haricinde hiç kimse ile paylaşılmayacağı bildirilmiştir. Araştırmanın daha anlaşılır olabilmesi için öğrencilerin anadillerinin Türkçe olmaması nedeniyle sorular olabildiğince basit ve sade bir Türkçeyle sorulmuştur. Böylece öğrencilerin soruyu net anlayabilmeleri sağlanmış ve yüzeysel yanıt vermelerinin önüne geçilmiştir. Ayrıca öğrencilerle birlikte aynı yurttaki kalındığından öğrencilerle görüşebilme ve zaman ayırabilmek konusunda sorun yaşanmamıştır.

Çalışmamızın kapsamını daha çok Türkçe kaynaklar oluşturmakta olup İngilizce kaynak sınırlılığı bulunmaktadır. Ayrıca katılımcıların soruları anlamaması durumunda gerekli açıklama İngilizce ve Arapça yapılmıştır.

5. Araştırmanın Örneklemi

Literatürde örneklemin seçimi için belirli bazı metotlar tanımlanmıştır. En genel anlamıyla nicel araştırmalarda geniş kitlelerle çalışılır ve daha yüzeysel bilgiler elde edilirken sayısal olana daha az önem veren nitel çalışmalarda daha sınırlı bir örnekleme ilgilenilir ve mümkün olduğunca derinlemesine ve ayrıntılı veri elde edilmeye çalışılır. Nitel araştırmalar elde ettikleri sonuçları herhangi bir evrene genelleme gibi bir kaygı taşımaz (Özcan, 2019: 15).

Araştırmanın genel evreni Türkiye'deki Uluslararası İmam Hatip Liseleri, özel evreni ise Uluslararası Prof. Dr. Muhammed Hamidullah Anadolu İmam Hatip Lisesidir. Örneklem olarak "maksimum çeşitlilik örnekleme" ve "amaca yönelik örnekleme" türleri tercih edilmiştir. Böylece farklı tüm ülkeleri temsilen bir öğrenci ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Çalışmamızın mülakat kısmında, Uluslararası İHL'de bulunan Afrika, Orta Asya ve Kafkas kökenli okulda yer alan 30 öğrenci ile birebir mülakat yapılmıştır. Tablo 1.'de görüleceği üzere öğrenciler 15-18 yaş aralığını oluşturmakta, okulda bulunan her ülkeden bir öğrenci seçilerek yapılmıştır.

6. Veri Toplama Teknikleri

Çalışmamızda nitel araştırma yöntemlerinden mülakat (görüşme) tekniği ve literatür taraması tekniği kullanılmıştır. Ayrıca katılarak gözlem tekniği de kullanılarak öğrencilerin yurttaki yaşamları gözlemlenmiş, elde edilen veriler aktarılmıştır.

6.1. Mülakat (Görüşme)

Mülakat araştırılan bir konunun bütün yönlerini kapsayan daha çok soru-cevap şeklinde, detaylı açıklama gerektiren yüz-yüze karşılıklı yapılarak bilginin toplanmasını sağlayan nitel veri toplama tekniğidir. Karşıdaki kişinin bilgi, duygu, tecrübe ve gözlemlerine ulaşmayı hedeflemektedir (Tekin, 2006: 101). Mülakatlar yoluyla uluslararası öğrencilerin iletişim, eğitim, toplumsal, kültürel ve dini uyumları ele alınmıştır. Mülakatta konuyla ilgili sorular birbirleriyle ilişkili olarak arka arkaya sıralanmasına dikkat edilerek listelenmiştir. Araştırmacı öğrencilerle birlikte 2 yıl aynı yurttaki kalmış ve mülakatın yanı sıra derinlemesine gözlem yapma imkânı da bulmuştur. Öğrencilerin Türkiye'ye gelişlerinin üzerinden 2 yılı aşkın bir süre geçmiştir. Bu da onların Türkçeyi yeterince öğrenme, söylenileni anlama ve meramını anlatma becerisi kazandırmıştır.

Araştırmacı katılımcı ile görüşmeye başlarken kısa bir sohbet yapılmış konu ile ilgili gereken açıklamalar yapılmıştır. Mülakatın rahat sürdürülebilmesi için sessiz bir ortam tercih edilmiştir. Katılımcılara yapılan mülakatın telefona kaydedileceği ve sonrasında yazıya döküleceği bildirilmiştir. Öğrencilerin anadillerinin Türkçe olmaması nedeniyle sorular olabildiğince basit ve sade bir Türkçeyle sorulmuştur. Böylece öğrencilerin soruyu net anlayabilmeleri sağlanmış ve yüzeysel yanıt vermelerinin önüne geçilmiştir. Ayrıca öğrencilerle birlikte aynı yurttaki kalındığından öğrencilerle görüşebilme ve zaman ayırabilmek konusunda sorun yaşanmamıştır. Mülakat yapılan öğrencilere ilişkin bilgiler Tablo 1.'de yer almaktadır. Tablo1.'de görüleceği üzere katılımcılar 15-18 yaş aralığında olup katılımcıların kodlanması "*öğrenci*" kelimesinin kısaltılmış hali olarak ÖĞR1'den ÖĞR30'a kadar kodlama yapılmış ve her ülkeden bir öğrenci seçilmiş, toplamda 30 ülkeden öğrenci ile mülakat gerçekleştirilmiştir.

Tablo 1. Öğrenci Mülakat Çizelgesi

Sıra No	Katılımcının Kodu	Ülkesi	Yaşı
1	ÖĞR 1	Afganistan	15
2	ÖĞR 2	Arnavutluk	17
3	ÖĞR 3	Azerbaycan	16
4	ÖĞR 4	Bangladeş	16
5	ÖĞR 5	Burkina Faso	16
6	ÖĞR 6	Cibuti	16
7	ÖĞR 7	Çad	18
8	ÖĞR 8	Demokratik Kongo	16
9	ÖĞR 9	Endonezya	17
10	ÖĞR 10	Etiyopya	17
11	ÖĞR 11	Fildişi Sahilleri	16
12	ÖĞR 12	Gambiya	18
13	ÖĞR 13	Gine	17
14	ÖĞR 14	Irak	16
15	ÖĞR 15	İran	16
16	ÖĞR 16	Kazakistan	16
17	ÖĞR 17	Kırgızistan	17
18	ÖĞR 18	Madagaskar	16

19	ÖĞR 19	Mali	17
20	ÖĞR 20	Mısır	16
21	ÖĞR 21	Moğolistan	16
22	ÖĞR 22	Moritanya	17
23	ÖĞR 23	Nepal	15
24	ÖĞR 24	Pakistan	15
25	ÖĞR 25	Rusya Federasyonu	18
26	ÖĞR 26	Sierra Leone	17
27	ÖĞR 27	Sudan	16
28	ÖĞR 28	Suudi Arabistan	17
29	ÖĞR 29	Suriye	16
30	ÖĞR 30	Tayland	18

6.2. Literatür Taraması

Literatür taraması araştırma konusunun daha önce hangi çalışmalarda ele alındığı ve hangi açılardan ne düzeyde işlendiği, çalışmaya kaynak olabileceği düşünülen eserlerin araştırılıp tespit edilmesi, bunlara ulaşılması ve bu kaynakların incelenmesi, sonuçta çalışmada kullanılacak olanlara karar verilmesi aşamalarının tamamını kapsayan ve araştırma boyunca devam eden, araştırmanın tüm bölümlerini kuşatan uzun ve kapsamlı bir süreçtir. Bu çalışma için literatür değerlendirmesi daha önce bu konu özelinde bir çalışma yapıp yapılmadığı sorusunun cevabı aranırken başlamıştır. Yöntemle ilgili bölüm ve kavramsal çerçeve yazılırken de literatür taraması yapılmış ve çalışmaya kaynak olabilecek eserler belirlenmiştir. Bu kapsamda yapılan bazı çalışmalar aşağıda yer almaktadır:

Korkut, (2017) *“Yabancı Uyruklu Öğrencilerde Türk Türkiye Ve İslam Algısı: Uluslararası İmam Hatip Liseleri Örneği”* adlı yüksek lisans tezinde Türkiye’de İmam Hatip Liselerinin tarihsel seyrinden bahsederek Uluslararası İmam Hatip Liselerinde yapılan saha araştırmasının sonuçları ile birlikte literatür taraması yapmıştır.

Göver, (2013), *“Kayseri’de Öğrenim Gören Yabancı Uyruklu Öğrencilerin Kayseri, Türkiye Ve İslam Algısı”* adlı yüksek lisans tezinde uluslararası öğrencilerin dini uyumlarına ilişkin bulgular ortaya koymuştur.

Din Öğretimi Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanan “*Uluslararası İmam Hatip Liseleri*” adlı rapora göre tarihsel seyirden bahsetmiş bu okulların genel amaçlarına ve vizyonuna değinerek uluslararası öğrenciler için yapılmış etkinlikleri ve faaliyetlerin neler olduğunu söylemiştir.

Güçlü, (1996) “*Yabancı Öğrencilerin Uyum Problemleri*” adlı çalışmasında Pittsburgh Üniversitesi'nde lisansüstü eğitim yapan yabancı öğrencilerin uyum problemlerini tespit etmiştir.

Özçetin, (2013) “*Yükseköğrenim Gören Yabancı Uyruklu Öğrencilerin Sosyal Uyumlarını Etkileyen Etmenler*” adlı tezinde 2011-2012 öğretim yılında yükseköğrenim gören, çeşitli üniversite ve bölümlere devam etmekte olan 221 yabancı uyruklu öğrenciye sosyal uyumlarını etkileyen etmenlerin neler olduğu ile ilgili anket uygulamış, veriler toplamış ve SPSS programını kullanarak verileri analiz etmiştir.

Ghanbary, (2017) “*Hacettepe Üniversitesinde Eğitim Gören Uluslararası Öğrencilerin Profili, İhtiyaçları Ve Sorunları*” adlı yüksek lisans tezinde 2015-2016 öğretim yılında lisans ve lisansüstü programlarında öğrenim görmekte olan 1919 öğrenciye öğrencilerin sosyal, kültürel ve psikolojik uyum sorunlarını, uyum sürecindeki uluslararası öğrenciyi etkileyen faktörleri ile ilgili anket uygulayarak verileri SPSS programı ile analiz etmiştir.

Kalkınma Araştırmaları Merkezi (2015) tarafından yürütülen “*Yükseköğretimin Uluslararasılaşması Çerçevesinde Türk Üniversitelerinin Uluslararası Öğrenciler İçin Çekim Merkezi Haline Getirilmesi Araştırma Projesi*” ile Türk üniversitelerine yurtdışından gelen öğrenci sayısının artırılması için yapılması gereken iyileştirme ve düzenlemelerin tespit edilmesi ve politika önerileri olarak ilgili kurumların değerlendirmesine sunulması amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda yürütülen araştırma projesi kapsamında literatür taramasının yanı sıra başta YÖK olmak üzere 30’a yakın kamu kurumu, üniversite ve özel sektör kuruluşundan üst düzey yönetici ve uzmanların görüşü alınmış ve elde edilen bulgular sistematik bir şekilde özetlenmiştir. Türk yükseköğretim sisteminin uluslararasılaşmasının önündeki engellerin ortadan kaldırılmasına yönelik yapılması gerekenler ise çalışmanın son kısmında yer alan öneriler ile ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Özoğlu ve arkadaşları (2012) “*Küresel Eğilimler Işığında Türkiye’de Uluslararası Öğrenciler*” adlı eserinde uluslararası öğrencilere ilişkin bazı ülkelerin politikalarını ele almış ve öğrencilerle, yöneticilerle yapmış olduğu odak gruplu görüşme ve mülakatlarla bu konuya ilişkin sorunları ele almıştır.

Güngör, (2015) “*Akran Gruplarının Amerikalı Türk Gençlerinin Dini Sosyalleşmelerine Etkileri (12-15 Yaş)*” adlı makalesinde Amerikalı Türk gençleriyle ilgili yapmış olduğu çalışmada gençlerin arkadaşlık ilişkileri üzerine nasıl arkadaş edindiklerine ilişkin tespitte bulunmuştur.

Kıroğlu ve arkadaşları (2010) “*Türkiye’de Öğrenim Gören Yabancı Uyruklu Lisans Öğrencilerinin Sosyo- Kültürel ve Ekonomik Sorunlarına*” yönelik bir araştırma yaptığı görülmektedir.

6.3. Gözlem

Nitel araştırmalarda sıkça kullanılan bir veri toplama tekniği olan gözlem, olayların, durumların, eylemlerin sistematik şekilde izlemek ve incelemektir. Bu teknik ile insanların duygu ve düşüncelerini anlamak mümkündür. Aynı anda bir olay yaşandığında insanların hal ve hareketlerinin gözlemci tarafından anlaşılmasını sağlar (Gürbüz-Şahin, 2017: 428’den atfen Çapcıoğlu-Açıkgöz, 2018: 204). Bu anlamda araştırmacı belli bir mekândaki insanları gözlemleyerek ilk elden bilgi toplar ve bu verileri yorumlama yetisine sahip olur. Yaptığımız araştırmada gözlem tekniği kullanılmıştır. Araştırmacı, Uluslararası Prof. Dr. Muhammed Hamidullah AIHL’de 2 sene katılımcılarla aynı yerde yaşamış olup onları gözlemleme imkânına sahip olmuştur. Yapılan gözlemde farklı ülkelerden gelen öğrencilerin uyum sağlayıp sağlayamadıkları, karşılaştıkları problemler varsa neler oldukları veya başka ülkelerden eğitim amacıyla Türkiye’ye gelen öğrencilerin nasıl bir yaşam sürdükleri, toplumsal, kültürel hayata uyum sağlayıp sağlamadıkları tespit edilmiştir.

7. Analiz ve Yorum

Analiz aşamasına geçmeden önce katılımcılara yapılan mülakatlar tek tek öğrencinin adları ile ilgili Word dosyası oluşturulmuş, sorulan sorulara verilen cevaplar sistematik şekilde düzenlenmiş ve metin içerisine yerleştirilmiştir.

Nitel araştırmalarda analiz, verileri bulgulara çevirme sürecini ifade eder. Bu süreç nitel araştırmanın hem en zor aşamasıdır hem de çalışmaya gerçekten özgünlüğünü verecek olan bölümdür. Bu araştırmanın bulguları içerik analizi yoluyla sunulmuştur. Literatürde ilgili görölen kaynakların da desteği alınarak görüşmelerin ve gözlemlerin çözümlenmesiyle analiz gerçekleştirilmiştir. Öncelikle görüşmelerin ve gözlemlerin içeriği yazıldıktan sonra ortaya çıkan metinde, veri olarak değerlendirilen cümleler ve paragraflar oluşturulmuştur. Katılımcıların verdikleri cevaplar oluşturulan başlıklara ve sorulara uygun olarak metne yerleştirilmiş ve gerekli yorumlar yapılmıştır.

Verilerin analizi bittiğinde oluşan tema ve kategorilere bağlı olarak araştırmacı, amacı doğrultusunda verileri yorumlayarak raporlamaya başlamıştır. Nitel çalışmalarda, yazılan raporlarda araştırmacının bakış açısı, yorumu ve değerlendirmesi oldukça etkilidir (Özcan, 2019: 29).

8. Araştırmanın Geçerliliği ve Güvenirliliği

Araştırmanın geçerliği için araştırmacı 2 sene boyunca yaz tatilleri hariç örneklemin yaşadığı yurttta kalmıştır. Bunun sayesinde öğrencilerle birlikte vakit geçirmiş, yapılan her türlü etkinlik ve gezi faaliyetlerinde birlikte olunmuştur. Bu da katılımcıların yaşamını incelediği ve anlamaya çalıştığı konu açısından katılımlı gözlem yapma imkânı vermiştir. Bu durum verilerin oluşmasından yazımına, analizinde yorumlanmasına ve sonuçların raporlanmasına kadar her aşamada araştırma için oldukça verimli olmuş ve her safhasında verilerin gerçek olarak anlaşılmasını sağlamıştır. İncelenen bölgede yaşayan bir insanın günlük hayat akışı tecrübe edilerek kavranmıştır. Araştırmanın amacına ve odağına uygun olarak gerekli verilerin toplumsal gerçeğin içinden toplanmasını sağlamıştır. Araştırmacının örneklem içerisinde uzun süre bulunması onların uyum sağlayıp sağlayamadıklarına, herhangi bir problemleri varsa bunların neler olduğuna dair bilgi edinmede katkısı çoktur. Tabi ki de böyle bir durumun olması, 2 sene kadar birlikte bir hayatı paylaşmaları katılımcı ile araştırmacı arasında güvenli bir ilişkinin oluşmasına yardım etmiş ve mülakatların başarılı geçmesini sağlamıştır.

Araştırmanın güvenirliliği için mülakat sessiz bir ortamda, kimsenin müdahale edemeyeceği şekilde bir odada yapılmıştır. Verilen cevaplar telefonla kaydedilmiş ve mülakat sona erdikten sonra yazıya geçirilmiştir. Öğrencilerin Türkçe telaffuzunda yaptığı

hatalar düzeltilerek verilen cevaplar da herhangi bir anlam kayması yaşanmayacak şekilde yazılmıştır.

Çalışmamız 3 ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Kavramsal Çerçeve başlığı altında uyum, toplumsal uyum, kültürel uyum, kültürleşme ve kültür şoku konuları ele alınacaktır.

İkinci bölümde Uluslararası Öğrenciler konusunun önemi, dünyada ve Türkiye’de uluslararası öğrenciler konularına ait verilere yer verilecektir. Bunun yanı sıra Türkiye’de uluslararası öğrencilerle ilgili Büyük Öğrenci Projesi, Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı ve Uluslararası İmam Hatip Liseleri projeleri hakkında bilgi verilecektir.

Uluslararası İmam Hatip Lisesi Öğrencileri başlığını taşıyan son bölümde ise uluslararası öğrencilerin Türkiye’ye gelme nedenleri, Türkiye’ye gelmeden önce Türkiye hakkında ne düşündükleri, Türkiye’ye ilk geldiklerinde nasıl bir duygu durumu içerisinde oldukları konularına ait bulgulara yer verilecektir. Ayrıca uluslararası öğrencilerin iletişim-dil uyumları, eğitim uyumları, toplumsal uyumları, kültürel uyumları ve dini uyumları Uluslararası Prof. Dr. Muhammed Hamidullah AİHL örneğinde ele alınacaktır. Bunlara ilaveten bu bölümde uluslararası öğrencilerin gelecek öğrencilere tavsiye ve önerilerine değinilmiştir.

1. BÖLÜM: KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde çalışmamızın ana problemini oluşturan uyum ile ilgili kavramlara ele alınacaktır. Bu kavramları açıklamak çalışmamızı daha anlaşılır kılacaktır. Farklı bölgelerde yaşayan insanların kendilerine ait kendilerinin oluşturduğu ve yine kendilerini şekillendiren gelenekleri, görenekleri ve adetleri var olagelmıştır. Bundan dolayı kendi toplumundan ayrılıp farklı bir topluma giden birey uyum sağlama sorunu yaşamaktadır. Bu nedenle yaşam farklılıklarına adapte olma, farklı kültüre uyum sağlama, kültürleşme/kültürlenme, entegrasyon ve adaptasyon, kültürel şok konuları üzerinde durmaya ihtiyaç vardır. Bilindiği üzere çoğu ülkede uluslararası öğrenci bulunmakta ve o toplumda farklı kültürler bir arada yaşamaktadır. Bu anlamda uyum ile ilgili yapılmış olan çalışmalar önem arz etmektedir. Bu çalışmada da bunlara ilişkin yapılmış çalışmalar gözden geçirilmiştir. Bu bağlamda elde edilen uyum, kültürleşme konuları sistematik bir şekilde aşağıda yer almaktadır.

1.1. Uyum

Uyum, Sosyal Bilimler Sözlüğünde “*Kendini yeni bir duruma uydurma. Organizmanın varlığını devam ettirebilmek için çevreye ve değişen şartlara uyum sağlaması, kendisini yeni duruma uydurması*” (Demir-Acar, 2005: 5) olarak tanımlanmaktadır. Uyum, genel anlamıyla bireyin gerek kendisi, gerek de yetişeceği ortamda sağlıklı ilişkiler kurabilmesine denir (Çöllü-Öztürk, 2010: 225). Kısacası uyumu farklılara alışabilme durumu olarak nitелеmek mümkündür. Yani birey, hem kendisi hem de toplumla sağlıklı iletişim kurarken bu ilişkileri sürdürebilmeli ve karşılaştığı sorunlarla baş edebilmelidir. Bu anlamda birey sağlıklı ve mutlu hayat sürdürmek istiyorsa sosyal hayata uyum sağlamak zorundadır. Uyum kavramı ile çoğu zaman aynı anlamda kullanılan adaptasyon ve entegrasyon kavramı da bulunmaktadır. Bunları kısaca ifade edecek olursak:

Adaptasyon kavramı, entegrasyon, uyarılma, intibak kavramlarıyla benzer anlamda kullanılır ve kültürleşme/kültürlenme sürecinde bireylerin yeni durumlara uyum sağlaması için meydana gelen değişiklik olarak ifade edilir (Ercan, 2019: 28). Bu süreçte bireyin topluma adapte olabilmesi için sürekli her alanda aktif olması gerekmekte ve sürekli insanlarla iletişim halinde olmalıdır. Sürekli iletişim halinde olan birey, insanlara ve kültür öğelerine daha kolay adapte olabilmektedir.

İnsanoğlu geçmişten günümüze farklı nedenlerden dolayı birden fazla kültürle karşı karşıya kalmıştır. İnsanlar birbirleriyle iletişime geçe geçe aralarında ticari anlaşmalar yapmış, bazen savaş durumu meydana gelmiş ve kültürlerin etkileşimi doğmuştur. Bunun sonucunda da küreselleşme gündeme gelmiştir. Küreselleşme ile birlikte farklı kültürlerin bir araya gelmesi sonucunda adaptasyon kavramı da ortaya çıkmıştır. Günümüzde internet çağında ise durum git gide karmaşık bir yapıya bürünmüştür. Bu nedenle kültürleri bir araya getiren etkenler de çoğalmış sonucunda ise adaptasyon kavramı tekrar önem kazanmıştır (Karaman, 2018: 12).

Entegrasyon, başka ülkeye giden birey veya grupların, gittikleri ülke toplumunun sosyal alanlarına girebilmeleri süreci olarak tanımlanmıştır. Entegrasyon hem başka ülkeye gidenlerin hem de ev sahibi olanların birbirleriyle iletişime ve etkileşime girmeleri sonucu yeni duruma alışabilmeleri ile gerçekleşir (Martikainen, 2010: 265). Entegrasyon, bir topluluğa has çeşitli kurum ve kuruluşlar, etnik gruplar, kültür grupları ve çeşitli toplumlar arasındaki kaynaşma, bütünleşme, etkileşime girme ve ahenk durumunu ifade eder (Yavuz, 2013: 616). Günlük hayatta en yaygın kabul gören anlamıyla entegrasyon; *“azınlıkların çoğunluk içindeki yaşamını, kendi özünden uzaklaştırmadan veya değiştirmeden, o toplum içinde uyumlu yaşamasını sağlamak”* (Öztürk, 2005: 253) olarak ifade edilmektedir.

Eğitim amacıyla doğduğu yerden başka ülkeye giden öğrenciler de entegrasyon/uyum durumu gerekir. Öğrencilerin entegrasyonu, çeşitli programlar, öğrenci platformları vasıtasıyla öğrencilerin yereldeki bazı sosyal yapılar, kurum ve kuruluşlarla daha yoğun münasebetler kurması yolu sağlanmalıdır. Bunun yanı sıra Türk kültürüyle alakalı kazanımların yanında yerel kültüre de bir aşına olunacaktır. Çeşitli olimpiyatları izleme, iş kurumları ile tanışma veya staj yapmalarını sağlayacak yapılar, öğrencinin deneyimini artıracaktır. Ayrıca entegrasyonun kolaylaşabilmesi için, okullarda Türk öğrenci sayılarının artırılması ile mümkün olabilecektir. (İşlek vd., 2017: 209).

Karşılıklı etkileşim olması yönüyle entegrasyon, asimilasyon kavramından ayrılmaktadır. Asimilasyon, *“içinde doğup büyüdüğü toplumun dışında yaşayan göçmen bireyin veya etnik topluluğun, egemen toplum ile geliştirdiği ilişkiler sonucunda, tamamen baskın olan topluma benzemesi, kültürel birikimlerinin eriyip gitmesi ve özgün kültürel kimliğini kaybetmesi”* olarak tanımlanabilir (Adıgüzel, 2019: 185). Asimilasyonda birey kendi kültüründen tamamen kopuk bir şekilde yaşamakta, sadece gittiği toplumun bütün özelliklerini bünyesinde barındırırken, entegrasyon çift yönlü bir süreç olup karşılıklı

etkileşim sonucu gerçekleşmektedir. Topluma entegre olan birey, o toplumda hem kendi kültürel özelliklerini sergilemekte hem de karşılaştığı yeni toplumun özelliklerini bünyesinde barındırmaktadır. Bu aşamada uluslararası öğrencinin kendi kültüründen kopmadan yeni topluma uyum sağlaması önem arz etmektedir (Yıldırım vd, 2017: 109).

Gündelik hayatta köyden şehre veya başka bir şehre herhangi bir nedenle yer değiştiren insanlar bile uyum sorunu yaşamakta olup, başka bir ülkeye giden insanların uyum sorunu yaşamaları mutlaklıdır. Bunun nedeni ise kendine özgü bir kültürü olması ve alışık olmadığı, hiç bilmediği, yeni bir kültürle karşılaşan insanların uyum sorunları yaşamasıdır (Çöllü-Öztürk, 2010: 223; Maleki, 2017: 3). Saygın-Hasta'da (2018: 325-330) uyum sürecini etkileyen faktörler konusunda şunları ifade etmiştir: Eğitim düzeyi, dil, cinsiyet, gidilen ülkede kalış süresi ve yaş, medeni durum, din, sosyal kimlik, sosyal mesafe ve algılanan ayrımcılığa göre uyum süresi kısalmakta ve uzamaktadır. Ayrıca uyum sürecinde gidilen ülkeye kültür benzerliği, coğrafi yakınlık veya uzaklık, aynı dine mensup olup olmamak, aynı alfabeyi kullanıp kullanmamak dahi etki edebilir. Örneğin Türkiye'ye gelen bir Azerbaycanlı öğrenci ile Burkina Fasolu bir öğrencinin Türkiye'nin hayatına uyum sağlama süreci aynı olmamaktadır. Çünkü Azerbaycanlı öğrencinin kültürü, Türkiye'nin yaşamı ve kültürü ile hemen hemen benzer olup Burkina Fasolu öğrenci bambaşka bir hayat ve kültürle karşılaşacaktır. Aynı şekilde Latin alfabesini kullanan bir ülkeden gelen öğrenci ile Arap ve Fars alfabesi kullanan ülkeden gelen öğrencinin uyum sağlama süreleri bir olmayacaktır. Bu anlamda yukarıda ifade edilen faktörler göz önüne alındığında uluslararası öğrencinin uyum sağlaması birbirinden farklılık arz edecektir. Bütün bunlar dikkate alındığında uyumu; toplumsal ve kültürel uyum olarak 2' ye ayırabiliriz.

1.1.1. Toplumsal Uyum

Tarih boyunca insanlar birbirleriyle etkileşime girmişlerdir. İnsanların bir arada, bir toplum içinde yaşamaları, birtakım ortak değerlerin oluşmasını sağlamıştır. Bu da her toplumun kendisine ait değerler ve yaşam tarzının oluşmasına sebebiyet vermiştir (Coştu, 2009: 117). Bu toplumsal değerlerin kuşaktan kuşağa aktarılması durumu ortaya çıkmış ve bu süreç toplumsallaşma-sosyalleşme olarak ifade edilmiştir.

İnsanların toplumda yaşamayı öğrenmesini sosyalleşme olarak ifade edebiliriz. İnsan bir toplumda dünyaya gelir ve sosyalleşerek topluma uyum sağlamayı öğrenmektedir. Toplumsallaşma veya sosyalleşme olgusu insanın sosyal olması veya toplumda sosyallik

kazanma sürecidir. Bu yönüyle toplumsallaşma insanın doğumdan ölüme kadar sahip olduğu değerleri, normları, gelenek ve ideolojileri aktarmasıdır. İnsanoğlu, bu süreçte üyesi olduğu toplumun hayatına katılabilmesi için gerekli beceri ve alışkanlıkları zorunlu olarak kazanması kaçınılmazdır (Okumuş, 2014: 430).

Sosyalleşme sürecinde toplumun değerleri yeni nesillere aktarılırken bu süreç toplum kültürünün en mühim kısımlarından birini teşkil etmektedir. Sosyalleşme, insanı sosyal düzenin üyesi haline getiren süreçtir. Sosyologlar sosyalleşmeyi çeşitli şekilde tarif etmektedirler. Linton, yeni doğmuş çocukların medeniyetsiz yaratıklar, dâhil hayvanlar halinden bir sosyal sistemin insan üyeleri haline gelişlerinin sosyalleşme sayesinde olduğunu belirtiyor. Dollard'a göre sosyalleşme, yeni bir kişinin gruba eklenmesini ve toplumun kendi yaş ve cinsindeki kişiden beklediği şeyleri yerine getiren bir şahıs olmasını sağlayan süreçtir. Sosyalleşme, kişinin grup normlarına uymasını öğrenmesini sağlayan süreçtir. Şu halde sosyalleşme bir nevi öğrenme sürecidir. Bundan dolayı sosyal nizam, geniş ölçüde sosyalleşme süreci ile varlığını muhafaza eder. Ögleki toplum fertlerinin çoğunun, toplumun değerlerine uygun şekilde hareket etmeleri beklenir (Koştaş, 1987: 329).

Toplumsallaşma sürecinde bireyin, ailesi ve arkadaş grupları içerisinde, toplumda nasıl yaşayacağını ve davranacağını gösteren sayısız kurallar vardır. İnsanoğlu bu süreçte sosyal çevreye hazırlanır, kişilik kazanmaya ve sosyal çevreye entegre olmaya başlar. Bir nevi, içinde yaşadığı topluma uyum sağlamaya çalışır. Dış dünya ile karşılıklı bir iletişim ve etkileşim içerisine girer. Toplumsallaşma, bireyin toplumun normlarına adapte olmasını ve diğerleriyle yaşama alışkanlığı edinmesini sağlar. Sosyalleşmeyle birlikte fert, toplumun değer yargılarını, kültürünü ve o toplum içerisindeki rolünü öğrenir (Koştaş, 1987: 329).

Sosyalleşme sürecinde iken birey toplumla etkileşimi sonucunda toplum bireye etki ederken birey de topluma etki etmekte, toplum yapısında değişimler meydana getirmektedir. Bu karşılıklı etkileşim boyunca toplum içinde yer alan bireylerin davranışı diğer insanların davranışlarını etkilemekte ve onları düzenlemektedir. (Bakıroğlu, 2013: 1048). Sosyalleşmeyi bireylerin toplumun norm, değer, tutum ve dilini edinerek bireyin bunları özümsemesi ve kendi iç dünyasına mâl etmesi olarak da tanımlanabilir (Ülken, 1969: 404). Yani sosyalleşme süreci bireyin topluma uyum süreci olarak da tanımlanabilir. Çünkü kendi dışındaki kişilerle çatışma halinde olmak genellikle sosyalleşememenin ve toplumla uyum sağlayamamanın bir sonucudur (Coşgun, 2012: 4).

Berry toplumsal uyumu, *“aile, iş ve okul yaşamındaki günlük sorumluluklarla baş ederek, içinde bulunan toplumun kültürüne uyabilme yeteneği”* olarak tanımlamıştır (Berry, 1997: 10). Toplumsal uyum, bireyin kendi arzu ve ihtiyaçlarının toplumla uzlaşması içerisinde olması, ailevi münasebetlerinin sıhhatli olması, sosyal becerilerinin yüksek olmasını ifade eder (Ghanbary, 2015: 20; Çöllü-Öztürk, 2010: 225). Toplumsal uyumu şu şekilde ifade etmek gerekirse, bireyin toplum ile iyi ilişkiler oluşturabilmesi ve bu ilişkileri devamlı olarak sürdürebilmesidir. Sosyal ve kişisel açıdan problemleri aşmada insanın sahip olması gereken beceri, iletişim kurma becerisidir. İnsan kendi yaşamında, gereksinimlerini ve arzularını, duygu ve düşüncelerini karşı tarafa olumlu şekilde aktarabilmesi gerekmektedir. Bu da ancak iletişim kurma yoluyla gerçekleşince mümkün olabilir. Bireyden istenen davranış, sosyal ilişkiler açısından esnek olması ve toplumda kabul gören davranışlar ortaya koymasındır. Ancak, bu hususlara uyamayan/uymayan kimseler, yasalara uyum sağlamalı, içinde yaşadığı çevrenin kurallarına ve değerlerine saygı göstermeli, kendi ihtiyaçlarını belli ölçüde karşılamalıdır. Birey ne topluma ne de kendisine saygısızlık yapmalı ve şahsi sorumluluğunun farkında olmalıdır. İlişkilerin de sertlikten uzak durmalı, kavgacı olmayan esnek bir tavır sergilemelidir (Kuruüzüm, 2002, Fatih 2005’den aktaran Tutkun, 2006: 259).

Bu tanımlardan anlaşılacağı üzere uyum iki yönlü bir süreçtir. Bir yönüyle birey gittiği toplumda var olan hayata uyum sağlayıp karşılıklı etkileşimde bulunurken, diğer yönüyle toplumda var olanları kabul etmekte zorlanır ve uyum sorunları yaşar. Örneğin birey gittiği toplumda ilk başlarda yemeklere alışmakta sıkıntı çeker. Yemek saatleri, yemek çeşitleri, pişirilişi olsun her şeyi farklılık arz etmektedir. Birey bunları kabul ederse topluma hızlı bir şekilde uyum sağlar. Ancak birey bu farklılıkları kabul etmeyip bunlara karşı gelmeye çalışırsa uyum problemleri yaşar ve uyum sağlama süreci daha da uzar.

Birey yaşamı boyunca gelişim göstermekte ve değişmektedir. Bundan dolayı birey hem kendinde oluşan fiziksel, zihinsel, düşünsel ve toplumsal değişimleri kabullenmeli ve bunlara uygun davranışlar sergilemeli, hem de çevresinde bulunan insanlarla olumlu ilişkiler kurabilmelidir. Uyumlu birey denince, hem kendisinde oluşan bu değişiklikleri hem de diğer insanlarla olan ilişkilerini ahenkli bir şekilde dengeleyebilen kişi akla gelmektedir. Uyum sürecinde insanlarda var olan davranışsal, duyuşsal ve bilişsel süreçler birbirleriyle devamlı karmaşık bir etkileşim içerisinde (Aydın, 2012: 30). Bu etkileşim sonucunda birey toplumla bütünleşecektir. Yani toplumları meydana getiren bireylerin kendi şahsi kimlikleriyle içinde bulundukları topluma dâhil olacaktır (Akıncı vd. 2015: 70). Bu etkileşim

ülke içerisinde olabileceği gibi, farklı ülkeler arasında da meydana gelebilir. Yani insanlar belli bir çevre ve ortamda yaşamakta olup, toplumun kendine has normları, gelenek-görenekleriyle beraber alt kültürleri de vardır. Dolayısıyla insanlar kendi alt kültürlerinden ayrılıp başka çevreyle, toplumla temas geçince, toplumsal uyum durumu yeniden başlar (Zerengök, 2016: 33).

Bireyin yer değiştirmesi sonucu ortaya çıkan uyum durumu psikolojik ve sosyokültürel uyum olarak ifade edilir. Farklı ülkelere giden bireylerin uyumsuzluk yaşaması doğal olup bu uyumsuzluklar strese sebebiyet verebilir. Psikolojik uyum da bu stresle başa çıkma becerisi olarak ifade edilmektedir. Yani psikolojik uyum, bireyin dâhil olduğu kültürde kendi kişisel kimliğini açığa çıkarması, fiziksel ve psikolojik anlamda iyi olma durumudur. Uluslararası öğrencilerin psikolojik uyumları, aldıkları eğitimin oluşturacağı akademik stres ve farklı bir ülkeye gitmenin sonucu olan kültürel değişimin baskısıdır. Bu süreçte öğrenciler farklı bir ülkenin yaşamına alışmaları dolayısıyla kendilerini yalnız ve güvensiz hissetmelerine, dâhil oldukları kültürde davranışlarını işlevsiz olarak algılamasına neden olmaktadır. Bunun sonucunda da bireyde travma, sonrasında stres bozukluğu, bağlanma ve uyum sorunları, anksiyete, duygu durum bozukluğu ve madde kullanımı gibi sorunlar yaşanabilir (Şeker-Akman, 2016: 505). Ancak başka ülkeye giden birey veya gidilen toplum ve ülke açısından öne çıkan boyut, sosyokültürel uyumdur. Sosyokültürel uyum denilince başka ülkeye giden bireyin sosyokültürel yapısı yani bireyin sahip olduğu dili, dini, adetleri, gelenekleri, görenekleri, töreleri, yaşama tarzları gibi değerleri ile gittikleri toplumun sahip olduğu sosyokültürel yapısı arasındaki uyumsuzluklardır. Bu tür uyum problemleri başka ülkelere giden bireyler için az ya da çok görülmektedir. Bu anlamda başka ülkeye giden bireyin üzerine düşen, kendi kültürel değerlerinden kopmadan, dilini gelenek ve göreneklerini unutmadan, dini yapılarını muhafaza ederek kısacası kimliğini kaybetmeden en güzel şekilde uyum sağlarken toplum üzerine düşen ise bu amaçla gerekli zemini hazırlamaktır (Yavuz, 2018: 56-57).

Farklı bir şehre okumaya giden öğrenci bile çevreye uyum sağlama sorunu çekmekte iken, farklı bir ülkeye eğitim için giden öğrencilerin hayatlarının eskisi gibi olamayacağı açıktır. Başka bir ülkeye giden öğrencilerin yaşlarına baktığımızda bu dönem insanın kendi kimliğini bulma, toplumsal ve evrensel değerlerini benimseme, uzlaştırma, toplum değerlerine uyum sağlama, sosyal olgunluğa erişme evrelerine denk düşmektedir. Ailelerinden uzak kalan bireyler, ailelerini özlemekle beraber bu etki çevre-arkadaş etkisi

oluşmaktadır. Bu anlamda uluslararası öğrencinin kendisini gittiği ülkeye ait hissetmesi çevresindeki sosyal destek kaynaklarından yeterli şekilde faydalanyor olması onun sosyal uyumunu kolaylaştırmaktadır (Özçetin, 2013: 15). Gidilen ülkenin dilini konuşabilmek, orada arkadaşlıklar kurup çevre edinebilmek, çeşitli kültürel ve sosyal aktivitelere dâhil olmak, günlük aktiviteleri yerine getirirken karşılaşılan zorluk sosyal uyumun düzeyini belirlemektedir (Berry, 2005: 697).

Ercan ve arkadaşlarının (2018: 15) İranlı öğrencilerle yapmış olduğu yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinde öğrencilerin sosyal uyum sürecinde yaşamış oldukları sıkıntıların başında; maddi güçlük yer almaktadır. Bunun yanı sıra; yabancı olmanın sosyal ilişkiler üzerinde olumsuz etkisinden, farklı bir alfabede okuyup yazmadaki zorluktan, beslenme alışkanlıklarının değişmesinden, aile özleminden, etnik farklılıklar sebebiyle dışlanma vb. sıkıntılardan da bahsetmek mümkündür. Burslu olarak gelen öğrencilerin derslerde başarılı olma zorunluluğunun, burssuz öğrencilerin ise ek iş yapma zorunluluğunun öğrencilerin akademik başarıları üzerinde olumsuz etkisi vardır. Ders geçmeye yönelik psikolojik baskı ve kaygıların öğrencilerin sosyal uyum problemlerini arttırdığını söylemektedir.

Kültürel uyum başlığına geçmeden önce toplumsal uyum ile kültürel uyum farkını belirginleştirmek gerekir. Toplumsal uyumdan kasıt, bireyin toplumda yer alan değerlere uyum sağlaması demektir. İnsanların çevresinin, arkadaşlık ilişkilerinin, alışkanlıklarının ve farklılıklarından dolayı dışlanıp dışlanmaması, serbest zamanlarında yaptığı etkinlikler toplumsal uyum dâhilindedir. Kültürel uyumdan kasıt ise bireyin gittiği toplumdaki kültüre uyum sağlamasıdır. Bunlar yeme-içmeden tutun da insanların giyinme-kıyafetleri, dansları, gelenek ve görenekleridir.

1.1.2. Kültürel Uyum

Küreselleşme ile birlikte toplumda ve sosyal ilişkilerde değişimler meydana gelmiştir. Bu etkileşimler neticesinde insanlar dünya genelinde çok kültürlü bir yaşam sürmektedir. Çok kültürlülük yeni toplumun kültürü ile etnik kültürün etkileşimidir. Bireyin kimliğinin şekillenmesinde önemli bir rolü olan kültür; yapısında insana özgü değerleri, insanlar arasındaki karşılıklı etkileşimleri, her türlü maddi ve manevi yapıt ve ürünleri barındıran bir unsurdur (Ergin-Ermeğan, 2011: 1755). Bu maddi ve manevi değerlerin hepsi toplumdan topluma farklılaşmaktadır. Bu anlamda bireyin bu farklılıklara uyum sağlaması

gerekmektedir. Yani bir kültürden başka bir kültüre geçişi, dâhil olunan kültürün adetlerini, geleneklerini ve göreneklerini öğrenmek kültürel uyum olarak ifade edilebilir (Konate, 2018: 4).

Bütün toplumlarda insanın içinde yaşadığı, kendi atalarına ait süregelen değerleri vardır ve bunu kendisi de sürdürmektedir. Selamlaşmadan tutun da yeme- içme ve giyinme şekilleri, insanların birbirleriyle konuşma tarzı bile toplumdan topluma farklılık arz etmektedir. Farklı ülkelerde eğitim görmeye giden öğrencilerin çeşitli kültürlerle karşılaşması kaçınılmazdır. Bu anlamda yapması gereken o toplumun bünyesinde barındırdığı kültüre sosyal yönüyle uyum sağlamasıdır. Öğrencilerin hayatlarına ve eğitim-öğretimlerine başarılı ve sorunsuz bir şekilde devam edebilmeleri, her türlü aktivitelere katılarak kültürel ve sosyal ilişkilerde bulunabilmeleri ve sonucunda da kendi gayelerini gerçekleştirebilmelerini sağlayan olanaklar ortamını kültürel uyum olarak ifade edebiliriz (Verdiyev, 2017: 4). Kültürel uyum tek yönlü olmayıp yerleşik toplumun değişime uğraması veya göçmen bireyler ve etnik azınlıkların kültürel normlarından vazgeçerek baskın toplum içerisinde eriyerek yok olması şeklinde değil, karşılıklı temas ve değişim yaşayarak gerçekleşen bir olgudur. Olması gereken iki tarafın da hoşgörü çerçevesinde birlikte yaşamayı kabul etmesi, bütünleşmesidir (Verdiyev, 2017: 68). Bu ifadelerden anlaşılacağı üzere farklı bir ülkeye giden birey, oranın kültürüne uyum sağladığında kendi kültürünü tamamen terk ettiği anlamına gelmemekte, farklılara ayak uydurması gerekmekte ve oraya adapte olması gerekmektedir. Tomanbay'a (1999: 168) göre kültürel uyum; toplumda var olan değişik kültüre sahip insanların ya da farklı toplumlarda yer alan bireyler arasındaki olumlu ilişkidir (aktaran Özçetin, 2013).

Uyum durumu, gidilen ülkedeki hem toplumsal çevrenin hem de bireysel çevrenin yeniden düzenlenmesini gerektirir ki bu iki tarafı da etkiler. Öğrencilerin farklı kültüre uyumu, bu konu hakkında yapılan çalışmalara bakıldığında çok da kolay olduğu görülmemektedir. Öğrencilerin uyum durumu, gidilen ülkenin toplumsal hayatını kabullenme ve girilen toplumda işlevsellik gösterme olarak ifade edilmektedir (Ward, 2008: 159).

Yakın zamanda yapılan araştırmalar, neredeyse yurtdışında yaşayan herkesin yaşadığı farklı kültüre ayak uydurmanın aşamaları olduğunu göstermiştir. Her aşama farklı karakteristik özelliklere sahiptir. Kültürel uyumun aşamalarını şu şekilde ifade edilmektedir (Culture Shock, 2020):

Ön aşama: Bu aşamada birey gideceği ülke hakkında araştırma yapar, seyahat için hazırlanır ve ailesi ile vedalaşmasını içerir.

İlk coşku: Bu aşama, gideceği ülkeye ilk defa gelmesi ile başlamakta ve ilk heyecanının sona ermesiyle bitmektedir.

Sinirlilik: Sinirlilik aşamasında birey, yeni ortama alışmaktadır. Bireyin çevresinde gördüğü her şey kendisine yabancı gelecek, gündelik hayatın zorluklarıyla uğraşırken hayal kırıklığına uğrayacaktır. Birey büyük ihtimalle iki kültür arasındaki farklılıklarla uğraşırken bir yandan bu farklılıklar kendisini rahatsız edecektir. Hatta önceki hayatındaki sıradan bazı sorunlar büyük problemler gibi görünecektir. Gittiği ülkede ilk olarak kendi ülkenizin insanları ile iletişimi tercih edecek ama birey ki, gittiği ülkenin insanlarını, dilini ve kültürünü tanımak için yurtdışında olduğunu unutmasın. Bireyin yapması gereken şey, gittiği ülkenin insanları ile iletişime geçmesi, temasta bulunmasıdır ki bu bireyin uyumunu kolaylaştıracaktır. Yoksa birey kendisini aldatmış, uyum sürecini uzatmış olur.

Kademeli uyum: Bu aşamada birey yeni kültüre daha fazla alışmaya başlar. Kültürel farklılıklara anlam vermeye çalışır. Bazen yeni kültüre alıştığının farkına bile varmadan yeni kültüre ait ipuçlarını yorumlamaya çalışır. Kültürel öğeler artık bireye tanıdık gelir.

Uyum ve iki kültürlülük: Nihayet yeni kültürde bireyin işlevselliği artacaktır. Yabancılık çekmemeye başlayacak ve zamanla kendini yeni kültürün bir parçası olarak algılayacaktır. Başka bir ülkeye eğitim için giden bireyde duygusal ve fiziksel anlamda iniş çıkışlar yaşanacaktır. Bunları en aza indirmek için günlük veya haftalık yapması gereken sorumlulukları eğlenceli hale getirerek yapmayı denemektir. Sağlıklı beslenme alışkanlığı edinmeli ve egzersiz yapmayı unutmamalı. Gittiği ülkenin kültürünü daha iyi tanımak için farklı alanlarda gezmeye, yeni insanlarla iletişimini artıracak etkinliklere katılacaktır.

Yeniden giriş aşaması: Bu aşamada birey anavatanına döndüğünde bunu hisseder. Bazıları için yeniden giriş aşaması acı olabilir. Ülkesine döndüğünde tecrübelerini herkesle paylaşacak, değiştiğini fark edecek ama bunun nasıl olduğunu açıklayamayacaktır. Uzun zamandır farklı bir kültürle iç içe olan birey o kültürel değerleri edinir. Kendi kültürü ile diğer kültür bireye eşit mesafede görünecektir artık.

Uluslararası öğrencilerin kültürel ve toplumsal uyumunda etkin olan diğer bir faktör de din hususudur. Öğrencilerin dini durumları gidilen ülkeye göre farklılık arz etmekte ve bu da

onların hayatlarına yön vermektedir. Farklı bir dine inanan bir ülkeye gittiğinde birey benlik bütünlüğünü din olgusuna sarılarak gerçekleştirmektedir. Tam tersi bir durumda, aynı dine bağlı olan bir ülkeye eğitim için giden birey uyum sorunlarının kolayca üstesinden gelecektir. Dini farklı bir ülkeye gitmek yeme-içmeden tutunda dini günler, bayramlar hatta günlük yaşantılar bile dini uyumu zorlaştırmaktadır (Özmen, 2012: 81).

1.2. Kültürleşme

İnsanların diğer insanlarla etkileşime geçmesi, iletişim kurması sosyal bir süreçtir. Bu süreç her zaman ve her ortamda yaşanabilmektedir. Yani birey ne sebeple olursa olsun başka bir kültür içerisinde yer alırken diğer insanlarla iletişime geçmesi ve onlardan etkilenmesi kaçınılmazdır. Bu yönüyle baktığımız zaman iletişimin devam ediyor olması kültürleşmeye işaretler. Ancak şöyle de bir durum var ki, iletişim sağlanamazsa adapte olamamanın verdiği sorunlar yaşanır. Bütün bu olumlu veya olumsuz durumları ifade etmek için kültürleşme kavramı kullanılmaktadır (Karaman, 2018: 18).

Kültürleşme, bir insanın diğer toplumlardan edindikleri yahut bir toplumun başka toplumdan aldığı unsurlar ve karşılıklı toplumların etkileşim halidir (Zerengök, 2016: 8). Günlük hayatta var olan insanların giyiniş, yemek seçimi ve günlük hayatta yapılan pek çok davranış ve tutum doğal olarak farklılık göstermektedir (Saygın-Hasta, 2018: 317). Farklı kültürlerle sahip bireyler bir ortamda birlikte bulununca aralarında bir temas gerçekleşir veya çeşitli nedenlerle etkileşime geçerler. İnsanların bu etkileşimleri sonucunda kişiliklerinde, hal ve hareketlerinde, hayat tarzlarında, inanç ve değerlerinde bazı değişiklikler meydana gelmesi olağandır. İki kültür arasındaki kültürleşme zaman alabilir. Hatta tam manasıyla kültürleşme birkaç nesil sonunda oluşabilir. (Sağır, 2018: 39).

Farklı ülkelerden eğitim alma amacıyla ülkemizde bulunan öğrencilerin Türkiye'deki şartlara uyum göstermeleri görüldüğü gibi kolay olmayabilmektedir. Aldıkları eğitimden azami derecede faydalanabilmeleri için gittikleri toplumun sosyal ve kültürel çevresine ayak uydurmaları, yaşadıkları problemleri en kısa sürede çözüme kavuşturmaları şahsi çabalarına bağlıdır. Bu yönüyle bu süreçle ilişkin yapılacak çalışmalar da ayrıca önem arz etmektedir (Allaberdiyev, 2007:4).

Bu süreçte Türkiye'ye eğitim-öğretim için gelen uluslararası öğrenciler genellikle Kafkaslar, Afrika, Orta Doğu, Asya, Avrupa, Uzakdoğu, Amerika Kıtası gibi yüzden fazla

ülkeden gelmekte olup, tabii olarak yerel özellikleri, alışkanlıkları, şahsi normları, bölgesel farklılıklar ve kültürleri, gibi birçok öğeyi de beraberlerinde getirmektedirler. Beraberinde getirdikleri kültürel öğelerle ülkemize renk katan uluslararası öğrenciler için mühim olan, ülkemizdeki eğitimlerini bitirdikten sonra sosyal ve kültürel açıdan Türk kültürüne uyum sağlayarak, ülkemize her açıdan (politik, ekonomik, bilimsel, sosyal ve kültürel) katkı sunmalarıdır (Snoubar, 2017: 397). Kafkaslardan gelen öğrenciler ile kültürel benzerliğimiz bulunduğu için kültürleşme aşaması daha hızlı gerçekleşmektedir. Ancak diğer ülkelerden gelen öğrenciler kültürel açıdan farklılık fazla olduğu için ilk başlarda çeşitli sorunların yaşanması tabiidir. Ayrıca farklı ülkelerden gelen öğrencilerin hepsi aynı özelliklere sahip değildir. Bunlardan bazıları utangaç, çekingen ve asosyal olabilirken bazıları da yapıları gereği daha sosyal, sıcakkanlı, her türlü ortama adapte olabilmektedir. Uyum sağlayamayan öğrenciler karşılaştıkları kültüre alışamamakta ve “kültür şoku” yaşamaktadır.

1.3. Kültür Şoku

1960'lı yıllarda ortaya çıkan bu kavram bir anda kendisini farklı bir kültür içinde bulan insanların başına gelen bir meslek hastalığını karşılaması amaçlanmış bir terimdir. Kültür şoku terimi, genellikle toplumlar içinde ya da farklı toplumlar arasında hareket etmeye karşı (fiziksel, bilişsel ve psikolojik açıdan) negatif bir tepkiyi içermektedir, fakat bazı yazarlar kültür şokunun böyle bir deneyimi yaşayan insanlar açısından yararlı olabileceğini savunmuşlardır. Yeni bir kültüre kısmen ya da tamamen girenler, kendi toplumlarına yeniden döndüklerinde kültür şokunun negatif etkilerini belli bir süre daha hissedebilirler (Marshall, 1999: 443).

Kültür şoku, kendi kültüründen ayrılarak farklı bir kültürle karşılaşan bireylerin bu yeni kültürel çevre ve ortama maruz kalmaları neticesinde yaşadıkları uyum sağlayamama ve bunalım durumuna denir. Yeni bir ülkeye gidişte ilk günlerde yaşanan duygusal boşluk, yabancılaşma olarak ifade edilebilir. Kültür şoku kişisel özelliklere bağlı olarak farklı seviyelerde gelişebilen bir süreçtir. Yukarıda ifade ettiğimiz şekilde kültürel uyum sürecinin “sinirlilik” aşamasına denk düştüğü görülmektedir. Bireyin farklılıklarla baş etmeyi öğrenmesi ile zamanla ortadan kalkabilmekte ve uyum, aşamalı olarak fazlalaşabilmektedir. Aksi bir durumda ise, kişiler kültürel değişimdeki etkileşime ayak uyduramayınca, kültürel şok giderek artmakta ve insanın hayatını derinden etkilemektedir. Kültürel çevreye uyum göstermeleri bireyin kültür şokunun en kısa sürede atlatılmasını ve böyle bir zorluğun yaşanmamasını sağlar. Bundan dolayı hangi nedenle olursa olsun, gidilen ülkenin yaşam

tarzına adapte olması şarttır. Ayrıca adapte olmak, uyum göstermek, şahsi kültürünü göz ardı etmek değildir. Farklı bir kültürün adetlerine uymak, maddi ve manevi öğelerini yerine getirmek görüldüğü gibi aniden olabilecek bir şey değildir. Kültürel ve sosyal uyum, süreklilik arz eden bir süreç olarak bilinmektedir. Yani bir bireye kültürel uyumu var ya da yok şeklinde kesin bir çizgi ile ayırmak çok uygun bir yaklaşım olmayacaktır (Aksoy, 2012: 299-300).

Bir kültürden başka bir kültürde kendine yer bulan bireylerin uyum sağlamakta karşılaştıkları güçlükler, sıkıntılar, bunalımlar ve gösterdikleri tepkiler ‘kültür şoku’ olarak da ifade edilen (Akıncı vd., 2015: 68) bu kavram Oberg tarafından 1954’te ortaya atılmıştır. Oberg’in söylediğine göre kültür şoku kuramı, başka kültürden gelen ve farklı bir ülkede yaşamını sürdüren kişilerin karşılaştıkları zorlukları ifade etmektedir. Kültür şokunun temelinde, kişinin farklı bir ortamda bulunmasının strese sebebiyet verdiği, bunun sonucunda da, bir takım duygusal ve zihinsel problemler oluşturduğu görüşü yer almaktadır. Hızlı bir değişim, kişinin keyiflendiği fiziksel ve psikolojik ihtiyaçları belirsiz ve kestirilemez hale getirmektedir. Hissizlik, yalnızlık, kaygı, karmaşık duygular içinde olma ve hiçbir şeye aldırma gibi durumlar ortaya çıkabilmektedir (Güçlü, 1996: 103).

Kültür şoku, alışlagelmiş günlük yaşam tarzının ve düzenin aniden kesintiye uğratılması sonucu psikolojik bir değişim yaşanmasıdır. Bu süreçte, öğrenci adına değerler çatışması ne kadar az olursa uyumun o denli kolay olması olasıdır (Ukcisa, 2012). Bilindiği üzere kültürlerarası geçiş o kadar kolay gerçekleşmemektedir. Yani farklı bir kültürle karşılaşan bireyin o kültüre adapte olması zordur. Bu anlamda kültürel şok için “*bir adım ileri iki adım geri*” şeklinde bir deyim kullanılmaktadır. Bu olgu kişiden kişiye ve duruma göre farklılık arz etmekte ve insanlar uyum sürecinde kültür şoku yaşamaktadır. Öğrencinin başka kültürde kalma süresinin uzun olması bir daha kültür şoku yaşamayacağı anlamına gelmemektedir. Çünkü bireyin kültür şokunu atlatabilmesi için kendi kültüründen farklı olan değerlere, bütün farklılıklara olumlu bir yaklaşım içinde olması gerekir. Bireyin karakteri, gelişimi, yetiştiği çevrenin etkisi, psikolojik ve zihni yapısı uyum sürecini olumlu veya olumsuz şekilde etkileyecektir (Zapf, 1991).

Ghanbary’ye (2015: 18) göre kültür şoku, bireylerin kendi kültüründen farklı bir kültüre geçerken meydana gelen, karışık duyguların yarattığı bir tür gerginlik, bunalım durumudur. Bu konuda araştırma yapan antropologlar ise durumu uyumsuzluk ve endişe durumu olarak ifade ederler. Bu duygu hayatta yaptığımız bazı temel varsayımlar ve hayat

tarzımızın artık bulunduğumuz yeni ortama uygun olmaması ve rahat edemediğimizin farkına varmamız neticesinde meydana gelir.

İnsanların doğup büyüdüğü topraklardan başka topraklara gitmesi sonucunda bir anda oranın kültürüne uyum sağlaması, bütün alışkanlıklarını bir anda değiştirebilmesi imkânsız olup kültür şoku yaşamaması olanaksızdır (Tozan, 2019: 15). Ancak kültürel şok kavramı her zaman olumsuz olarak değerlendirilemez. Bireyin gelişimini sağlaması, değişime açık olmayı içermesi ve yeni değerlerin kazanılmasında olumlu bir fırsat içerir (Bulut vd., 2020: 5). İsakov-Murzakulova, (2017: 20) tarafından yapılan araştırmada uyum probleminin en fazla Güney Asya ve dünyanın uzak ülkelerinden gelen öğrencilerde olduğu görülmektedir. Komşu ülkelerden gelen uluslararası öğrencilerin daha kolay uyum sağladığı, çok fazla kültür şoku yaşamadığı göze çarpmaktadır. Uzak diyarlardan gelen öğrencilerin ise kültür şokunu atlatalmaları uzun sürebilmektedir.

Uluslararası öğrencilerin uyum sürecinde bireyin kültürü ve yabancı ülkenin kültürü arasındaki farklılıklar uyum problemlerine neden olabilmektedir. Yabancı ülkeye yakın bir kültürden gelen uluslararası öğrenci az bir şekilde kültür şoku yaşamakta ve uyum durumunun üstesinden daha çabuk gelebilmektedir. Fakat uluslararası öğrencinin kültürel ve sosyal özellikleri yabancı ülkenin kültüründen çok farklı ise uyum durumu daha zorlu yaşanmakta ve kültür şoku etkisi çok daha şiddetli olabilmektedir (Coşkunserçe, 2014: 72). Kültür şokunu atlatabilmesi için uluslararası öğrenciler için eğitim süreci dışındaki sosyal hayatında farklı programlar organize edilmeli, diğer öğrencilerle ve insanlarla sosyal ve kültürel iletişime girecekleri ortamlar ayarlanmalıdır. Uluslararası öğrencilere yaşayacakları kültür şokunu atlatabilmeleri için hayatında yardımcı olacak oryantasyon hizmetleri hazırlanmalıdır. Uluslararası öğrencilere Türkiye'nin yaşamına ve kültürüne, şehir hayatına ilişkin pratik bilgiler verilmeli, çeşitli etkinliklerle bunlar öğrencilere kazandırılmalıdır. Mesela, yaşadıkları şehirde bazı temel ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri mekânlar başlangıçta gezdirilmelidir (Kalkınma Araştırmaları Merkezi, 2015: 65). Ayrıca uluslararası öğrencilerin ilk haftalarda ihtiyaçlarını gidermek için gidecekleri yerler ve nasıl gidecekleri hakkında bilgilendirmeler yapılmalı, gittikleri mekânda da iletişim problemi yaşamaması için günlük konuşmaları içeren, kendi meramını ifade edebilmesi için cep kitapçıklar hazırlanmalıdır.

Kültür şokunun bazı semptomları şu şekildedir: *“ellerin aşırı yıkanması; içme suyu, yiyecek, bulaşıklar ve yatak takımları konusunda aşırı endişe; görevliler veya hizmetçilerle*

fiziksel temas korkusu; dalgın, uzak bakışlar, çaresizlik duygusu ve kendi vatandaşlığının uzun süreli sakinlerine bağımlı olma arzusu; gecikmeler ve diğer küçük hayal kırıklıklarına karşı öfke nöbetleri; ev sahibi ülkenin dilini öğrenmeyi geciktirme ve kesin olarak reddetme; aldatılma, soyulma veya yaralanma konusunda aşırı korku; ciltte küçük ağrı ve rahatsızlıklar konusunda büyük endişe ve genel olarak gerçekten mantıklı insanlarla konuşma özlemi” (Oberg, 2006: 142). Şok yaşayan bireyin duygu durumunda değişiklikler yaşanabilir. Bu duygu durumunun değişikliğe uğraması sonucunda kırılğanlıklar oluşmakta, bireyde psikolojik dirençsizlik yani anksiyete, depresyon ve strese de neden olmaktadır (Karataş, 2019: 969).

Diğer bölüme geçmeden önce uyum sürecinde yaşanan bazı zorlukları ifade etmek gerekir. Anavatanlarından ayrılıp yabancı ülkelere giden bireylerin dil, kültür ve dini uyum sorunları bulunmaktadır (Coştu, 2018: 11). Bu sorunların başında dil sorunu yer almaktadır. Bunun yanı sıra psikolojik, sosyal veya ekonomik sorunlar gelmektedir. Uluslararası öğrenci yeni bir ülkede yeni bir yaşam, yeni bir kültüre maruz kaldığı için ilk başlarda kendisini yalnız, yeni ortamı daha güvensiz hisseder (Şeker vd., 2016: 505). Sosyokültürel uyum sağlamanın temelinde yeni gidilen sosyal çevrenin beklentilerini karşılayacak şekilde davranılması yer almaktadır. Bunlara ek olarak arkadaşlık kurma problemleri, yeme içme problemleri, aile ve memleket özlemi gibi sorunlarda yer almaktadır. Öğrencilerden bazılarının problemleri geldikleri ülkeye göre değişmesinin yanı sıra çoğu problemleri ortaktır (Yardımcıoğlu vd: 2017: 209).

2. BÖLÜM: ULUSLARARASI ÖĞRENCİLER

Çalışmamızın bu bölümünde uluslararası öğrenciler ile ilgili tanımlar ele alınacak uluslararası imam hatip liseleri hakkında bilgi verilecektir. Bu konuya değinmeden önce konunun daha rahat anlaşılabilmesi için öncelikle dünyada ve Türkiye’de uluslararası öğrenciler hakkında bilgi aktarılacaktır. Daha sonra asıl konumuz olan uluslararası imam hatip liseleri hakkında yapılan araştırmalar çerçevesinde detaylı şekilde açıklama yapılacaktır.

İlk başlarda “uluslararası öğrenci” tabiri yerine “yabancı öğrenci” tabiri kullanılmaktaydı. Ancak yabancı öğrenci ifadesi, bir tür farklılık veya ayrımcılık içerdiği için bu ifade yerine uluslararası öğrenci ifadesi kullanılmaya başlandı. Genel anlamıyla uluslararası öğrenci, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmayanları kapsamaktaydı. Dünyada uluslararası öğrencilerin sayısının artış göstermesinin sebepleri arasında savaşlar, sanayileşme, küreselleşme gibi etkenler sayılmaktadır. ABD, İngiltere, Avustralya, Almanya ve Fransa dünyada en çok uluslararası öğrencilere ev sahipliği yapan ülkeler arasındadır. En çok uluslararası öğrenci gönderen ülke konumunda ise Çin bulunmaktadır. Uluslararası öğrenciler gidecekleri ülkeleri seçerken ülkenin eğitim düzeyini, yaşam standartlarını, burs olanaklarını, dilini, dinini, kültürünü ve mezun olduktan sonraki iş koşullarını göz önünde bulunmaktadır ve buna göre tercihlerini yapmaktadır.

Yurt dışından gelen öğrencilerin eğitim için Türkiye’yi tercih etme nedenlerine baktığımızda da başta kültürel özellikler olmak üzere İslam ülkesi olması da göze çarpmaktadır. Buna ilaveten ülkemiz eğitim kalitesi gitgide artan bir özelliğe sahip olduğu için de tercih edilmektedir. Ülkemizde daha fazla öğrenci çekmek için çeşitli projeler ve organizasyonlar düzenlemektedir. Bu yönüyle Türkiye’de 1992’de Büyük Öğrenci Projesi, 2010’da Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, 2006 yılında ise Türkiye Diyanet Vakfı ile Milli Eğitim Bakanlığının ortak projesi olan Uluslararası İmam Hatip Liseleri vb. projeler hayata geçirilmiştir. Bu projelerin ortak amacı, Türkiye’ye gelen uluslararası öğrencilere Türkiye’yi tanıtmak, Türk kültürünü öğrenmelerini sağlamak, Türkçeyi dünya dili haline getirmek ve ileriye yönelik olarak Türkiye’nin bir dünya ülkesine dönmesidir.

2.1. Uluslararası Öğrenci Tanımı

Mevzuatımızdaki ilk uluslararası öğrenci tanımı 30 Nisan 1985 tarihli Türkiye’de Öğrenim Gören Yabancı Uyruklu Öğrencilere İlişkin Yönetmelik’te yapılmıştır. Buna göre yabancı uyruklu öğrenci *“her derece ve daldaki eğitim kurumlarında öğrenim gören veya Türkçe kurslarına katılan T.C. uyruğunda bulunmayan kişi”* dir (MEB Mevzuat, 2011). 24.3.2010 tarihli ve 5978 sayılı Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkındaki Kanun’da ise yabancı öğrenci, *“kamu kurum ve kuruluşlarınca ülkemizde eğitim görmesi uygun görülenler ile uluslararası anlaşmalar çerçevesinde eğitim amacıyla Türkiye’ye gelen yabancı uyruklu öğrenci”* olarak tanımlanmıştır (Kalkınma Araştırmaları Merkezi, 2015: 18). Bu noktada farkın yalnızca “yabancı” kelimesi yerine “uluslararası” kelimesinin kullanımında ortaya çıktığı görülmektedir. Ayrıca “uluslararası öğrenci” ibaresinin, “yabancı uyruklu öğrenci” ibaresi yerine kullanıldığını söylemek mümkündür. Bu noktada tek başına uluslararası öğrenci tanımı, yani Türk vatandaşı olmayıp, Türkiye’ye eğitim almak için gelen, Türkiye’de bulunan yabancı öğrencilerin tamamını kapsamamaktadır. Örneğin son yıllarda artan göçle birlikte, T.C. vatandaşı olmayan pek çok kişi Türkiye’de yükseköğretim kurumlarına kaydolmuştur. Bu öğrenciler, Türk vatandaşı olmayıp Türkiye’de eğitim görenler kategorisine girmekte ve yabancı öğrenci olarak açıklanabilmektedir. Ancak bu öğrencileri Türkiye’ye eğitim görmek için gelen uluslararası öğrencilerden ayırmak gerekmektedir. Yalnızca yabancı öğrenci tanımından hareket edildiğinde ise, örneğin Türkiye’de bir yükseköğretim kurumunda öğrenim gören, ikamet yeri Almanya olan ve hem Alman hem de Türk vatandaşlığına sahip olan öğrenciyi yabancı öğrenci kategorisinde değerlendirmek güçtür (Demirhan, 2017: 549). Bu yönüyle “uluslararası öğrenciler” için şu tanımı yapmak daha uygun olacaktır. Uluslararası Öğrenciler, öğrenim görmek amacıyla vatandaşı olduğu ülkeden başka ülkelere öğrenim görmeye giden öğrencilerdir (Sasa, 2017: 5). Uluslararası eğitim ise, bir öğrencinin vatandaşı olmadığı bir ülkede eğitim-öğretimine devam etmesi olarak ifade edilir.

Uluslararası eğitim mevzuu, yalnızca ekonomiye katkı sağlaması ve bazı mesleki alanlarda insan yetiştirme açısından önemli değildir. Bir okulda, üniversite ortamında, kampüste uluslararası öğrenci sayısının fazla olması ve uluslararası öğretim üyelerinin yer alması, doğrudan doğruya verilen eğitimin niteliğini etkilemekte ve arttırmakta, ayrıca kültürler arasındaki diyalogun güçlendirilmesine de imkân tanımaktadır (Özer, 2012: 10).

2.1.1. Dünyada Uluslararası Öğrenciler

1970’lerde belli bir sayıda olan uluslararası öğrenci sayısı uluslararası eğitime olan ilgi ve istekten dolayı dünyada meydana gelen hızlı değişime paralel olarak 1990’lı yıllardan itibaren giderek artış göstermiştir. Küreselleşme neticesinde yeni iş alanların ortaya çıkmasıyla farklı yetkinlikte ve nitelikte insanların gücüne duyulan ihtiyaç, gelişmek ve kalkınmak isteyen ülkelerin yükselme arzusu, ülkeler arasında işbirliğini ve etkileşimi arttırmış, üretim ilişkilerinde değişiklikler meydana getirmiştir. Ayrıca bireylerin kendi ülkeleri dışında ayrı bir entelektüel birikimden yararlanma arzusu, yeni dil öğrenme fırsatları oluşturmaları, iş olanaklarının daha fazla olması ve başka sebeplerden dolayı günümüzde uluslararası öğrenci hareketliliğini önemli bir seviyeye ulaştırmıştır (Kalkınma Araştırmaları Merkezi, 2015: 3).

Uluslararası öğrenci hareketliliğindeki sürekli artışı şu şekilde ifade edebiliriz. 1970’li yıllarda 800 bin olan uluslararası öğrenci sayısı 1980 yılında 1 milyona, 2000 yılında 2 milyona, 2009 yılında 3,7 milyona, 2015 yılında ise 5 milyona, 2025 yılında da 8 milyona ulaşması öngörülmektedir. Bu yönüyle Amerika Birleşik Devletleri (ABD), uluslararası öğrenci sayısında en fazla kapasiteye sahip olan, önemli bir cazibe merkezidir.

Tablo 2’ye göre ABD, dünyada uluslararası öğrenci bakımından %21,1’lik bir dilime sahiptir. Oranlara baktığımızda, İngiltere %9,7’lik dilimle 2.sırada, Avustralya %9,6’lık dilimle 3. sırada, Almanya %6,7’,lik dilimle 4. sırada ve Fransa %4,9’luk dilimle 5. sırada yer almaktadır. Bu oranlarla bu beş ülkenin uluslararası öğrenci hareketliliğinin hemen hemen yarısına sahip durumda oldukları görülmektedir. Başka ülkelere en fazla uluslararası öğrenci gönderen ülke konumunda ise Çin Halk Cumhuriyeti birinci sırada bulunmaktadır. Bu anlamda tablo 3’e baktığımız zaman Çin Halk Cumhuriyeti uluslararası öğrenci hareketliliğinin %35’ini başka ülkelere göndermektedir. Çin Halk Cumhuriyetinden sonra Hindistan %18’lik dilimle 2. sırada, Kore %5’lik dilimle 3. sırada, Suudi Arabistan %3’lük dilimle 4. sırada Brezilya, Japonya, Tayvan ve Vietnam %2,’lik dilimle 5. sırada yer almaktadır. Bu ülkeler başka ülkelere öğrenci gönderen uluslararası öğrencilerin yaklaşık %63’ünü oluşturmaktadır.

Yukarıda da görüldüğü üzere uluslararası öğrenci hareketliliği payına en çok sahip ülkelerin tercih edilme nedenleri şuna bağlıdır. En başta ülkelerin gelişmişlik düzeyi önem arz etmektedir. Uluslararası öğrenciler, ülkelerin sağladığı fırsatlara bakmakta, özellikle de

inanç ve düşünce özgürlüğünü sağlayan ülkelere gidilmektedir. Üzülerek görmekteyiz ki Türkiye'nin uluslararası öğrenci pazarında payı çok düşüktür (Paksoy vd., 2012: 92).

Tablo 2. 2012-2018 Yıllarında Uluslararası Öğrencilere En Fazla Ev Sahipliği Yapan İlk 5 Ülke

Ülke Adı	2012 Oranı	2018 Oranı
ABD	%18	%21,1
İngiltere	%10	%9,7
Avustralya	%7	%9,6
Almanya	%7	%6,7
Fransa	%6,8	%4,9
Diğer	%51,2	%48

(Tablo 2'de yer alan 2012 verileri Özoğlu vd., 'den (2012: XXVI), 2018 verileri ise OECD'den (2020: 238) alınmıştır.)

Uluslararası öğrenci hareketliliğinde 2012-2018 verilerini kıyasladığımızda 5 ülkenin de aynı olması dikkat çekmektedir. Ayrıca bu anlamda ABD ve Avustralya'da bu oran yükselirken İngiltere, Almanya ve Fransa bu oranın düştüğü görülmektedir.

Tablo 3. 2012-2018 Yıllarında En Fazla Uluslararası Öğrenci Gönderen İlk 5 Ülke

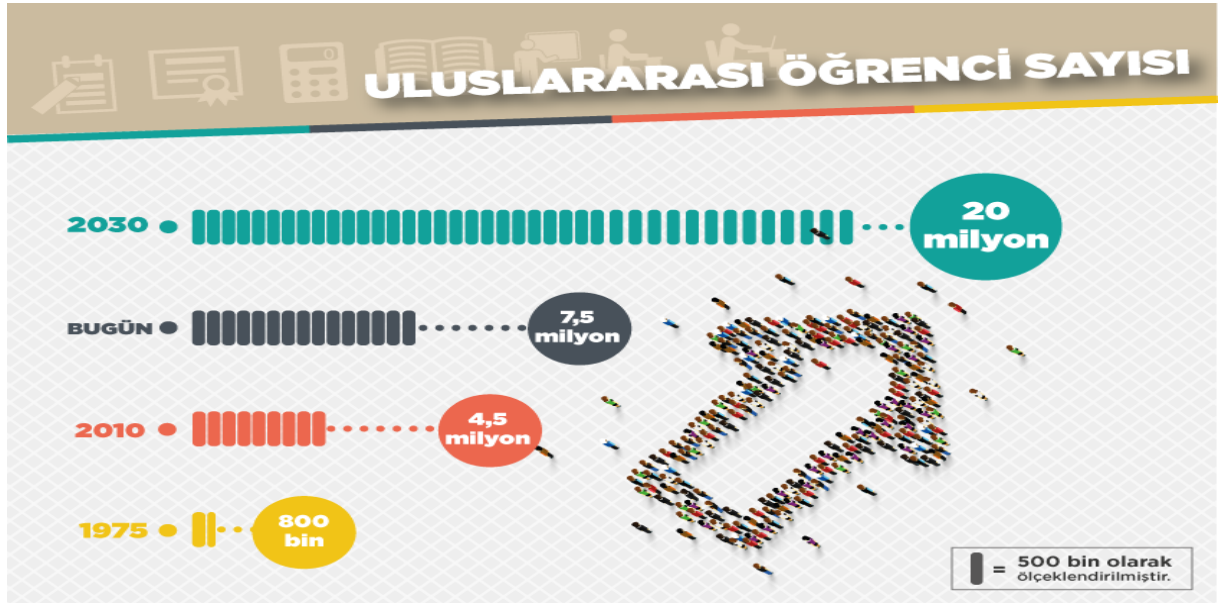
Ülke Adı	2012 Oranı	Ülke Adı	2018 Oranı
Çin	%15,3	Çin	%35
Hindistan	%5,5	Hindistan	%18
Güney Kore	%3,5	Güney Kore	%5
Almanya	%2,8	Suudi Arabistan	%3
Türkiye	%2	Brezilya, Japonya, Tayvan, Vietnam	%2
Diğer	%70,9	Diğer	%37

(Yukarıdaki tablonun 2012'ye ait verileri Özoğlu vd.'den (2012: XXVI) ve 2018'e ait verileri ise Redden'den (2020) alınmıştır.).

Dünyada en fazla uluslararası öğrenci gönderen ülkelerin 2012-2018 verilerine baktığımızda Çin ve Hindistan'da büyük değişimler olduğu göze çarpmaktadır. Ayrıca Güney Kore'nin

verilerinde de artış gözlenmektedir. Bu anlamda 3. sıradan sonra ülkelerin konumunun bazılarının değiştiği görülmektedir. Tablo 2. ve 3.'de görüleceği üzere 2012 yılı verilerine Almanya hem en çok öğrenciye ev sahipliğe yapan hem de en çok öğrenci gönderen ülkeler arasında yer almaktadır. Tablo 3. verilerine göre 2012 yılında en çok öğrenci gönderen ülke konumunda olan Almanya ve Türkiye 2018 yılına bakıldığında zaman tablosunda yer almamaktadır. Bunun nedeni olarak Almanya ve Türkiye'nin eğitim kalitelerini artırdıklarının göstergesi olabilir.

Şekil 1. Dünyada Uluslararası Öğrenci Hareketliliğinin Yıllara Göre Durumu



(Şekil 1'deki veriler YTB, 2020'den elde edilmiştir.).

Bölge olarak da uluslararası öğrenciler tarafından en fazla tercih edilen, Avrupa, Kuzey Amerika ile beraber Latin Amerika, Karayipler, Okyanusya ve Asya bölgesi yer almaktadır. Bu anlamda bu bölgeler hızla gelişmekte olup, özellikle de konuşulan dilin ağırlıklı olarak İngilizce olması nedeniyledir. Ayrıca bu bölgelerde uluslararası öğrencilerin uyumunu sağlamak amacıyla katılabileceği birçok kültürel etkinlik, çeşitli sanat faaliyetleri, müzik festivalleri vb. programlar sürekli olmakta ve öğrencilerin kaynaşmasını, etkileşimini de artırmaktadır. Bu bölgeler de uluslararası öğrencilerin gelmesiyle kültürel yönden zenginlik oluşmakta, ekonomik olarak da birçok katkı sağladığı görülmektedir (Kalkınma Araştırmaları Merkezi, 2015: 3). Dünyada uluslararası öğrenci hareketliliğinde öncü olmak isteyen ülkeler gelecekte öğrencilere fırsatlar oluşturmak için olumlu izlenim yaratmakta, her türlü olanağı sağlamakta, onlar için doğru strateji ve politikaları belirlemekle beraber

öğrenci potansiyellerini artırmaktadır. Bu ülkeler planlı ve istikrarlı bir planlama sonucunda uluslararası öğrenci hareketliliğine ev sahipliği yapmakta, kendi ülkesinin söz sahibi olmasını sağlamakta, her türlü alanda (siyasi, sosyal, ekonomik ve yönetsel alan) güçlenmekte, ülke potansiyellerinin gelişmesini desteklemekte, devamlı bir büyüme ile donanımlı birer ülke haline gelmesine katkı sağlamaktadır. Uluslararası öğrenciler tarafından ülkelerin tercih edilme oranı artırmak için sosyal, kültürel, siyasi, yönetsel ve ekonomik alandaki gelişme ve düzenlemeler, ihtiyacı karşılamaya yönelik olmalı, nitelikli gelişmelerle birlikte istikrarlı bir ilerleyiş sağlamalıdır. Dolayısıyla ihtiyaca ve şartlara uyum sağlayan teşvikler, politikalar ve planlamalar yapılmazsa uluslararası öğrenci sayısında bir artış sağlanamaz. Eğer yanlış politikalar uygulanırsa da uluslararası öğrenci sayısının azalmasına neden olur (Sasa, 2017: 18, 25).

2.1.2. Türkiye’de Uluslararası Öğrenciler

Türkiye coğrafi konumu itibariyle Balkanları, Orta Asya’yı ve Ortadoğu’yu birbirine bağlayan bir köprü konumundadır. Farklı medeniyetlere beşiklik etmiş olan ülkemiz, sosyal, siyasi, kültürel ve ekonomik açıdan dünya ülkeleri arasında yerini almaktadır. Son yıllar temel alındığında gelişmekte olan ülkemiz bölgesel bir güç oluşturmaktadır. Bunun sürekliliğini sağlayabilmesi için, ülkeler arası diplomasinin yanı sıra iç ilişkilerinde ekonomik ve siyasi gereksinimlerini temin edecek gelişmiş iş gücüne sahip olmalıdır. Dış ilişkilerinde de akılcıca ve sağlam bir şekilde ekonomik, sosyal ve kültürel ilişkilerde başrol oynaması gerekmektedir. Bu yönüyle Türkiye’ye bakıldığında yükseköğretim vb. diğer eğitim-öğretim kurumlarında eğitimin kalitesini yükseltmek için öğrenci potansiyelini arttırmaya çalışmaktadır. Bu da yukarıda ifade ettiğimiz haliyle diğer ülkelerle olan bağlantılarını arttırmada işlevsel bir aracı olacaktır (Özer, 2012: 11). Ülkemizin diğer ülkelerle siyasi ilişkilere ve iletişim olanaklarına sahip olması, ülkemizi bu açıdan uğrak bir alan olmasına sebebiyet vermektedir.

Türkiye’nin uluslararası öğrenci hareketliliğinde payını artıracak güçlü özellikleri bulunmaktadır. Bunları sayacak olursak; çeşitli medeniyetlere ev sahipliği yapmış olması, dört mevsimin yaşandığı doğal güzellikleri, hem tarihi hem de kültürel öğeleriyle insana tesir eden eşsiz güzelliği, farklı din, dil, ırk ve kültürlerle sahip insanlara hoşgörü ve özveri ile herkes yaşamını sürdürebilmektedir. Toplumun her kesiminden olan insanlara ister yerli olsun ister yabancı müspet bir şekilde yaklaşması, bilindiği gibi misafirperver olması, samimi insanlarıyla eğitim kurumlarında sunulan eğitim hizmeti de gözler önündedir. Bu

şekilde yapılacak bir tanıtım kampanyası ile Türkiye'nin nitelikli eğitim markası başarılı bir şekilde ortaya konulduğu zaman eğitim-öğretim alanındaki potansiyeli de açığa çıkacaktır (Levent-Karaevli, 2013: 114).

Türkiye'nin uluslararası öğrenci pazarındaki payını genişletmesi için bu konunun bir politika alanı olarak kabul edilerek ulusal strateji ve hedeflerin belirlenmesi gerekmektedir. Uluslararası öğrencileri ülkeye çekme ve ülkede tutabilmeye yönelik oluşturulacak bu politika ve hedeflerin etkili olabilmesi, tüm paydaşların tutum ve davranışlarıyla sürece destek vermesiyle sağlanabilir. Bu doğrultuda devletin, iş dünyası ve sivil toplum kuruluşları ile iş birliğine dayalı oluşturulacağı projeler sayesinde uluslararası eğitimde önemli bir atılım gerçekleştirilebilir (Levent-Karaevli, 2013: 114).

Ülkemizin kendisini hem kültürel hem de eğitim açısından diğer ülkelere ve dünyaya adını duyurmasına, Türkiye'ye gelen uluslararası öğrenciler oldukça önemli katkı sağlayabilir. Bu bağlamda Türkiye'nin dünyaya eğitim politikalarını ve eğitimin kalitesini göstermesi, gelen öğrencileri yakından tanınması ile problemlerini çözmesi ve ihtiyaçlarını karşılaması önem arz etmektedir. Bu yönüyle her sene gelmekte olan uluslararası öğrencilerin karşılaştıkları sorunlarını takip etmesini gerektirmektedir. Ayrıca bu sorunların tespit edilip derhal çözüme kavuşturulması yükseköğretimin sürekli yenilenmesine ve oluşturulan yeni önerilerinde gerekli yerlere bildirilmesi açısından eğitim kurumlarının rolü yadsınamayacak derecede mühimdir (Sasa, 2017: 3).

Türkiye'de Yükseköğretim ve Uluslararasılaşma raporuna göre (2016: 13) Uluslararası öğrencilerin gidecekleri ülke ve üniversite seçimini etkileyen birçok faktör vardır. Birçok rapor ve araştırmada ortaya konmuş ortak kriterler şunlardır:

- 1) Gidecekleri ülkenin refah ve güvenlik seviyesi, saygınlığı
- 2) Eğitim süresince yapacakları harcamanın miktarı
- 3) Burs ve barınma olanakları gibi desteklerin varlığı
- 4) Vize işlemlerinde kolaylık
- 5) Diploma denkliği
- 6) Mezun olunca iş bulmada kolaylık
- 7) Gideceği ülkenin dilini bilmesi
- 8) Tarihi, kültürel, siyasi bağlar

- 9) Öğrencinin vatandaşı olduğu ülkedeki yükseköğretim ve araştırma imkânlarının kısıtlılığı ve bu imkânlara erişim sorunu, eğitim ve araştırma kurumlarının bilinirliği ve kalitesi
- 10) Kültür, ekonomi, eğitim, dil, tarih ve din konularında başka bir bölgeye, ülke, şehir veya kuruluşa bağlılık
- 11) Sosyo-ekonomik koşullar
- 12) Öğrenci çeken ülkelerin iklim koşulları
- 13) Eğitim ve yaşam pahalılığı
- 14) Öğrenci çeken ülkelerin cazip burs ve göç politikaları
- 15) Ülkeler ve eğitim olanakları hakkında detaylı bilgilerin varlığı ve kolay ulaşılabilirliği
- 16) Eğitim sunan ülkenin eğitim sisteminin kalitesi ve bilinirliği
- 17) Üniversitelerin uluslararasılaşma düzeyi (Uluslararası öğrenci ve çalışan sayısı, yabancı dilde açılan program sayısı ve çeşitliliği, araştırma olanakları vs. şeklinde sıralanabilir)

Türkiye’deki uluslararası öğrencilerin ülkemizi tercih nedenlerine bakıldığında diğer ülkelerin tercih nedeni arasında ciddi farklılık bulunmaktadır. Çünkü en fazla uluslararası öğrenci ihraç eden ülkelere bakıldığında Çin ve Hindistan’dan çok az öğrencinin ülkemize geldiği göze çarpmaktadır. Buna ilişkin olarak ülkemizin buralardan da öğrenci akışını sağlaması için çeşitli stratejilerin oluşturulması gerekmektedir. Yani bu ülkedeki öğrencilerin ülkemizi tercih etmelerini sağlayacak nedenlere sahip olmamız, buna ilişkin bir şeyler yapmamız gerekir. Türkiye’yi tercih eden öğrenci profiline baktığımız zaman, genel olarak başta kültürel anlamda yakın kültürel özelliklere sahip olan diyardan ve dini anlamda ise İslam ülkelerinden oluşmaktadır. Ancak bazı ülkelere bu sayının az olması neticesiyle başta Endonezya, Malezya gibi Uzakdoğu ülkeleri ve İslam ülkeleri olmak üzere dinsel bağdan dolayı onlara yönelik de özel stratejiler düşünülmeli ve uluslararası öğrenciler ülkemize kazandırılmalıdır. Kısacası, uluslararası öğrenci ihraç eden ülkelere nicel ve nitel profilin artırılmasına dair planlamalar yapılmalıdır. (Türkiye’de Yükseköğretim ve Uluslararasılaşma, 2016: 24).

Ayrıca uluslararası öğrencilerin ülkemizi tercih nedenleri arasında şunlar da gösterilebilir. Kendi ülkeleri mukayese sonucu ülkemiz eğitim niteliğinin daha iyi olması, hayat ve eğitim koşullarının daha uygun ve maliyetinin de daha ucuz olması da vardır. Burs imkânlarının fazla olması, aynı medeniyete sahip olmamız, kendi ülkelerinde var olan kurum ve kuruluşların, çeşitli vakıf ve derneklerin aracılığı, Türkiye’de eğitim gören eş, dost, akrabanın tavsiyesi de yer almaktadır (Armağan, 2015: 88). Türkiye’de eğitim görme

öğrencilere saygınlık kazandırmakta, kendi ülkelerine döndüklerinde iş bulma kolaylığı ve kaliteli iş yerlerinde, özel şirketlerde çalışabilme olanağı sunmaktadır. Türkiye'nin kültürel, dinî veya etnik yapısı ile kendi ülkelerindeki faaliyet gösteren Türk okullarında çalışan yetkililerin tavsiyeleri gibi etmenleri göz önünde bulundurdıkları tespit edilmiştir.

Türkiye'de Yükseköğretim ve Uluslararasılaşma raporuna göre (2016: 8) Türkiye'nin eğitimde uluslararasılaşmaya yönelik adımlarını şu şekilde sıralanmaktadır.

- 1) Öğrencinin yurtdışına gidiş gelişini kolaylaştırarak bir açıdan değişim programlarına katkı sağlamak amacıyla YÖK ve THY arasında indirim protokolü imzalanmıştır.
- 2) Akademik programlara uluslararası düzeyde katkı ve tanınırlık sağlamak amacıyla Kurumsal Kalite Değerlendirme Süreci başlatılmış ve bu konuda üniversitelerle toplantılar yapılmıştır.
- 3) Yabancı öğretim üyelerine yapılması arzu edilen iyileştirmelere yönelik Yabancı Akademisyen Bilgi Sistemi (YABSİS) oluşturulmuştur.
- 4) "Uluslararasılaşma hangi akademik alanlarda gerçekleşmiştir?" sorusuna yardımcı olacak ve akademik alanlarda gelişimi desteklemeye yönelik çeşitli tematik toplantılar gerçekleştirilmiştir ve hala gerçekleştirilmektedir. (Örneğin; Tıp, Ziraat, Jeofizik, Hukuk Fakülteleri dekanlarıyla gerçekleştirilen toplantılar)
- 5) Uluslararası görünürlüğü artırmak amacıyla YÖK'ün web sitesinde bilimsel ve akademik faaliyet çıktılarına tek bir noktadan YÖKAKADEMİK sistemi üzerinden elektronik erişim olanağı sunulmuştur.
- 6) YÖK'ün ortak/çift diploma yönetmeliği yenileme ve iyileştirme çalışmaları başlamıştır.

Seksenli yıllarda ülkemize yakın ve uzak coğrafyalardan hem eğitim maksatlı hem coğrafi yakınlık, hem de kültürel sebeplerden dolayı ülkemiz yoğun göç almıştır. Bu sebeplerin başında hem tarihi ve kültürel açıdan ortaklığımız bulunması hem de ülkesindeki totaliter, baskıcı, ölümcül zulümlerden veya iç çatışma ve savaşlardan kaçınmak istemeleri gelmektedir (Çelik, 2018: 20).

Ülkemiz gelişmekte olan ülkelerin eğitim almak amacıyla tercih ettiği bir konumda olmanın yanı sıra gelişmiş ülkelere eğitim amacıyla öğrenci gönderen bir ülkedir. 1960'lı yıllardan itibaren uluslararası öğrenciler uluslararası anlaşmalar yoluyla ülkemize geldiği bilinmektedir. Bu süreç, SSCB'nin yıkılmasıyla 1990'lı yıllarda artış Balkan ve Orta Asya ülkeleri öğrencilerinin gelmesiyle hızlanmıştır. Bilhassa dil, din, kültür ve tarih bağı olan bu

lkelerden uluslararası öğrenciler için Türkiye’de okuma bir ayrıcalık haline gelmiştir. 2000’li yıllardan beri ülkemiz dış politikadaki atılımından, niversiteler arası anlaşmalardan da kaynaklı olarak diğerk ülkelerden de ğrenci ilgisi artmıştır (Kaya, 2014: 2).

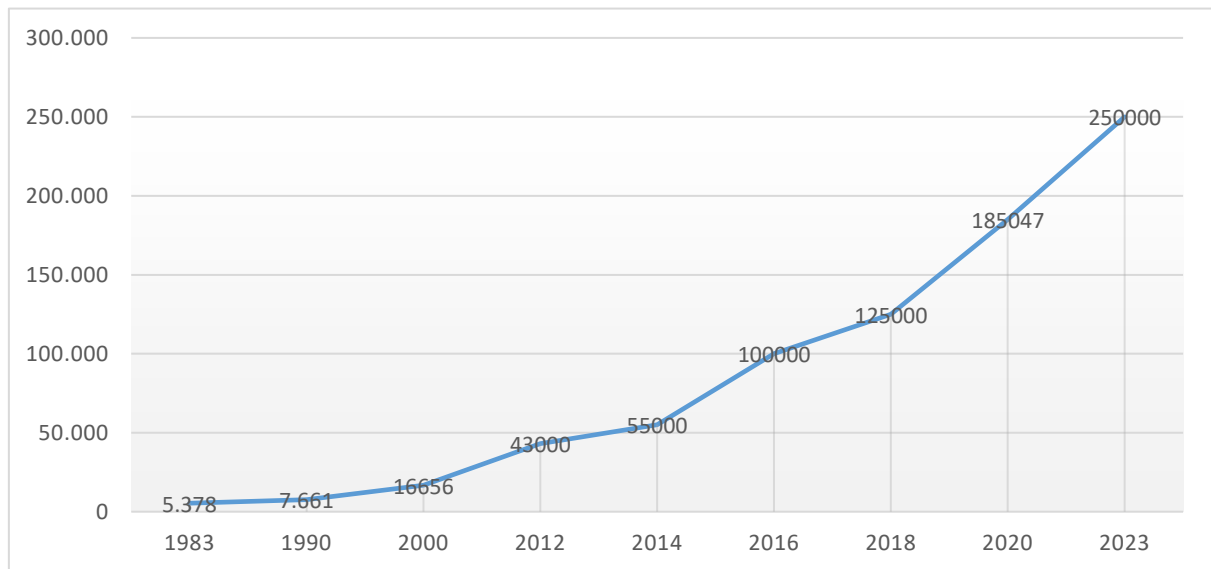
Diğerk sektörlerde olduğu gibi eğitim-ğretim sektöründe de kendisini geliştiren, uluslararası ğrenci sayısını artıran Türkiye, bilhassa Türki Cumhuriyetlerde, kardeş olduğumuz topraklardan ve kültürel anlaşma sağladığımız ülkeler için bir cazibe merkezi haline gelmiştir (Kıroğlu vd., 2010). 1990’lı senelerin başına kadar Türkiye, eğitim görmek amacıyla uluslararası ğrenci ihracat eden bir ülke konumunda iken artık değişmeye ve dönüşmeye başlamış, uluslararası öğrencilerin tercih ettiği ülkelerden biri haline gelmeye başlamıştır. Mesela bir Türk ğrenci, ABD, İngiltere, Avustralya, Fransa, Almanya vb. lkelerde eğitim görebilmekte, Azeri, Türkmen, İranlı, Kazak, Kırgız, Afgan, Moğol, Ürdünlü, Yunanlı, Makedonyalı, Cibutili, Mozambikli, Somalili, Sudanlı pek çok ğrenci Türkiye’de eğitim alabilmektedir (Ghanbary, 2015: 3; Özçetin, 2013: 2).

Günümüzde geçmişe nazaran Türkiye’de uluslararası ğrenci çeşitliliği artmaya başladığı, tarihi seyre bakacak olursak; SSCB’nin yıkılmasında sonra 1990’lı yıllarda yoğun bir şekilde Türk ve akraba topluluklardan (Özbekistan, Kazakistan, Kırgızistan vb.) uluslararası öğrenciler gelmekteydi. Bu dönemden sonra da bunlar dışında farklı ülkelerden öğrenciler ülkemizde eğitim almaya gelmektedirler. 1990’lı yıllarda Türk ve akraba topluluklarla yapılan sosyokültürel politikaların yanı sıra yeni hedefler belirlenmektedir. Alan yazında uluslararası öğrencilerle ilgili uluslararasılaşma, küresel düzeyde uluslararası öğrencilerin yarattığı ekonomik zenginlikten pay alma ve uluslararası ğrenci ve ğretim elemanı çeşitliliğinin eğitimde kaliteyi arttırma konusunda sahip olduğu potansiyeli geliştirme gibi amaçlar çerçevesinde ekonomik, sosyal ve akademik sorunların tespiti ve çözümüne odaklanılmaktadır (Demirhan, 2017: 560). Uluslararasılaşma konusu 2000’li yıllarda bütün dünyadaki üniversitelerin temel eğilimi, başat faktörü haline gelmiş, bundan sonraki süreçte ise yükseköğretimin uluslararası ğrenci kazanmaya yönelik stratejiler geliştirmesini sağlamıştır. Kısacası Türkiye için uluslararasılaşma bugünüyle, yarınıyla üniversitelerimizin vazgeçilmez hedefi durumundadır.

Uluslararası ğrenci oranı lkemizde Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği rgt (OECD) lkelerine nazaran biraz nde olduğunu söyleyebiliriz. OECD lkelerindeki uluslararası ğrenci oranı %0,8 iken Türkiye’de bu oran %1,9 seviyesindedir. şunu da unutmamak gerekir ki Türkiye, uluslararasılaşma hususunda sürekli aynı seyirde

olamamıştır. (Şimşek-Bakır, 2016: 521). Buna ilişkin eldeki verilere bakıldığında, yıllar içerisindeki değişiklikler şu şekildedir. 1983 yılında 5.378 olan öğrenci sayısı, 1990'da 7.661'e, 2000'de 16.656'ya, 2012'de 43.000'e, Nisan 2014'te ise 55.000'e ulaşmıştır. Buradaki devamlı artışa rağmen, Türkiye üniversitelerinde eğitim gören uluslararası öğrenci oranları devamlı aynı seyirde olmadığı görülmektedir. Oranlara bakıldığında, 1983'te uluslararası öğrencilerin oranı %1,7 iken, 1990'larda %1'e düşmüş, 1998'de yeniden %1,4 seviyesine çıkmasına rağmen, 2000'li yıllarda iç kontenjan artışı nedeniyle yeniden %1'in altına düşmüş, 2013 yılı itibari ile tekrar %1 oranına yükselmiştir. 2000'li yıllarda uluslararası öğrenci sayıları sistemli olarak artmış ancak genel öğrenci sayılarındaki büyümenin gerisinde kaldığı için sistemdeki oranı düşük seyretmiştir. Türkiye'deki uluslararası öğrencilerin toplam öğrenci sayısı içindeki oranları 2010 yılından itibaren yeniden artma eğilimine girmiştir (Çetinsaya, 2014: 151). 2007-2010 yılları arasındaki artış kayda değer olduğunu ifade etmek gerekir. Bu seneler arasında % 56'lık bir artış söz konusudur. Ancak ülkemizdeki uluslararası öğrenci sayısı ve oranları diğer ülkelere kıyaslandığında oldukça düşük olduğu ve yapılan çalışmaların hiç verim alınmadığı görülmektedir. Türkiye'de 2016-2017 yılı itibariyle de yükseköğrenim gören öğrenci sayısı 100 bini aşmıştır. 2020'de 185 bin olan uluslararası öğrenci sayısının 2023 hedefleri arasında 250 bin civarına yükselmesi beklenmektedir (Özoğlu vd., 2012: 51).

Şekil 2. Türkiye'deki Uluslararası Öğrenci Sayısının Yıllara Göre Dağılımı



(Şekil 2'deki veriler Çetinsaya, 2014: 151 ve Anadolu Ajansı, 2019; YÖK, 2020'den elde edilmiştir).

Tablo 4.'de görüleceği üzere 2020 YÖK verilerine göre Türkiye’de en fazla öğrencisi bulunan ülke Suriye’dir. Suriye uyruklu öğrenci sayısı 37.236’dır. Hemen ardından gelen Azerbaycan uyruklu öğrenci sayısı 21.069’dur. Üçüncü sırada yer alan Türkmenistan uyruklu öğrenci sayısı ise 18.016’dır. Irak’tan 9752 öğrenci gelerek dördüncü sırada yer alırken, İran İslam Cumhuriyeti de 8776 öğrencisiyle listede beşinci sıradaki ülke olmuştur (YÖK, 2020). Yukarıda ifade ettiğimiz üzere Türkiye’ye gelen uluslararası öğrencilerin çoğunluğunu Suriye’den geldiği bilinmektedir. Bunun nedeni ise 2011 yılında Suriye’de iç savaşın patlak vermesiyle masum insanlar canını kurtarmak için tarihi, kültürel, hukuki ve komşuluk bağı bulunan Türkiye’ye sığınmak zorunda kalmıştır (Demir, 2018: 95-96).

Tablo 4. Türkiye’ye En Fazla Öğrenci Gönderen İlk 5 Ülke

Geldiği Ülke	Öğrenci Sayısı
Suriye	37.236
Azerbaycan	21.069
Türkmenistan	18.016
Irak	9752
İran İslam Cumhuriyeti	8776

(YÖK, 2020 verilerinden oluşturulmuştur).

Yükseköğretimde uluslararası öğrencilere ilişkin olarak, 1981-2010 yılları arasında Türkiye’de eğitim görmek isteyen her uluslararası öğrenciye -merkezî ve zorunlu- Yabancı Uyruklu Öğrenci Sınavı (YÖS) yapılmaktaydı. Bu sınav neticesine göre öğrenciler üniversitelere yerleştiriliyordu (Kalkınma Araştırmaları Merkezi, 2015: 18). Türkiye yükseköğretiminin uluslararasılaşması bakımından atılan en önemli adımlardan biri, Yükseköğretim Kurulu’nun 2010 yılında Yabancı Uyruklu Öğrenci Sınavı’nı (YÖS) kaldırarak, uluslararası öğrenci kabulüne ilişkin usul ve esasları belirleme konusunda üniversitelere büyük bir esneklik tanımış olmasıdır. (Çetinsaya, 2014: 152). Bu sayede üniversiteler kendi yaptıkları sınavlarla ya da yöntemlerle uluslararası öğrenci almaya başlamışlardır. Bu durum öğrencilere alternatifli tercih imkânı ve uzun zaman dilimine yayılan üniversitelerin farklı tarihlerde yaptıkları sınavlara girme imkânı sağlamıştır (Şimşek-Bakır, 2016: 522).

Türkiye’deki uluslararası öğrenci sayılarında zaman içinde çok büyük artışlar yaşanmamıştır. Fakat son 5 yıla ait verilere bakıldığında, öğrenci hareketliliğinin arttığı

söylenbilir. Ülkemize gelen öğrencilerin maddi imkânlarının yeterli olmaması durumunda eğitimlerini sürdürebilmeleri için güvence verilmesi, Türkiye’yi tanıtıcı doküman ve kataloglar hazırlanması, üniversitelerin yurt dışındaki fuarlara katılıp tanıtımlarını yapmak üzere teşvik edilmesi, üniversite bünyelerinde uluslararası öğrenci ofislerinin açılması gibi girişimlerin neticesinde 2013 yılında yeni kayıt öğrenci sayısı 13.082’ye çıkmıştır. Bunun yanında Yükseköğretim Kurulunun, 2010 yılında “Yurt Dışında Öğrenci Kabulüne İlişkin Esaslar” kapsamında yaptığı düzenlemeyle, uluslararası öğrencilerin kabulünde merkeziyetçi yaklaşımdan vazgeçilmiş ve üniversitelere kendi kabul ölçütlerini belirleme imkânı tanınmıştır (Levent-Karaevli, 2013: 114).

1992’den itibaren ülkemize gelen uluslararası öğrenciler Türkiye Burslarından faydalanmaktadır. Diğer ülkeden gelen uluslararası öğrenci sayısı her sene artmakla beraber en çok Orta Asya, Balkanlar, Ortadoğu ve Afrika ülkelerinden öğrenci geldiğini söylemiştik. Ancak şöyle bir durum var ki ülkemizde burslu olarak eğitim gören her 9 uluslararası öğrenciden birisinin mezun olduğunu ifade etmek mümkündür. Bu verilere bakıldığında istenilen gayeye ulaştığımızı ifade etmek oldukça zordur. Bu sorun, derhal çözüme kavuşturulması gereken bir konudur. Eğitim politikamızla alakalı olarak bu sürecin en iyi şekilde yönetmenin ve bu sorunu çözüme kavuşturmanın en iyi yolu, ülkemizdeki uluslararası öğrencilerin sosyo-kültürel uyumlarının başarılı bir şekilde sağlanmasıdır. Bu sürecin sağlıklı bir şekilde tamamlanması da öğrencilerin akademik başarılarına azami derecede katkı sağlayacaktır. Bu anlamda, öğrencilere yönelik rehberlik ve danışma hizmetlerinin önemi büyüktür. Bunun gerçekleştirilmesi büyük ölçüde bu öğrencilerin problemlerinin ve ihtiyaçlarının belirlenmesine bağlıdır (Ercan, 2012: 7).

2.2. Büyük Öğrenci Projesi (BÖP)

Türkiye’ye eğitim görmek amacıyla uluslararası öğrenci hareketliliği 1950’li yıllarda başladığı bilinmektedir. Ancak uluslararası öğrenci hususunda daha fazla pay almak isteyen ülkemizde bu konu 90’lı yıllar itibarıyla politik bir konu haline gelmiştir. Bu anlamda eğitim alanında yeni bir proje tasarlanmış ve bu proje de Büyük Öğrenci Projesi’dir. BÖP ile 1992-1993 akademik yılından itibaren, Türkiye’ye Türk Cumhuriyetleri ve Akkraba Topluluklarından burslu olarak öğrenci kabul etmekteydi. Ülkemizde yükseköğrenim gören her 4 öğrenciden birisi BÖP kapsamında eğitim görmekte, geri kalanlar ise kendi imkânlarıyla eğitimlerine devam etmekteydi. Ancak BÖP kapsamında üniversitelerde

eğitim gören öğrencilerin oranlarında yaşanan iniş-çıkışlara bakıldığında, bu kapsamda yapılan politikaların devamlılık sağlamadığı görülmektedir (Özoğlu vd. 2012, 51).

Büyük Öğrenci Projesi 1990'lı yıllarda SSCB'nin dağılması ile birlikte uluslararası öğrenci akışını hızlandırmıştır. Bu ülkelerden gelen öğrencilerle ortak geçmişe ve tarihe sahip olmamız ülkemize olan ilgiyi artırmıştır. 2012 yılına kadar devam eden bu proje sayesinde başka ülkelerden ve eski akraba toplulukların yaşadığı bölgelerden yoğun uluslararası öğrenci hareketliliğinin oluşmasına vesile olmuştur. Bu gelişmeler sayesinde Türkiye kültürel, bilimsel ve ekonomik anlaşmaların da oluşmasına katkı sağlamıştır (Kaya, 2014: 22).

Büyük Öğrenci Projesi'nin amacı, Türk dünyası ile kardeşlik ve dostluk ilişkilerini güçlendirmek, Türkiye dostu genç nesil yetiştirmek, onlara Türkçeyi öğretmek, Türk kültür, adet, gelenek ve göreneklerini tanıtmak, nitelikli birey yetiştirmelerine yardımcı olmaktır. Bu anlamda Türki Cumhuriyetlerle sosyal, kültürel, siyasi, ekonomik ilişkiler geliştirerek bu ülkelerin kalkınmalarına katkı da sunmaktadır. Başlangıç itibariyle beş Türk Cumhuriyetini (Kırgızistan, Kazakistan, Özbekistan, Tacikistan ve Türkmenistan) kapsayan BÖP, günümüzde Asya ve Balkanlardaki ülke ve toplulukları da içine almaktadır. 1992-1993 yılından bu yana bu ülkelerden gelecek öğrenciler için her yıl 1.000 ila 1.500 arasında burslu kontenjan ayrılmıştır (Özoğlu vd. 2012: 58). Büyük Öğrenci Projesi ile ivme kazanan uluslararası öğrenci akışı sürecin iyi yönetilememesi nedeniyle pek başarılı olamamıştır. Eğitim görmek için gelen uluslararası öğrenciler, halkın yabancı algısından, yabancı öğrenci kabul mevzuatlarından, eğitim diline dair sorunlardan, kültürel farklılıklardan, gittikleri ülkenin kültürüne uyum sağlayamamaktan dolayı sorunlar yaşanmıştır. Ayrıca aileye özlem, ülkeden ayrı kalmanın vermiş olduğu psikolojik sorunlardan, ekonomik problemlerden dolayı süreç başarıyla tamamlanamamıştır (Armağan, 2015: 88). Türkiye'nin komşu ülkelerinde yaşanan iç çatışmalardan ve Türki Cumhuriyetleriyle yapılan anlaşmalardan kaynaklı olarak uluslararası öğrenciler ülkemizi tercih etmişlerdir. Bunun yanı sıra ülkemizin gelişmişlik düzeyi de tercihte etkili olmuştur (Sungur vd., 2016: 105).

Büyük Öğrenci Projesi, komşu ülkelerden 10 bin kadar öğrencinin davet edilmesiyle başlamış olup, bu kapsamda 2009-2010 yılına kadar toplam 41 bin öğrenciye kontenjan ayrılmıştır. Ancak bu kontenjanların 32 bini kullanılmış, bu da %78 oranındadır. Aynı zamanda gelen öğrencilerin çoğunluğu İstanbul ve Ankara gibi şehirleri tercih ettikleri için

bu şehirlerdeki toplum, uluslararası öğrenci görünürlüğüne tanıklık etmiştir (Armağan, 2015: 96).

Türkiye'ye eğitim için gelen uluslararası öğrencilerin çoğunluğunun kültürel ve tarihi geçmişe sahip olduğumuz akraba topluluklarından geldiğini söylemiştik. 1992'den itibaren başlayan BÖP kapsamında Türkiye'ye 32 bin öğrenci kayıt olmuş ancak bunlardan yalnızca 9.541'i eğitimi tamamlayabilmiştir. Mezun olma oranı oldukça düşük olduğu için Büyük Öğrenci Projesi arzu edilen hedeflere ulaştıramamış ve projenin isabetliliği hakkında kaygı duyulmuştur. Ülkemizden başka ülkelere giden öğrenci sayısı o yıllarda 65 bin idi. Bu yönüyle ülkemiz yurtdışına öğrenci ihraç eden ülkeler arasında 5. sıradaydı. Ülkemize gelen öğrenci sayısının o yıllarda az olması da Türkiye'nin durumunun gelişmiş ülkelerle kıyaslanamayacağı gözler önündeydi (Özoğlu vd. 2012: 4). Ayrıca şunu ifade etmek gerekir ki mezun olamayan 17 bin öğrencinin bursları bazı nedenlerden dolayı (derslerde başarılı olamama, ülkelere gidip geri dönmeme vb.) kesilmiş ve öğrencilerin ekonomik nedenlerden dolayı eğitimlerine devam edemedikleri görülmüştür. Bu da ülkemiz adına olumsuz bir itibar sağlamıştır (Armağan, 2015: 102). BÖP kapsamında ülkemize gelen uluslararası öğrencilerin Türkiye'deki hayati şartlara adapte olabilmeleri ve eğitim-öğretim fırsatlarından azami derecede faydalanabilmeleri için çevreye uyum sağlamaları ve bulundukları sosyo-kültürel ortama uyum sağlamalarını engelleyen koşulların ortadan kaldırılması için çaba sarf edilmiştir. Aynı zamanda bunları sağlamak öğrencilerin akademik alanda başarılı olmaları için gereklidir. Akraba topluluklarından gelen bu öğrenciler her ne kadar Türk kültür, gelenek ve göreneklerine aşina olsalar da kendilerine ait farklı kültürel kimlikleri, farklı eğitim yapıları bulunmakta, yeterli seviyede Türkçeyi konuşamamaları, aile özlemi vb. sorunlar onların uyumlarını zorlaştıracaktır (Ghanbary, 2015: 15).

Ülkemize eğitim-öğretime kendi imkânlarıyla gelen öğrencilere yönelik ilk adım 1981 yılında uygulanmaya başlayan Yabancı Uyruklu Öğrenci Sınavı (YÖS) ile başlamıştır. Sadece bir sınav uygulaması ile başlayan ilk adım sonrasında ilerleyen süreçte somut sonuç ve planlamalara dönüşen bir süreç izlemiştir. Türkiye'de uluslararası öğrenci hareketliliğine ilişkin izlenen politikalara bakıldığında 1990 yıllarına kadar bu konuda somut bir proje döngüsü ve girişim konusunda büyük atılımlar yapılmadığı görülmektedir (Sasa, 2017: 43). Ancak şöyle bir sorun vardı ki, gelen öğrencilerin hepsi istedikleri üniversitelere gidebilmek için 1981'de uygulamaya konulan Yabancı Uyruklu Öğrenci Sınavı'na girmek zorundaydı. Bunun neticesinde ise öğrenciler aldıkları puana göre üniversitelere yerleştirilmekteydi.

Alınan kararla Yabancı Öğrenci Sınavı 2010 yılında kaldırılmıştır. Artık bütün üniversiteler kendisine başvuran uluslararası öğrenciye kendisini sınav yapmakta veya diğer üniversitelerin sınavları geçerli sayılarak öğrenci alımı gerçekleştirmektedir. Bu da şöyle bir problem ortaya çıkarmıştır; merkezi sınavın kalkmasıyla her üniversite kendisi farklı farklı sınav yapmış diğer üniversitenin sınavını tanımamıştır. Uluslararası öğrenci başvuru yapacağı her üniversite için ayrı ayrı başvuru ve sınav ücreti ödemek zorunda kalmıştır (Bolat, 2017: 11).

2.3. Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB)

Gelişmekte olan ülkemiz uluslararası öğrenci hareketliliğinden daha fazla pay alabilmek için çeşitli projeler oluşturmuştur. Bu anlamda 1992-2010 yılları arasında BÖP uygulanmıştır. Daha sonra ise 2010'da başlayan günümüze kadar devam eden Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB) kurulmuştur. BÖP'ün revize edilmiş hali denilebilecek YTB uluslararası öğrencileri ülkemize çekebilmek için değişik politikalar uygulanmakta olup onların en kısa sürede uyum içerisinde eğitimlerini sürdürebilmeleri, varsa problemleri bunları çözüme kavuşturmak için uğraşmaktadır. Bu yönüyle Başkanlığının kurulmasıyla birlikte uluslararası öğrenci hareketliğinde yeni bir çağa adım atılmıştır.

Türkiye'yi tercih eden uluslararası öğrenciler için cezbedici bir nokta burs olanaklarıdır. Bu anlamda Başbakanlığa bağlı kamu kurumu olan YTB sayesinde her sene hem yurtdışındaki vatandaşlarımıza hem de diğer uluslararası öğrencilere yönelik çalışmalar düzenlenmekte, bu alanda hizmetler verilmekte, yeni yeni faaliyetler oluşturmaktadır. Türkiye'nin uluslararası öğrenci konusunda vizyon belirten YTB'nin faaliyetleriyle hem köken olarak Türk olup başka ülkelerde yaşayan vatandaşlarımıza, hem de uluslararası öğrencilerle ilişkiler sağlanmakta, sosyal, kültürel ve ekonomik yönden de ilişkiler kurulmaktadır (YTB, 2020). 2010 yılında kurulan YTB, içerisinde Uluslararası Öğrenciler Dairesini barındırmanın yanı sıra 2012'de önemli adım atarak Türkiye Bursları sistemini hayata geçirmiştir.

YTB amaç ve hedefleri kapsamında uluslararası öğrenci hususunda uygulanması gereken çalışmaları belirlemek için kendi bünyesinde Yabancı Öğrenci Strateji Belgesi'ni hazırlamıştır. Ayrıca bu konunun önemine binaen yapılan diğer çalışma ise Ekonomi Bakanlığı tarafından uluslararası eğitim alanının getirisi olan hizmetler kapsamına almış ve

buna yönelik destekleri uygulamaya koymuştur (Kalkınma Araştırmaları Merkezi, 2015: 10). Ekonomi Bakanlığının yurtdışı tanıtım fuarlarına destek programı, Başbakanlık Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı'nın sağladığı Türkiye Bursları ve diğer imkânlar ve Yunus Emre Enstitü'nün dünyanın farklı bölgelerindeki şubelerinin çalışmaları bu sürece olumlu katkılar sunmaktadır. Yükseköğretimin uluslararasılaşması ile birlikte ülkemize dünyanın her yanından uluslararası öğrenci gelmektedir. YTB bünyesinde bulunan Türkiye Bursları sayesinde ülkemize lisans ve lisansüstü seviyesinde eğitim görmektedirler. Bu yönüyle bu öğrencilerin akademik başarıyı sağlamaları, entelektüel bilgi ve birikime sahip olmaları, kendilerini geliştirmeleri azami derecede önemlidir.

Yukarıda ifade ettiğimiz YTB tarafından verilen Türkiye Bursları, 1982'de var olan Hükümet bursu ile 1991'de BÖP ile verilen Devlet bursunun birleştirilerek bu adı almıştır (Bolat, 2017: 1). YTB bilhassa komşu ülkelerimiz (Orta Asya, Balkanlar) başta olmak üzere diğer ülkelere gelen uluslararası öğrencilere de burs imkânı vermekte Türkiye'de eğitim öğretim görmelerini sağlamaktadır. Bu anlamda burslar aracılığıyla öğrenciler çeşitli üniversitelere yerleştirilmektedir. YTB ilk yıllarında Türkiye'ye birçok ülkeden öğrenci gelmesine vesile olmuştur. Fakat Türkiye'nin o dönemde buna hazır olmadığı ifade edilmektedir. Nedeni ise YTB'de yeteri miktarda çalışanın olmaması sebebiyle binlerce öğrencinin ülkemizi seçmesi, buraya getirilmesi, çeşitli üniversite ve yurtlara yerleştirilmesi açısından oldukça güç hale gelmiştir. Türkiye Bursları, YTB'nin yaptığı işlerden bir tanesidir. Ancak iş yüküne rağmen yeteri miktarda ödeneği olan YTB'nin bu ödeneği verimli kullanması gerekir. Başka bir sorun ise YTB'nin bu alanda tek yetkili kuruluş olmaması, diğer kuruluşlar da işin içine dâhil olmasıdır. Bu durumda görev alanı ve yetki kargaşası olabilmektedir. YTB'nin yetki alanı yalnızca Türkiye Bursları kapsamında gelen uluslararası öğrenciler olup kendi imkânlarıyla gelen öğrencilerle muhatap olmamaktadır (Bolat, 2017: 7-8).

Kapsamında bulunan 15 bin öğrenci ile ilgilenen YTB'nin sadece İzmir ve Edirne'de büroları bulunmakta ve buralarda toplamda 25 uzman çalışmaktadır. Temel sorun ise 100 bine ulaşacak olan, kendi imkânlarıyla okuyan bu uluslararası öğrencilerle ilgilenecek herhangi bir kurum bulunmamaktadır (Bolat, 2017: 9). 2019 faaliyet raporuna göre bünyesinde toplamda 312 personel bulundurduğu ve 4731 öğrenciye kısa ve uzun programlı burs olanağı sunduğu görülmektedir (YTB Faaliyet Raporu, 2019: 50-51). Kendi

imkânlarıyla okuyan uluslararası öğrencilerle ilgilenemeyişimiz ve sorunlarına çözüm bulamayışımız başka öğrencilerin ülkemizi tercih etmemelerin de negatif etkisi olabilir.

Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı bünyesinde bulunan “Türkiye Bursları” kapsamında kurulan lisans, yüksek lisans, doktora ve araştırma bursları başlıkları altında hâlihazırda 153 ülkeden yaklaşık 15.000 uluslararası öğrenci, 121 üniversitede burslu olarak eğitimlerine devam etmektedir (Arıkmert, 2015: 57). İlk yılında 40.000 civarında başvuru alan Türkiye Bursları’nın 2012 yılında hayata geçirilmesiyle, 2019 yılında yaklaşık 150 bin başvuruya ulaşan başvuru sayılarında yıllar içinde hızlı bir artış yaşanmıştır. Günümüzde uluslararası öğrenci hareketliliğinde etkin bir rol oynayan YTB, Türkiye Bursları kapsamında her sene farklı farklı ülkeden öğrenciye burs olanağı sağladığı görülmektedir. Türkiye’deki eğitim hayatları sürecince bu öğrenciler burslu okutulmakta, Türkçe eğitimi de dâhil olmak üzere yapılan birçok faaliyetin ödeneğini devlet vermektedir. YTB’nin kurmuş olduğu Uluslararası Öğrenci Daire Başkanlığı (UÖDB) da aynı faaliyetleri yürütmektedir (Şimşek-Bakır, 2016: 523). UÖDB’nin yürüttüğü çalışmalar bağlamında uluslararası öğrencilere yönelik birçok faaliyet düzenlenmekte, uyum sağlamaları amacıyla çeşitli etkinlikler oluşturulmaktadır. Bu politika ve faaliyetler sayesinde ülkemizdeki uluslararası öğrenci sayısı son 5 yılda iki katına çıkmıştır (Verdiyev, 2017: 37). Ayrıca UÖDB’nin çalışmalarının yanında Mevlana ve Erasmus Programları, TÜBİTAK ve çeşitli devlet kurumları, özel üniversitelerin programları da uluslararası öğrencilerin Türkiye’de eğitim almalarına katkı sağlamaktadır (Masharipov, 2020: 66). Bu anlamda YTB’nin sağlamış olduğu başarılı öğrenciler için ülkelere yılda bir kez olmak şartıyla uluslararası öğrencilerin gidiş-dönüş biletlerinin alınması da öğrencileri için motive kaynağıdır.

2.4. Türkiye Diyanet Vakfı ve Milli Eğitim Bakanlığı’na Bağlı Din Öğretimi Genel Müdürlüğü Ortak Projesi (Uluslararası İmam Hatip Liseleri)

Ülkemize gelen uluslararası öğrenciler ülkelerinde elde edemedikleri imkânları, yakalayamadıkları fırsatları; Türkiye’de bulma ümidiyle gelmekte veya aileleri tarafından ülkemize gönderilmektedirler. Mesleki açıdan ülkelerindeki yetersizlikler ve eğitim koşulları yüzünden Türkiye onlar açısından cazibe merkezi haline gelmektedir. Ayrıca mezun olmaları sonucunda ülkelere döndüklerinde ciddi bir saygınlık kazanmakta, özel kurum ve kuruluşlarda kolaylıkla iş fırsatı bulabilmektedirler. Bu yönüyle düşünecek olursak, uluslararası liselerde ve üniversitelerde görecekları eğitimin boyutu ve niteliği çok fazla önem arz etmektedir (Özyer, 2020: 109).

İmam Hatipler, Türkiye eğitim sistemi içerisinde yarım asırlık bir geçmişe sahip olmanın yanı sıra günümüzde hem dini hem genel lise bilgilerini kapsayan tercih sebebi olabilmektedir. Yurt dışından bu programlara ilgi bulunmaktadır. Bu ilgiyi karşılamak için yeni proje 2006'dan bu yana Türk eğitim sistemine dâhil olan Uluslararası İmam Hatip Liseleri, ile yürütülen iş birliği sonucunda dünyanın her tarafından gelen lise dönemindeki öğrencilere İHL eğitimi verilmektedir. Uluslararası İmam Hatip Liselerinde eğitim-öğretim görmeleri için çeşitli mülakatlar sonucunda seçilen öğrenciler ülkemize getirilmektedir. Ülkemize gelen öğrencilerin İlahiyat Fakültelerini tercih etmeleri amaçlanmaktadır. İlk başlarda müstakil bir şekilde Uluslararası İmam Hatip Liseleri bulunmamakla beraber tahsil için getirilen uluslararası öğrenciler 2000'li yıllarda Mersin Akyazı ve Balıkesir Burhaniye'deki İmam Hatip Liselerine yerleştirilmiştir. Ancak, bu liselerde, uluslararası eğitim alanında yeterli deneyime sahip personeller ve altyapı bulunmaması beklentileri karşılayamamıştır. Ayrıca her sene farklı ülkelerden gelen öğrencilerin artışı veya çeşitlenişi bu öğrencilere yönelik İmam Hatip Liseleri ihtiyacı doğurmuştur (UAIHL Tanıtım, 2020).

İmam Hatip modelinin bu birikimi diğer bir deyişle Doğunun gelenekseli ile Batının modernliğinin bir uyum içerisinde sunma çabası son yıllarda pek çok Müslüman ülke için bir model olma özelliği kazanmasına sebep olmuştur. Diğer taraftan Türkiye'nin İslam dünyası içerisinde son dönemlerde hızla gelişme gösteren grafiği ve yönetim şekli, İslam anlayışı ve doğu-batı arasındaki dengeyi aksettiren konumu sebebiyle pek çok ülkenin dikkati Türkiye üzerine çevrilmiştir. Bu ülkelere destek olma, yeni bakış açıları kazandırarak yeni ufuklar açma stratejisi ile Türkiye'nin son yıllarda özellikle Afrika ülkeleri başta olmak üzere yetişmiş din adamı ihtiyacını karşılama ve eğitimli insan profiline katkı sağlama düşüncesi uluslararası İmam Hatip Liseleri'nin açılmasında temel teşkil etmiştir (Koyuncu-Birekul, 2014: 173).

Din Öğretimi Genel Müdürlüğü (8-9) vizyon belgesinde belirtilen uygulamalarla “Uluslararası Anadolu İmam Hatip Lisesi Projesi” uygulayan Anadolu imam hatip liselerindeki Türk vatandaşı ve yabancı uyruklu öğrencilerin mesleki, akademik, sosyal, kültürel, sportif ve ahlaki gelişimlerinin sağlanarak bir üst öğrenime hazırlanması hedeflenmiştir. Bu okulların açılış gayesi ve verilen eğitimin amacı şöyle sıralanmıştır:

- 1) Halkı Müslüman olan ülkeler ile Müslümanların yaşadığı diğer ülkelerde din eğitimi ve hizmetleri verecek insan kaynağının yetiştirilmesine katkı sağlamak, bunun yanında Türkiye ile diplomatik ilişkileri geliştirebilecek insanlar yetiştirmek,

- 2) Müslüman toplumların ihtiyaç duyduğu alanlarda nitelikli insan yetiştirilmesine destek olmak ve ülkemizin eğitim imkânları çerçevesinde Müslüman toplumlar arasında eğitim ve kültür iş birliğini geliştirmek,
- 3) Yurt dışından gelen öğrencilerin Türk-İslam kültür ve medeniyetini yakından tanımlarını sağlayarak farklı kültür, ırk ve dillerdeki toplumların sosyo-kültürel açıdan birbirlerini tanımlarını sağlamak ve kardeşlik duygularının ve ümmet bilincinin geliştirilmesine katkıda bulunmak,
- 4) Ülkemiz vatandaşı öğrencilerimizin farklı ırk, dil ve kültürleri tanıyacakları eğitim ortamlarında yetişmelerine zemin hazırlamak, uluslararası ilişkileri ve Müslüman topluluklarla kardeşlik bağını güçlendirmek,
- 5) Ülkesini ve medeniyet coğrafyasını tanıyan, gönül coğrafyamız ile sosyal ilişkiler kurabilen, ülkesinin bu coğrafya ile sosyal yakınlığını geliştirebilen, yaşadığı dünyayı tanıyan, vizyonu geniş bireyler olarak yetişmelerine katkı vermek,
- 6) Öğrencilerin zihinsel ve sosyal yeteneklerini geliştirmeyi, akademik başarılarını artırmayı, ilgi ve kabiliyetlerine göre sosyal-kültürel alanda gelişmelerini sağlamak,
- 7) İnsanlığa ve topluma katma değer üretebilen, okuyan, düşünen, tartışabilen, stratejik düşünen; sosyal ilişkileri gelişmiş, kişi, grup ya da topluluklar arası yaşanan problemlere çözümler üretebilen, bilgiyi tarihi ve coğrafi bağlamdan kopmadan edinen, kendine ve değerlerine güvenen, liderlik becerisine ve evrensel değerlere sahip bireyler olarak yetişmelerini sağlamak,
- 8) Farklı coğrafyalardan ve ülkelerden gelen öğrencilerin ilgi ve kabiliyetleri doğrultusunda daha donanımlı, özgüvenleri yüksek, kendi medeniyet değerlerimizin farkında olarak yetişmelerini sağlamak ve bir yükseköğrenime hazırlamaktır.

Belirli sınavlar yapıldıktan sonra getirilen uluslararası öğrencilere eğitim-öğretim verilmesi amacıyla 2006 yılında tahsis edilen ilk İmam Hatip Lisesi, Kayseri’de bulunan Mustafa Germirli Anadolu İmam Hatip Lisesidir. Bir ilk niteliği taşıyan bu lisede uluslararası öğrencilerin ihtiyaçları belirlenmekte, durum tespiti yapılmakta, öğrencilerin sosyal uyumlarını kolaylaştıracak etkinlikler, faaliyetler yapılmaktadır. Burada Türkçe öğretimi başta olmak üzere uluslararası eğitim alanında tecrübe sahibi olunmakta, atölye çalışmaları imkânı sağlamaktadır.

2015 yılında Türkiye’de 5 tane Uluslararası İmam Hatip Lisesi bulunmaktaydı. Bunlar Kayseri Uluslararası Mustafa Germirli Anadolu İmam Hatip Lisesi, Pendik

Uluslararası Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi, İstanbul Uluslararası Fatih Sultan Mehmet Anadolu İmam Hatip Lisesi, Konya Uluslararası İmam Hatip Liseleridir. Bursa’da var olan okul geçici olarak İstanbul’da eğitim vermektedir. Ayrıca Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’ın himayesinde bulunan Somalili öğrenciler Kayseri Gesi Sağlık Meslek Lisesi ve bazı imam hatip liselerinde eğitim-öğretim faaliyetine devam etmekteydi. Yukarıda da ifade ettiğimiz üzere Uluslararası imam hatip liseleri, Türkiye eğitim sistemi içerisinde yeni bir hizmet alanı oluşturmaktaydı. Bu okullarda Afrika çoğunluklu Asya, Avrupa, Uzak Doğu, Orta Doğu ve Kafkasya bölgelerinden yaklaşık olarak altmış ülkeden öğrenciye eğitim verilmektedir. Farklı farklı ülkelere gelen öğrencilerin her türlü sorumluluğu, Türkiye Diyanet Vakfı, Milli Eğitim Bakanlığı ve Din Öğretimi Genel Müdürlüğü’ne aittir. Birlikte yürütülen çalışmada öğrencilerin seçimi ve mülakat çalışmaları son yıllarda Türkiye Diyanet Vakfı tarafından yapılmaktadır. Daha önceki yıllarda bazı sivil toplum kuruluşları, cemaatler ve özel kişiler öğrenci tespiti çalışmalarında yer almışlardır (Sarı, 2015: 139). 2017 yılında ise 5 tane olan uluslararası imam hatip liseleri sayısı 8’e çıkartılmıştır. Bunlara ek olarak İstanbul’da Bayrampaşa Kaptan Ahmet Erdoğan Uluslararası Anadolu İHL Eskişehir’de Uluslararası Türk Dünyası Kültür Başkenti Anadolu İHL, Sivas’ta Şehit M. Murat Ertekin Uluslararası Anadolu İHL ve son olarak 2020 yılında Mersin’de Uluslararası Ashabı Kehf Anadolu İmam Hatip Lisesi eğitim vermeye başlamıştır.

Kendi ülkelerinde ortaokulu bitiren uluslararası öğrenciler her yıl Mart-Nisan aylarında internet üzerinde online başvuru yapmakta, çeşitli sınavlar ve mülakatlara tabi tutulduktan sonra öğrenciler arasından seçim yapılmaktadır. Mayıs-haziran aylarında ön başvurusu kabul edilen öğrenciler ülkelerinde Türkiye’den giden sınav komisyonları marifetiyle yazılı ve sözlü sınava tabi tutulmaktadır. Temmuz ayında yerleştirme sonuçlarının açıklanmasıyla başarılı öğrencilerin Eylül ayında ülkemize nakilleri ve eğitimleri başlamaktadır.

2019-2020 yılında Türkiye’de İstanbul, Ankara, İzmir, Bursa, Konya, Kayseri, Eskişehir, Tekirdağ ve Sivas’ta olmak üzere toplamda 13 adet bulunan Uluslararası Anadolu İmam Hatip Liselerine dünyanın birçok noktasından gelen öğrenciler yoğun ilgi gösterdi. 2019-2020 Eğitim-Öğretim yılında Uluslararası Anadolu İmam Hatip Liseleri’nde eğitim görmek üzere 83 ülkeden 4 bin 337 öğrenci başvurdu, yapılan yazılı ve sözlü sınav neticesinde 423’ü erkek 105’i kız olmak üzere toplam 528 öğrenci başarılı olarak uluslararası Anadolu imam hatip liselerinde burslu olarak okumaya hak kazandı (Timeturk, 2019). Türk

uyruklu öğrenciler ise Liselere Geçiş Sınavı (LGS) kapsamında yapılan merkezi sınav doğrultusunda kontenjan sayısınca ve puan üstünlüğüne göre yerleştirilmektedir.

Tablo 5.'de görüleceği üzere bugün itibariyle Türkiye'de mevcut olan Uluslararası AİHL'lerinin bulunduğu il ve ilçeler, açılış tarihleri, bağlı olduğu kurum, liselerdeki uluslararası ve toplam öğrenci sayılarına ait bilgiler yer almaktadır. Bu AİHL'lerin 3'ünde kız öğrenciler bulunmakta geriye kalan 11 lisede ise erkek öğrenciler eğitim almaktadır.

Tablo 5. Türkiye'deki Uluslararası İmam Hatip Liseleri 2020-2021 Yılı Verileri

	Okul Adı	İl (İlçe)	Açılış Tarihi	Uluslararası Öğrenci Sayısı	Toplam Öğrenci Sayısı
1)	Uluslararası Milli İrade Kız AİHL	Ankara (Gölbaşı)	2017	39	319
2)	Uluslararası Prof. Dr. Muhammed Hamidullah AİHL	Ankara (Yenimahalle)	2017	98	312
3)	Uluslararası Murat Hüdavendigar AİHL	Bursa (Osmangazi)	2016	163	489
4)	Uluslararası Cevat Ülger AİHL	Eskişehir (Tepebaşı)	2016	20	280
5)	Şehit Mehmet Karaaslan Uluslararası Kız AİHL	İstanbul (Bahçelievler)	2016	143	743
6)	Uluslararası Kaptan Ahmet Erdoğan AİHL	İstanbul (Bayrampaşa)	2016	63	767
7)	Fatih Sultan Mehmet Uluslararası AİHL	İstanbul (Fatih)	2011	175	397

8)	Uluslararası Pendik Kız AİHL	İstanbul (Pendik)	2015	68	599
9)	Uluslararası Seferihisar İMKB AİHL	İzmir (Seferihisar)	2017	16	219
10)	Uluslararası Şehit Ömer Halisdemir AİHL	Kayseri (Kocasinan)	2006	144	389
11)	Uluslararası Mevlana AİHL	Konya (Selçuklu)	2012	169	376
12)	Uluslararası Ashabı Kehf AİHL	Mersin (Tarsus)	2019	0	90
13)	Uluslararası Şehit M. Murat Ertekin AİHL	Sivas (Merkez)	2016	50	228
14)	Uluslararası Şehit Münir Alkan AİHL	Tekirdağ (Süleymanpaşa)	2017	38	90
Toplam				1187	5298

(Bu tablonun toplam öğrenci sayısı yukarıda yer alan Uluslararası İmam Hatip Liselerinin resmi internet sayfalarından, uluslararası öğrenci sayısı ise mail yoluyla dogm@meb.gov.tr'den alınmıştır).

Farklı ülkelerden gelen uluslararası öğrenciler için yapılan prosedür gereği öğrencilerin barınma, iâşe ve eğitim giderlerini Milli Eğitim Bakanlığı (MEB); ulaşım, sağlık, giyim, burs vs. giderleri Türkiye Diyanet Vakfı (TDV) tarafından finanse edilmektedir (Bayezit, 2017: 299). Uluslararası liselerde okuyan öğrenciler, dört yıllık eğitimlerinin son senesinde bazı belirsizliklerle baş etmek zorundadırlar. Üniversite eğitimine ülkemizde devam etmek isteyen öğrenciler, üniversiteler tarafından yapılacak sınavlarda başarılı olurlarsa İlahiyat Fakülteleri başta olmak üzere diğer bölümleri de tercih edebilmektedir. İlahiyat Fakültelerini tercih eden uluslararası öğrencilere Türkiye Diyanet Vakfı ve İlahiyat Fakülteleri destek vermektedir. Bu öğrencilere mülakat sonucunda burs

verilmekte, her türlü gereksinimleri bu kurumlar tarafından sağlanmaktadır. Ancak sorun şu ki; Mühendislik, iktisat, siyasal, tıp vb. İlahiyat dışında başka bölümleri tercih eden öğrencilerin ihtiyaçları Diyanet Vakfı tarafından karşılanmamakta olup, öğrenciler kendi imkânlarıyla veya YTB bursu aracılığıyla eğitimlerine devam etmeleri gerekmektedir. Görüldüğü üzere uluslararası liselerden mezun olan öğrencilere yönelik YTB bursu istenilen seviye değildir. YTB burslarının uluslararası ortaöğretim öğrencilerine çıkma oranı yüzde yirmilerde olduğu ifade edilmektedir. Bu oranlara bakıldığında uluslararası öğrencilerin istedikleri bölümü okumaları zor hale getirmektedir (Sarı, 2015: 147).

Müfredat dâhilinde öğrencilere okutulan kitaplar Türkiye “de mevcut İmam Hatip Liseleri ile aynı olduğu için bu okullara özel olarak üretilen, geliştirilen bir müfredat ve materyallere ihtiyaç vardır. Türk öğrenciler için kullanılan kitapların dili ve literatürün terimleri yabancı uyruklu öğrencilere ağır gelmektedir. Okullarda kullanılan kaynakların yeniden düzenlenmesi gerekmektedir (Korkut, 2016: 66). Haftada 40 saat ders gören Uluslararası İmam Hatip Liselerinde uluslararası öğrencilere yönelik birinci dönem ağırlıklı Türkçe dersleri olmakla birlikte ikinci dönem; mesleki dersler, matematik, geometri, fizik, kimya, biyoloji, edebiyat, tarih ve coğrafya dersleri de eklenmektedir. Bu dersler haricinde etütler ve kurslar, her iki dönemde de seviyeye uygun Arapça ve İngilizce dersler verilmektedir. Ayrıca dönem ortalaması 70 üzerinde olmayan öğrenciler sene sonunda ülkelerine dönmektedirler. Bunun da öğrenci açısından değişik sıkıntılara yol açacağı ortadadır. Farklı bir ülkeye okumak için gitmek, başta psikolojik olarak yalnız kalmayı, aile ve vatan hasretini, yeni insanlarla tanışmayı, başka ülkelerdeki öğrencilerle arkadaşlıklar edinmeyi, bambaşka bir kültürle karşılaşmayı (hiç tatmadığın çeşitli yemekler yemeyi), farklı bir eğitim sistemi ile yüzleşmeyi, dini inançlar hususunda farklılıklar görmeyi hatta bambaşka bir havayı solumak demektir.

Uluslararası İHL’lerde Türk öğrenciler bulunmakta olup onların Türkçe pratik yapmaları, Türk öğrencilerinin de yabancı dilleri öğrenmeleri ve pratik yapmaları açısından çok önemli kurumlardır. Uluslararası öğrenci farklı bir hayat yaşarken bu hayata uyum sağlaması belli bir süre gerektirmektedir. Öğrencinin başka bir kültüre alışabilmesi, bazı dini değerleri benimseme süreci uzun olabilmekte ve bu da onun psikolojisini olumsuz etkilemekte bir takım sorunlar yaşamasına neden olmaktadır. Uluslararası öğrencilerin en çok zorluk çektiği husus başkaları ile etkileşime ve iletişime geçmesini sağlayacak araç olan dil problemidir. Bunun yanı sıra diğer problemleri de onların akademik başarıları ve uyum

sağlam süreci için önem arz etmektedir (Özçetin, 2013: 4). Kısacası uluslararası öğrencilerin uyumunu zorlaştıracak, uyumsuzluk göstermesine sebep olacak kendi ülkesinden farklı olan ne varsa (kendi kültüründen olan şeye uyum sağlaması kısa sürer.), bir şekilde karşılarına sorun olarak çıkabilmektedir. Uluslararası öğrencileri etkileyen bu tür problemler hem derslerde geri kalmalarını hem de başarısız olmalarına neden olmaktadır (Gökyer, 2016: 100).



3. BÖLÜM: BULGULAR VE YORUMLAR

Çalışmamızın özgün tarafını oluşturan bu bölümde; Uluslararası Prof. Dr. Muhammed Hamidullah AİHL öğrencilerinin uyumu üzerine yaptığımız mülakat ve edindiğimiz bulgular yer almaktadır. Yapılan mülakatlarda dil, eğitim, toplumsal, sosyal ve dini uyumlarına yönelik çeşitli sorular sorulmuş ve verilen cevaplar kategorize edilerek metin içerisinde kendisine yer edinmiştir. Özellikle mülakat, öğrencinin herhangi şekilde hiçbir şeyden etkilenmeksizin kendini rahat hissedebileceği bir ortamda yapılmıştır. Yapılan sözlü mülakat ses kaydına alınmış ve daha sonra da yazıya geçirilmiştir. Mülakatta amaçlanan, öğrencilerin uyum sağlayıp sağlayamadıklarını öğrenebilmektir. Sorular bu amaca yönelik sorulmuştur. Bu kapsamda öncelikle uluslararası öğrencilerin Türkiye'ye neden geldikleri öğrenilmeye çalışılmıştır. Türkiye'ye ilk geldiklerinde uluslararası öğrenciler Türkçeyi bilmedikleri için özellikle havaalanında iletişime geçecekleri kimseyi bulamamakta bazen bundan dolayı uçak aktarmasını dahi kaçırabilmektedir. İlk günlerde ise yeni bir kültür ile karşı karşıya kalan öğrenci kültürel anlamda farklılıklara uyum sağlayamamakta ve kültür şokuna uğramaktadır. Kültür şoku öğrencilerin bir nevi içine kapanık olmasına, yalnız kaldıkları zamanlarda ve geceleri öğrencilerin psikolojik durumlarını olumsuz şekilde etkilemektedir. Bu nedenle ağlayan öğrenciler bile bulunmaktadır. Bu bölümde ifade edilmek istenen uluslararası öğrencilerin iletişimde zorlanıp zorlanmadıkları, iletişim kurarken ne tür sorunlarla karşılaştıkları, eğitim hayatına adapte olup olmadıklarını öğrenmektir. Ayrıca farklı bir toplumsal yapıya katılan öğrencilerin yaşadıkları problemlerin neler olduğunu, kültürel anlamda nasıl benzerliklerin/farklılıkların olduğu, dinsel (mezhepsel) yönüyle de ne tür farklılıklar olduğunu ortaya koymaktadır.

Örneklem grubunda Uluslararası Prof. Dr. Muhammed Hamidullah AİHL öğrencileri yer almaktadır. Bu öğrenciler 2018 yılı itibari ile Türkiye'ye getirilmiş olup burada eğitimlerine devam etmektedirler. Kendi ülkelerinde orta öğrenimini bitiren ve çeşitli mülakatlara girdikten sonra Türkiye'ye getirilen öğrencilere ilk dönemlerinde ağırlıklı olarak Türkçe eğitimi verilmektedir. Sonraki dönemlerde normal imam hatip lisesi eğitim müfredatına devam etmektedirler. Öğrenciler 15-18 yaş aralığında olup, erkeklerden oluşmaktadır. Tablo1.'de görüldüğü gibi öğrencilerin her biri farklı bir ülkeden gelmiş bulunmaktadır. Afrika yoğunluklu olmak üzere Asya'dan, Kafkaslardan, Orta Doğu'dan ve Uzak Doğu'dan gelen öğrencilere çeşitli konulara ait soruların yer aldığı mülakat formumuz

Ek'te yer almaktadır. Mülakatta öğrencilerin Türkiye'ye gelme nedenleri, Türkiye hakkındaki düşünceleri, öğrencileri karşılama gibi konular olmak üzere onların iletişim, eğitim, toplumsal, kültürel ve dini uyumlarına ilişkin önceden belirlenen sorular yer almaktadır. Mülakat yapılırken her ülkeden bir öğrenci olmak kaydıyla öğrenciler seçilmiştir. Aynı ülkeden birden fazla öğrencinin olduğu durumlarda öğrenciler Türkçe konuşma seviyelerine göre seçilmiş olup aynı ülkeden tek bir kişinin yer aldığı öğrenci durumunda ise herhangi bir seçim durumu olmamıştır. Çeşitli konulara ilişkin öğrencilere sorulan sorular ve öğrencilerin bu konuda ne düşündükleri ile ilgili bulgular aşağıda yer almaktadır.

3.1. Öğrencilerin Türkiye'ye Gelme Nedenleri

Uluslararası öğrencilerin Türkiye'ye gelme nedenleri ile ilgili çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Bunlardan Ghanbary'nin (2017: 50) yapmış olduğu araştırmada öğrencilerin Türkiye'ye gelme nedenlerine bakıldığında, katılımcılardan eğitim için Türkiye'yi başka ülkelere geçiş yapmanın kolay olmasından dolayı seçenlerin oranının %19,6; eğitim sisteminin daha başarılı olmasından dolayı seçenlerin oranının %43,9 olduğunu söylemiştir. Ayrıca eğitim sisteminin kolay olmasından dolayı seçenlerin oranının %10,8, diğer sebeplerden dolayı seçenlerin oranının ise %37,2 olarak belirlemiştir. Ek olarak diğer sebeplerden dolayı Türkiye'yi tercih edenlerin birçoğuna yakınının ülkelerindeki savaş ya da ekonomik durumlardan dolayı yabancı bir ülkeye geldiklerini ifade etmiştir.

Yıldıran-Özkan (2016: 28), Özoğlu ve arkadaşlarının (2012: 125) yapmış olduğu araştırmalarda ise uluslararası öğrencilerin Türkiye'yi tercih ederken, eğitimin kalitesi, eğitim ve yaşam maliyeti, öğrencilere sağlanan burs olanaklarının etkili olduğunu söylemiştir. Türkiye'nin kültürel, dini veya etnik yapısı ve yakınlarının veya kendi ülkelerindeki faaliyet gösteren Türk okullarında çalışan yetkililerin tavsiyeleri gibi etmenlerden birisini veya bir kaçını birden göz önünde bulundurdıklarını tespit etmiştir. Son yıllarda özellikle Suriyeliler için ülkelerinde yaşanan iç savaş ve bazı ülkelerin ekonomik durumları da Türkiye'yi tercih nedenlerindendir.

Yaptığımız araştırmada uluslararası öğrencilere *“Türkiye'ye gelme nedeniniz nedir?”* şeklinde sorduğumuz soruya verilen cevaplar farklılık arz etmektedir. Uluslararası öğrencilerin çoğunluğunun geliş sebebini okumak yani eğitim görmek; başka bir ifade ile Türkiye'deki eğitimin daha kaliteli olması oluşturmaktadır. Mülakatımıza katılan 30

öğrenciden 20'sinin öncelikle geliş sebebi olarak eğitimi belirtmiştir. Eğitime ilaveten bir gelme nedeni de Türkiye'nin Müslüman bir ülke olmasıdır. Bu iki belirgin neden dışında olan sebepleri 'diğer' başlığı altında topladık.

Aşağıda öğrencilerin Türkiye'ye geliş sebepleri ve öğrencilerin cevaplarından bazı örnekler bulunmaktadır:

a) Eğitim nedeniyle gelenler (20 Öğrenci);

“Öğrenmek için geldim. Suriye’de savaş olduğundan dolayı ülkemde eğitim çok kötü durumda, hatta bazı yerlerde eğitim verilmemektedir. O yüzden buraya gelmeyi seçtim ve burada eğitim daha iyi” (ÖĞR 29).

“Okumak için buraya geldim. Başka şeyler öğrenmek için buraya geldim, iyi ve güzel eğitim alabilmek için buraya geldim” (ÖĞR 26).

“İlk başta öğrenmek için. Ama ben gelmeden önce bilmiyordum eğitimin o kadar iyi olduğunu sadece başvurdum o kadar, kazanamayabileceğimi düşünmüştüm. Mısır’da eğitim seviyesi o kadar iyi değil. Bizim eğitimimiz ezbere dayalı, sadece ezberleyip yazıyoruz, sınavdan çıktıktan sonra uçuyor bu yüzden Türkiye’yi tercih ettim” (ÖĞR 20).

“Daha iyi bir eğitim alma. Türkiye’nin eğitim seviyesinin daha yüksek olduğunu öğrendim. Üniversiteleri daha iyi olduğunu öğrendim. Bu okulların yani benim geldiğim okulun üniversiteyle alakası olup üniversiteye geçmemde yardımcı olacağını düşündüğüm için bu okullara geldim. Türkiye’de okumayı seçtim ve Türkiye’de okumayı seviyorum” (ÖĞR 3).

“Öncelikle Türkiye’ye gelme sebebim eğitim amaçlıydı. Ama bunu körükleyen başka bir neden de bizden daha modern yaşayan Türklerin nasıl yaşadığı, yaşam biçimleri, kültürleri, günlük izledikleri program, televizyon izlediğimiz kadarıyla Türkiye’nin turistik cazibeleri tabii ki de. Biraz da gezmek, görmek, Türkiye’yi tanımak istedim. Nedenlerden biri de İmam Hatip Lisesinde eğitim almak istemem. İmam hatip liselerinin modern İslam ya da yeni çıkan problemlere çözüm üretebilme gibi bir amacı olduğunu duydum internet vasıtasıyla gelmek istemem buna bağlıydı” (ÖĞR 1).

Yukarıdaki cevaplardan anlaşılacağı üzere öğrencilerin kendi ülkeleri ile Türkiye’deki eğitimi kıyaslamaları ve Türkiye’nin kaliteli bir eğitime sahip olduklarını düşünmektedirler.

b) Türkiye'nin Müslüman bir ülke olması nedeniyle gelenler (4 Öğrenci);

Farklı bir ülkeye eğitim almaya giden birey için din veya dini birliktelik uyum aşamasında önem arz etmektedir. Mülakatımızda 4 öğrencinin Türkiye'ye gelme nedeni Türkiye'nin dini yapısı olarak görülmektedir.

“Türkiye'ye gelmeyi isteme nedenim İslam ülkesi olduğu için, ondan sonra ilim ve eğitim görmek için” (ÖĞR 19).

“Öncelikle Müslüman bir ülke olduğu için Türkiye'ye geldim. Ayrıca okuma ve eğitimi de güzel” (ÖĞR 22).

“Moğolistan'da eğitim alabilirim ama burası İslam ülkesi olduğu için dini eğitimi daha iyi alabilirim. Mesela bizde Hadis, Siyer, Fıkıh gibi din dersleri olmadığı için Türkiye'yi tercih ettim. İnşallah burada eğitim öğretim aldıktan sonra Moğolistan'a gidip öğreteceğim. İnşallah” (ÖĞR 21).

“Normalde bizim ailemiz dini bir aile olduğu için özellikle babam dine çok önem veriyor. Ondan dolayı benim buraya gelmemi çok istiyordu. Hem de başka bir ülke Uluslararası bir okul hem de çok kaliteli olduğunu düşünüyordu. Aynısı da çıktı. Burada olduğum için çok da memnun oldum” (ÖĞR 15).

c) Diğer sebepler (6 öğrenci):

Uluslararası Anadolu İmam Hatip Liselerinde okuyan öğrencilerimiz, gezi, farklı kültürü görme, farklı ülkelere gitme, meslek sahibi olma, aile ve arkadaş tavsiyesi nedeniyle Türkiye'yi tercih etmişlerdir.

“Gezmek ve okumak için Türkiye'ye geldim” (ÖĞR 24).

“Farklı bir kültürü görmek, farklı bir ülkeyi görmek, farklı bir halkın tepkilerini ve davranışlarını görüp anlamak için buraya geldim” (ÖĞR 14).

“Çocukken 3-4. sınıf iken, yabancı ülkelere, farklı ülkelere gitmek isterdim. Hem de farklı diller öğrenmek isterdim. Türkiye'ye geleceğim için çok sevindim. Sonunda Türkiye'ye geldim” (ÖĞR 19).

“Güzel bir meslek sahibi olmak ve güzel bir hayat yaşamak için Türkiye'ye geldim” (ÖĞR 6).

“Bir arkadaşım burada okuyordu o tavsiye etti. Kabul ettim ve geldim” (ÖĞR 2).

“Annem Türkiye’de eğitim almamı istedi. O yüzden beni Türkiye’ye gönderdiler. Türkiye’de genellikle iyi eğitim veriyorlar diye geldim” (ÖĞR 17).

Yaptığımız araştırmada uluslararası öğrencilerin Türkiye’yi tercih etmelerindeki en önemli faktörün, “eğitim” olduğu göze çarpmaktadır. Kendi ülkelerindeki eğitim şartlarının yeterince iyi olmaması ve Türkiye’de aldıkları eğitimin kaliteli olması, burs olanaklarının fazla olması ve Türkiye’nin gelişmişlik düzeyi de onlar için cazip bir fırsat haline gelmektedir. Ayrıca gelen öğrenciler Müslüman öğrenciler olduğu için Türkiye’nin İslam ülkesi olması da göz ardı edilemez bir gerçektir. Bunun yanı sıra kültürel anlamda da kültür benzerliğine sahip olan ülkeler tarafından tercih konusu olmaktadır. Gelen öğrencilerden bazıları hiç bilmedikleri halde internet üzerinden yapılan araştırma sonucunda ülkenin güzelliklerinden dolayı veya daha önce Türkiye’ye gelmiş bir akrabası ve arkadaşı vesilesi ile de Türkiye’ye gelmeyi istemektedir. Son olarak yaptığımız araştırma uluslararası öğrencilerin Türkiye’ye gelme nedenlerine baktığımızda Yıldırım-Özkan, (2016: 28), Özoğlu ve arkadaşlarının (2012: 125) yaptığı araştırma ile benzer sonuçlar verirken Ghanbary (2017: 50) ile yapılan araştırma arasında farklılık olduğu görülmektedir.

3.2. Öğrencilerin Türkiye’ye Gelmeden Önce Türkiye Hakkındaki Düşünceleri

Yıldırım ve Köksal’in (2017: 306-307) yaptığı araştırmaya göre öğrencilerin Türkiye’ye gelmeden önce %16, Türkiye’nin tarihi ve turistik bir ülke olduğunu ifade ederken bir kısmı %12’si Türkiye’nin güvenli ve sakin bir ülke olduğunu söylemektedir. %12’si, Modern, adil ve özgürlükçü bir ülke olarak nitelendirirken, %16’sı, Türkiye’yi Müslüman ve dindar bir ülke olarak bildiklerini, %8’i ise Türkiye’yi misafirperver ve yardımsever bir ülke olarak düşünmektedir. Ayrıca öğrencilerin %4’ü, Türkiye’de yemeklerin çok çeşitli ve güzel olduğunu, %4’ü ise Türkiye’nin aynı millet, aynı din, aynı ırktan oluşan bir ülke olduğunu ifade ederken %4’ü ise Türkiye’yi terörün olduğu, bombaların patladığı bir ülke olarak bildiğini ifade ettikleri görülmektedir.

Bu konuda Türkiye’nin Müslüman oluşu, bazı ülkelerle kültürel ve dil benzerliği, eğitimin kaliteli olması, dini anlamda diğer Müslümanlar ülkelerden farklı olarak özgür bir ortamının olması dikkat çekmektedir. Araştırmamızda öğrencilere “Türkiye’ye gelmeden önce Türkiye hakkında neler düşünüyordunuz?” sorusunu yönelttiğimizde düşünceler

farklılık göstermekle beraber dini karakteristik yapısının daha çok dikkat çektiği görülmektedir. 30 öğrenciden 22 öğrenci Türkiye’ye gelmeden Türkiye’nin Müslüman bir ülke olduğunu düşünmektedir. 2 öğrenci Türkiye’deki eğitim hakkında düşüncelerini belirtirken 6 öğrenci de farklı düşüncelere sahip olduklarını ifade etmiştir.

a) Türkiye’nin Müslüman bir ülke olduğunu düşünenler (22 Öğrenci);

“Türkiye’nin Müslüman bir ülke olduğunu biliyordum” (ÖĞR 12).

“Bir Müslüman ülke olduğundan dolayı burada dini anlamda ilim ve eğitim almak istiyorum ondan sonra ülkemdeki insanlara anlatacağım. Aslında İlahiyat okuduktan sonra ülkeme dönüp insanlara nasihat vermek istiyorum” (ÖĞR 18).

“Türkiye’nin Müslüman bir ülke olduğunu, %99’unun Müslüman olduğunu biliyordum. İkincisi bazı ülkelere yardım ettiğini biliyordum.” (ÖĞR 10).

“Gelmeden önce Türkiye’nin böyle İslami bir ülke olduğunu düşünüyordum. Ancak geldikten sonra %20 Müslüman olduğunu gördüm.” (ÖĞR 23).

“Türkiye’deki insanların İslam’a daha çok önem veren, daha sık namaz kılan, daha kapalı kızları olduğunu düşünüyordum ama buraya geldiğimde çok şaşırdım. Çünkü açık çok kız var. Bir de çok sigara içenler var kızlardan da erkeklerden de saklamadan içiyorlar” (ÖĞR 25).

“ Müslüman bir ülke olduğunu, doğal güzelliklerinin çok, seyahat için, yaşamak için güzel bir ülke olduğunu düşünüyordum” (ÖĞR 27).

“Türkiye Müslüman bir ülke diye düşünüyorum. Kızlar hicaplı ama buraya geldikten sonra laik bir ülke gördüm” (ÖĞR 8) .

“Türkiye denilince ilk aklıma gelen oradaki insanların Müslüman olduklarını, İslami bir ülke olduklarını biliyordum.” (ÖĞR 24).

b) Türkiye’deki eğitim sistemi hakkındaki düşünceler (2 Öğrenci);

“Türkiye hakkında eğitimin nasıl olacağını düşünüyordum. Nasıl yerlerde kalacağımızı, hangi dilde okuyacağımızı merak etmiştim” (ÖĞR 7).

“Eğitim sisteminin tamamen farklı olarak düşünüyordum. Hiç böyle bir eğitim sistemi beklemiyordum. Öğrenciyi yoran tamamen öğretmen bazlı, her şeyin öğretmenin elinde olduğu öğrencinin sadece gelip gittiği sınav odaklı çalışan bir Türkiye gördüm ben. Beklentim sürekli proje yapan, ne bileyim üniversite öğrencileri gibi stajlarda yer alan, sürekli bir şeyler üreten, kendi sözüyle konuşan, ezber konuşmayan, sürekli ezber, sınav, stres” (ÖĞR 1).

c) Diğer görüşler (6 Öğrenci);

“Hiçbir şey yoktu. Biraz korkuyordum. Hiç Türkiye’de okuyacağımı düşünmüyordum. İlk düşüncem nasıl dersler olacak nasıl eğitim olacak çok araştırmıştım. İlk araştırdığımda dini dersler çıktı. Bunları öğrenip sonra Moğolistan’da öğreteceğim” (ÖĞR 21).

“Türkiye hakkında hiçbir şey bilmiyordum ama televizyonda filmler izledikten sonra bildim. Türkiye’yi Osmanlı gibi düşünüyordum. İslam’ı yaymaya çalışan bir ülke diye biliyordum. Yani Türkiye’nin nasıl bir ülke olduğunu buraya gelince öğrendim” (ÖĞR 4).

“Ben fazla bilmiyordum gelmeden önce sadece eski birkaç film izledim ve Türklerin bıyık bıraktığını gördüm. Bazıları Türklerin çok büyük olduğunu falan söylediler bana” (ÖĞR 13).

“Buraya gelmeden önce burayı hiç bilmiyordum. Bir arkadaşım vardı Kayseri’de. İnşallah bu sene mezun olacak. İlk önce o buraya geldi. Buraya geldikten sonra tatilde geri döndü. Bizimle konuştu. Dedi ki burası iyi bir ülkedir. İyi bir eğitim veriyorlar. Yeterli eğitim var. Güzel bir ülkedir” (ÖĞR 11).

“Türkiye’nin şehirlerinin daha yeşil olduğunu düşünüyordum. Binaların çok olması ve yeşil alanların azlığı insanların zararına olduğu için iyi bir şey değil. Türkiye’nin böyle olduğunu düşünmüyordum” (ÖĞR 3).

“Normalde sosyal medyayı takip ediyordum. Bizim İslam ülkelerinin çoğu sıkıntı yaşıyor. Daha büyük sıkıntısı olan da biziz. Ondan dolayı buraya geldim ve İslam’a farklı yönlerden bakmak istedim. Bakalım nasıl olacak? Doğrusunun nasıl olduğunu, ondan sonra kafamda öyle bir şey var ki İnşallah ileride İran’a gideceğim ve düzgün bir İslam kültürü inşa etmeyi düşünüyorum” (ÖĞR 15).

Öğrencilerimizin verdiği cevaplara bakılınca; Türkiye'ye ilişkin beklentilerinin yüksek olduğu, "Müslüman bir ülke" olarak düşünüldüğü ancak gelip gördüklerinde daha laik bir yapısının olduğu düşünülmektedir. Yukarıda Yıldırım ve Köksal'ın (2017: 306-307) ifade ettiği gibi bizim araştırmamızda da bazı öğrenciler eğitim kalitesinin kendi ülkesinden daha yüksek olduğunu ifade ederken bazıları da daha çok öğretmen odaklı bir eğitim sistemi olduğunu ifade etmektedir. Ayrıca Türkiye'nin doğal güzelliklerinin çok olduğu, dini anlamda daha özgür ve doğru bir yapıya sahip olduğunu ifade edenler olmuştur.

3.3. Öğrencilerin Türkiye'ye Gelişleri

Bu başlık altında Uluslararası İmam Hatip Lisesi öğrencilerinin Türkiye'ye gelişlerinde neler hissettikleri, havaalanına indiklerinde nasıl bir duygu durumu içerisinde oldukları, havaalanında kendi ülkelerinden biri tarafından karşılanması durumunda nasıl bir his oluşacağı ile ilgili verilere yer vermiştir.

Eğitim alma amacıyla gittiği ülkede uluslararası öğrencilerin havaalanında, otogarda ve tren istasyonunda birileri tarafından karşılanması onlara yalnız olmadıklarını hissettirmekte ve onlara güven aşılamaktadır (Yıldırım, 2015: 20). Ayrıca Türkiye'ye gelecek olan uluslararası öğrencilerin İstanbul'da karşılanması, hem onların havaalanında kaybolmasını engellemekte, hem de aktarma yapacağı havaalanında yetkili kurum görevlilerinin yanı sıra, kendi ülkesinden birisi tarafından karşılanması, gelen öğrencilerin dil bilmemesi de göz önüne alındığında iletişimi kolaylaştırmaktadır. Aynı zamanda uluslararası öğrenciler üzerinde olumlu etki yarattığı görülmektedir. Biz de araştırmamızda uluslararası öğrencilerin "Türkiye'ye geldiklerinde havaalanında nasıl bir duygu oluştuğunu" öğrenmeye çalıştık. Bu konu ile ilgili sorumuza verilen cevaplara göre korkup heyecanlananlar, bu durumu normal karşılayanlar ve pansiyona gelen kadar hiçbir şeyin farkında olmayanlar şeklinde 3'lü bir kategorinin oluştuğu görülmektedir.

a) İlk indiklerinde korkup ve heyecanlananlar (19 Öğrenci);

"Biraz korktum. Neden korktuğumu biliyor musun? Ben daha önce ailemden ayrılmadım. Onların yanında eğitim aldım. Ondan sonra ülkede hep ailemle idim. Sonra birden bire Türkiye'ye geldim. Kendimi İstanbul'da gördüm. Biraz korktum" (ÖĞR 10).

"Sanki gurbetteymişim gibi. Bakıyorum insanlar, dil farklı. Heyecanlandım uçağı kaçıracaktım ve korktum" (ÖĞR 20).

“Korktum tek bendim. Gece düşünüyordum valizim gelmedi falan. Düşünüyordum ki; ben nereye gidiyorum acaba, hiç kimse benimle gelmedi tek ben vardım” (ÖĞR 12).

“Vallahi kalbim çok çarptı. O kadar heyecanlıydım ki yeni bir ülkeye geldim. Yeni bir şeyler tanıyacağım, ne olur, nasıl olur, her şeyi düşündüm. İlk indikten sonra Bangladeşliler ile birlikteydik, orada bazı yerleri bulmak için zorlandım. Çünkü Türkçe bilmiyordum. Abim bana bir kâğıtta her şeyi yazdırdı. Neler diyeceksin, neler yapacaksın dedi. Ona göre ben İstanbul’dan Ankara’ya geldim. Yoksa zor olacaktı biraz” (ÖĞR 4).

“Kendimi çok kötü hissettim. Çünkü ailemden ayrıldım. Hiç kimse yanımda değildi. Yolculuğu tek yaptım. Bazı sıkıntılar çektim ama hallettim. İndiğimde valizim kayboldu. Ama havalimanında belgeyi doldurdum ve valizimi verdiler” (ÖĞR 8).

“İndikten sonra korktum ve ailem hakkında düşünüyordum. Ailemi arkada bıraktım. Buraya geldiğimde kimlerle karşılaşacağımı merak ettim buraya geldikten sonra iyi insanlar gördüm ve yardım ediyorlar. Bizim ailemizi merak etmeden yardım ediyorlar. Hatta aile gibi bizi seviyorlar. Okulda bununla ilgili bir proje var. “Türkiye’deki Ailem” her hafta sonu 5-6 öğrenci bir eve gidiyor. Sohbet ediyorlar. Biraz ailemizi unutuyoruz” (ÖĞR 11).

b) Normal bir şekilde karşılayanlar (3 Öğrenci);

“Her şey farklı, hava falan her şey farklı. Benim için normal bir şeydi ailemden ayrılmak. Çünkü Tayland’da iken yurttan kalıyordum hep evde fazla kalmıyordum” (ÖĞR 30).

“İlk defa olmadı. Daha öncede ailemden ayrılmıştım. Uzaklaşmıştım. Türkiye’ye havaalanına indiğimde mutluluk hissi vardı içimde. İlk defa uçağa bindim ve indiğimde sevindim rahat bir yolculuk oldu” (ÖĞR 3).

“Ailemden bu kadar uzak kaldım ama bir ay falan kaldım ve yaklaşık 100 km uzaklıkta da kaldım ama ben bir sıkıntı yaşamadım özlüyoruz ama o kadar zor bir şey değil yani” (ÖĞR 25).

c) Şokta olduğunu ifade edenler (4 Öğrenci);

“Vallahi gerçekten pansiyona varana kadar ne olduğunu anlayamadım ve pansiyona vardıktan sonra kendimi yalnız hissediyordum. Garip bir ülkede kendimi üzgün hissediyordum” (ÖĞR 14).

“Havalimanında kaybolduk. Hiçbir şeyin farkında değildim. Buraya geldiğimizde çok çok kötüydü. Sadece Fransızca biliyorduk. İletişim kuramıyoruz. Ama sadece yanımızda iki kişi vardı. Bize yol gösterdiler ama buraya geldiğimizde öğrendiğimiz her şey sıfır gibi. Heyecanlandım biraz” (ÖĞR 13).

“Havaalanı çok büyük olduğu için hiçbir şey düşünmüyorsun zaten. Sadece yolu nasıl bulabileceğini düşünüyorsun. Yurda geldiğinde biraz anlamaya başlıyorsun her şeyi” (ÖĞR 2).

“Çok panikti. Kafam karıştı. Çünkü büyüktü havaalanı. Bilmiyordum nereye gitmem gerekiyor, nerden çıkmam gerekiyor az kala kaybolacaktım. 30 dakika kalmıştı uçağın kalkmasına paniğe kapıldım arkadaşlar sağ olsun yardımcı oldular” (ÖĞR 17).

d) Türkiye’ye geldiği için sevinenler (3 Öğrenci);

“Çok mutlu oldum. Hava çok soğuktu. Büyük montu giydim. Kayboldum zaten ben ve diyanet görevlisi birbirimizi bulamıyoruz. Otobüse bindim sonra taksi ile okula geldim kendim” (ÖĞR 26).

“Pek kalabalıktı. Çok sevindim hem de değişik şeyler gördüm bize göre çok değişiksiniz bundan dolayı pek hoşlandım. 10-13 kişiydik gülüyorduk pek sıkıntı yoktu Ankara’ya kadar” (ÖĞR 15).

“Yani çok güzel bir his. Heyecan var korkmak yok. Çok mutluydum. İndim diyanetten bir kişi vardı ve bizi bir yere götürdü. Sonra uçağa bindik ve geldik buraya” (ÖĞR 22).

İlk indikleri anda öğrencilerden bazıları havaalanı büyük olduğu için ne yapacaklarını şaşırmış ve kaybolanlar olmuştur. Bunun yanı sıra valizlerini kaybeden öğrenciler de yer almaktadır. Duygularına ilişkin olarak da öğrencilerden bazıları Türkiye’ye gelmeden önce ülkelerinde yurttta kaldıkları veya ailelerinden ayrılarak başka yerlere gittikleri için bu durum onlar için normal karşılanmıştır. Bu tarz yerlerde kalmayıp, ilk defa ailelerinden uzak kalanlar ise duruma uyum sağlamakta zorluk yaşamışlardır. Öğrencilerden bazıları ise şokta olduklarını, pansiyona gelene kadar ne olup bittiğini anlamadıklarını, korktuklarını ve heyecanlandıklarını bunun yanı sıra bu durumdan yani Türkiye’ye geldikleri için mutlu olduklarını ifade eden öğrenciler de yer almaktadır.

Türkiye'ye gelen öğrencilerin havaalanında ülkesindeki biri tarafından karşılanması, öğrencilerin iletişime geçmesini kolaylaştıracak, kendisini güvende hissetmesini sağlayacak, herhangi bir şekilde korkmaması gerektiğini ifade etmesi açısından daha güzel olacaktır. Ayrıca öğrencilere “Havaalanında ülkenizden birisi tarafından karşılınsaydınız neler hissederdiniz?” şeklinde soru yönelttiğimizde verilen cevaplar şu şekildedir.

a) Pozitif etkisi olacağını düşünenler (27 Öğrenci);

“Ülkemden biri olsaydı çok güzel olacaktı. Yemin ediyorum ben ilk geldiğimde bir öğrenciyi gördüm. O kadar sarıldım ki” (ÖĞR 15).

“Ülkemden birisi olsaydı hemen anlaşılabildik daha iyi olurdu” (ÖĞR 17).

“Güzel olurdu. Ama gelmedi. Tercümanlık yapabiliirdi. Çünkü o zaman Türkçemiz hiç yoktu. Bu yüzden biz İngilizce konuşmak istedik ama onlar bizi anlamadı. Nijeryalı iki kişi vardı onlar tercümanlık yaptı. Onlarla İngilizce konuşuyoruz. Onlar da Türkçe konuşuyordu onlarla. Onlar 2-3 sene Türkiye’de kalmıştı. Olsaydı daha güzel olacaktı” (ÖĞR 10).

“Benim için pek daha iyi olurdu. Hem tanışırdım hem de ilişkimiz olurdu. Hem de Türkiye’de karşılaştığım bir problem olursa, en azından bana yardımcı olur. Aynı zamanda kendi ülkemden de biri olsaydı çok sevinirdim” (ÖĞR 25).

“Çok mutlu olurdum. Mesela ülkemizin dilini konuşacağız ve çok mutlu olacağım çok rahat hissedeceğim. Çünkü benim ülkemden birini burada görmüş olacağım” (ÖĞR 26).

“Çok mutlu olurdum. Çünkü ilk indiğimde hiç kimse yoktu. Biri vardı o biraz Türkçe biliyordu. O biraz konuşmaya çalıştı. Bende çalıştım. Hiç anlaşılamadık Sonra oturduk bekledik. Sonra okula geldik. Sonra Kazakistanlı bir arkadaş vardı sonra onunla arkadaş olduk. Ben Kazakça biliyordum. Havaalanında Moğol biri olsaydı daha iyi olacaktı. Korkmayacaktım” (ÖĞR 21).

“Heyecan daha az olacaktı ve adaptasyon daha kolay olacaktı. Şimdi sadece orada Fransızca bilen biri ile konuştuğumda heyecanlanırdım ama o bana bir şey yok her şey daha iyi olacaktı. Çünkü o Fransızca bilecek bende bilince konuştukça mutlu olacağım” (ÖĞR 13).

“Daha iyi olacaktı. Mutlu olacaktım. Çünkü diyanetten beni alan Türkçe konuşuyordu ve o zaman ben de Türkçe bilmiyordum. Yani ülkemden biri olsaydı daha mutlu olacaktım” (ÖĞR 12).

“Eğer ülkemden biri olsaydı derdimi daha kolay anlatırdım” (ÖĞR 9).

b) Nötr, herhangi bir farklılık olmayacağını belirtenler (2 Öğrenci);

“Zaten benim için çok sorun olmazdı. Ben zaten Türkçeyi biliyordum. Ama bazıları Türkçeyi bilmiyor. Kendi ülkesinden dilini bilen biri olsa çok güzel ve çok iyi olacaktı. Öğrencinin psikolojisi için iyi olacaktı” (ÖĞR 14).

“Bu benim için pek fark etmezdi aslında. Çünkü dil biliyordum. Önemli olan daha tecrübeli bir kişinin beni karşılaması idi. Çünkü gönderdikleri kişi zaten öğrenci idi. Benim geleceğim okulun yolunu bilmiyorlardı. Yani aceminin yanına acemi gibi” (ÖĞR 1).

c) Negatif etkisi olacağını düşünenler (1 Öğrenci);

“Açıkçası ben ülkemden biriyle karşılaşmayı sevmiyorum. Herhangi bir fark olmayacaktı. Zaten ben de korku yoktu. Çünkü ben de pasaport var vize var (90 gün). Korkulacak bir şey yoktu” (ÖĞR 28).

İfadelere bakıldığında anlaşılan o dur ki; öğrencilerimizden birisi hariç bütün öğrenciler havaalanında kendi ülkesinden biri tarafından karşılanması durumunda mutlu olacaklarını, bunun onlar üzerinde *“pozitif etki”* yaratacağını, kaygı ve endişeyi sıfıra düşüreceği anlaşılmaktadır. Ayrıca bu okuldaki ilk öğrenciler olmaları dolayısıyla bazıları hiç kimse tarafından karşılanmamış, bazıları diyanet görevlileri tarafından karşılanmıştır. İkinci sene bu anlamda diğer yeni gelen öğrenciler açısından oldukça daha güzel olmuştur. Çünkü ikinci sene gelenleri karşılamaya gitmek için bir diyanet görevlisi ve bir tane uluslararası öğrenci eşliğinde yeni gelen uluslararası öğrenci karşılanmıştır. Bu da öğrencinin ilk indiğinde kendisini güvende hissetmesini sağlamıştır.

3.4. İletişim/Dil Uyumu

İnsanlar arası iletişim ve etkileşim insanın hayatında daima var olan bir süreç olup her an ve her yerde bu gerçekleşebilmektedir. Ne sebeple olursa olsun farklı bir kültürle temasa geçen kişi, öbürleriyle etkileşim ve iletişimi er ya da geç sağlamak zorundadır. Çünkü

birey en ufak ihtiyacını karşılamak isterken iletişime geçmek zorunda kalacaktır. Bu yönüyle kişinin farklı bir kültürel ortama dâhil olma süreci devamlılık arz ederse kültürleşme de oluşur. Ancak bu kültürleşme hemen meydana gelmemekte ve belli bir zaman alacağı açıktır (Karaman, 2018: 18).

Eğitim amacıyla başka bir ülkeye giden uluslararası öğrenciler yeni dâhil oldukları toplum yapısı hakkında hiçbir şey bilmemekte başta dil olmak üzere toplumda var olan değerler, kültürel öğelerin öğrenilmesi iletişimle sağlanmakta olup normal hayata ilişkin bilgi alışverişi için iletişim önemlidir. Özellikle ilk olarak kendi ülkesinden olan aynı dili konuştuğu öğrencilerle iletişime geçen birey, kendi ülkesinden birisini bulamadığında ikinci dili yani İngilizce, Arapça, Fransızca veya Rusça, konuşan öğrencilerle iletişime ve etkileşime geçer. Ülkeye yeni gelen öğrenciler kendi hayatlarının idamesi için günlük öğrenmesi gereken bilgileri ya kendi çekingen yapısından ya da bilgiyi edineceği kişiden dolayı sorun yaşayabilir. Bu anlamda öğrenci edinmesi gereken bilgileri telefon, bilgisayar vb. teknolojik aletlerden öğrenmek için çaba sarf eder (Gülner, 2011: 52). İletişimin gerçekleşmesi için de dil öğrenme, olmazsa olmaz şartlardandır. Çünkü dil bilmeyen, öğrenemeyen kendi ihtiyacını karşılamakta sorun yaşar ve düşüncesini, fikrini ifade edemez. Bu anlamda dil bilmeyen öğrenci kendisi eksik hisseder ve hiçbir şekilde meramını söyleyemez. Ayrıca, yabancı dil konuşmakta güçlük çeken öğrencilerin, gündelik yaşamda insanlarla ilişki kurmakta ve arkadaş edinmekte zorlandıkları, bunun ise öğrencilerin sosyal ve kültürel adaptasyon sürecini olumsuz etkilediği tespit edilmiştir.

Daha önce yapılan bir araştırmaya göre Türkiye’de eğitim gören uluslararası öğrenciler 9 aylık eğitim sürecinden sonra ülkelerine dönmekte olup kendi ülkesinde kendi anadilini konuşmaları, Türkçe konuşacak kimsenin olmaması nedeniyle Türkiye’ye döndüklerinde öğrencilerin Türkçeyi unutma ve Türkçelerinde gerileme olduğu tespit edilmiştir. Bundan dolayı Türkiye’ye döndüklerinde konuşma hususuna tekrar uyum sağlamak için çaba sarf ettikleri görülmektedir. (Doğan-Özdemir, 2019: 131). İletişimin çok yönlü bir unsur olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Öncelikle şunu ifade etmek gerekir ki; gittikleri ülkede oranın dilini anlamaya ve konuşmaya başlayan öğrenciler, hem toplumsal hayata hem de eğitim hayata uyum sağlama hatta hayatın her alanında kolaylık sağlayacağı açıktır. Bu başlık altında öğrencilerimizin iletişim/dil uyumları, Türkçe hakkında neler düşündükleri ve dil öğrenirken ne tür zorluklar yaşadığı tespit edilmektedir.

Kocabıyık ve arkadaşlarının (2019: 567), yapmış olduğu araştırmada uluslararası öğrencilerin %57.14'ünün anlama, %42.86'sının konuşma, %28.57'sinin yazma konusunda sorun yaşadıkları, %23.81'nin ise Türkçe konusunda sorun yaşamadıklarını ifade ettikleri görülmektedir. Yaptığımız araştırmada uluslararası öğrencilere “*Türkçe hakkında neler düşündükleri ve dil öğrenirken ne tür zorluklar yaşadığını?*” sorduğumuzda verilen cevapları 3 başlık altında toplayabiliriz.

a) Harflerin söylenmesi ve gramatik yapı nedeniyle zorluk yaşayanlar (15 Öğrenci);

“Çok zorluk yaşadım. Yani bizim dilin yazması yok bizim resmi dil Fransızca. Fransızca'yı da o kadar bilmiyoruz. Arapçayı biliyoruz ama o kadar fazla değil orta seviyede. Ben buraya geldiğimizde hem Fransızcam hem de Arapçam zayıf. Mesela Google da bizim dilimiz yok her şey zor oldu. Bir kelime öğrendim yanlış anladığımda cümleler de yanlış oluyordu. Karıştırıyordum. Ö ve Ü, İ de zorlandım” (ÖĞR 5).

“Çok zor bir dil. İlk gördüğümde inanmadım. Bir dizi izliyordum bir bölümde çok çok konuşuyorlardı. Dinledim sonra ailem çok güldü. Türkçe 'de ekler çok fazla var bunu anlayamıyorum. Ğ, u, ü harflerinde zorlandım” (ÖĞR 8).

“Ben Çad da iken burs kazandıktan sonra Kurtlar Vadisi bir bölüm izlerken, öyle bir dil konuşuyorlar ki, bence dünyada böyle bir dil yok. Hem de çok zor. Bir kelime bile söyleyemiyorum. Ben kötü bir öğrenci miyim diye düşünüyordum öyle. Buraya geldiğimde de öyle düşünüyordum. İlk girdiğim derse böyle benden önce gelenler öğrendikleri vardı. Yapıyorum diyorlar neden hep böyle yor, yor yor ya ben bunu öğrenecek miyim. Ders bittikten sonra bir arkadaşımı aradım ben nasıl böyle bunları söylerim diye. Bir ay sonra sende onlar gibi konuşacaksın dedi. Başlangıçta çok zor diye düşündüm ama şimdi çok kolay elhamdulillah bana göre. Çok zorlanmadım mesela I harfi aslında ben bana öğretmen söyletmiyordu. Diğerleri söylerken görüyordum. Hem de bilmediği için yanlış söylese, utandığım için söylemiyordum durup onlara bakıyordum” (ÖĞR 7).

“Çok zor, bazı dillerden çok farklı. Mesela önce isim, sonra nesne, sonra fiil geliyor ama başka dillerde önce isim, sonra fiil, sonra nesne geliyor orada çok çok zorlandım. Ü, ö, ı harflerinde zorlanıyorum” (ÖĞR 18).

“Zor bir dil. Gramer çok var. Bazı harfleri söyleyemiyorum. Mesela r, s, ğ, ü, harflerini söyleyemiyorum. Türkçe öğretmenimiz İngilizce bilmiyordu. Hep Türkçe anlatıyor ve biz de bu dili ilk defa öğreniyoruz. Sadece bakıyordum hocaya” (ÖĞR 12).

“Malideyken araştırırken Arapçaya benziyor diyorlardı. Arapça biliyordum. Daha kolay anlardım diye. Ama geldiğimde çok farklı geldi. Diyordum ki ben bu dili öğreneceğim nasıl öğreneceğim bu dili. Adam konuşurken hiçbir şey anlamıyordum. Ağzımı açarak dinliyordum. Sonra Mahir ile karşılaştığımda o da Türkçe konuşuyordu. Ben diyorum ki o da öğrenci. Ne zaman geldiler de bu dili öğrendiler. Bunlar Türkçe konuştuklarına göre öğrenmek kolay olabilir. Birkaç öğrenci konuşurken onlar erken geldi. Ben ağlıyordum. Ben hem geç geldim. Hem de bu dili öğrenmek için çok zaman alabilir diye düşünüyordum çok zor oldu. Öğrenmek için çok çabalıyordum. Konuşurken ağlıyordum. Ben ne zaman Türkçe öğreneceğim diye. Harflerden Ğ ve I harflerini söylemek çok zor oldu. Arapça biliyordum ve biraz Fransızca onları söylemek kolay ama Türkçe, ilk geldiğimde çok zor oldu. Hem de öğrenmek çok zor oldu” (ÖĞR 19).

“Türkçe 'de en çok zorlandığım kitap dili ile normal konuşma dilinin aynı olması. Normal kitapta nasılsa öyle konuşmak zorundayız. Ya da konuşurken aynen gramer kurallarına uymak zorundayız ve aşırı eklerin olması, her cümlede ve kelimede ek kullanmak zorunda olmamız ve kelimelerin seslerinin sürekli değişiyor olması. Mesela Ahmet diyoruz ama ek gelince Ahmedin diye konuşmamız çok zor oldu ve Türkçe kuralların biraz zor olduğunu düşünüyorum” (ÖĞR 1).

b) Kolay bir dil olduğunu ifade edenler (11 Öğrenci);

“Kolay bir dil. Hiç zorluk çekmedim” (ÖĞR 2).

“Kolay bir dil diyebilirim. Ben o kadar zor bir şey yaşamadım. Denedim denedim ve konuşuyorum şimdi. Benim ülkemde Türkçe hakkında kimse bilmiyor. İlk zamanlarda bazı harflerde zorlandım ama şimdi normal” (ÖĞR 6).

“Türkçe öğrenmek zor gelmedi. Çünkü dilimiz yakın olduğu için. Herhangi bir zorluk yaşamadım” (ÖĞR 16).

“Kolay bir dil diyebilirim. Ben o kadar zor bir şey yaşamadım. Denedim denedim ve konuşuyorum şimdi. Benim ülkemde Türkçe hakkında kimse bilmiyor. İlk zamanlarda bazı harflerde zorlandım ama şimdi normal” (ÖĞR 4).

“Benim halam da amcam da öyle diyor. Sakin ve yumuşak bir dil. Bence de öyle öğrenirken o kadar zorluk çekmedim. Öyle oturup ezber de yapmadım. Çünkü benim dilime benziyor yani. Dilimle kuralları farklı ama Afrikalılar için daha zor çünkü hiç aynı kelime yok” (ÖĞR 25).

Dil uyumunda özellikle Türki Cumhuriyetlerden gelen öğrencilerin fazla zorlanmadıkları, az çaba sarf ederek Türkçeyi öğrendikleri görülmektedir. Bunun yanı sıra Afrika’dan gelen öğrencilerin epey zorlandıkları ve çok çaba sarf etmeleri gerektiği gözlemlenmiştir.

c) Orta seviyede zor bir dil olduğunu ifade edenler (4 Öğrenci);

“Dil öğrenmek iyi bir şeydir. Bir söz var tam bilmiyorum. Kaç dil biliyorsan o kadar adam edersin. Benim için normal bir dildir. İngilizceden, Arapçadan daha kolay Farsça gibi bir dildir. Hem kolay değil hem de zor değildir. Ben gelmeden önce 2 yıl Türkçe eğitimi gördüm. Bizim dilimiz Kürtçe olduğu için Türkçe ile aynı kelimeler vardır. O yüzden benim için biraz kolaydır. Ama farklı diller ve ülkeler, Afrikalı öğrencilerimiz için zor olabilir ama benim için zor değildir” (ÖĞR 14).

“Benim için normal. Çünkü Kazakça-Türkçe gramer benziyor, biraz kelimeler benziyor. Azıcık benziyor. O yüzden biraz hızlı öğrendim. Benim için p ve f, ı ve i harflerini hiç ayıramıyordum. Şimdi biraz ayırabiliyordum” (ÖĞR 21).

“Çalışırsan kolay. Benim için ne zor ne de kolay normal. Nepalce sözlük yoktu burada İngilizce sözlük kullandım. Bilmediğim kelimeleri de benden önce gelen abilerim vardı onlara soruyordum. İ, ö harflerini söyleyemiyorum” (ÖĞR 23).

“Orta seviyede bir dil. Ne zor ne de kolay bir dil. Benim geldiğim ülkede dilime yakın olduğu için, aynı köklerden olduğu için o kadar da zorlanmadım. Alfabadeki ğ sesi nasıl çıkarılır merak ediyordum. Beni ülkemde ğ diye çıkıyor ama burada değişik çıkıyor değişik bir lehçesi var” (ÖĞR 3).

Türkçe ve dil öğrenme hususunda öğrencilerden bazıları çok zorluk yaşadığını, bazıları orta seviyede bir dil olduğunu, bazıları da kolay bir dil olduğunu ifade etmiştir. Öğrencilerinden bazıları zorluk yaşarken bunun nedeninin *”Türkçe ’de çok fazla ek olması, ü, ö, ğ vb. harflerin söylenememesi”*, bazı ünlü yumuşaması ve sertleşmesinde harflerin değişimi ve bazı durumlarda yazılış ve okunuşun farklı olması (Ahmet’in yazılıp Ahmedin okunması), cümle dizilişi (filin Türkçe’ de sonda olması başka dillerde ortada olması) gibidir. *”Kolay ve orta seviyede bir dil”* olduğunu ifade edenler Türkçe ile kendi dili arasında benzerlikler olduğunu, aynı kökenden geldiğini, bazı öğrenciler ise çalıştıklarından dolayı normal olduğunu söylemektedir. Ayrıca Azerbaycan’dan Kazakistan’dan gelen bir öğrenci ile Cibuti’den Burkina Faso’dan gelen bir öğrencinin Türkçeyi konuşabilme sürelerinin aynı olması imkânsızdır. Çünkü Azerbaycan’dan gelen öğrenci köken olarak aynı olduğu için onun iletişim/dil uyumu kolay gerçekleşirken Afrikalı, Uzak Doğulu bir öğrencinin alfabesi bile farklı olacak ve iletişim/dil uyumu gecikecektir. Uluslararası imam hatip liselerinde eğitim sürecine ilişkin ilk geldikleri zamanlarda öğrencilerin Türkçe bilmemeleri ve öğretmenlerin de Türkçe dışında başka bir dil bilmemeleri (İngilizce hocaları hariç), öğrencilerin derste iletişim kuramamalarına neden olmaktadır. Bir de Türkçe eğitimine sıfırdan başlanması Azerbaycan, Kazakistan ve Rusya Federasyonundan gelen bazı öğrencilerin dil benzerliği sebebiyle birazcık Türkçe bilmeleri baştaki derslerde sıkılmasını sebebiyet vermektedir.

Sonuç olarak yaptığımız araştırmada öğrencilerin Türkçe hakkında Türkçenin zor, orta ve kolay seviyede olduğunu ve bazı harflerde ve gramer kurallarında zorlandıklarını ifade ederken Kocabıyık ve arkadaşlarının (2019: 567), yaptığı araştırmada öğrencilerin anlama, konuşma ve yazma konusunda problemleri olduğunu tespit etmiştir.

3.5. Eğitim Uyumu

Eğitim uyumu hususunda Türkiye’de verilen eğitim ile kendi ülkelerinde aldıkları eğitim arasında nasıl bir benzerlik veya farklılık olduğu bu başlık altında tespit edilecektir. Eğitim hayatına uyum sağlama sürecinde önemli konulardan biri de eğitim sistemindeki farklılıklardır. Bilindiği üzere eğitim sistemi ülkeden ülkeye farklılık arz etmektedir. Her ülkenin kendine göre eğitim politikası ve sistemi vardır. Uluslararası öğrenciler hem gittikleri ülkenin kültürüne hem de eğitim sistemine uyum sağlamak zorundadırlar. Eğitim uyumu, eğitim kültürünü, sistemini ve dilini barındırmaktadır. Eğitime uyum sağlamak; farklı metotlarla karşılaşmak, farklı öğretmen-öğrenci ilişkilerini kabullenmek, farklı müfredata

uyum sağlamaktır. Farklı bir dille eğitim alıyor olmak bireylerin uyumu açısından sorunlara yol açabilmektedir. Kendi ülkelerinden farklı bir ülkedeki eğitim sistemine alışmaları öğrenciler üzerinde olumsuz etki yaratabilmektedir (Ghanbary, 2017: 25; Kartal vd., 2018: 4; Özçetin, 2013: 3-4). Uluslararası öğrencinin eğitim gördüğü ülke ile kendi ülkesindeki eğitim müfredatı veya sınıf içi yaklaşımlardaki farklılık önemlidir. Derslerin ağırlığı ve hocalarla iletişimin boyutu bu anlamda akademik adaptasyonu etkiler (Dutchin, 1974).

Bir önceki bölümde de söylediğimiz gibi bulunduğu ülkenin dilini bilmek, ülkeye uyum sağlamada ve eğitim hayatında başarılı olmak zorundadır. Uluslararası öğrencilerin akademik başarılarının artırılması için dil eğitimi ve öğrenimine ağırlık vermek gerektirir (Sungur vd., 2016: 107). Sosyal hayat ve eğitim hayatına uyum sağlayamayan öğrenciler Türkçe konuşma ve yazma anlamında kendilerini geliştiremediklerinden ve notları 70'in altına düştüğünde ülkelerine gönderilmektedirler. Bazı ülkelerin eğitim sistemi, Türkiye'nin eğitim sistemi ile farklı olduğunu ve bazılarının da çok fark göstermediğini belirtmemizde fayda vardır.

Çöllü ve Öztürk (2010: 224) tarafından yapılan araştırmaya göre öğrencilerin en çok şikâyet ettikleri konulardan biri de Türkçe ile ilgilidir. Uluslararası öğrencilerden Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Rusya Federasyonuna bağlı Dağıstan'dan gelen öğrenciler Türkçe konuşmayı az çok bilmekte olup yazı diline aşina olmaları biraz zaman almaktadır. Bunun dışındaki Afrika ülkelerinden ve bazı diğer ülkelerden gelen öğrenciler (Endonezya, Tayland gibi) Türkçeyi hiç bilememektedir. Ayrıca farklı milletten olmanın getirdiği utangaç ve çekingen tavır derse katılımı da azalmaktadır. Derse katılamamalarının sebebi, yanlış bilgiye sahip olmaları değil de, hatalı bir ifade kullandıklarında düşecekleri durumdan korkmaktadırlar. Dil farklılığının yanında bu öğrenciler bir de eğitim farklılıkları ile baş etmek zorundadır. Yaptığımız araştırmada uluslararası öğrencilerin *“Türkiye’de aldıkları dersler ile kendi ülkelerinde aldıkları dersler arasında ne tür benzerlik ve farklılık olduğunu?”* sorduğumuzda öğrenciler şu şekilde cevaplamışlardır.

a) Farklılıklar olduğunu söyleyenler (20 Öğrenci);

“Temel dini bilgiler dersi diye bir şey yok. Terbiye-i İslamiyye diye bütün olarak var. Burada çoğu öğretmen yazıyor (tahtaya). Ama orada öğretmen söyler biz yazardık. Bazı öğretmenler vardı anlattıktan sonra yazıyorlar. Burada yazdıktan sonra anlatılır. Bizim oralarda 7 de okul için yola çıkıyor. 15 dk geç kalırsan bazen celde (sopa) vuruyorlar. Bazen içeri

almazlar. Burada dersler 40 dk orada 50 dk. Burda her 40 dk da bir teneffüs var orada 2 derste bir 15 dk teneffüs var. En geç saat 1 de ders bitiyor. Güzel ama çok zor ya. Burada dersler az kısa. Bizim orada biz çok yazıyoruz yazdıklarının hepsini ezberlemen gerekiyor. Yoksa sınavlarda çok zorlanırsın” (ÖĞR 7).

“Türkiye’de eğitim iyi ve kolay. Matematik kolaydan gidiliyordu. Şimdilerde biraz normal seviyeye geldi. Ortak yönleri de var farklı yönleri de var. Benim ülkemdeki eğitim metodu tam farklıydı. Örneğin ülkemde coğrafyaya ait bilgiler biraz çoktu. Dünyaya ait bilgiler azdı. Ama Türkiye’de hem Türkiye’ye ait şeyler var hem de diğer ülkelere ait şeyler de var. Sabah 8 de okulda olmalısın 15 geçe tören başlıyor. 30 ders başlıyor. 30 dakikalık dersler buradaki gibi 40 dakika değil, sonra 10 dakika teneffüs oluyor. 3. Saatten sonra büyük teneffüs oluyor. 40 dk falan. Maksimum 12’ye kadar ders oluyor” (ÖĞR 3).

“Bir dersi her gün alıyoruz. Mesela matematik biz her gün alıyoruz. Orada dini dersler daha ağırlıklı. Çünkü her zaman not yazıyoruz ve her gün ders alıyoruz. Burada bizim için anlayarak geçiyoruz. Orada nasıl? Günde her zaman alıyoruz ya haftada 5 kâğıt yazıyoruz ve zor oluyor orada. Burada 1-2 gün olursa anlayarak gidiyoruz. Dersler 40 dk ders bitince dışarı çıkmadan başka ders alıyoruz. 4 ders aldıktan sonra teneffüse çıkacağız. 40 dk. İki şekilde eğitim var dini olan ve dini olmayan ben dini olmayan da okudum. Saat 3.30 da bitiyor” (ÖĞR 10).

“Sayısal olarak aynıyız. Din ve kültürü olarak farklıyız biz daha Şia tarafından bakıyorlar burada ehlişünnet tarafından bakıyorlar. Birazcık değişik görünüyor. Normalde her gün törenimiz var saat 8.10 gibi. Geç gelen içeri girmiyor. Kim gelirse gelsin ister baban gelsin. Disiplin misiplin yok içeri giremezsin. Törenden sonra 30 dk sonra ders başlıyor. 1 buçuk saat ders oluyor 10 dk teneffüs oluyor. 12’de dersler bitiyordu” (ÖĞR 15).

“Mesela benim ülkemde sadece okumak ve yazmak, ezberlemek böyle falan ama Türkiye’ye geldiğim zaman öyle bir şey gördüm. Elinle nasıl yapılıyor falan. Ama Bangladeş’te iken yapmadım. Mesela başka ülke hakkında bilgi sahibi olmak; özellikle Türkiye ye geldikten sonra daha fazla öğrendim. Bangladeş’te iken fırsat yoktu o kadar. Bangladeş’te coğrafya, tarih derslerini hiç almadım. Sadece Temel Dini Bilgiler gibi var ama burada siyer de fıkıh da var. Erkekler saat 12 de başlıyor 4 de bitiyor. Bizde teneffüs hiç yok. Dersler 40 dakika ders bitince yeni hoca geliyor. 1.20 den 2 ye kadar teneffüs. Ondan sonra hiç teneffüs yok. 6 ders var mevsime göre 7 ders var” (ÖĞR 4).

b) Aynı dersi daha önceki bir sınıfta aldığını söyleyenler (6 Öğrenci);

“Benim kendi ülkemde ve okulumda dersleri daha önce okuyorduk burada 9. Sınıfta okuduklarımızı orada 6. Sınıfta okuyorduk. Mesela bizde Felsefe dersi yok. Öyle bir bilim var ama öyle bir ders yok. Öğlene kadar dersler sonra büyük teneffüs namaz için yemek için. Yemekten sonra iki ders oluyordu ve bitiyordu” (ÖĞR 25).

“Biz 8’de gördüğümüz dersleri Türkiye’de 9 ve 10. Sınıfta geçiyorlar ve bizim daha zor dersler ve Türkiye’de fizik, matematik biraz zor bizim anlamadığımız kelimeler geliyor o yüzden zor genellikle biz bu konuları geçtik.” (ÖĞR 17).

“Buradaki derslerden bazıları 7. Sınıfta aldım biyoloji, kimya bunlar benziyor ama matematik, coğrafya farklı” (ÖĞR 2).

“Dersler aynı ama seviye farklı. Mesela gördüğüm gibi buradaki dersler biz orada daha önceki sınıflarda alıyoruz bazıları. Burada uluslararası olduğumuz için Türkler gibi vermiyorlar. Yavaş yavaş.” (ÖĞR 13).

“Bizde dersler aynı ama derslerin zamanı farklı. Derslerin zamanı bizde 7’den 12’ye kadar” (ÖĞR 6).

c) Medrese okuyanlar (2 Öğrenci);

“Matematik, fizik vb. sayısal dersleri görmedim hiç. Bunlar yeni benim için. Dini şeyler benzer. Tarihi vardı ama bizimki İslam Tarihi. Ama burada Osmanlı, daha önem veriliyor. Beden dersi hiç yoktu. Müzik, resim yoktu.” (ÖĞR 28).

“Normalde benim ülkemde iki okul var. Normal okul ve medrese. Normal okul ile buradaki okul aynısı. Ben medrese okudum. Medrese sadece dini dersler alıyoruz. Tefsir, hadis, Kuran, Fıkıh, Ulumul hadis alıyoruz. Ama kimya, fizik, biyoloji hiç yok. Burada ilk kez karşılaştım ve çok zorlandım.” (ÖĞR 11).

d) Ülkesinde dini olmayan okullarda okuyanlar (1 Öğrenci);

“Benim ülkemde Arapça sadece ilkokulda öğrendim ama çok fazla değil. Mesela Temel Dini Bilgiler dersi benim okulumda yok. Dini derslerin çoğu benim okulumda yoktu. Burada

farklı olan İslamic Study dersi var buradan farklı. Mesela biyoloji benim için çok zor kimya ve fizikte biraz fikrim var.” (ÖĞR 26).

e) Türkiye eğitim sistemini beklediği düzeyin altında yer aldığını ifade eden (1 Öğrenci).

“Ülkemde aldığım dersler daha çok pratik üzerine, ya da onun üzerinden bir şeyler üretebilme, mesela bizim öğretmenlerimiz hiçbir zaman konu anlatmıyor. Konu dağıtımı yapıyor. Kendisi de çalışıyor. Bizde çalışıyoruz. Konudan sonra herkes geliyor sunuyor. Öğretmen ona göre 5 in üzerinden puan veriyor. Türkiye de geldiğimde ise sınav bazlı, her şey sınava dayalı, aşırı yük yüklüyorlar. Böyle bir sistemle karşılaştım. Ülkemde milli eğitim bakanlığımız ve bakanımız öğrencileri yormama, onları kendine zaman ayırabilme ve kurslara gidebilme, özellikle yabancı dil üzerinde durabilme odaklı çalışıyor. İsteyen özel kurs isteyen sportif faaliyetler, ya da okulun açmış olduğu öğretmenlerin yanında çalışabilme, kendinden küçük olan öğrencilere (10. Sınıftan itibaren başlıyor bu program. 10 sınıf ders anlatıyor ve öğretmen buna göre puan veriyor.) performans notlarının notlar üzerinde fazla etkili olmaması güzel bir şey. Çünkü öğretmene göre değişebiliyor. Öğretmen öğrenciyi sevmiyorsa notu düşebiliyor” (ÖĞR 1).

Dersler arasındaki farklılıklar genelde öğretmen odaklı veya öğrenci odaklı olmasından, sistemden veya okuldan, burada alınan dersin orada daha önceden görülmüş olmasından, ders sayısı ve ders sürelerinin fazla olmasından kaynaklanmaktadır. Öğrencilerden bazıları ülkelerinde medrese eğitimi aldıklarından dolayı sadece dini derslerle ilgili eğitimi aldıklarını, matematik, fizik, resim, spor, müzik vb. derslerle ilk defa burada karşılaştıklarını söylemişlerdir. Bir öğrencimiz de ülkesinde dini olan ve olmayan iki çeşit okul olduğunu, kendisinin dini olmayan okulda eğitim gördüğünü ifade etmiştir.

Dersler arasında pek farklılık olmamakla birlikte ülkelerinde eğitim anlamında sadece “medresede okuyanlar” Türkiye’ye geldiklerinde sayısal dersleri (Matematik, fizik, kimya, biyoloji) ilk defa gördükleri için eğitim hayatına uyumu epey zor olmaktadır. “Ülkesinde dini olmayan okullarda eğitim gören” öğrenciler de Türkiye’de mesleki derslere uyum sağlamada zorlanmıştır. Ayrıca Türkiye’de derslerin fazla olması ve gün içerisinde ders sayısının fazla olması açısından öğrencilerin uyumunu zorlaştırmakta; ancak derslerin kolay olması ve ders sürelerinin az olması (en fazla 40 dk ama çoğunun ülkesinde bir buçuk saat devam eden dersler var); teneffüslerin çokça olması da onların Türkiye’deki eğitime

uyum sağlamalarını kolaylaştırmaktadır. Uluslararası öğrencilerden bazıları burada gördükleri dersleri daha önce ülkelerinde daha alt sınıflarda gördüklerini beyan etmiştir.

Çöllü ve Öztürk (2010: 224) tarafından yapılan araştırma daha çok ders içi öğrencilerin zorluklarını ifade ederken bizim yaptığımız araştırma ülkeler arasındaki farklılığı tespit etmeye yöneliktir.

3.6. Toplumsal Uyum

Tabiatı dolayısıyla sosyal bir varlık olan insanoğlu doğduğu andan itibaren içinde bulunduğu toplumun özelliklerini, kültürel öğelerini, değerlerini, geleneklerini, göreneklerini hayatı boyunca öğrenir ve devamlı olarak etkileşimde olduğu insanlara aktarır. Bu süreç kaçınılmazdır ve birey bu süreçte toplumsallaşır. Toplumsallaşma çok yönlü bir süreç olup toplumun kültürüne uyum sağlar ve toplumun bir parçası haline gelir (Akkır, 2019: 954). Başka bir ülkeye öğrenim görmeye giden uluslararası öğrenciler, ailesinden, arkadaşlarından ve akrabalarından ayrılmakta, yeni insanlarla tanışmakta, yeni arkadaşlıklar kazanmakta ve yeni kültür öğeleri edinmektedir (Ghanbary, 2017: 21).

Toplumsal uyum başlığı altında uluslararası öğrencilerin Türkiye’de nelerden hoşlandıklarını veya hoşlanmadıklarını, ailelerine olan özlemlerini, vatanlarına olan hasretlerini, arkadaşlık kurup kuramadıklarını, serbest zamanlarında ne ile meşgul olduklarını, herhangi bir ırkçılığa maruz kalıp kalmadıklarına yönelik sorular sorduk. Bu bağlamda ilk sorumuz genel olup öğrencilere “*Türkiye’de en çok neleri sevdiklerini ve sevmedikleri neleri?*” sorusunu yönelttik. Aldığımız cevapları aşağıda sınıflandırdık. Aşağıdaki cevaplar içinde sevmedikleri şeyler de var. Sevdiklerini bir kategori et sevmedikleri şeyleri ayrı.

a) Türkiye’deki eğitimin kaliteli olduğunu düşünenler (5 Öğrenci);

“Eğitim kolay değil ama rahat. Bizde performans ödevleri yok. Türkiye’de camiler çok. Sevmediğim ise camiler büyük ama insan yok. Bizde küçük ama dolu. Burada bazı insanlar Müslüman mı kâfir mi belli değil. Okulda öğretmen kendisi Müslüman mı kâfir mi Hristiyan mı ben nerden bileyim” (ÖĞR 28).

“En sevdiğim şey okuma sistemi bizimkine göre daha iyi. Hem de meslek çok var. Sevmediğim, bazen kişiler farklı davranıyor. Nasıl anlatacağımı bilemiyorum. Bazı öğrencilerin davranışları, kavga etmeleri, küfretmeleri hoşuma gitmiyor” (ÖĞR 19).

“Türkiye’nin eğitimi daha iyi. Mesela ben Kongo’da iken sınıflar 75 kişiydi burada 15 kişi. Mesela öğretmenlerin giyinişlerinden hoşlanmıyorum. Pansiyon kurallarından hoşlanmıyorum” (ÖĞR 8).

“Türkiye’nin eğitim sistemini seviyorum. Çünkü burada iki dönem bizde 3 dönem var. Mesela dönem bitmiş, iki hafta tatil ama burada eğitim sistemi daha güzel. Burada boş ders yok, bizde mesela boş ders var bazı öğretmenler sınıfa giriyor ama hiç ders anlatmıyor. Ama burada böyle ben hiç görmedim. Burada sadece sınav bitince biraz boş oluyor. Burada geçen sene pansiyon kuralları iyi ama bu sene iyi değil. Sadece bir tane seviyorum mesela pansiyona girince ayakkabı çıkacak terlik giyilecek. Ama bazı kuralları sevmiyorum. Mesela bu tatilde telefonların toplanmasını sevmiyorum. Türkiye ile ülkem arasında 3 saat fark var. Ülkemdekilerle konuşamıyorum telefon topladıkları için” (ÖĞR 26).

“Eğitim. Çünkü eğitim bizim ülkemizden daha iyi. Otobüs, metro çok burada. Burada okulda kurallar biraz sert” (ÖĞR 30).

b) Gezilecek yerlerin olduğunu söyleyenler (4 Öğrenci);

“Gezmenin ucuz olması, İran’dan, Özbekistan’dan daha ucuz olması. Gönölünce 400-500 liraya gezebiliyorsun. Eğer kalacak bir yerin varsa. Bazı öğretmenlerin davranışları, öğrencilerin itiraza kapalı olması, öğrencilerin itiraz haklarının hiç olmaması” (ÖĞR 1).

“Doğal güzellik, gezilecek yerler vallahi çok iyi. Bizde o kadar yok çöl var genellikle. Bazı öğrencilerin davranışı, kibirli olanlar var. En sevmediğim şey” (ÖĞR 20).

“Her şeyi sevdim. Yeni şehirleri gezmek. Eski tarihi yerler hoşuma gitti. Yemek biraz farklı, dışardaki insanların davranışlarını sevdim. Pansiyon kurallarını sevmedim” (ÖĞR 4).

“Gezme yerlerini sevdim. Yemekler, bazı öğretmenlerin bize kötü davranmalarını sevmedim. Pansiyon kurallarını beğenmedim” (ÖĞR 12).

a) Camilerin güzel olması (3 Öğrenci);

“Türkiye’de benim için en güzel olan şey camilerdir. Camiler güzel ve camileri müthiş dizayn ederek önem veriyorlar. Bizim ülkemizde o kadar önem vermiyorlar. Türk halkında bir şey gördüm. Kendi ülkesini çok sevenler vardır. Kendi ülkesi için can verenler, ülkesinin önüne canını koyarak bu ülkeyi korumak ve bu ülkeyi en başa koymak mutluluk verici. Bazı Türklerde var olan milliyetçiliğini gördüm. Bizim bazı öğretmenlerimizde de vardır. Türklüğü diğer milletlerin önüne getirmeyi istiyorlar. Uygun olmayan davranışlar, kurallar koyuyorlar. Türk yemekleri, o kadar et ve diğer güzel yemekler var ama pişirme şekli diğer öğrencilerin hoşuna gitmiyor” (ÖĞR 14).

“Türkiye’deki camiler çok hoş. Her yerde böyle küçük parkların olması. Bizim gibi olan öğrencilerin sigara içmelerini sevmiyorum. Müslümanlar hicapsız geziyorlar. Sadece adları Müslüman. Okuldaki öğretmenler iyi ama böyle kıyafet giymeleri hoş değil” (ÖĞR 23).

“Camiler çok her yerde bulabilirsiniz. Yolda kadınlarla karşılaşmamak, dövme ve büfelerde farklı bir şeyler gördüm hiç hoşuma gitmiyor sigara, alkol gibi. Yolda alkol şişeleri görmek hiç hoşuma gitmiyor” (ÖĞR 18).

b) Türklerin ülkelerine olan sevgileri, birlikte kutlama yapmaları (2 Öğrenci);

“Türkiye’de en çok sevdiğim kendi ülkelerini daha çok sevmeleri, her yerde bayraklar var her yerde kendi liderlerinin fotoğrafları var. İstiklal marşı kendi bayraklarını çok seviyorlar.” (ÖĞR 16).

“Bir şey olunca Türkler hep birlikte kutluyorlar. Mesela birisi bir şey kazanırsa herkes gidiyor, selamlaşıyor, tebrik ediyor. Çok sevdim onu. Okul israf etmeyi de hiç sevmiyor. Bu güzel bir şey. Sevmediğim, öğretmenler kızınca burası Türkiye, burası Türkiye diye kızıyorlar. En sevmediğim şey, ben ilk havaalanına inince bunu düşünüyordum. Burası Müslüman bir ülke olduğu için sigara yok, votka yok. İlk indiğimde başım dönmeye başladı. Full sigara kokusu vardı. Kadınların sigara içmesi hiç hoşuma gitmedi” (ÖĞR 21).

c) Yabancılar karşı davranışlar (2 Öğrenci);

“Yabancılar kötü davranmıyorlar. Yabancıları seviyorlar. Sonra Türkiye’de yemekler çok güzel bir şey. Pansiyonlar güzel. Her şey güzel. Hoşlanmadığım şeyler bizim için bazı

şartlar, kurallar koyuyorlar ve bu zor oluyor. Mesela gece telefonları alıyorlar. Ama bir şey anlamıyorlar. Çünkü burada ve bizim ülkemizde saatler farklı oluyor. Burada saat 1 olunca bizde 11 oluyor. 3 saat fark var. Kötü oluyor. Normalde gece olunca burada orada o kadar geç olmuyor. Ailemiz o saatlerde internete giriyorlar. Eğer bizim telefonumuz kapalı olursa bize ulaşamıyorlar. Sıkıntı oluyor. Mesela bize şartları koyunca biz de uyguluyoruz. Ondan sonra bizi zorluyorlar hoca ve öğrenci karşı karşıya geliyor” (ÖĞR 11).

“İlk olarak insanlardan yabancı insanlara saygılılar. Yemeklerden çok şeyler olabilir. Gezdiğim yerlerden beğendiklerim var. Bize çocuk gibi davranıyorlar. Telefonlar toplanıyor gece gece. Bu telefonlarda sadece kötü şeyler yapmıyorsun ki iyi şeyler de yapıyorsun. Ben mesela bilgisayar mühendisi olmak istiyorum. Burada internet kapatılıyor. Telefon alınıyor nasıl hayalimi gerçekleştireceğim ben. Başka zaman yok zaten” (ÖĞR 10).

d) Diğer görüşler (14 Öğrenci);

“Aile ilişkilerini daha çok seviyorum. Mesela bizde anne baba ve çocuklar o kadar yakın değil. Biz yaşlandığımızda sanki yaşlılar kaçıyor gibi. Ama burada babalar daha çok ilgileniyor. Benimki öyle olmadı ama bizde şöyleydi. Tamam, yemek veriyorum sana, okul parası veriyorum işimiz aramızda bitti. Benim babam iş adamı. O her zaman eve gidip gelebilir. Diğerleri öyle değil. Mesela Kuranı o bana öğretti. Zaten her şeyi okul dışında öğretti. Mesela burada aile ve baba pikniğe gidiyorlar ama bizde öyle bir şey hiç yapmıyorlar. Babamla yaptık ama onlar hiç yapmıyor. Ya da havuza gidiyoruz. Benim babam zorla götürüyor. Ama diğerleri diyor ki sen çok şanslısın. Seni götürüyor falan benim babam ohooo. Burada bazı kuralları sevmiyorum bazen davranışlar güzel değil. Mesela şimdi kural koydun. Tamam uyuyoruz. Mesela biz de uymadık bunu gördüğünde birine ceza verip diğerine verdi. Bunu gördüğümde kurala uymak istemiyorum. Çünkü buna ceza veriyorsun buna bağırtıyorsun buna bir şey demiyorsun. Kurallar çok fazla” (ÖĞR 13).

“İnsanları misafirperver, güzel yemekleri var. Güzel yerleri var, İstanbul falan. Belki bu Türkiye için değil ama kuralları sevmedim. Yani yönetici bence tecrübeli değil. Mesela pansiyon müdürü o olmamalıydı. Tecrübesi yok. Anlamıyor bu işten” (ÖĞR 2).

“Türkiye’de en çok sevdiğim şey dine çok bağlı bir ülke ve İslam’ı mükemmel yaşayabileceğin bir ülke. Okulda bazı derslerin çok fazla tekrar edilmesi, çok fazla tekrar

olduğu için önceki derslerin kaybına sebep olabiliyor. Örneğin matematikte modül işliyoruz. Modülü çok fazla görünce öncekilerini unutabiliyorsun” (ÖĞR 3).

“Güzel yemekleri ve pansiyonu da sevdim bizde pansiyon iyi değil. Telefonların toplaması, bizi bebek gibi düşünmeleri ve bize kurallar koymaları ve saygı göstermemelerinden hoşlanmıyorum” (ÖĞR 6).

“Namaz zamanında ezan okunması ve Kurana çok büyük önem veriyorlar. Bir hafız olduğu zaman çok iyi davranıyorlar. Bazı öğretmenler çok bağırırlar. O kadar bağırıyor ki sanki insan değilsin. Öyle düşünüyorum” (ÖĞR 28).

Uluslararası öğrencilerin sevdikleri, hoşlandıkları davranışlar farklılık arz etmenin yanı sıra genellikle; *”Türklerin ülkelerine olan sevgileri, gezme, uluslararası öğrencilere iyi davranmaları, camiler, eğitimin kolay ve daha iyi olması, Türklerin misafirperver olması ve Türkiye’deki aile ilişkilerinin iyi olmasıdır”*. Öğretmenlerin öğrencilerle ilgilenmesi, bazı öğretmenler tarafından yemeklerin ve pansiyonların güzel olması, Türkiye’deki insanların dine bağlı olması, Kur’an’a çok önem vermeleri ve ezan sesinin her yerde duyulması hoşlanılan durumlar arasında yer almaktadır. Bunun yanı sıra öğrenciler için sevilmeyen durumların başında ise pansiyon kuralları, bazı öğretmen ve öğrenci davranışları, Müslüman ülke olmasına rağmen buna aykırı davranışlar, öğrencilerin milliyetçi tavırları dikkat çekmektedir. Camilerin büyük olmasının hoş olduğu ancak içinin boş olmasının, İHL’de bazı öğretmenlerin kıyafetlerinin tesettürlü olmamasının, öğrencilerin itiraz edememelerinin, öğrencilerin sigara içmesinin, dışardaki insanların alkol almasının, telefonların öğrencilerden alınmasının hoş olmadığı da ifade edilmektedir.

3.6.1. Aile Özlemi

Çocuğun, sosyal benini veya sosyal-kültürel şahsiyetini kazandığı, toplumdaki diğer bireylerle etkileşim içine girerek, topluma hazırlandığı, bireyin bir sosyal gruba katıldığı, topluma kazandırılarak uyum sağladığı, toplumun değer ve normlarını öğrenerek, kendisine düşen rolleri yerine getirecek bilgi, beceri ve alışkanlıkları kazanıp toplumsallaştığı birincil grup ailedir (Kır, 2011: 390). Aile ortamında gerekli sevgiyi göremeyen çocuğun toplumsal uyumu eksik olur ve psikolojik bunalımlara düşer.

Uluslararası imam hatip liselerinde okuyan öğrenciler yaş itibarı ile 13-18 yaş aralığını oluşturmaktadır. Bu yaşlarında başka bir şehre değil de başka bir ülkeye gitmek

büyük bir cesaret olmanın yanı sıra bu yaşlarda aileden ayrılmak onları üzmekte ve bu eğitim hayatlarında ve başka bir kültüre uyum sağlamada engel teşkil etmektedir. Özellikle hayatlarında hiçbir şekilde ailelerinden ayrı kalmayan öğrenciler, ilk geldikleri haftalarda Türkiye’de sim kart alamamalarından dolayı ailelerini arayamamakta ve ailelerine olan özlemlerinden dolayı psikolojik olarak yalnız kalmakta ve ağlamaktadır. Ancak bu durum bazı öğrenciler tarafından normal karşılanmakta yani ailelerini özleseler de bunun üstesinden gelebilmektedirler. Bazıları ise bu süreçte zorluk çekmektedir. Aile özlemini ifade edecek olursak; Türkiye’ye gelmeden önce herhangi bir şekilde yurttaki odaların kalabalık olmasının öğrencilerin Türkiye’ye sosyal uyumu daha da zorlaştırdığını söylemektedir (Ercan vd. 2018: 9). Yapılan araştırmaya göre aile tarafından sağlanan dayanışma ve yardımlaşma sevgisinden mahrum kalan öğrencilerin yalnızlık duygusuna kapıldığını ve bu durumun onları mutsuz ettiğini tespit etmiştir (Baycar, 2019: 194). Aileden ayrılmak, toplumsal uyumu güçleştirecek bir etkidir. Bu etkinin derinliğini görmek amacıyla öğrencilere “aileden ayrılmak nasıl bir duygu oluşturdu?” sorusunu sorduk. Aldığımız cevaplar, yaptığımız çıkarımlar şu şekildedir.

Ercan ve arkadaşları İranlı öğrencilerle yapmış olduğu yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinde yurttaki kalan öğrenciler açısından yemek kültüründeki farklılıkların, ailesinden uzakta olan her öğrencinin yaşadığı aile özleminin ve yurttaki odaların kalabalık olmasının öğrencilerin Türkiye’ye sosyal uyumu daha da zorlaştırdığını söylemektedir (Ercan vd. 2018: 9). Yapılan araştırmaya göre aile tarafından sağlanan dayanışma ve yardımlaşma sevgisinden mahrum kalan öğrencilerin yalnızlık duygusuna kapıldığını ve bu durumun onları mutsuz ettiğini tespit etmiştir (Baycar, 2019: 194). Aileden ayrılmak, toplumsal uyumu güçleştirecek bir etkidir. Bu etkinin derinliğini görmek amacıyla öğrencilere “aileden ayrılmak nasıl bir duygu oluşturdu?” sorusunu sorduk. Aldığımız cevaplar, yaptığımız çıkarımlar şu şekildedir.

a) Normal karşılayanlar (10 Öğrenci).

“Bana normal geldi. Çünkü Suriye’de başka şehre gittim. Okuyordum. Dayıma yardım ediyorum çiftçilikte. Şimdi özledim. Çünkü 9 ay falan geçti hiç görmedim” (ÖĞR 29).

“Daha önce ayrıldım. Babam vefat ettikten sonra Özbekistan’a anneannemin yanına taşınmak zorunda kaldım bazı kişisel sebeplerden dolayı. O yüzden ben biraz alışık gibiydim bu duruma ve İran’da amcamın yanından kaldığım için biraz alışık olduğum bir durum gibiydi. Ama buraya geldikten sonra kendi ülkemden birini bulabilme, ilk bir yıl benim dilimi konuşabilen hiç kimse yoktu. Arkadaş edinebilme, ailemin boşluğunu doldurabilme çabasıydım. Ama buraya geldiğimde kısa bir süreliğine de olsa gerçekten çok özleyip geceleri uyuyamadığım oldu” (ÖĞR 1).

“Ben bu hisse alıştım çünkü kendi memleketimde de yatılı okulda kalıyordum. 3 sene yurttta kaldım ve ben buna alıştım hiç sıkıntı çekmedim” (ÖĞR 17).

“Ailemden ayrı kaldığım zamanlarda oldu. Benim için sıkıntı yok. Çünkü ben gittiğim yere çabuk uyum sağlayan bir insanım. Farklı yerlere gidip, farklı ilişkiler yaşamayı çok seviyorum. Yeni şeyler öğrenmeyi seviyorum, gezmeyi seviyorum. Bu yüzden beni sıkan bir şey yok. Sadece kurallar falan. Çok etkilemiyor beni aileden uzak kalmak. Özlüyorsun, gitmek istiyorsun her şeyin bir vakti var” (ÖĞR 25).

“Gerçek dersem üzülmedim hiç. Özellikle Türkiye’de abim var. Yeni bir heyecanla geldim üzülmedim ve heyecanlandım” (ÖĞR 4).

Yukarıda ifade edildiği gibi çeşitli vesilelerle küçüklüğünde ailesinden uzak kalan öğrenciler bu durumu normal karşılamaktadır.

b) Zamanla alışanlar (19 Öğrenci);

“Ben Türkiye’ye geldiğimde psikolojim bozuldu zaten. Ülkeme dönmeye karar verdim. İlk hafta babam beni zorla ikna etti. Sen seyahate gittiğini falan düşün dedi. Eğitim için değil. Günde iki kez arıyordum ilk ay. İlk üç aydan sonra bir kere ülkeme gidip geldikten sonra haftada 3-4 kere arıyorum. Ben zaten Türkiye gelmeden önce benim için çok normal bir şeydi. Kendi ülkemde pansiyonda kaldığım için ailemden uzakta kaldım. Ama öyle değildir. Önce sanıyordum ki o kadar kolay olacak. Türkiye’ye gelince garip bir ülkeye, yeni kişileri görecektim ve tanıdığın yoktu zaten. Biraz mutsuz olacağım biraz kendini her zaman yorgun göreeneğim, yüzümde hep gülümseme eksildi. Zamanla onu da aştım” (ÖĞR 14).

“Çok kötü oldu benim için. İlk olarak kapıdan çıkarken çok ağladım. Dedim ya ilk yolculuğum ilk defa ailemden ayrılıyordum. Türkiye’ye geldiğimde ağlamak için banyoya giriyordum. Ağlıyorum ağlıyorum sonra banyo yapıyor çıkıyordum. İki ay ailemle konuşmadım çok kötü oldum” (ÖĞR 19).

“İlk geldiğimde bir ayın geçmesi zor oldu. Çünkü ailem hakkında düşünüyordum. Ailem de beni merak ediyordu. Çocuklarımız nasıl durumları nasıl gibi düşünüyorlar. Ben de ailemi bıraktım benim için düşünüyorlar. Hatta sınıfta öğretmen ders anlatırken ben ailemi düşünüyordum. Öğretmen bana soru sorduğunda ne oluyor. Sanki sen dikkatli dinlemiyorsun. Aileni mi özlüyorsun? Ailemi özlüyorum. Ailemi çok merak ediyordum. İlk

geldiğimde çok ağladım. İki günden sonra ben sınıfta iken öğretmen geldi. Ders anlatıyordu. Ben hiçbir şey anlamıyordum o konuda saatler hakkında idi. O zaman da herkes anladı. Ben anlamadım herkes bana kocaman gözleriyle bakıyordu. Ben de korktum. Ben ne yaptım diye. Teneffüste çıktım tuvalete gittim. Ama tuvalet ihtiyacım yoktu. Tuvalete girdim ağlamak için. Kapıyı kapattım kendi kendime ağlıyordum ben ne yapacağım burada diye” (ÖĞR 11).

“Çok zor ve çok ağladım. Buradaki insanları hiç görmedim, nasıl alışacağım bunlara, ailemi, arkadaşlarımı, oradaki akrabalarımı bırakıp buraya geldim. Çok üzüldüm” (ÖĞR 18).

“Biraz üzüntülü hissediyordum. Biraz zor. Hayatımda ilk kez gidiyordum. Ailemden uzağa hiç gitmemiştim. O yüzden biraz üzülüyor, korkuyordum. Çünkü başka bir ülkeye gidiyorum. Ne olacak, öyle merak ediyordum. 2-3 günde bir arıyordum ailemi” (ÖĞR 24).

Ailesinden ayrılan bazı öğrenciler ilk aylarda çok zor zamanlar geçirmesine rağmen öğrencilerin zamanla alıştıkları görülmektedir.

c) İlk zamanlarda fark etmeyip sonradan etkilenenler (1 Öğrenci).

“Önceleri ayrılmış olabilirim ama bu büyük bir ayrılık. Yani tam anlamıyorsun yani. Buraya geliyorsun bir ay geçiyor sonra tam anlıyorsun yani” (ÖĞR 2).

Bu öğrencimiz de ilk başta ayrılığı tam olarak anlamamış ancak yurda geldikten biraz zaman sonra tam anladığını söylemektedir.

Uluslararası öğrencilerin ailelerinden ayrılmaları hususunda daha önce herhangi bir şekilde *“ailesinden ayrı kalmış”*, küçükken yatılı okullarda okuyan, önceleri dayısında veya amcasında kalan öğrenciler bu durumu normal karşılamaktadır. Ancak *“zamanla alışanlar”* hiçbir şekilde ailesinden uzak kalmamış, sürekli onlarla beraber yaşamış olan ilk bir ayda çok zorlandıklarını, hatta bazen ülkesine geri dönmeyi, benim ne işim burada diye düşünen öğrenciler bulunmaktadır. Bir öğrencimizde ailesinden ayrılmasına rağmen yurda gelene kadar herhangi bir şey hissetmediğini, hiçbir şeyi anlamadığını yani şokta olduğunu ifade etmiştir. Yaptığımız araştırma öğrencilerin ailelerinden uzakta kalmalarının bazıları açısından uyum sorunu oluşturduğunu tespit ederken Baycar (2019: 194), Ercan ve arkadaşlarının (2018: 9) yaptığı çalışma bunu desteklemektedir.

3.6.2. Vatan Hasreti

Başka bir ülkede eğitim gören uluslararası öğrenciler öncelikle ailelerini ve vatanlarını özlemektedir. Farklı bir ülkede, farklı bir ortamda onlardan uzak olmak yalnız kaldıkları zaman onları hatırlamalarına vesile olacaktır. Bir nebze de olsa onlara ailelerinin ve vatanlarının yerini tutacak çeşitli aktivitelerin yapılması onların bir anlamda Türkiye’deki sosyal yaşama uyumlarını sağlayacaktır. Öğrencilere “ülkenizde neleri özlediniz?” diye ülkeleri ile ilgili genel bir soru sorduk ve öğrencilerin tam anlamıyla ülkelerindeki her şeyi özledikleri görülmektedir.

“Arkadaşlarımla futbol oynamak, boş zamanımı güzel geçirmek ve uyumak” (ÖĞR 6).

“Arkadaşlar, kültür, ailemle yaşamak” (ÖĞR 22).

“Yemek, arkadaş, aile, eğlence falan” (ÖĞR 30).

“En çok özlediğim bizim kültürümüzde var olan halklar arasında çok sıkı birliktelik aramızdaki ilişki çok iyi ve çok yüksektir. Bizim ülkemizde herkes birbirini tanıdığı için çok yüksektir” (ÖĞR 14).

“Yemekler, köyümüz, arkadaşlarımı, ailemi, evimi, mahallemi, mahalle arkadaşlarımı, akrabalarım, mahallemizdeki mescidi, çok şey var ya orada gezmek çok güzel ya” (ÖĞR 27).

“Okul arkadaşlarım. Onlarla oynuyorduk, parka gidiyorduk, geziyorduk falan. Ailem var tabi ki de” (ÖĞR 24).

Öğrencilerin hepsi başta aile olmak üzere akraba, eş, dost kim varsa onları özledikleri arkadaş çevresini, kültürlerini, yemeklerini özledikleri görülmektedir.

3.6.3. Arkadaşlık İlişkileri

Arkadaşlık kişilerarası bir ilişki türüdür. Hayatımızın her aşamasında yanımızda arkadaş veya arkadaşlar bulunur. Bu bağlamda arkadaşlık hayat seyri içerisinde insanların olmazsa olmazlarından. Arkadaşlık farklı işlevleri ile bireyin farklı yönlerden gelişimini sağlar. İnsanların toplumsallaşmasını sağladığı gibi birçok psikolojik ve toplumsal işlevleri de bulunur. Bireyin sosyal hayatta sosyal ağ kurma mecburiyeti, onu diğer kişiler ile bağlantı

kurmaya zorlar. Bu bağlantılar aynı zamanda birey için bir sosyal sermaye anlamını da taşır. Psikolojik anlamda bireyin yalnız kalmasını engellediği gibi kendini gerçekleştirmesine ve benliğin gelişimine de katkı sağlar (Aytaç-Tan, 2019: 346).

Farklı bir ülkede olan öğrenciler kendilerini farklı bir ortamın içerisinde bulurlar, bu sosyal çevre içerisinde kendilerine arkadaşlıklar edinmek durumunda ve bu çevrede kabul görme endişesi de vardır. Bu arkadaşlıklar esnasında kendi ailesinden, yetiştiği çevreden edindikleri kültürel öğeleri sergilerken içerisinde olduğu toplumla da uyumlu bir şekilde davranmak ister. Yani yeni arkadaşlıklar edindikçe ve çevresi genişledikçe sahip oldukları ortak sorunlar aynı şekilde dile getirilir ve çevresiyle olan ilişki ve etkileşimi gelişir (Özçetin, 2013: 27). Yapılan araştırmaya göre uluslararası öğrenciler öncelikle kendi ülkelerinden olan öğrencilerle arkadaşlık etmekte, Türk öğrencilerle arkadaşlık etmek yerine başka ülkeden olan öğrencilerle arkadaşlık kurmayı tercih etmektedir Kiroğlu vd; 2010: 30).

Amerikalı Türk gençleriyle ilgili yapmış olduğu başka çalışmada gençlerin daha çok orada kendi ırkından olan veya ortak değerlere sahip olduğunu düşündüğü diğer Müslüman ülkelere olan kişilerle arkadaşlık ettiğini tespit etmiştir (Güngör, 2015: 224-225).

Uludağ Üniversitesinde yapılan araştırmaya göre eğitim görmekte olan yabancı uyruklu öğrencilerin genellikle kendi ülkesinden gelen öğrenciler ve diğer ülkelere gelen yabancı öğrenciler ile arkadaşlık kurmakta olduğunu ortaya koymaktadır. Örnek verecek olursak Türkmen öğrenciler ile Türkmen öğrenciler, Kazak öğrenciler ile Kazak öğrenciler aynı şekilde kendi ülkesinden gelen öğrenciler ile zamanın çoğunu birlikte geçirmektedirler. Kendi aralarında doğal olarak kendi dillerinde konuşmaktadırlar. Bu onların Türkçeyi daha iyi öğrenmelerine mani olmaktadır. Hâlbuki yerli öğrenciler ile arkadaşlık kurarak bol Türkçe pratik yaptıklarında daha düzgün Türkçe cümle kurma yeteneğini kazanacaklardır. Bu ise Türkiye'deki kültürel ve sosyal uyum hayatlarına etki edeceği gibi kendini ifade edebilme ve sınavlarda başarılı olma gibi sonuçları da beraberinde getirecektir. Yabancı uyruklu öğrencilerin yerli öğrenciler ile arkadaşlık kurmada başarılı olamadıklarını ifade etmiştir (Pirliyev, 2010; 36-37).

Çağlar'ın (1999: 154) yaptığı araştırmaya göre öğrencilerin % 44,3'ünün sınıf arkadaşlarıyla iyi ilişkiler içinde olduklarını ve aralarında iletişim problemi olmadığını, % 46,7'lik kısmın bazı arkadaşları ile aralarının iyi olduğunu bazıları ile iyi olmadığını söylemiştir. %9'luk geri kalan kısmın ise sınıf arkadaşları ile ilişkilerinin kötü olduğunu

tespit etmiştir. Bunun nedenini ise bazı Türk öğrencilerin kendilerine ”siz geliyor ülkemizin imkânlarını tüketiyorsunuz” şeklinde ırkçı tavırla ”siz Türk değilsiniz” hatta ”senin nasıl Türk kız sevgilin olur” diyerek aşağıladıklarını ve kavga ettiklerini söylemiştir.

Uluslararası öğrenciler Türk öğrencilerle birlikte eğitim almaktadır. Çalışmamızda Türk öğrencilerin nasıl davrandıklarını öğrenmek için uluslararası öğrencilere “*Türk öğrencilerin sizlere karşı davranışlarını nasıl?*” diye sordüğümüzda iyi davrananlar ve kötü davrananlar şekilde ikili bir ayrım olduğu görülmektedir.

a) Uluslararası öğrencilere karşı davranışların kötü olması (10 Öğrenci);

Türk öğrencilerin uluslararası öğrencilere karşı davranışları iyi olan da var kötü olan da var. Kötü davrananların genellikle uluslararası öğrencileri küçümseydiği, onlara kötü davrandıkları görülmektedir.

“Küçümseyici oluyor genellikle. Ana dilimizde konuşurken dalga geçiyorlar. Özellikle Türki Cumhuriyetlerden gelenlere siz Türk’sünüz diyorlar. Ama onlar da kabul etmiyorlar. Çünkü biz doğuştan beri Kazak’ız ya da Türkmen’iz diye söyleniliyor ve biz de onu benimsiyoruz. Hatta Afganistan’dan gelmeme rağmen Afgan’sınız denildiğinde bile gücümüze gidebiliyor. Irkımız bazı öğrencilerimiz hakkında ayrımcılığa girebiliyorlar” (ÖĞR 1).

“Mesela ben ailemizden ayrıldığımız için daha yetişkin oluyoruz. Onlar evde kaldıkları için biraz çocuk gibi düşünüyorlar. Mesela ben bilgisayarla oynadığımda bir öğrenci gelip tekme atıyordu. Acımıyor. Mesela bazı öğrencilerle düşüncelerimi paylaşıyorum. Mesela bazıları sigara içiyorlar ya düşündüm ki burası imam hatip daha saygılılar” (ÖĞR 9).

“Her şeyde iyi var kötü var. Kötü davranan da vardı ama boş veriyordum. Düşünmüyordum” (ÖĞR 19).

“Bazıları iyi, bazıları ile sıkıntılarım var. İki kişi ile kavga ettim. Disipline vermişler” (ÖĞR 20).

“Bazen geliyorlar sohbet ediyorlar. Yani yabancı olarak düşünüyorlar. Kötü söz söyleyen oldu. Bir de fazla sevmiyorlar” (ÖĞR 22).

“Gece çalışırken özellikle telefon verirken, etütte çalışırken bize kötü davranıyorlardı. Türkler gelip telefon alırken bize bağırlıyorlar ve hoca ile konuşacağım dediğimde hoca kim bana ver diyorlardı” (ÖĞR 4).

b) Uluslararası öğrencilere karşı davranışların iyi olması (20 Öğrenci);

Öğrencilerden bazıları da Türk öğrencilerle aralarının iyi olduğunu, birbirlerine saygı duyduklarını, sohbet etiklerini ifade etmektedirler.

“Onlarla sohbet etmek güzel oluyor. Hatta Whatsapp’ta grubumuz var bol bol konuşuyoruz orada. Görüntülü konuşuyoruz. Hatta bazı günlerde sohbet hazırlıyoruz. Zoom’da görüşüyoruz” (ÖĞR 11).

“Geçen sene bir odada 8 kişi kalıyorduk 4 Türk, 4 Uluslararası öğrenci. Güzeldi. Onlara bize saygı gösteriyorlar bizde onlara saygı gösteriyoruz. Biz başka bir ülkeden geldik. Onlar misafir gibi davranıyorlar ve bu yüzden bizim de onlara saygı göstermemiz gerekiyor” (ÖĞR 10).

“Sohbet ediyoruz. Davranışları güzel, ben arkadaş olarak hafız olan, edepli kişileri seçtim zaten” (ÖĞR 6).

“İlk haftamızda Türklerle aramızda bir sıkıntı oldu ama hemen barıştık. Her şey düzendi şimdi Türkler en iyi arkadaşlarımdan biri. Mesela markete gitmek istiyorsam, bir şey almak istiyorsam onlar kendi paralarıyla bir şey almak istiyorlar, ben de öyle yapıyorum” (ÖĞR 25).

“Bana çok iyi davranıyorlar. Çok iyi. İmam olduğum için. Her zaman iyi davranıyorlar. Mesela yukarıda sıra oluyor ya, bir kişinin önüne geçtiğimde, bana ben önceden vardım diyorum. Hiç sorun yaşamadım. Benimle araları iyi” (ÖĞR 28).

Bazı öğrenciler ilk başlarda *“Türk öğrencilerin davranışlarının küçümseyici olduklarını”,* gelip kendilerine sataştıklarını hatta bazen tekme attıklarını, kötü sözler söylediklerini, ders çalışmalarına engel olacak bazı şeyler yaptıklarını ifade etmişlerdir. Bazıları ise *“öğrencilerle aralarının çok iyi olduğunu”,* telefonda bol bol konuştuklarını, kendilerine karşı misafirperver tavırlar sergilediklerini, markete falan gittiklerinde kendilerine de bir şeyler aldığını, çok iyi davrandıklarını söylemişlerdir.

Uluslararası öğrenciler ilk geldikleri haftalarda arkadaş tercihi olarak kendi ülkelerinden öğrencileri tercih etmekte daha sonra ise aynı dili bilen öğrencileri tercih etmekte en sonunda ise Türk öğrencilerle arkadaş olmaktadır. Türk öğrencilerden arkadaşları olan uluslararası öğrencilerden bazıları onların kendilerine iyi davrandıklarını bazıları da kötü davrandıklarını ifade etmiştir. Ancak şunu ifade etmek gerekir ki Türk öğrencilerden arkadaşları olan öğrencilerin dili öğrenme ve uyum sağlamada daha hızlı oldukları gözlemlenmiştir. Çünkü uluslararası öğrenci, Türk öğrenci ile konuşarak hem dilini geliştirmekte bunun yanı sıra toplumsal hayatla ilgili, Türk kültürü ile ilgili daha hızlı bilgi sahibi olmaktadır. Ayrıca şöyle bir durum da gerçekleşmiştir. Uluslararası öğrenciler buraya ilk geldiklerinde okulda 25 tane Çeçen öğrenci vardı ve bu öğrencilerle Türk öğrenciler arasında bir olay yaşanmış olup, o dönemde Türk öğrencilerle Uluslararası öğrencilerin arasının epey açıldığı gözlemlenmiştir. Bundan sonra da genellikle uluslararası öğrenciler kendi aralarında takıldıkları; özel de dilsel anlamda bir ayrışma olduğu görülmektedir. (Rusça, Fransızca-Arapça, Urduca vb. dillere göre kümelenme) her sene gelen öğrenci de bu şekilde bir kümelenmeye maruz kalmaktadır. Ancak buna rağmen Türk öğrencilerle arası iyi olan uluslararası öğrenciler de bulunmaktadır.

Kıroğlu ve arkadaşları, (2010: 30). Güngör (2015: 224-225) ve Pirliev'in (2010: 36-37). yaptığı araştırmada uluslararası öğrencilerin ilk kimlerle arkadaşlık kuracağı hususunda araştırmamızı destekler niteliktedir. Bunun yanı sıra Çağlar'ın (1999: 154) araştırması ve araştırmamız Türk öğrencilerin uluslararası öğrencilere nasıl davrandığını da tespit etmektedir.

3.6.4. Serbest Zaman

Sosyalleşme ve uyum sürecinde uluslararası öğrenciler yeni arkadaşlar ve yeni çevre edinirler. Bu aşamada onlarla iletişime ve etkileşime girmeleri önem arz etmektedir. Sağlıklı bir şekilde kültürleşmeyi ve sosyalleşmeyi sağlayacak etkinliklerden biri de serbest zamanları değerlendirmektir. Serbest zamanlar onların toplumla kaynaşmasını, farklı ülkelerden yeni arkadaşlıklar edinmesini, hem gittikleri ülkenin kültürünü öğrenme hem de kendi kültürlerini sergileme açısından önemlidir (Zerengök, 2016: 66). Serbest zamanlarda çeşitli sportif faaliyetlerle uğraşan öğrenciler diğer öğrencilerle etkileşimini ve uyumunu artırmakta özellikle de Türk öğrencilerle etkileşimi artan öğrencilerin Türkçeyi öğrenmeleri ve Türkiye'deki yeni hayatlarına uyumu daha hızlı şekilde geliştiği görülmektedir. Çünkü birlikte oynanan, çeşitli sportif faaliyetlerle uğraşan uluslararası öğrenciler diğerleriyle

mecburen etkileşime girmekte ve Türkçe konuşmada çekingenliklerini atlatmaktadırlar. Bu sebeple sürekli olarak serbest zamanlarında futbol, basketbol, tenis, satranç vb. oyunlar oynayan öğrenciler diğerleri ile iletişime girmelerine neden olmakta ve uyumlarını kolaylaştırmaktadır.

Burada bir gözlemimden bahsetmek isterim. Filistin’den gelen bir öğrenci ilk geldiği günlerde yaşadığı şoktan dolayı her gün geceleri ağlamakta idi. Ancak hafta sonu geldiğinde yapılan serbest etkinlikler futbol vb. bir nebze olsun ortama uyum sağlamıştı. Tekrar hafta içi olduğunda derslere devam etmesi gerekti ve bu yoğunluktan dolayı uyum sağlayamadı ve şok etkisi kendisini tekrar göstermeye başladı ve ağlamalar devam etti. Her zaman ülkesine ve annesine dönmek istediğini belirterek geceleri ağlamaya devam etmekteydi. En sonunda ise çare olarak pencereye çıkıp intihar etmek istemesi ve polis ve ambulansın gelmesi ile içeri girdi ve uyumsuzluk nedeniyle ülkesine geri gönderildi. Burada fark ettiğim serbest zaman etkinliğinin çocuklar üzerinde kaynaştırıcı, uyumu artırıcı pozitif etkisinin olduğudur.

Alasirt (2019: 108) ve Zerengök (2016: 66) yaptığı araştırmada etkinliklere aktif katılım gösteren öğrencilerin, serbest zaman etkinlikleri sayesinde yeni arkadaşlıklar kurduklarını, onlardan yeni bilgiler ve davranış modelleri öğrendiklerini ve bu etkinlikler sayesinde eğlenceli vakit geçirerek adaptasyon süreçlerini daha kolay yaşadıklarını ifade eden görüşlerini belirtmişlerdir. Yaptığımız araştırmada öğrencilere “*serbest zamanlarında neler yapıyorsun?*” sorusunu sorduğumuzda verilen cevapların farklılık içerdiğini görmekteyiz.

a) Serbest zamanını iyi değerlendirenler (28 Öğrenci);

Uluslararası öğrencilerin serbest zamanlarında futbol, basketbol, voleybol vb. sporlarla uğraştığı bilinmektedir. Bununla birlikte telefonla oynama, kitap okuma, yeni bir dil öğrenme, hafta sonu gezme, dizi izleme gibi faaliyetleri de yer almaktadır.

“Futbol oynuyorum, telefonla oynuyorum ya da ailemle konuşuyorum, arkadaşlarımı arıyorum, ya da film izliyorum” (ÖĞR 12).

“Telefonla oynuyorum. Futbol oynuyorum. Hafta sonu geziyoruz, dışarı çıkıyoruz. Bazen satranç, bazen tenis bazen basketbol oynuyorum” (ÖĞR 22).

“Kriket oynuyoruz. Telefon kullanıyorum. Ailemle konuşuyorum. Kitap okuyorum. Kuruluş Osman, Öğretmen dizisini izliyorum” (ÖĞR 23).

“Oyun oynuyorum. Kriket, tenis oynuyorum bazen. Pubg oynuyoruz. Kitap okuyabiliyorum bazen kuran okuyorum bazen. Hem de tarih hakkında kitaplar okuyorum” (ÖĞR 24).

“Serbest zamanlarımda bazen kitap okuyorum. Bazen telefon kullanıyorum. Sosyal medya falan böyle şeyler. Bilgisayardan bilgiler öğreniyorum basketbol, futbol, voleybol oynuyorum” (ÖĞR 3).

b) Ayrıca serbest zaman kalmadığını ifade edenler (2 Öğrenci);

“Serbest zaman pek bırakmıyorlar. Ailemle konuşmaya çalışıyorum. Bir şeyler öğrenmeye, yeni dile meraklı olduğum için yeni dil öğrenmeye falan çalışıyorum. Elimden geldiğince” (ÖĞR 1).

“Zaten serbest zamanımız yok ki. Vallahi 4’e kadar okuldayız. Ondan sonra yukarı çıkıp namazımı kılıyoruz 2 saat uyuyoruz yemek yiyoruz bitti gün” (ÖĞR 15).

Uluslararası öğrencilerden *“serbest zamanını iyi değerlendirenler”* öncelikle sportif aktivitelere katıldıkları, aileleriyle konuştukları, ders çalıştıkları, kitap okudukları görülmektedir. Bazı öğrenciler de serbest zaman için vakitlerinin olmadığını ifade etmektedir. Ancak görülen şu ki öğrencilerin bu şekilde aktivitelere katılmaları onların diğer öğrencilerle olan etkileşimini artıracığı için uluslararası öğrencinin arkadaş edinmesini kolaylaştıracağı, bu sayede ise içinde bulunduğu topluma uyumunun daha kolay gerçekleştiğidir.

Alasirt (2019: 108) ve Zerengök’ün (2016: 66) yaptığı araştırmada serbest zamanlarında etkinliklere katılan öğrencilerin sosyal uyumlarını kolaylaştırması yönüyle gözlemlerimi desteklediği görülmektedir.

3.6.5. Ayrımcılık-Dışlanma

Günümüzde dünyanın birçok yerinde ırkçılığa ve yabancı düşmanlığına yaygın bir şekilde rastlanmaktadır. Özellikle göçmenler ve farklı ülkelerde eğitim gören öğrenciler üzerinde etkili olan ırkçı tutumlar ve yabancılara olan olumsuz yaklaşımlar birtakım dışlama davranışlarını da beraberinde getirmektedir. Bugün en demokratik ülkelerde dahi yabancı

olmaları bakımından dışlamaya, ötekileştirilmeye ve olumsuz muameleye maruz kalan bireyler bulunmaktadır (Karaköse, 2019: 33). Kişilerin uyumunu olumsuz etkileyen bir durum da ayrımcılıktır.

Artan uluslararası öğrenci sayısı ve çeşitliliği yerel öğrencilerde ve halkta yabancı korkusu, yabancı düşmanlığı, ırkçılık ve ayrımcılık gibi yaklaşımların gelişmesini ve öğrencilerin bu tür tutumlarla karşı karşıya kalmaları sonucunu doğurmaktadır. Siyasal açıdan değerlendirildiğinde, uluslararası öğrenciler toplumun genelinden ortak değer, dil, kültür, etnisite, renk ve inanç öğeleri bakımından farklıdır ve toplumsal olarak potansiyel bir “öteki” durumundadır. Uluslararası öğrenciler bu bakımdan yabancı konumundadır. Benzer bir şekilde uluslararası öğrencilerin gözünde de yerel öğrenciler ve halk farklıdır. Bu bağlamda uluslararası öğrencilerin deneyimleri ve yerel öğrencilerin uluslararası öğrencilere ilişkin görüşleri toplumun yabancılara ve yabancılara da topluma bakışını anlamak bakımından önemlidir (Demirhan, 2017: 556).

Dışlanma, Uluslararası öğrencilerin Türk öğrencilerle arkadaşlıkları günlük ilişkiler sebebiyle olup diğer ülkelerdeki arkadaşlarına nazaran daha az sayıda ve Türk öğrencilerin kendilerine farklı davrandıklarını ifade etmektedir (Bulut vd., 2020: 8). Geldikleri ülkede ayrımcılığa, dışlayıcılığa, ırkçılığa maruz kalan uluslararası öğrencilerin motivasyonu bozulmakta ve uyum süreçlerini olumsuz etkilemektedir.

Ercan ve arkadaşları İranlı öğrencilerle yapmış olduğu yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinde öğrencilerden bazıları ayrımcılığa ve dışlanmaya maruz kaldıklarını ifade etmektedirler. Dışlama durumu, dışlanan birey ya da bireylere karşı açıkça ifade edilebileceği gibi, sözlü veya davranışsal bir reddediş içermeden de gerçekleştiğini ifade etmiştir (Ercan vd. 2018: 8).

Şimşir ve Dilmaç (2018: 1729) 17 öğretmenle yaptığı araştırmada yabancı uyruklu öğrencilerin Türk öğrenciler tarafından dışlandığını tespit etmiştir. Yapılan araştırmaya göre Yabancı uyruklu öğrencilerin %82,6’sının öğrenci arkadaşlarından, %91,7’sinin öğretim elemanlarından, %93,6’sının üniversite personelinden ve %73,4’ünün ise halktan ayrımcılık görmediğini ifade etmiştir Alagöz ve Geçkil (2017: 283).

Yaptığımız araştırmada öğrencilerimize “herhangi bir ırkçılığa veya dışlanmaya maruz kaldıklarını” sorduğumuzda bazıları maruz kaldıklarını bazıları da kalmadıklarını söylemişlerdir.

a) Irkçılığa maruz kaldıklarını bildirenler (13 Öğrenci);

Uluslararası öğrencilerden bazılarının metroda, dışarıda gezerken ırkçılığa uğradığı bilinmektedir.

“Ben bir yerde idim arkadaşlarımla birlikte iken yaşlı bir kadın geldi bir şeyler aldı ve giderken bir şeyler sordu bana. Sen yabancı mısın dedi. Evet, yabancıyım dedim. Nerelisin dedi. Suriyeliyim dedim. Sonra bana baktı küfretti hakaret etti. Sen Suriyelisin ne yapıyorsun burada falan. Bize savaş getiriyorsun ben de ona buraya okumak için geldim dedim” (ÖĞR 29).

“Arkadaşıma oldu. Metroda iken ben uyuyordum ve arkadaşımın yanındaki şişman birisi İngilizce küfür etti. Nedenini bilmiyorum. Üzüldüm” (ÖĞR 9).

“Gel dediler ki fotoğraf çekinelim. Çekerken komik buldular sonra yoluma devam ettim. Geldi bir adam hastanede geldi baktı baktı sonra gitti. Kötü hissettim” (ÖĞR 6).

“O kadar kötü hissetmedim yani bana normal olarak geldi. İlk defa Afrikalı görünce tabii şaşırır. Adam hiç siyah görmedi. Hatta kendi arkadaşı bile siyah bir boya ile boyasa yine şaşırır. Kafama o kadar takmadım” (ÖĞR 19).

“Mesela metroda oldu. Oturuyorsun adam beni görüyor seni hemen uzaklaştırıyor. Kendimi biraz kötü hissettim ve bir an çıkmak istedim” (ÖĞR 13).

“Birisi bizi gördü tükürmek istedi. Bir kişi geldi bana yardım etti. Bir gün ben giderken bana kötü bir hareket yaptı. Bir kişi geldi ve bana dedi ki devletin paraları bunların cebine gidiyor. Hiçbir şey düşünmedim. Onlar bilmiyorlar. Onlar akılsız olduğu için böyle konuşuyorlar” (ÖĞR 5).

“Yani boş verdim. Hiç tanımıyorum ki boş verdim. Metroda çok soru soruyorlar. Mesela nerelisin Kazak deyince; sen Kazak Türkü’sün. Yüzde yüz Türk’sün. Orda Kazak diye bir şey yok. Türk Türk diyor. Biraz kızıyordum” (ÖĞR 21).

“İlkinde bir adam geldi hangi dil konuşuyorsunuz dedik ki Kürtçe konuşuyoruz. Nerelisin dedi İranlıyım dedim. Arkadaşıma sordu. Iraklıyım deyince adam atalarına kadar gitti. Küfrediyor. Niye geldiniz. Zaten haksızlık yapıyorsunuz bize. Bizim askerlerimizi öldürüyorsunuz. Allah sizin belanızı versin. Değişik düşünceleri var. Zaten bizim düşüncelerimiz farklı adam beni terör örgütü olarak görüyor. Barış şeyiyle geldik. Bizim aramız iyi değil. Türkler ile Kürtler arasında inşallah Selahaddin gibi barış sağlayacağız” (ÖĞR 15).

“Açıkça söyleyen olmadı ama tepki ile oldu. Burada duruyordum. Hiç oturmuyorum metroda. Bunlar burada dururken beni fark ettiklerinde, bir yere oturduğumda buradan kalkıp başka yere oturuyorlardı” (ÖĞR 28).

“Bazen böyle kötü niyetlerle bakıyorlardı bize. O sene bir arkadaşım vardı onunla her zaman dışarı çıkıyorduk onun sakalları vardı, Rusça konuşuyorduk bunlar bize terörist gibi bakıyorlardı bize” (ÖĞR 17).

b) Herhangi bir ırkçılığa maruz kalmadığını söyleyenler (17 Öğrenci);

Bazı uluslararası öğrencilere hiç ırkçılık yapılmadığını, öğrencilere farklı oldukları için nereli olduklarını vb. sorular sorulduğunu belirtmişlerdir.

“İrkçilik değil de böyle merakla gelip nerelisin diye soranlar oldu. Mesela sen başka milletsin demiyor. Kazakistanlıyım. Dediğimde bizim arkadaşımız, bizim kardeşimiz diyorlar” (ÖĞR 16).

“Beni görürken merak ediyorlardı. Aaa nasılsın fotoğraf falan çekiyorlardı. Ayrımcılık olmadı” (ÖĞR 11).

“Hayır olmadı. Sadece soruyor? Nerelisin falan” (ÖĞR 30).

“Mesela ben otobüs ya da metroya bindiğim zaman bu kadar düşünmüyorum. Ben siyah olduğum için çok mutluyum. Mesela beyaz insanlar elhamdulillah siyah olmadım diye Allaha şükredebilir. Bende öyleyim Kendimden mutluyum. Türkiye ilk defa geldikten sonra bazı çocuklar fotoğraf çekiniyor. Çok seviniyorlar. Neden sevindiğini bilmiyorum. Bizde mesela beyaz insanlar, turistler geliyor. Bu yüzden alıştık biz. Ama buraya geldiğimde falan nerelisin falan bilgi ediniyor” (ÖĞR 10).

“Dışarı çıktığımızda Kürtçe konuştuğumuz an yabancı olduğumuzu düşünüyorlar. Bize soruyorlar. Nerden geldiniz? Ne yapacaksınız burada? İşiniz nedir burada? Hangi ülkeden geldiniz? Hangi dili konuşuyorsunuz?” (ÖĞR 14).

“Hiç olmadı. Soru soruyorlar. Nerelisin burada ne yapıyorsun” (ÖĞR 22).

“İrkçiliğe maruz kalan öğrenciler”, dışarda gezerken, metroda veya herhangi bir yerde insanların kendilerine baktıklarını, güldüklerini, bazen küfrettiklerini, kendilerinden uzaklaştıklarını, Iraklı öğrenciye terör örgütü dedikleri, Kazak öğrenciye de Türk’sün sen dedikleri ve bu ifadelerin kendilerini üzdüklerini söylemişlerdir. *“İrkçiliğe maruz kalmadıklarını bildiren öğrenciler”* de dışarı çıktıklarında hiç bu konuları düşünmediklerini, nerelisin falan, burada neler yapıyorsun şeklinde sorular sordukları, bazen de insanların fotoğraf çekinmek istediklerini ifade etmişlerdir. Şimşir-Dilmaç’ın (2018: 1729) yaptığı araştırma öğretmenlerin gözünden öğrencilere ırkçı tavırlarda bulunduğunu ifade ederken Ercan ve arkadaşları (2018: 8) yaptıkları araştırmada öğrencilerin ırkçılığa maruz kaldığını belirtmesi yönüyle araştırmamızı desteklemektedir. Alagöz ve Geçkil’in (2017: 283) yaptığı araştırmada da tam tersi bir durum ortaya konmuştur.

Uluslararası öğrencilerin Türkiye’ye geldikleri ilk aylarda genellikle kendi ülkesinden veya kendi ile aynı dili bilen öğrencilerle takıldıkları diğer öğrencilerle mesafeli oldukları görülmüştür. Çünkü yeni geldikleri ülkede öğrenciler kendilerini anlamamakta ve kendilerine karşı önyargılı davranmaktadır. Kültürel ve dini, anlamda farklı giyinişleri ve farklı özellikleri dolayısıyla geldikleri ülkedeki öğrencilere farklı gelebilmektedir. Ayrıca Türkiye’ye geldikleri ilk aylarda dışlanmaya daha fazla maruz kaldıkları, kendilerini daha çok yalnız hissettikleri ancak zamanla birbirleriyle tanışmaları dolayısıyla aralarında böyle bir dışlanmaya maruz kalmadıkları gözlemlenmiştir.

Uluslararası öğrenciler ile Türk öğrenciler arasında ırkçılıktan ziyade bir dışlanma durumu mevcuttu. Türk öğrencilerden hiçbiri uluslararası öğrencilere yönelik olarak renkten dolayı bir ırkçı tavır sergilenmemiş sadece Türk öğrenci ve Uluslararası öğrenci şeklinde etkileşim vardı. Örneğin yapılan bazı etkinliklerin sadece uluslararası öğrencilere yönelik olarak yapılması Türk öğrenciler açısından olumsuz bir şekilde karşılanmakta ve neden onlara etkinlik yapılıyor da bize yapılmıyor? Biz üvey evlat mıyız şeklinde açıklamalara neden olduğu bilinmektedir.

3.7. Kültürel Uyum

Kültür, insanoğlunun hayatında biriktirmiş olduğu ve bunu kendinden sonrakilere aktarmış olduğu öğeler toplamıdır. Bu öğeler bireyin olgunlaşması ve gelişmesi açısından önemlidir. Kültür de insanların birbirleriyle iletişimi ve etkileşimi sonucunda etkilenmekte ve değişmektedir. Bu da kültürün durağan bir yapısının olmadığını göstermektedir (Özkan, 2010: 106). Farklı kültürler arasındaki uyum, bireyin kendi kültüründen farklı bir kültüre taşınmasını, sıklıkla yeni kültürün normlarını, geleneklerini ve dilini öğrenmeyi gerektirir. Bu bağlamda kültürel adaptasyon, farklı kültürel ortamlarda ki bireylerin kendi kültürlerini kaybetmeden yeni kültüre, yeni bakış açıları ve değerler edinmesini sağlayan bir süreçtir (Şen, 2019: 36).

Öğrenim görmek üzere yurtdışına giden bir öğrencinin dâhil olduğu sosyal ve akademik çevreye alışma sürecinde sorunlarla yüzleşmesi genellikle beklenen bir durumdur. Kendini yabancı hissetme algısı, sosyal ve ahlaki değerlerdeki çatışmalar ve eğitim sistemine adaptasyon sağlamada güçlüklerle karşılaşılması bunlardan bazılarıdır. Bu durum, uluslararası öğrencilerin başarılı olabilmeleri adına bulundukları kültür ve yaşam biçimine uyum sağlamaları gerekliliğini ortaya koymaktadır (Dutchin, 1974).

Kültürel öğeler ülkeden ülkeye farklılık arz etmektedir. Kültürün içerisinde insanların birbirlerine karşı davranışları, giyimi, yemeği, dansı vb. bir toplumdan diğer bir topluma farklılık gösteren her şey yer almaktadır. Bu unsurlar ülkeden ülkeye farklılık gösterdiği için başka bir ülkeye giden uluslararası öğrencilerin farklı olan her şeye uyum sağlama sürecinde bazı sorunlar yaşaması mutlaklıdır. Bizim için mühim olan da bu sorunlara çözüm bulmak ve strateji geliştirmektir. Bu başlık altında kültürün temel unsuru olan ve kültürel uyumu sağlamada büyük katkısı olacağı düşünülen yemek ve kıyafet kültürüne ait bulgular yer almaktadır.

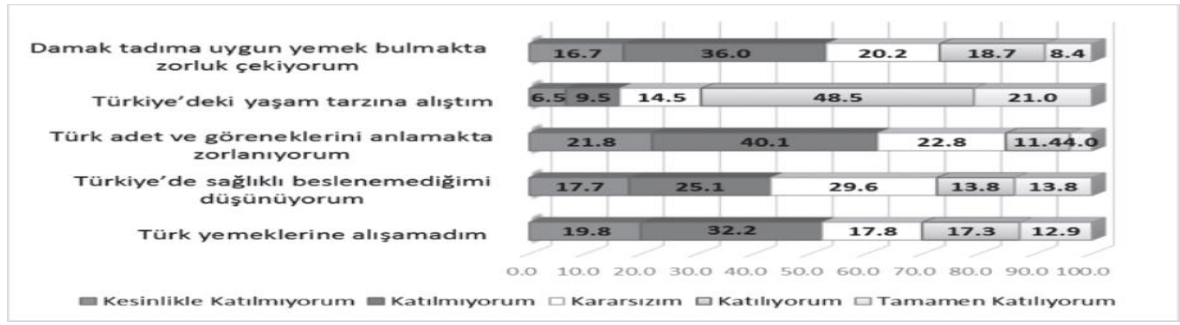
Kocabıyık ve arkadaşları (2019: 569), ‘da Trakya Üniversitesi’ndeki uluslararası öğrencilere yaptığı araştırmada uluslararası öğrencilerin kültüre uyum sağlamada, %15.79’u yemek, %10.53’ü giyim, %5.26’sı ise bireysel olunması konusunda sorun yaşadıklarını belirtirken, %78.95’i ise bu konuda sorun yaşamadıklarını ifade etmiştir. Yaptığımız araştırmada uluslararası öğrencilere kültürün bir parçası olan yeme-içme, giyim ile ilgili sorular yönelttik.

3.7.1. Yemek Kültürü

Toplumların tarihsel bir parçası olarak yüzyılların birikimini ve çeşitliliğini taşıyan yemek olgusu, sadece bir karın doyurma eyleminden ziyade kültürel kalıpların da bir parçası olarak karşımıza çıkar. Coğrafyalar değiştikçe yemeklerin ve yemeklere ait toplumsal kültürün biçimlerinin ve formlarının da değiştiği görülmektedir. Yemek kültürünün çeşitlenip özelleşmesinde ekolojik çevre, dinsel inançlar, kültürel birikimler, sosyal ve etnik farklılıklar, eğitim düzeylerinin ve kültürel mirasın toplamının damak zevkleri ile bütünleşmesinin etkisi büyük önem taşımaktadır (Sağır, 2012: 2676). Öğrencilerin sıklıkla üzerinde durduğu bir başka kültürel farklılık ise yeme-içme alışkanlıklarıdır. Yeme-içme toplumda basit bir alışkanlık olarak görülse de kültürden kültüre değişiklik göstermektedir. Her kültürün beslenme öğünlerinde yedikleri içtikleri farklıdır. Gıdaları pişirme usulleri farklıdır ya da aynıdır. Bu durum değişkenlik gösterebilir.

Başka bir ülkeye eğitim görmek için giden uluslararası öğrenciler kültürel anlamda zorluklar yaşamaktadır. Kendi kültürlerinde olumlu anlama gelen bazı ifadeler diğer kültürlerde kötü ve farklı anlamlara gelmekte veya gittikleri kültürde normal olan bazı ifadeler kendi kültürlerinde kötü ve farklı anlamlara gelebilmektedir. Dolayısıyla buna uyum sağlamak biraz zaman almaktadır. Ayrıca kültürel anlamda en çok zorluk çektikleri konunun başında ise farklı bir kültürün mutfağı olan yemekler gelmektedir. Bazı öğrencilere göre bu kültür kendilerinininki ile benzerliğe sahip olmakla beraber bazılarında ise çok farklılık arz etmektedir. Örneğin yemek hususunda Kafkasya bölgelerinden gelen Kazakistan, Moğolistan, Kırgızistan vb. öğrenciler fazla zorluk çekmemekte ama Sierra Lion, Madagaskar, Moritanya vb. Afrika ülkesinden gelen öğrenciler ilk geldiklerinde bazı yemekleri yiyemedikleri görülmüştür.

Literatürde, uluslararası öğrencilerin öğrenim için gittikleri yabancı ülkedeki yemek kültürüne uyumda zorluk çektiğine yönelik değerlendirmeler bulunmaktadır (Yontar vd., 2019: 255; Nkoko, 2016: 15). Yardımcıoğlu ve arkadaşları (2017: 236), tarafından lisans ve lisansüstü öğrencilere yapılan araştırmaya göre kültürel anlamda yaşanan en çok problem %30,2'lik oranla Türkiye'deki yemeklere alışamamaktır. %69,5'lik kısım ise Türkiye'nin yaşam tarzlarına alıştığını ifade etmiştir.



Uluslararası öğrencilere “Türkiye’deki yemekler hakkında neler düşündüklerini, kendi ülkelerindeki yemeklere göre nasıl olduklarını?” sorduğumuzda verilen cevaplar şu şekildedir.

a) Yurt yemeğiyle Türk mutfağının uyuşmadığını düşünenler (5 Öğrenci);

Uluslararası öğrenciler yurttaki yapılan yemeklerin Türk yemekleri ile alakası olmadıklarına ifade etmektedirler. Bunun nedeni ise öğrenciler herhangi bir eve davet edildiklerinde veya lokantada farklı tatlı yemekler olduğunu, yurttaki farklı tatlı yemekler yapıldığını görmeleridir.

“Yurttaki yapılan birkaç yemek falan aynı. Burada yemekler güzel ama okulda hiç güzel yapamıyorlar. Mesela birkaç kişi bizi davet etti orada yemek yedik. Buradaki gibi aynı yemeği yapıyorlar ama oradaki daha iyi. Yaprak sarması bizde var o güzel. Manti o da güzel” (ÖĞR 29).

“Bence Türk yemekleri yapana göre değişiyor. Bizim pansiyon hiç yapamıyor. Türk yemeğini restoranda yediğin zaman güzel ama el yapımı yediğimde hiç tat vermiyor. Türkiye’de yemekler hakkındaki sıkıntı et tüketiminin az olması ve aşırı bakliyat tüketilmesi. Ülkemde çok fazla millet var 47 milletten daha fazla bu yüzden her milletin yemeği değişiyor kültürü değişiyor olduğundan Türkmenler acı yemeyi hiç sevmiyorlar. Daha çok tatlı ve et tüketiyorlar. Etin ucuz olmasından dolayı” (ÖĞR 1).

“Vallahi gelmeden önce Nusret falan izliyordum. CZN Burak falan onların yemekleri çok güzel. Bir geldik fasulye, fasulye, fasulyeden bıktık vallahi. Mısır’a gittiğimde evde fasulye yapmayı yasakladım. Bir de bulgur bizde çok güzel. Bulgur ve köfte yapılıyor bizde. Bizde çeşit daha çok. Mesela lokantalara gidince yemekler çok güzel ama pansiyonda güzel değil. Etler sanki insan eti hiç güzel değil. Yapamıyorlar. Mesela tavuk falan nasıl yapıyorlar

bilmiyorum. Ben yapsam daha iyi. Her zaman aynı yemek yapıyorlar. Ya fasulye ya nohut” (ÖĞR 20).

“Türk mutfağının yemeklerini pansiyonda hiç göremiyoruz. Bu Türk yemeği değil. Allah bilir ne yemeği. Biz misafir olduğumuz evlerde çok güzel çok müthişti. Pansiyonda olanlar yağsız, yağlı, çok farklı şeyler. Piknikleriniz köfte yapıyorsunuz ya bana çok değişik geldi. İran’da iken herkes size gülecek. Acınız hiç yok baharat hiç kullanmıyorsunuz. Çok fazla yiyorsunuz. Çeşitleriniz fazla. Mesela biz bir tane yapıyoruz kaliteli siz beş tane yapıyorsunuz ama hiç kaliteli değil” (ÖĞR 15).

“Ben pansiyonu söylersem çok farklı ama dışarıda yemek yiyince o kadar fark yoktur. Biraz acı hususunda farklıyız. Dışarda yemek yiyince çok yabancı yemeğini hissetmiyorum. Ama pansiyonda bilmiyorum neyden dolayı olduğunu bilmiyorum” (ÖĞR 14).

b) Uluslararası öğrencilerden yurttta yapılan yemekleri beğenenler (11 Öğrenci);

“Ülkemdekine göre daha güzel. Pilav bizde de var. Tatlılar güzel. Bizim yemekler en çok balık ve pilav, her gün balık var. Geçen sene hiç yemedim balığı bu sene 2-3 defa yedim. Kebabı, baklavayı çok sevdim” (ÖĞR 12).

“Çok farklı beğendim, tadı güzel ama bizimki gibi değil. Siz pilav pişiriyorsunuz ya sossuz pişiriyorsunuz biz soslu pişiriyoruz. Siz çok farklı yemekler yaparsınız mesela yoğurtlu çorba, mercimek çorbası. Bizde zaten çorba yok. Çorbayı seviyorum geldiğimde alıştım. Çok sevdim” (ÖĞR 5).

“Türkiye’deki yemekler çok güzel. Güzel ama eti az. Tatlılar çok tatlı, baklava, pişmaniye falan çok güzel” (ÖĞR 17).

“İlk kez etsiz çorba içtim çok şaşırdım. Bilmiyorum tadına baktım güzeldi. Çünkü et yoktu. Kahvaltımı orada yapmıyorum. Yaparsam yemekle yapıyorum. Ama buraya gelince Avrupa gibi. Çorba çok. Çok çeşit var. Tat olarak iyi olan var kötü olan var bazı yemekler tuzlu bazıları tuzsuz. Tatlı olarak bazıları çok şekerli bazıları hiç şekersiz. Ama bizde hiç tatlı yok. Geçen sene lokum götürdüm” (ÖĞR 21).

“Burada bazı yemekler güzel. Mesela bu sene çok yemek yedim. Mesela çorba içtim, çorba güzel, zeytin de bu sene yedim güzel. Yoğurt da güzel. Bizim tereyağı ile buradaki tereyağı

farklı. Mayonez de farklı. Bizim orada fazla süt içemiyorum ama burada fazla süt içiyorum. Mesela bizim evimizde öğle yemeği yok. Bazen de yemek çok. Mesela burada kahvaltı var, öğle var, akşam yemeği var. Sabah bizde kahvaltı değil normal yemek var. Yoğurt ve pilavı, baklavayı çok seviyorum” (ÖĞR 26).

c) Kendi ülkesindeki yemeklere göre farklılıklar olduğunu söyleyenler (14 Öğrenci);

“Mesela çok ortak yemeğimiz var ama böyle pişirilmiyor yani. Biz daha çok et kullanıyoruz burada yemekler makarna, börek falan çok yağlı. Burada tuz fazla kullanıyorlar. Burada baharat kullanılmıyor” (ÖĞR 2).

“Çok farklı. Mesela burada et pişirme yöntemi patatesle, patlıcanla karıştırıyorlar ya bizde sadece et pişiriyorlar. Hatta biryani onda kullanıyor. Yoksa sadece et. Sonra pilav oluyor et ile yiyoruz. Pilav her gün oluyor. Daha önce babam bir ay gelmişti İstanbul’a o götürmüştü. Çok güzel olduğunu söylüyorlar. Babam çok götürmüştü vallahi. Burada baharat kullanmıyorlar biz kullanıyoruz” (ÖĞR 23).

“Tat olarak çok farklı. Mesela bizde en çok kullanılan baharatlı yemek ama Türkiye’de hiç göremedim. Türkiye’de tatlı daha çok var. Benim ülkemde de var ama biz o kadar sevmiyoruz. Başka çeşit olarak çok çeşit var ama Türkiye’de bilmiyorum. Türkiye’de her yemekte etle yapıyorlar ama bizde tek yapılıyor” (ÖĞR 4).

“Türkiye’deki yemekler bizimkilerden daha vegan. Mesela bizim etlerimiz daha çok et şeklinde, parçalanmamış şekilde, daha fazla daha büyük parçalar. Mesela salatada; Türkiye’deki salataların baharatı, tuzu falan çok çok az bazıları sade yani sadece doğranıp konuyor ama bizde mayonez, süt kaymağı falan oluyor. Yemeklerimiz daha çok kalorili, etlerimiz daha fazla” (ÖĞR 25).

“Çok değişik. Şekli değişik. Pilav değişik makarna değişik. Et nasıl hazırlanıyor değişik” (ÖĞR 22).

Uluslararası öğrenciler *“Türk yemeklerinin yurtda yapılanlarla aynı olmadığını düşünenler”*, yemeği yapan kişiye göre değiştiğini, yurtda yediği yemek ile dışarda bir restoranda, evlere davet edildiğinde yediği yemeklerin farklı olduğunu, et tüketiminin az bakliyat tüketiminin fazla olduğunu söylemişlerdir. Bazı öğrenciler de *“Türk yemeklerinin kendi ülkesindeki yemeklerden daha çok çeşit olduğunu”* (kendi ülkesinde sürekli balık

yediği için), kebabları ve tatlıları çok beğendikleri (baklava falan), ilk defa burada çorba içen, peynir, zeytin yiyen, etin sade pişirilmesi gerektiğini söyleyen öğrenciler bulunmaktadır. Bir de öğrencilerden bazıları yemeklerin çok tuzlu ve yağlı olduğunu ifade etmektedir. Ayrıca öğrencilerin sabah kahvaltıda çay içerken 2-3 yemek kaşığı şeker kullandıkları, şekeri sütle ve yoğurtla karıştırdıkları, çayı da sütle içtikleri de ve ülkelerinde sütlü çayın meşhur olduğu gözlemlenmiştir.

Yardımcıoğlu ve arkadaşlarının (2017: 236) yaptığı araştırma öğrencilerin %30'unun Türkiye'deki yemeklere alışmadığı görülürken bizim araştırmada yemekler arasında benzerlik ve farklılıklar olduğunu ve yurtda yapılan yemekler ile misafirlikte yediği yemeklerin aynısı olmadığı ifade edilmektedir.

3.7.2. Giyiniş-Kıyafet Kültürü

Giyim tarzı, alışkanlıkları, insanoğlunun inanç ve kültürlerinden etkilenecek şekilde gelişim göstermiştir. Hayatlarını avcılıkla sürdüren kabilelerin kıyafetleri, üretim-eğitim sürecine katılmış kentlilerin kıyafetleri ile aynı değildir. Aynı şekilde Hristiyan din adamlarının kıyafetleri, Budist rahiplerinin giyim tarzlarından farklıdır. Slavların nasıl kendi geleneklerine göre bir milli giyim anlayışı varsa, Afrika'daki Berberilerin de kendilerine mahsus elbiseleri olacaktır. Yahudi din adamlarının giyim tarzının Müslüman ulemeden farklı olması gayet normaldir. Bu, toplumların kültür ve inanç farklılıklarının olağan sonucudur (Koca vd. 2015: 797). Kıyafetler, bir toplumun içinde yaşadığı coğrafi koşulların, kültürel ve ekonomik özelliklerin, gelenek ve göreneklerin, değer yargılarının en önemli göstergelerinden biridir. Örneğin; Güney Anadolu'daki köyün kültürü, Batı Anadolu'daki bir köyün kültüründen farklıdır, ancak her ikisi de onları Rusya'daki veya İtalya'daki köylerinden farklı kılan müşterek Türk kültürünü paylaşmaktadırlar. Türk toplumları kendilerini Avrupa, Arap veya Çin toplumlarından ayıran kültürel özellikleri paylaşırlar (Koca vd. 2015: 798).

Korkut, (2017: 128)'de yaptığı araştırmaya göre Afrika'dan Pakistan'dan ve Afganistan'dan gelen öğrencilere göre kadınların giyim kuşamları İslam'ın emrettiği giyim şekline uygun olmadığını ve kadınların İslam inancının gerektirdiği gibi giyinmediğini ifade etmiştir.

Kültürel anlamda çekilen zorluklardan biri de kıyafet/elbise kültürüdür. Uluslararası öğrenciler Türkiye'ye gelmeden önce Türkiye'nin Müslüman bir ülke olduklarını ve dolayısıyla herkesin İslam'a uygun şekilde giyindiklerini düşünmektedir. Ancak buraya geldiklerinde durumun pek öyle olmadığını Türkiye'nin daha çok Avrupalı tarzda giyindiklerini görmekteyiz. Şöyle bir durum var ki İslami bir çevrede yaşayan uluslararası bir öğrenci için bu durum normal karşılanmamaktadır. Erkeklerle ilişkin durumda ise kendi ülkelerindeki erkeklerin de böyle kot pantolon giydiklerini, bazılarının fazla dar giyindiklerini ifade etmişlerdir. *“Toplumsal hayatta insanları elbiseleri/ kıyafetleri hakkında ne düşünüyorsun?”* sorusunu sorduk ve bu konuya ilişkin yorumlar şu şekildedir;

a) Türkiye'dekilerin tesettüre uygun giyinmediğini düşünenler (23 Öğrenci);

“Buraya gelmeden önce Türkiye'yi Suudi Arabistan gibi düşünüyordum. Hicap falan ama burada öyle bir şey yok ki. Bazıları iyi giyiniyorlar. Bazıları iyi giyinmiyorlar. Kısa giyiniyorlar. Erkekler güzel giyiniyorlar. Benim ülkemde biraz farklı. Bizim modelimiz var. Ayak kısmı biraz dar üst taraf geniş oluyor pantolonlar. Bizde kadınlar pantolon giymiyorlar. Etek giyiyorlar. Müslüman olanlar etek giyiyorlar. Eğer kadınların pantolon giydiğini falan görürsen Hristiyan olduğunu düşünüyoruz” (ÖĞR 11).

“Bizim ülkemizde açık kıyafetler yoktur. Türkiye'ye gelince hem de ramazan ayında dışarı çıkınca çok açık elbiseler olduğunu görüyoruz. Bizde öyle elbiseler giymiyorlar. Zaten giyilince uygunsuz olan elbiselerdir. Rahatsız edicidir. Erkeklerde saç tipi, kulaklarına küpe takmak, büyük zincirlerin boyna takılması uygunsuzdur bizde” (ÖĞR 14).

“Burası Müslüman bir ülke herkesin hicap taktığını düşündüm. Hatta peçe takıyor falan. Ama buraya geldim aynısı hatta daha kötüsü olabilir ve çok sigara içiyorlar” (ÖĞR 2).

“Kendi ülkemde niqap giyiyorlar, peçe giyiyorlar, dar giyenler de var ama çok az. Zaten bizde bir kız dar kıyafet giyse dışardan herhangi bir adam hemen onunla konuşur. Burada herkes kendi istediği şeyi yapıyor. Bu bazen güzel bazen kötü oluyor” (ÖĞR 27).

“İlk başta dediğim gibi kızlardan çok açık kızlar var. Çok dar pantolon, çok dar üst kıyafet, göbeği falan açık kıyafet giyen çok var. Maalesef ben Türkiye'ye gelmeden önce düşündüm ki Türkiye'nin Müslüman bir ülke. Ne bileyim daha çok imanlı insanlar, daha kapalı insanlar var diye düşünüyordum ama camiler çok içi boş” (ÖĞR 25).

“Bence bana göre çok farklı. Ülkemde bir gencin büyük bir pantolon giydiğini göremezsin. Çok komik olacak. Ama burada her yerde görüyorum. Bence burada kızlar ve erkekler çok fazla sigara içiyorlar. Kızlar pek hicap giymiyorlar. Bence tek anneler ve yaşlı insanlar hicap giyiyor gençler hiç giymiyor” (ÖĞR 8).

b) Avrupa ülkelerine benzediğini düşünenler (4 Öğrenci);

“Burası çok Avrupa’ya benzemiş bence. Bizde erkekler başka giyiniyor. Bana göre burası iyi giyinmiyor. Burası nasıl giyiniyor böyle. Ben eşya alırken bir beden daha büyük alıyorum. Çünkü kendimi rahat hissetmiyorum. Burada kızlar gibi giyiniyorlar. İslam’da da kötü oluyor kızlara benzemek, kızlar gibi giyinmek, benim kültürümde olmadığı içinde çok değişik geliyor” (ÖĞR 16).

“Türkiye de şunu fark ettim. Mesela metroda giderken haç takmış birini gördüklerinde şaşırmıyorlar ama takke takmış birini, kapalı bir hanımefendiyi gördükleri zaman hemen sosyal baskı oluşuyor, laf atıyorlar. Müslüman olana gerici diyorlar. Türklerin dine milliyetçi baktıklarını görüyorum. İslam denildiğinde hemen Arapların dini diyerek karşılık geliyor. Türkiye’de % 99 Müslüman deniliyor. Ama çoğunu açık saçık giyiyorlar. Etek giyiyorlar hanımefendiler. Kimsenin giyimine karışmak istemiyorum ama çok açık giyiniyorlar. Hatta Avrupa ülkelerini aşabiliyorlar. Avrupa’yı benimsemek isteyip de onları aşanlar oluyor” (ÖĞR 1).

“Türklerin kıyafetleri farklı Amerikalıların kıyafetleri gibi. İlk olarak Türkiye’de şeriatın unsuru olan kadınlarda olan peçeyi görmedim. Bizde her yerde var. Bizim ülkede tam kapalı. Erkeklerin kıyafetleri de bizimki gibi. Bizde Cuma günleri milli kıyafetler giyiliyor burada hiç görmedim” (ÖĞR 4).

“Bizde açık olanlar var ama o kadar değil. Kadın o kadar ince giyiyor ki herşeyini görebilirsin. Mesela bizde bazı kızlar var evde örtülü iken dışarı çıkınca açılıyor. Burada açık bir yerde öpüşüyorlar falan, bizde hiç görmedim sanki Amerika’da yaşıyorlar. Erkeklerde de çok dar giyinen var. Herhangi bir erkeğin yanında hep kız var” (ÖĞR 20).

c) Türkiye’deki giyinişin ülkesine göre daha iyi tesettürlü olduğunu söyleyenler (2 Öğrenci);

“Biraz farklı. Mesela burada biraz daha kadınlar Araplar gibi giyiniyor. Kızların elbiseleri farklı. Mesela bizde Müslümanlar % 85 ama kadınlar çok genellikle açık giyiniyor. Buradaki gibi değil hicap falan. Bunu giyenler çok az” (ÖĞR 13).

“Sizinki normal bize göre, sizinkiler bize göre daha kapalı, deniz var hem de sıcak çok açık bizimkisi. Erkekler kadınlardan daha normal” (ÖĞR 18).

d) Türkiye’de özgür bir ortamın olduğunu ifade eden (1 Öğrenci);

“İran İslami Cumhuriyeti olduğu için açık gezemezsin. Buraya geldiğimde çok değişik şeyler gördüm. Ama sevindim herkes istediği gibi çıkıyor. İsteddiği kıyafeti giyiyor. Erkekler normal bizim gibi giyiniyorlar” (ÖĞR 15).

Uluslararası öğrenciler Türkiye’deki giyim/kuşam hakkında Avrupa ülkelerine benzediğini düşünenler, tesettürlü giyinmediğini açık giyindiğini düşünenler, ülkesine göre tesettürlü giyindiğini düşünenler ve Türkiye özgür bir ortamın olduğunu düşünenler şeklinde 4 kategoriye ayrılmışlardır. *“Avrupalılara benzediğini düşünen”* öğrencilerimiz, kendilerine elbise alırken 1-2 beden daha büyük alma durumunda hissetmekte ve bunun kendi kültüründe yer almadığını ifade etmektedir. Türkiye’de metroda başka bir dine ait bir öğeyi üstünde barındıran insanlara saygılı oldukları ancak İslam’a ait bir kıyafet giyen birisine karşı toplumsal baskı oluştuğunu, Türklerin dine milliyetçi yaklaştıklarını, çok açık saçık giyindiklerini düşünmektedir. Bazı öğrenciler de yukarıda ifade ettiğim gibi Türkiye’ye gelmeden önce *“Türkiye’dekilerin daha tesettürlü olduklarını düşünenler”*, Türkiye’deki insanların Suudi Arabistan’daki gibi kapalı olduklarını, bazı insanların sigara içmesinden hoşlanmadıklarını, kadınların çok dar giyiniş göbeklerinin açık olduğunu, sadece annelerin ve yaşlıların hicap giydiklerini düşünmektedirler. 2 öğrencimiz Türkiye’deki giyinişin kendi ülkesine oranla daha iyi olduğunu söylemiş ve *“Türkiye’de özgür bir ortam olduğunu”* düşünen İranlı bir öğrencimiz de İran’da açık giyinmenin yasak olduğunu ve Türkiye’deki kıyafet serbestisi durumunun hoşuna gittiğini ifade etmiştir.

3.8. Dini Uyum

Din olgusu, insanlarda ortak bir kimlik ve ortak bir ahlak sistemi oluşturarak insanları ve toplumu birbirine yakınlaştırır. Dinin bu toplumsal işlevi sayesinde aynı ibadet alanlarında bir arada olan, aynı kökenden gelen, benzer geleneklere sahip olan yerli halkın ve farklı ülkeye giden bireyin bu özelliklerinin, toplum içerisindeki sosyal- kültürel uyumunu kolaylaştıran en önemli etkenlerden biri olduğunu göstermektedir (Şimşek, 2020: 12). Bu başlık altında öğrencilerin Türkiye’deki dini yaşantıyı nasıl buldukları, dini yaşantıda kendi ülkesiyle benzerlik ya da farklılıkların neler olduğu, dini inançlarını Türkiye’de nasıl yaşadıklarını açıklamaktadır. Bunun yanı sıra Türklerin dini inançlarına karşı tutum ve davranışlarının nasıl olduğu ve insanların öğrencilere yardımda bulunmalarını (zekât, fitre, sadaka vb.) veya başkalarının evlerine davet edilmelerini nasıl bulduklarına ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Uyum sürecinde yaşanan durumlardan biri dini hayata uyum sağlamaktır. Genellikle diğer ülkelerden gelen uluslararası öğrenciler mezhep açısından farklı bir mezhebi benimsemekte olup, Şafii, Maliki ve Hanbeli’dir. Hanefi olanların sayısı hayli bir azdır. Bu farktan dolayı görülmektedir ki öğrenciler kendi ülkesinde olmayan farklı bir dini davranış veya kültürel unsuru gördüklerinde şaşırılmaktadır. Uluslararası imam hatip liselerine seçilen öğrencilerin hepsi Müslüman olmaktadır. Ancak bazı ülkelerde dini eğitimin fazla olmaması veya hiç olmamasından dolayı Türkiye’ye geldiklerinde ibadetlerini yapmaya başlayan öğrenciler bulunmaktadır. Bazıları da ülkelerinde sadece medrese eğitimi aldıklarından herhangi bir uyum sorunu yaşamamaktadır. Görülen şu ki Türkiye’de ibadetlerini özgür bir şekilde yapmaları, özgür bir ortamın olması öğrencilerin hoşuna gitmektedir. Taştan ve arkadaşları (2018: 29) tarafından yapılan araştırma gözlemlerimizi teyitler niteliktedir. Dinin uyum konusunda dini uyumun önemli bir unsur olduğunu, Türkiye’deki özgür ortamın, dini ibadetleri yerine getirirken herhangi bir sorun yaşamadıklarını, Türkiye’deki bu hoşgörü durumunun güzel olduğunu, herhangi bir mezhepsel çekişmenin olmadığını, öğrencilerle yaptığı araştırma sonucunda ifade etmiştir.

Bu anlamda en az problem yaşayan öğrenciler de Balkanlardan gelenlerdir. Çünkü hem kültürel anlamda hem de dini anlamda ülkemizle aynı değerlere sahiptirler. Ancak şunu belirtmek gerekir ki uluslararası imam hatip liselerinde okuyan Moğolistanlı öğrenciler Kazak olup İslam’ı benimsemiş kimselerdir. Sadece kendi ülkelerinde dini ibadetlerini rahatça yapamadıkları bilinmektedir.

Göver (2013: 106)'da uluslararası öğrencilerle yaptığı araştırmaya göre ülkelerindeki İslam anlayışı ile Türkiye'deki İslam anlayışı arasında fark olduğunu düşünen 131 öğrencinin %47,3'ü dini uygulamalarda; %24,4 ile tüm alanlarda; %21,4 ile sosyal yaşamda, %14,5 ile anlayışta/düşüncede ve %9,9 ile kanunlarda fark olduğunu tespit etmiştir. Diğer seçeneğini işaretleyenler %6,9 ise ülkemiz ile kendi ülkeleri arasındaki mezhep farklılığına vurgu yapmışlardır. Uluslararası öğrencilere *“Türkiye’deki dini yaşantıyı nasıl gözlemledikleri, kendi ülkesi ile Türkiye arasındaki dini farklılıkların neler olduğu”* sorusu sorulmuş ve konuya ilişkin düşünceler şu şekildedir.

a) Farklılıklar (22 Öğrenci);

“Mesela ben burada iken namazları saatinde kılabilirim. Burada her yerde ezan duyabiliyorum ve her gittiğin yerde namaz kılacak bir yer bulabilirsin ama ülkemizde öyle bir şey yok bazı yerlerde ezan sesini duyamazsın. Çünkü bazı yerlerde mikrofon yok. Eğer bir yere gittiğinde ezanı duyduysan bile nerede kılacağını bilmiyorsun. Vaktinde kılmak çok zor. Aileler dini konularda çocuklarıyla o kadar ilgilenmiyor sadece çocuklar tatilde Kuran kurslarına gidiyorlar. Sadece kurslarda okuyorlar sonra hiç okumuyorlar. O yüzden bazı kişiler Kuran okumayı hiç bilmiyorlar. Mesela namazların kılınışı, mezhepsel farklılık olduğu için. Mesela camilerde Kadir geceleri falan siz ilahi falan okuyorsunuz. Bizde de öyle ama genellikle yemek yeniliyor. Dışarıda çok yemek yapıyorlar ama o kadar ilahi söylemiyorlar. Mesela bir adam geliyor. Bir şeyler anlatıyor Kurani Kerim okuyor Yasin de okuyor sonra din hakkında bazı şeyler anlatıyor. Anlatırken çay içiyorlar. Yemek yiyorlar” (ÖĞR 13).

“%70 aynı ama Türkiye’de namaz bittikten sonra Amenerrasulu okuyorlar bizim orada okunmuyor. Tespihat falan hiç yapılmıyor. Bütün camilerde hatimle teravih yapılıyor. Ama Türkiye’de bazı camilerde yapılıyor. Türklerde imam hatip okullarında Kuran dersi var. Bizde öyle okul yok da bütün okul Arapça eğitim olan dini okullar var. Normal okullarda hiç Kuran yok. Benim geldiğim okulda hiç Kuran dersi yoktu. Camiler çok farklı bizde kat kat. Bizde hepsi bina gibi kat kat” (ÖĞR 4).

“Türkiye’de camilere girince çorapsız girmeyin diyorlar. Bizim orada camilere girince çorapla girmeyin diyorlar. Şimdiye kadar farkını anlayamadım. Bizde adamlar zaten işten geliyorlar ve çorapları kokuyor ve çoraplarını çıkartıp gelirler ama burada çoraplı geliyorlar. Dini günlere çok önem veriyorsunuz ona ben çok sevindim. Miraç geceleri ve

kadir geceleri diğ er Şey vardı. Kandiller o günlerde helva tatlılar yapılarak o gecede bir araya gelmelere çok sevindim. Biz de o kadar önem vermiyorlar” (  R 14).

“Mesela sabah namazında pansiyonda çok sayıda oluyor. Uhustaki camide çok oluyor. Sadece yaşlılar sadece namaz kılıyor. Bilmiyorum adam sadece yaşlanınca mı kılıyor? Mesela bizde itikaf yapanlar çok oluyor Ramazan’da. Sünnet sizde farz gibi farzdan daha önemli gibi, mesela farzı bırakıp sünneti kılıyor. Farz bitecek niye sünnet kılıyorsun 1 rek t kaldı zaten. Bir de selam vermeden önce cemaate yetişebilecekken başka bir cemaat oluşturuyorlar. Yaşlılar her zaman kendini doğru sanıyorlar. Namazlar da  min bizde sesli söyleniyor burada içinden söylüyor. Mesela bir defasında cemaatle namaz kılarken imam Fatih ’yı bitirdi herkes sustu ve ben yüksek sesle  min dedim. Abdest alırken ensenin yıkanmasını ilk defa gördüm” (  R 20).

“ lkemin aşırı dine düşkün olması, her Şeyi dine bağlaması. Mesela okullarda da dini eēitim görüyoruz biz 1. Sınıftan itibaren, okul öncesinden itibaren dini eēitime başlıyoruz. Türkiye’de bunun böyle olmadığını, 4. Sınıftan itibaren verildiğini bunun yasak olduēunu duydum. Ama  lkemde ise çocuklar küçüklükten beri dini dersleri alıyorlar.  lkemde daha çok çocukların kendisi dine meraklı oluyorlar. Aileleri göndermek istemiyor terörist gruplarına katılır diye ama maalesef  lkemde medreseler  ērencileri terörist olarak yetiştirebiliyorlar. O yüzden aileler pek din eēitimi vermek istemiyorlar meyilli deēiller ama çocuklar bazen ailelerden gizli gidebiliyor. Türkiye’de bazı  ēretmenler bana sevap olsun diye bazen namazların sünnetlerini zorla yaptırıyor. Zorla kılıyorsa da kılsın. Erkekler şortla namaz kıabiliyor. Kimse de bir Şey demiyor çünkü kılsın da nasıl kılıyorsa kılsın düşüncesi yürüyor Türkiye’de g rd ē m kadarıyla. Daha çok alışkanlık olarak kılanlar var camilerde. Türkiye’de eksiklikler var ama gerçekten dini çok iyi bilenler de var. Çok iyi din adamları, müftüler yetiştiren kurumlar da var. Ama  lkemde böyle bir kurum yok. Olsa bile hiç bilinmiyor. Ya da hemen terörist olarak adı k t lenebiliyor. Ya da toplumdan d şlanıyor” (  R 1).

“Farklı mezhepler var. Burada tek mezhep var. Bizde bir Şehir içinde o kadar mezhep var ki her kişi kendine bir mezhep çıkartıyor. Her sene yeni bir mezhep çıkıyor. Caferi var ansar var rastalı olan var. Namaz kılması farklı. Bazıları ikamet okumuyorlar. Eēer ikamet okumak istiyorlarsa la ilahe illallah diyor sadece. Hadis kullanmıyorlar. Çok Şeyler yapıyorlar. Eēer onlar kurban kesmek istiyorlarsa bismillah çekmiyorlar la ilahe illallah çekiyorlar. Bazıları da mezara gidip namaz kılıyor ve onlara evliya deniliyor. Çok farklı

şeyler var. Buraya geldiğimde gördüm ki Müslümanlar birbirini seviyorlar fark yok ve her şey iyi” (ÖĞR 5).

“En fazla Müslüman var. Hristiyan var. Bizde aynısı var. Mesela birisi dedi ki ben Müslümanım ama o kişi sadece Cuma namazı kılıyor, oruç tutmuyor. Mesela bizde camilerde Ramazan ayında kadir gecesinde bazıları yemek getiriyor hep birlikte yemek yiyoruz. Kandiller bizde yok. Bizde sadece her Perşembe 41 Yasin okunuyor Cuma günü dua ediyorlar. Bazı günler camiye gidiyoruz Kuran okuyoruz bazı kişiler ilahi okuyor” (ÖĞR 26).

b) Diğer görüşler (8 Öğrenci);

“Önce söylediğim gibi yaşlısından küçüğüne kadar hepsi dine bağlı. Bir konuda sıkıntın varsa camilerde veya cami cemaatinden birine sorarsan sana cevap verebilirler. Din konusunda bilgileri yüksek” (ÖĞR 3).

“Din aslında her yerde İslam olarak aynı ama bazı değişik mezhepler var. Buradaki mezhep bizim oradaki mezhep biraz değişik çoğu aynı şey” (ÖĞR 7).

“Gençler zorla namaz kılıyorlar. Bizde pek Müslümanlar yok. % 10-15 falan ama buraya göre çok farklı. Mesela buradakiler camiye gidebilir ama oturuyor telefon kullanıyor. Ben hiç görmedim tek burada gördüm. Mezhepler çok farklı. Ben hangi mezhepte olduğumu bilmiyorum ama buraya göre çok farklı” (ÖĞR 8).

“Bizde mesela camilerde çok meclisler var. Ama burada kızlar için meclis yok. Ama Endonezya’da anneler camiye gidiyor ve meclis-i talim yapıyorlar. Mesela geceleri bazı hocaları davet ediyoruz” (ÖĞR 9).

“Ben gelmeden önce Türkiye’yi çok dindar memleket zannediyordum. Öyle de ama %100 olmadığı için biraz şaşırdım. Yaşlılar biraz dindar gençler biraz bozulmuş” (ÖĞR 16).

“Türkiye’de bıyığa çok önem veriyorlar ama bizim ülkemizde sakala çok önem veriyorlar. Öğretmenler bana kıztıyorlar sakal bıraktığım için” (ÖĞR 17).

“Ben orada Müslüman diye biliyordum. Ama namaz kılmıyordum. Boş zamanım olunca Cuma namazlarına gidiyordum. Çünkü derslerim vardı. Orada oruç tutuyordum. Başka bir şey yapmıyordum. İbadet yapmayı bilmiyordum. Kuran okumayı bilmiyordum. Burası

olunca ezan dışarda çok güzel. Hoşuma gitti. Aynı olan yönü yok. Çünkü Moğolistan Müslüman bir ülke değil” (ÖĞR 21).

“Ülkemizde de Hanefi, burada da öyle. Bizde de çok az Şafii var. Namaz kılmamız her şeyimiz aynı” (ÖĞR 24).

”Farklılıklar olduğunu” düşünen öğrencilerin çoğu, mezhepsel anlamda farklılıkların olduğunu, namaz sonrası yapılan tespihatın camilerde birlikte yapılmadığını, Amenerrasulu vb. sure okumalarının yapılmadığını, özel dini günlerde ilahi okuma vb. (kandiller) etkinliklerin yapılmasının çok hoş olduğunu ve Türkiye’de camilerin fazla olmasının çok güzel olduğunu söylemektedirler. Burada sünnetin farz gibi önemli olduğunu, kendi ülkesinde çok fazla mezhebin olduğunu, kendi ülkesindeki dini durumun daha iyi olduğunu ancak bu durumun bazen dini gruplar tarafından kötüye kullanıldığını, burada yetişmiş çok iyi din adamlarının da olduğunu düşünen öğrencilerimiz yer almaktadır.

”Diğer görüşler” de ise kendi ülkesinde kadınlarında camilerde meclislerinin olduğunu, gelmeden önce Türkiye’yi dindar sanıp geldikten sonra fikrinin değiştiğini, Türklerin bıyığa önem verdiğini ve kendisinin sakal bırakmasının hocalar tarafından hoş karşılanmadığını ve Türkiye’deki herkesi dini anlamda bilgili olduğunu, İslam’ın her yerde olduğunu mezheplerin farklılıklar içermesinin doğal olduğunu söyleyenler olmuştur. Bunun yanı sıra Türkiye’deki dini ortamın iyi olduğunu ancak öğrencilerin bununla ilgilenmediğini ve kendi mezhebinin bile hangisinin olmadığını bilmeyen, kendi ülkesinin İslam ülkesi olmadığından dolayı ibadetlerini yapamadığını ve Türkiye’de bunu rahatlıkla yaptığını düşünene öğrencilerimiz de bulunmaktadır.

Dini hayata uyum sağlamada öğrenciler açısından herhangi bir problem olmamaktadır. Gelen öğrencilerin hepsi Müslüman olup mezhepsel farklılıklar dışında herhangi bir sorun yaşanmamaktadır. Uluslararası öğrenciler mezhepsel açıdan farklı şeyler görünce şaşırabiliyorlar. Mezhepsel anlamda Hanefiler ’de sünnetlerin sürekli kılınması hususu öğrencilerin hoşuna gittiği görülmektedir. Ancak öğrencilere zorla sünnetlerin kılınması hususunda yapılan telkinler hoş olmamaktadır. Bir de yurttan görüldüğü kadarıyla uluslararası öğrencilerin sünnet kılma alışkanlıkları Türk öğrencilerin de sünneti kılma alışkanlıklarına sebep olarak onlara uyum sağlamakta oldukları görülmektedir. Farklılık olarak Türkiye’de kandil gecesi etkinlikleri, mevlit okunması, namaz sonrası tespihat vb. kültürel uygulamalar da onlar açısından dikkat çekmektedir.

Dini uyum hususunda Taştan ve arkadaşlarının (2018: 29) ifade ettiği gibi Türkiye’de özgür ortamın olmasının yanı sıra araştırmamızda mezhepsel farklılıklar dışında herhangi bir sorun yaşanmadığı görülmektedir. Ayrıca yaptığımız çalışmada farklılıkların daha çok mezhepsel olduğu ancak Göver’in (2013: 106) çalışmasında ise mezhepsel farklılıkların en alt düzeyde olduğu görülmektedir.

Türkiye’de yer alan insanlara ilişkin dindarlık oranlarının uluslararası öğrencilere göre değiştiğini görebilmekteyiz. Genellikle gençlerin daha az dindar olduğu, yaşlıların daha dindar olduklarını, ülkelerinde böyle bir durum olmadığını; ülkelerinde camilerde gençlerin daha fazla yer aldıklarını ifade etmektedirler. Öğrencilerimize ‘*’Türkiye’deki insanların dindar olup olmadıklarını’’* sorduğumuzda bazıları dindar olduklarını, bazıları dindar olmadıklarını ve bazıları da orta şekilde dindar olduğunu düşünmektedir. Bu konuya ilişkin çeşitli görüşler aşağıda yer almaktadır.

a) Dindar olmadığını düşünenler (16 Öğrenci);

“Normalde gençler camilere o kadar gelmiyorlar ki sadece yaşlılar var. Yani camiye girerken hep yaşlıları görüyorum. Eğer gençleri görmek istiyorsan cumaları gitmen gerekiyor ondan sonra görmeyeceksin” (ÖĞR 11).

“Toplu olarak bir meydana gittiğimde çoğu Müslüman değil gibi ama camilere gidince Müslüman gibi. Yaşlılar dinde haram mı bilmiyorum kahvehanelerde saatlerce o oyunları oynuyorlar sonra namaz vakti gelince hemen geliyorlar. Gençlerin de küpeli olması, farklı saçları olması dikkat çekiyor. Şimdi de en çok Türkiye’de olan tiktok uygulamasını görünce gençlerin dindar olmadığını görüyorum” (ÖĞR 14).

“Ramazan ayında falan görüyorum sokaklarda sigara içiyorlar. Bu ayda kıyafetleri yine aynı. Bizde öyle yok. Camilerde hafta sonu olsun normal günlerde olsun insanlar az. Bangladeş’te normal günlerde insanlar az ama Türkiye gibi değil, Ramazan ayında daha fazla oluyor benim ülkemde” (ÖĞR 4).

“Bize göre hayır. En azından bizim camilerimizin %60’ı genç. 13-14 yaşında çok fazla kişi var. Bizim okullarda hafız çok fazla. Burada pek fazla görmüyorum. Mesela bizim okulumuz normal bir okul 10-15 tane hafızımız var. Burası İmam Hatip Lisesi 3 tane hafızımız var. Pek de dindar değilsiniz. Kızılay’a gittiğinizde dindar olup olmadığını görürsünüz. Dindar olanlarınız hem kendi ülkesindeki dindar arkadaşlarına yardım eder seviyor. Hem de

Uluslararası arkadaşlara. Ben gözümle gördüm. Adam kendi yemeği bile yok ama başkasına yardım ediyor. Başka ülkelere yardım ediyor” (ÖĞR 15).

“Burada İslam’ı uygulayan insanları pek fazla görmüyorum. Mesela camiden çıkıp sigara içiyor. Sadece bunu görüyorum. Mesela bir yaşlı camiden çıkıyor. Aynı zamanda iki genç de çıkıyor bu gençler biraz yüksek sesli konuşuyor, yaşlı adam hemen bağılıyor ama onun arkasında iki genç var sigara içiyor hiç namaz kılmadıkları halde onlara hiçbir şey demiyor ama diğerlerine bağırırmaya başlıyor. Mesela bir genç namaz kılmadığında bir şey demiyor ama sünnet kılmayınca bağılıyor yani. Camilerde yaşlılar burada var ama gençler yok” (ÖĞR 2).

b) Ortada seviyede dindar olduğunu düşünenler (11 Öğrenci);

“Bu fikirde ortadayım. Ne dindar olduğunu ne de dindar olmadığını düşünüyorum. Orta seviyede kimileri var ki yaşlılar, dediğim dedik bir şey doğru veya yanlış biliyorsa kendini bildiği doğrudur ve bunu da söylüyor benim bildiğim doğru diye. Bu da sıkıntılara yol açabiliyor. Gençlerden bazıları var ki dinle hiç alakası yok. Dini hiç bilmiyor ve dini hiç öğrenmek istemiyor. Kendilerini rahat sanıyor. Sadece bu dünya ile yetiniyor. Diğer dünyayı düşünmüyor” (ÖĞR 3).

“%50. Camiye gittiğimde gördüklerim dindar ama dışarıya çıktığımda Kızılay’a, Ulus’a gittiğimde gördüğüm kişiler hiç dindar değiller. Bir de pubg oynarken biri bana söyledi. Hangi okulda okuyorsun? Ben dedim ki Uluslararası İmam Hatip Lisesinde okuyorum. O bana dedi ki, ya ne okuyorsun senin kafanı yıkayacaklar. Dindar değil bu” (ÖĞR 17).

“%100 bütün dünyada hepsi dindar diye bir şey yok. Çünkü her millette türlü türlü insanlar var. Biz sadece Ankara’yı, İstanbul’u ve başka şehirleri gördük ama köylere gitmedik o yüzden bu millet dindar ya da bu millet dindar değil diyemem. Ama Kazakistan’ın hepsi Türkiye’yi dindar diye biliyor ama beklediğim gibi olmadı” (ÖĞR 16).

“% 50 -60 olabilir. Yani camilerde en çok namaz vakitlerinde en çok yaşlılar geliyor gençler sadece Cuma günü geliyor. Benim ülkemde bazı kişiler namaza gitmiyor ama çocuklar en çok camiye gidiyor” (ÖĞR 12).

“Gördüğüm kadarıyla diyebiliriz de diyemeyebiliriz de. Diyebiliriz çünkü buradakiler imamlara, âlimlere, önem veriyorlar saygı gösteriyorlar. Devletten maaş alıyorlar. Bizde

imamlar en fakir. İmamlar en çok çiftçilikle para kazanıyorlar. Hem imamlık yapıyor hem de imamlık bitince ormana gidiyor çiftçilik yapıyorlar. En sevdiğim şey ilahiyatçı olduğunda sadece imamlık yapabilirsin. Başka şey yapmazsın (başka bir şey için ihtiyaç duymazsın). Bizim orada ikinci işte yapıyorlar. Bizdeki âlimler devletten maaş almıyorlar. Yardım anlamında buradaki öğrenciler, mesela ben ve adlı hoca çalışıyorduk ağaç dikmek için. Öğrenciler geçiyor geçiyor. Ben çok utandım. Bizde olsaydı vururdu niye gelmedin. Yardım etmedin diye. Mesela başka adam olsa bile gelirdi yardım ederdi. Ama buradakiler bakıyorlar. Camilerde ise en çok gençler yaşlılar olmuyor. Yani yaşlılar evde kalıyorlar. Ramazanda geliyorlar cami yakın ise. Ama burada ters. Yaşlılar daha çok, gençleri görmüyorum Ramazan ve Cuma dışında” (ÖĞR 19).

c) Dindar olduğunu düşünenler (3 Öğrenci);

“Türkiye’de gerçekten gördüğüm bölgemizin etrafı kapalı olmasına rağmen çok iyi davrananlar var. Evlerinde misafir edenler var. Hatta birlikte bir yerlere götürdüklerinde ailecek namaz kıldığımız zamanlar var. Ya da sırf Allah rızası için gelip bizi gören halimizi hatırlamızı soranlar var. Camilerde yaşlıların daha çok olması, gençlerin az olması aslında bu daha çok İslam dünyasının bir problemi haline gelmiş. Çoğu Müslüman ülkede yaşlılar camiye gidiyor. Bir ayağı mezarda olanlar. Bunu sebebi de dini zorla dayatmaları ya da aile baskısı. En çok da dini sevdirmeyip de illa yapacaksın illa yapacaksın diyenlerden dolayı” (ÖĞR 1).

“Mesela şu büyük camilerdeki müezzinleri, imamları görünce ağlayasım geliyor. Bilmiyorum bu nasıl yetiştirilmiş? Mesela burada çok kurra hafızlar var kuranla ilgili her şeyi bilenler var” (ÖĞR 20).

“Mesela bu sene bir program var her Pazar günü 4 öğrenci başka eve gidiyoruz öğle yemeği yiyoruz. Allah rızası için yapıyorlar ve bu Ramazanda veriyorlar ve bazı kişiler çağırıp para veriyorlar” (ÖĞR 26).

Türkiye’deki insanların ”dindar olduğunu düşünenler”, öğrencilere karşı iyi davranıldığını, evlerine davet ettiklerini, büyük camilerdeki imamların çok dindar olduklarını ama bazılarının namazda iken bile telefonu açıp konuştuklarını ifade etmektedirler. ”Dindar olmadığını düşünenler” ise camilerde sadece yaşlıların bulunduğunu gençlerin sadece Cuma namazına gelmelerinin hoş olmadığını, ramazan ayında dışarıda

birçok insanın oruç tutmadıklarını, bazıları da kendi ülkesine göre dindar olmadığını, camiden çıkar çıkmaz sigara içilmesinin hoş olmadığını söylemektedirler. *"Dindarlık hususunda ortada yer aldığını düşünenler"* ise gençlerin bazılarının dinle hiç alakası olmadığını, dünya ile yetindiklerini, bir oyunda karşılaştığı birinin imam hatiplerde okumanın uluslararası öğrencinin kafasını yıkadıklarını düşünmesi, bir de insanların türlü türlü olduğunu sadece büyükşehirdeki insanları gördüğünü ve köylerdeki insanları görmediğinden dolayı insanları dindar veya dindar değil şeklinde nitelemenin doğru olmadığını ifade etmektedirler.

Korkut, (2017: 131)'de yaptığı araştırmada zekâtın da kardeşlik ve Müslümanlar arasında dayanışmanın sağlanması adına oldukça önemli bir olgu olduğunu ifade etmiş olup öğrencilere bazı ailelerden tarafından zekât geldiğini ve İslam'ın öğrencileri koruduğunu ve böylece sosyal hayatlarını daha kolay yaşayabildiklerini söylemektedirler. Uluslararası öğrencilerimize *"insanların size yardımda bulunmalarını (zekât, fitre, sadaka vb.) veya başkalarının evlerine davet edilmenizi nasıl buluyorsunuz?"* sorusunu sordüğümüzda bazı öğrenciler çok mutlu olduklarını, bazıları böyle bir şeyi ilk defa Türkiye'de gördüklerini, bazıları da evlerinde, ailelerinin yanındaymış gibi hissetmektedir.

a) Güzel olduğunu söyleyenler (25 Öğrenci);

"Güzel bir şey olduğunu düşünüyorum. Çünkü Ramazan Bayramında fitreler dağıtılıyor ya fakirlerin elinde yiyecek bir şey yok. Allah insanların yardımlaşması ve mutlu olması için böyle bir kural koydu. Mutlu hissediyorum. Beni düşünüyor ve beni kardeşi sayıyor. İftara gidince mutlu oluyorum" (ÖĞR 11).

"Yani mutlu oluyorum. Onun yaptığı davranışı kendi parasını, ailesine, akrabalarına vermeden hiç tanımadığı bir kişiye vermesi çok hoş bir şey. Orada ben çok düşünüyorum hem de çok mutlu oluyorum. Mutlu hissettim başkasının evine giderken, başta çok utandım. Oraya iftardan önce gittik, biraz sohbet ettik, tanıştık, iftar yaptık, Kuran okuduk, ülkemizdeki meşhur şeylerden bahsettik ve çok iyi geçti" (ÖĞR 18).

"Geçen sene çok iyiydi. Birileri geliyor 300, 150, 100 TL verip gidiyordu. Bu sene kolonya ve maske veriyorlar. Okulda olan bazı iftarlarda yemekler güzel olmuyordu. Ama dışarıya bazılarının evine gittiğimizde istediğimiz herhangi bir tür yemeği, meyveyi, tatlıyı yiyorduk. Ama bu sene maalesef koronadan dolayı iftarlara gidemedik" (ÖĞR 20).

“Güzel. Hiç düşünmüyordum böyle şeyler. Dışardan geliyor ve para veriyor. Sadece diyordu ki, bize Yasin okuyun, dua edin. Mesela bizde zengin insanlar var. Ama sevilmiyor. Azıcık para verse de zorla veriyor. Ama burası, normal insanlar bile gidip veriyorlar. İftarlar çok güzeldi. Okuldan farklı çünkü Türk bir aileye gidip iftar yapmak, oradaki hava bir farklıydı” (ÖĞR 21).

“Bence çok hoş birilerinin bizlere yardım etmesi. Hem onlar çok sevap alıyorlar hem de biz pansiyon dışına çıkarak biraz kafa dağıtıyoruz, biraz hava almış oluyoruz daha güzel. Bu sene virüs olduğundan dolayı bizi davet etmediler bir yere. Geçen sene iftarlara davet edildiğimizde çok farklı şeyler yaptık, çok beğendik. Ne bileyim şarkı söylediler, dans yaptırıldılar orada falan bahçede çay falan içirdiler, farklı tatlılar falan, Kuran okutturdular beğendik yani” (ÖĞR 25).

b) Aile hissi verdiğini söyleyenler (5 Öğrenci);

“Güzel hissediyorum. Farklı yemekler gördüm, mutlu hissettim az bir şey utanıyordum ve ailemle imişim gibi bir his vardı” (ÖĞR 6).

“Çok iyi Allah onlardan razı olsun. İftara gittiğimde çok güzeldi. Sanki evdeymişim gibi hissettim biraz nefes aldık. İftar yaptık. İftardan sonra tatlı falan yedik, sohbet ettik vallahi muhteşemdi yemekler böyle mükemmeldi” (ÖĞR 27).

“Ailemle iftar yapıyormuş gibi hissediyordum. Bize önem verdiğini gösteriyor. Düşman olarak görmüyor. Yardım ediyor. Birliktelik duygusu oluyor. Onlar gibi görüyorlar. Yabancı olduğumuz için ırkçılık yapmıyor. İftarla gitmek güzeldi bizi garip görmediler ve bizi evlerine davet ettiler. İftardan önce gidiyorduk bize neler yaptığımızı falan soruyorlardı. Hiç garip hissetmedim güzel bir şeydi” (ÖĞR 28).

“Türk insanlarla hasbihal edince kendimiz aileden uzakta değil de ailemizin yanındaymış gibi hissettik. Onlarla beraber aynı sofraya oturmak, kültürlerini öğrenmek bizim için güzeldi, iyiydi. O gibi faaliyetler yaptığında çok iyi oluyor. İnsanlar arasında sıcaklık, kardeşlik bağı oluşuyor. Babanın sana harçlık vermesi gibi o da sana harçlık veriyor. Güzel oluyor. Başkalarının evine gitmek biraz utanma hissi vardı çünkü kendi evimiz değildi ama bu bizim için daha iyi olacaktı” (ÖĞR 3).

“Çok iyi hissediyordum. Onlar hakkında dualar ediyordum. Allah razı olsun falan dua ediyordum. İftara gittiğimizde ülkemdeki gibi hissediyordum. Tek şey ailem yoktu. İlk defa ailemden uzakta iftar yaptım kalbimde ona dair bir his oluştu” (ÖĞR 24).

*”Çok mutlu olduğunu söyleyenler” öğrenciler çok güzel bir şey olduğunu, kendilerine fitre, sadaka verildiğinde çok mutlu olduğunu, iftarlarda yurttaki yemeklerin hoş olmadığını ancak davet edildikleri evdeki yemeklerin çok leziz olduğunu, insanların ailesine harcaması gereken parayı kendilerine vermelerinin çok hoş olduğunu ifade etmektedirler. Bazıları da ülkelerinde böyle bir durumun sadece mescitler için yapıldığını bizzat kendilerine yardımda bulunulmadığını, böyle bir şeyi hayatlarında ilk defa gördüklerini ve şaşırdıklarını, iftarlara davet edildiklerinde sanki kendi *”ailelerinin yanındaymış gibi hissettiklerini”*, insanlar arasındaki kardeşlik bağını kuvvetlendirdiğini ve onların kültürlerini öğrenmesine vesile olduğunu ifade etmişlerdir.*

3.9. Gelecek Öğrencilere Öneri ve Tavsiyeler

Musaoğlu, (2016: 21) yaptığı araştırmada uluslararası öğrencilerin yeni geleceklere verdikleri tavsiyeler arasında dil öğrenmenin en üstte olduğu görülmüştür. Öğrencilerin bazıları buraya gelmeden önce Türkçe öğrenmeyi, bazıları İngilizce ’den önce Türkçe öğrenmeyi tavsiye etmiştir. Bir grup öğrenci maddi zorluklara dikkat çekerek yeni geleceklere hırsızlık gibi durumlara karşı dikkatli olmalarını tavsiye etmiş, bunun dışında derslerini aksatmamalarını aksatırlarsa ödenecek tutarın aileleri için zor olacağını iletmişlerdir. Ek olarak bir öğrenci de özel üniversiteden ziyade devlet üniversitesinin daha uygun olacağını söylemiştir. Genel olarak öğrencilerin çoğunluğu yeni geleceklere buraya gelirken bir amaçları olması gerektiğini ve bunun ciddi bir karar olduğunu hatırlanıp gerçekten buna inandıklarında gelmelerini tavsiye etmiştir. Yaptığımız araştırmada uluslararası öğrencilere *“gelecek öğrencileri ne gibi önerilerde bulunursunuz?”* sorusuna verilen cevaplar aşağıda yer almaktadır.

a) Gelmeden önce biraz Türkçe öğrenmeleri gerektiğini, öğretmenlere karşı saygılı olması gerektiğini düşünenler (27 Öğrenci);

Uluslararası öğrenciler gelecek öğrencilere ilişkin gelmeden önce Türkçeyi az da olsa basit cümleleri öğrenmeleri gerektiğini, başka diller öğrenmesini, öğretmenlere karşı saygılı

olmayı, derslerine çalışmasını, iyi arkadaşlar seçmesini, milliyetçilik yapmamalarını istemektedirler.

“Gelmeden önce Türkçe antrenman veya kurs almalı. Çünkü biz buraya geldikten sonra hiç bilmiyoruz. Adın ne falan hiç bilmiyoruz. Mesela böyle kısa ifadeler; adın ne benim adım böyle basit kelimeleri öğrenirse buraya geldiğinde biraz anlayabilir. Buraya geldikten sonra da onların kültür ve nasıl eğitim aldığını bilmeli. Türkçeyi geliştirebilmesi için sık sık kitaplar okumalı, diziler izlerse çok kelimeler öğrenebilir. A1 ve A2 çalışma kitaplarını bitirmeli” (ÖĞR 10).

“Gelmeden önce biraz Türkçe öğrenmesini, sınıflarda, derslerde biraz aktif olmasını, başka bir dil bilen İngilizce, Rusça, Türkçe bilenlerle çok iletişim kurmasını, kendisini geliştirmesini söylerim. Küçük şeylere takılmamasını isterim” (ÖĞR 16).

“Dil olarak dediğim gibi gelmeden önce biraz Türkçe öğrensin.. Eğer burada olursa iyi arkadaşlarla olmalı. Mesela gördüm bazıları hiç çalışmıyor hep oynuyor. Ya da Türkçe biliyor ama konuşmak istemiyor. O zaman yani arkadaş olun ama diğer çalışan adamla tembel olmayanla ol. O yanına git ve onun bildiği şeyleri ondan öğren bir şey istiyorsan anlamadığın bir şey var anlamadığın ders varsa onun daha iyi bildiğini biliyorsan onun yanına git” (ÖĞR 13).

“Buraya gelmeden önce dil olarak biraz Türkçe öğrenmesini, çok kitap okumasını söylerim. Türk dizilerini izlemesini söylerim. Çünkü ben denedim bana yeni kelimeler öğretti. Dizi izlerken, kitap okurken yeni kelimeler öğrendim. İnsanlarla öğrendiği kelimeleri konuşması çok iyi olur. Mesela konuşmazsan ne kadar bilersen bil faydasız olur” (ÖĞR 7).

“En önce söyleyeceğim şey çok çalışmak ve Türkçe öğrenmek, öğretmenlere saygıda kusur etmemek, eğer kusur ederse senin içinde öğretmenler için de sıkıntı olacak. Türkiye’ye gelmek istiyorsan kararını doğru seçmelisin. Ne maksatla geliyorsun okumak için mi başka şeyler için mi ve geldiğin de ben ne olmalıyım ve ne olacağım. Burayı bitirdiğimde amacım ne olacak. Türkçe eğitimi ile ilgili olarak bol bol okumasını, Türk filmleri seyretmesini isterdim. En önemlisi Türkçe film; çünkü insan okuduğunda o kadar da şey olmaz. Duyduğunda ve gördüğünde daha etkili olur” (ÖĞR 3).

“Türkçe öğrenmesi gerekir biraz.. Türkçeyi öğrenmek kolay bir şeydir. Kitap okumak, dizi izlesin. Film izlesin. Film izleyince hem kültürü öğrenecek hem de farklı kelimeler

öğrenecektir. Kendi ülkeni Türkiye'nin önüne getirmesin. Milliyetçilik yapmasın hiç Türkiye'de. Hocalara karşı çıkmasın. Söz hakkı verirse konuşsun vermezse de konuşmasın. Hiç kimsenin karşısında öyle davranışlar yapmasın” (ÖĞR 14).

b) Ankara'ya gelmesini istemeyenler (2 Öğrenci);

Ayrıca öğrencilerden bazıları diğerlerinin Türkiye'ye gelmesini ancak Ankara'ya gelmemesini arzulamaktadır.

“İlk tavsiyem Ankara'ya gelmesin. Burada her şey güzel sadece Ankara'ya gelmesin” (ÖĞR 29).

“Bu okula gelmemesini, başka okula gitmesini söylerim. Türkçe fazla çalışmasını söylerim” (ÖĞR 22).

c) Sistemin oturmamış olması sebebiyle Türkiye'ye gelmesini istemeyenler (1 Öğrenci).

“İçindeki duruma göre değişir. Mesela ülkemde güzel bir liseyi kazanmışsa, Afgan Türk Maarif okullarında okuyorsa (her sene bizim üniversite birincilerimiz o okullarda yetişiyor.), Türkiye'ye gelmesini istemem. Zaten bu okulumuz yeni, sistemde çok problem var, uluslararası öğrenci alımı 2010 yılında oluyor. Hala belirli bir sistemlerinin olmaması yüzünden gelmesini pek tavsiye etmem. Çünkü ben hayal kırıklığına uğradım buraya geldiğim zaman. İlla gelecekse de, okuma kitabı bol getirmesini isterim. Çünkü ben burada kütüphanenin 500 kitabı var deniliyor. Ama hiçbir şey olmadığını gördüm. Ülkemden telefon falan almasını söylerim” (ÖĞR 1).

Öğrenciler gelecek öğrencilere şu tavsiyelerde bulunmuşlardır: iletişim uyumu konusunda sorun yaşamamaları için gelmeden önce gündelik dilde kullanılan bazı ifadeleri ezberlemeleri ve Türkçeyi biraz konuşabilecek, söylenenleri anlayabilecek seviyede kursa gitmeleri gerektiğini, geldikten sonra Türkçeyi geliştirebilmeleri adına film izleme veya bol bol kitap okumaları gerektiğini söylemişlerdir. Bunun yanı sıra insanlara saygılı olmaları gerektiğini, çalışkan olan arkadaşlarla arkadaşlık kurması gerektiğini, amaçlarını ve hedeflerini çok iyi belirlemelerini, neden burada olduklarını unutmamaları gerektiğini, milliyetçi tavırlar sergilememesini, Türk kültürü hakkında bilgi edinmeleri gerektiğini düşünmektedirler. Ayrıca iki öğrencimiz de gelecek öğrencinin *“Türkiye'ye gelmesini ancak Ankara'daki okula gelmemesi gerektiğini”* söylemiştir. Bunu nedeninin ise yurtdışı uygulanmaya çalışılan katı kuralları olduğu düşünülmektedir. Bir öğrenci de eğer kendi

ülkesinde iyi bir okul kazanırsa Türkiye'ye gelmemesini önermektedir. Çünkü uluslararası imam hatip liselerinin yeni yeni açıldıklarını, sistemsel olarak sorunlar barındırdığını ifade etmiştir.

Yaptığımız araştırmada uluslararası öğrencilerin gelecek öğrencilere verecekleri öneri ve tavsiyelerin Musaoğlu'nun (2016: 21) yaptığı araştırma ile hemen hemen aynı sonuçlara varıldığı görülmektedir. Sadece bir iki arkadaşımızın Türkiye'yi veya Ankara'yı tercih etmemeleri gerektiğini söylemesi dikkat çekicidir.



SONUÇ

Küreselleşmenin getirdiği değişim ve dönüşüm hayatın her alanında etkili olmaya başlamıştır. Teknolojiden tutun da bilimde, ekonomide, siyasette kısacası insan hayatının her alanında dönüşüme sebep olmuştur. Tabi ki bu yaşanan değişimden eğitimin etkilenmemesi olanaksızdır. Eğitimdeki değişim ise şu yöndedir; eğitim sistemlerinin, programlarının geliştirilmesi, kalitenin artırılması ve insanların istediği yerlerde okuma arzusunun gerçekleşmesidir. Günümüzde bir insan kolaylıkla başka bir şehrin yanı sıra başka bir ülkede eğitim almaya gidebilmektedir. Böylelikle insanlar daha iyi eğitim alabilmek için eğitim açısından dünyaca tanınan bazı okullara müracaat edebilmektedir. Hal böyle olunca bütün ülkeler eğitim politikalarını geliştirmeye ve dönüştürmeye gayret etmektedirler. Dünyadaki uluslararası öğrenci hareketliliği kalkınma, gelişme, diplomasi ve diyalog parametreleri ile yakından ilişkilidir. Uluslararası öğrenciler, eğitimleri sona erdikten sonra hem bulundukları ülkede ekonomik katkı sağlayarak hem de ülkelerine döndüklerinde kendi ülkesi ile eğitim aldığı ülke arasında başta siyasi olmak üzere ticari, sosyal ve kültürel alanda köprü vazifesi görecektir.

Özellikle öğrencilerin eğitimi, barınması vs. çeşitli harcamaları ülkemize ekonomik anlamda katkı sunacaktır. Öğrencilerin aile fertlerinin ziyaretleri de bu anlamda getiri sağlayacaktır. Bir nevi yapılacak olan uluslararası eğitim hem istihdamı artıracak hem de işsizlik oranını azaltacaktır. Ülkeler öğrenci sayılarını artırmak ve ülke ekonomisine katkı sağlamak için çeşitli projeler ortaya koymaktadırlar. Ülkemizde bu tarz projeler geliştirilerek uluslararası öğrenci hareketliliğinde belli bir paya sahip olmak istemektedir. Büyük Öğrenci Projesi, Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, Uluslararası İmam Hatip Liseleri vb. projelerle uluslararası öğrencilere ev sahipliği yapmaktadır. Büyük Öğrenci Projesi, 1992 yılında yapılan anlaşmaya göre ilk defa öğrenim görmek için Orta Asya Türk Cumhuriyetlerinden ülkemize öğrenci getirtilmiştir. Aynı zamanda soğuk savaş döneminin sona ermesiyle birlikte bağımsız devletler ortaya çıkmıştır. Türkiye ise yeni kurulan devletler ile hem tarihi hem de kültürel yakınlık barındırmış ve bu ülkeler ile çok yönlü ilişkiler kurmaya özen göstermişti. O dönemde Türkiye, bağımsızlığını yeni kazanan ülkeler için cazibe merkezi halinde idi. Ancak bir süre sonra BÖP projesi geliştirilmedi ve öğrenci sayısı git gide azalmaktaydı. Bu yönüyle 2012 yılında tekrar uluslararası öğrenci hareketliliğini canlandırmak için Yurt Dışı Türkler ve Akraba Birlikler Topluluğu Başkanlığı kuruldu. Bu proje ile dünyanın her yerinden gelen öğrenciler, Türkiye’de eğitim

görürken onların ihtiyaçlarını karşılayabilecek miktarda burs olanağı da sunmaktadır. Bu proje ile tekrar uluslararası öğrenci hareketliliği ivme kazanmıştır. Bir başka proje olan Uluslararası İmam Hatip Liseleri, internet üzerinden yapılan müracaatlar sonucunda diyanet görevlilerinin ülkelere gidip mülakat yapmaları ve seçilen öğrencilerin vize, pasaport işlemleri tamamlanmasından sonra ülkemize getirilmektedir. Barınma, iâşe, yeme-içme, sağlık vb. uluslararası öğrencilerin her türlü ihtiyaçları karşılanmakta ve öğrencilere aylık 150 lira da harçlık verilmektedir.

İlki 2006 yılında açılan Kayseri Uluslararası Mustafa Germirli Anadolu İmam Hatip Lisesi (şimdiki adı Uluslararası Şehit Ömer Halisdemir Anadolu İmam Hatip Lisesi) olup günümüzde toplam 14 tane uluslararası imam hatip lisesi mevcut ve son olarak 2020’de Mersin’de Uluslararası Ashabı Kehf Anadolu İmam Hatip Lisesi kurulmuştur. Bu okullarda eğitimlerine devam eden öğrenciler İlahiyat okumak isterlerse Diyanet Vakfı onlara destek çıkacaktır. Başka bölüm okumak isteyen öğrenci ise ya kendi imkânları ile okuyacak ya da YTB bursu çıkarsa o şekilde eğitime devam edecektir. YTB bursunu kazanamayan öğrencilere sahip çıkılmadığı için başka bir ülkede burs olanağı bulduğunda o ülkeleri tercih edecektir. Bu durumun bu şekilde takip edilmemesi, öğrencilerle liseden sonra herhangi bir takibin olmaması verilen bütün emekleri zayi edecektir. Bunun için öğrencileri üniversitelere yerleştirmeli ve bu çerçevede etkinlikler planlanması ve yapılması, öğrencinin meslek hayatında da Türkiye ile kendi ülkesi arasındaki ikili ilişkileri geliştirmesine vesile olacaktır.

Uluslararası öğrenciler Türkiye’ye geldiklerinde beraberlerinde kendi dillerini, dinlerini, kültürlerini de getirmektedir. Aynı zamanda geldikleri ülkede çoğu kez başka bir dil, başka bir din ve başka bir kültür ile karşılaşmaları muhtemeldir. Kültür kodlarını taşıyan birey, içinde yaşadığı toplumun kültürel kodlarını daima taşımış başka bireylerle ve insan topluluklarıyla temas halinde iken bu kodları sergilemektedir. Birey bir taraftan kendi kültürel kodları taşıırken bir taraftan da gittiği ülkenin kültürel kodları ile tanışmaktadır. Gittikleri ülkede başka bir dil, din ve kültürle karşılaşan öğrencilerin buna alışmasının bir anda olması beklenemez bu birkaç ay hatta birkaç yıl bile sürebilir. Bu anlamda uyum, insanın farklılıklara alışabilme durumu olarak ifade edilebilir. Bu farklılıklar; insanların el sıkışmasından tutun da merhabalaşmaları, gündelik konuşma tarzları, giyinişleri, yemekleri, kültüre ait ne varsa hepsi buna dâhil olmakla birlikte insanların fikirleri ve düşünme tarzları bile farklılık göstermektedir. Öğrencilerin en kısa sürede uyum sağlayabilmeleri için çeşitli kültürel, dini ve sosyal faaliyetlerin yapılması gerekmektedir. Örneğin, öğrencilerin aileler

ile buluşması, kültürel ve tarihi geziler, öğrencilerin halkla buluşabilmeleri için gönüllük faaliyetlerinin düzenlenmesi, tabi ki sadece Türk kültürü değil de öğrencilerin kendi kültürlerini de tanıtmalarına izin verilmesi gibi etkinlikler öğrenciyi memnun edecek ve topluma uyum sağlamasını kolaylaştıracaktır.

Öğrencinin ülkeye gelişi, orada yaşamaya başlaması, yeni kültüre alışması kimi zaman çok fazla sabır gerektirmektedir. Uluslararası öğrenci yeni hayatında hatalar yapar, tecrübe edinmeye başlar ve insanların davranışları gözlemleyerek farklı bir ülkeden daha önce gelmiş arkadaşlarından bilgiler edinerek, yaptığı hatlardan ders çıkaracak ve uyum sürecini daha rahat geçirecektir. Son yıllarda ülkemizde uluslararası öğrenci sayısında artış olmakla beraber öğrenciler birtakım sosyal, kültürel ve eğitim gibi sorunlarla karşı karşıya kalmaktadır. Bunun yanı sıra barınma, sağlık, aile özlemi, vatan hasreti, arkadaşlık ilişkileri, kültürel farklılıklar da onlar için büyük bir problem haline gelmektedir. Bu yönüyle öğrencilerin topluma adapte olması, toplumdan sergilemesini beklediği davranışları ve bu kültürü benimsemesi için zamana ihtiyaçları vardır. Tabi ki de bu sürenin uzun olması onların psikolojik, ruhsal ve başarıları üzerinde olumsuz etki yaratacaktır.

Farklı bir ülkeden gelen öğrencinin farklı bir eğitim sistemi, Türkçeyi iyi öğrenememe, maddi problemlerle baş etmeye çalışması öğrencinin hem çevreye hem de sosyal hayata uyumunu zorlaştırır ve akademik başarısını da düşürür. Örneğin öğrenciler geldikleri ilk gün özellikle yemek konusunda sorunlar yaşamaktadır. Belki de hayatlarında ilk defa gördükleri yemeği yeme durumunda kalmaları çok zor bir süreçten geçtiklerinin kanıtıdır. Ayrıca öğrenciler gittikleri ülkenin dilini bilmiyorlarsa ve hiçbir şekilde birileri ile iletişime geçemiyorlarsa sorun daha da büyümektedir. Ben buraya neden geldim? Ya buraya uyum sağlayamazsam?, Keşke gelmeseydim?, Ben burada ne yapacağım? Zaten kimseyi tanımıyorum ” şeklinde öğrencilerin aklına sorular gelmektedir. Bunun yanı sıra ilk gün içerisinde ailelerine ulaşamamaları (sim kartları olmadığından ve yurtlarda internet olmadığından) onların moralini daha çok bozmakta ve psikolojik olarak yalnız hissettirmektedir. İlk gün yaşananları kültür şoku olarak niteleyebiliriz.

Kültür şoku, kendi kültüründen ayrılarak farklı bir kültürle karşılaşan bireylerin bu yeni kültürel çevre ve ortama maruz kalmaları neticesinde yaşadıkları uyum sağlayamama ve bunalım durumuna denir. Uyum farklılıklara alışabilme durumu olarak açıklanırken kültür şokunu ise farklılıklara alışamama durumu olarak niteleyebiliriz. Kültür şoku kişisel özelliklere bağlı olarak farklı seviyelerde gelişebilen bir süreçtir. Bireyin farklılıklarla baş

etmeyi öğrenmesi ile zamanla ortadan kalkabilmekte ve uyum, aşamalı olarak etkisini göstermektedir. Aksi bir durumda ise, kişiler kültürel değişimdeki etkileşime ayak uyduramayınca, kültürel şok giderek artmakta ve insan hayatını derinden etkilemektedir. Kültürel çevreye uyum göstermeleri bireyin kültür şokunun en kısa sürede atlatılmasını ve böyle bir zorluğun yaşanmamasını sağlar. Bundan dolayı hangi nedenle olursa olsun, gidilen ülkenin yaşam tarzına adapte olması şarttır. Ayrıca adapte olmak, uyum göstermek, şahsi kültürünü göz ardı etmek değildir. Farklı bir kültürün adetlerine uymak, maddi ve manevi öğelerini yerine getirmek görüldüğü gibi aniden olabilecek bir şey değildir. Kültürel ve sosyal uyum, süreklilik arz eden bir süreç olarak bilinmektedir. Yani bir bireye kültürel uyumu ‘var’ ya da ‘yok’ şeklinde kesin bir çizgi ile ayırmak çok uygun bir yaklaşım olmayacaktır. Bunun belli bir zaman alacağı bellidir. Bu sürecin kısa sürmesi için diğer öğrencilerle iletişime ve temasa geçmeli, yapılan her türlü etkinliğe katılmalıdır. Bu uluslararası öğrenciyi sosyal olarak geliştirecek, yeni kültüre aşina olmasını ve hayatına kolay bir şekilde devam etmesini sağlayacaktır.

Uluslararası öğrencilerin Türkiye’yi tercih etme nedenlerine baktığımızda; eğitimin kaliteli oluşu, Türkiye’nin dini yapısı, kültürel benzerlik, doğal güzelliklerin çok olması, farklı bir dil öğrenme isteği, aile ve akrabaların vesilesi ile olduğu görülmektedir. Türkiye’ye gelmeden önce Türkiye hakkındaki düşüncelerin dini anlamda olumlu olduğu ancak geldikten sonra bekledikleri gibi bir dini ortamın olmaması öğrenciler açısından hoş karşılanmadığı bilinmektedir. Uluslararası Prof. Dr. Muhammed Hamidullah Anadolu İmam Hatip Lisesi 2018 senesi ilk defa öğrenci alımı yaptığı için öğrencileri karşılamaya kimse gitmemiştir. Bu anlamda öğrencilerimizden bazıları havaalanında kaybolmuş, bazıları valizini bulanamamış ve çeşitli sorunlar yaşanmıştır. Öğrencileri karşılamaya kendi ülkesindeki bir öğrencinin gitmesi onları kaygı ve endişeden uzak tutacak ve güven sorunu yaşanmayacaktır. Eğitim amacıyla ülkemize gelen öğrencilerin Türkçeyi bilmeleri beklenemez. Ancak yapılması gereken öğrencilerin Türkçeyi en kısa sürede öğrenmeleri için en uygun yöntemi kullanmaktır. Dil uyumunda öğrencilerin hangi hususlarda zorlandığını tespit edilirse ve giderilirse Türkçe öğrenmeleri daha kolay olacaktır. Yaptığımız araştırmada dil öğrenme hususunda öğrencilerin özellikle bazı harflerde zorlandığı tespit edilmiştir. Bu harfler ö, u, ü, ğ, p, ç harfidir. Ayrıca öğrenciler ünlü yumuşaması ve sertleşmesinde harflerin değişmesi, bazı durumlarda yazılış ve okunuş farklılığı gibi nedenlerden dolayı çokça zorlanmaktadır. Kafkaslardan gelen öğrenciler, dil benzerliği sebebiyle bu duruma kolayca uyum sağlayabilirken Afrika’dan gelen öğrencilerin uyum

sağlaması zor olmaktadır. Ayrıca uluslararası öğrenci yaz tatilinde kendi ülkesine gittiğinde Türkçe iletişim kuracağı biri olmadığında Türkiye'ye döndüklerinde konuşmalarının zayıfladığı da görülmektedir.

Farklı bir ülkeden gelen öğrencinin gittiği ülkenin eğitim hayatına uyum sağlaması da önemlidir. Çünkü ülkelerin eğitim politikaları değişiklik arz etmekle beraber bazı ülkelerde eğitim öğretmen odaklı iken bazı ülkeler de öğrenci odaklı olabilmektedir. Eğitim sistemi ve müfredatı da farklı olabilmektedir. Türki Cumhuriyetlerden gelen öğrencilerin Türkçeyi biraz da olsa bilmeleri iletişim de avantaj sağladığı gibi eğitim hayatına uyum sağlaması hususunda da avantaj sağlamıştır. Farklı bir alfabe kullanan ülkelerden (Mısır, Madagaskar, Tayland, Endonezya vb.) gelen öğrencilerin eğitim hayatına uyum sağlamaları biraz zaman almaktadır. Ayrıca eğitim sisteminin benzer olduğu Avrupa ülkelerinden gelen öğrencilerinin bu konuda zorlanmadıkları görülmektedir. Bizim yaptığımız araştırmada öğrencilerden bazılarının sayısal dersleri ilk defa burada gördükleri, bazılarının dini derslerin eğitimini ilk defa burada aldıkları ve bu duruma uyum sağlamanın da zor olduğu bilinmektedir. Dönem sonu ortalaması altında olanlar geri dönmek şartıyla ülkesine gönderilmektedir. Öğrenciler eğitim de başarılı olabilmeleri için Türkiye'nin sosyal hayatına da uyum sağlamaları gerekmektedir. Bunun için yeni kimselerle iletişime ve etkileşime girme, yeni arkadaşlıklar edinmeleri, gittikleri şehirlerde gezmeleri onlar için avantaj sağlayacak ve sosyal hayat uyum sağlamaları kolaylaşacaktır.

Toplumsal uyum konusunda sosyal olan öğrencilerin yani sürekli birileri ile iletişime geçip yeni arkadaşlıklar edinen öğrencilerin sosyal hayata daha hızlı uyum sağladıkları bilinmektedir. Asosyal olarak nitelenebilecek; içe kapanık öğrenciler ise uyum sağlamada zorluk çekmektedir. Öğrenciler bir taraftan yeni ülkeye uyum sağlamaya ve başarılı olmaya çalışırken ailelerini ve vatanlarını özlemektedir. Bunun için uluslararası öğrencilerimizi okullarımızda yer alan Türk öğrencilerin aileleri ile buluşturma gibi etkinliklerin onları topluma uyum sağlamada etkisinin olduğu tespit edilmiştir. Bu tarz etkinlikler öğrencileri birbiri ile arkadaşlık ilişkilerini de geliştirecektir. Bilindiği üzere uluslararası öğrenciler ilk önce kendi ülkelerindeki öğrencilerle, daha sonra diğer uluslararası öğrencilerle en sonunda Türk öğrencilerle arkadaş olmayı tercih etmektedir. Ayrıca Türk öğrencilerden arkadaşları olan öğrencilerin Türkçeyi öğrenmeleri ve topluma uyum sağlamaları daha kolay olmaktadır. Bunun nedeni olarak uluslararası öğrenci, Türk öğrencilerle ile konuşarak Türkçeyi öğrenmekte bu da toplumsal hayatla ilgili, Türk toplumu ile ilgili daha çok bilgi

sahibi yapmaktadır. Prof. Dr. Muhammed Hamidullah AİHL tarafından yapılan gezilerin uluslararası öğrencileri Türk öğrencilerle kaynaştırdığı görülmektedir. Çeşitli yerlere yapılan geziler hem öğrencilerin sosyal hayatı görüp insanlarla iç içe olmasını hem de halktaki yabancı korkusu, yabancı düşmanlığı, ırkçılık ve ayrımcılık gibi yaklaşımların olmasını engelleyecektir. Sosyal hayata uyum sağlama konusunda Zerengök'ün (2016: 66) yaptığı araştırmada etkinliklere aktif katılım gösteren öğrencilerin, serbest zaman etkinlikleri sayesinde yeni arkadaşlıklar kurduklarını, onlardan yeni bilgiler ve davranış modelleri öğrendiklerini ve bu etkinlikler sayesinde eğlenceli vakit geçirerek adaptasyon süreçlerini daha kolay yaşadıklarını ifade etmiştir. Ayrıca öğrencilerin toplumla iç içe olması, sosyal ilişkilerini devam ettirmeleri zamanla Türkiye'deki insanlar tarafından da anlaşılacağı üzere onların ırkçılığa maruz kalmalarının önüne geçecektir.

Kültürel uyum, bireyin kendi kültüründen farklı bir kültüre taşınmasını, sıklıkla yeni kültürün normlarını, geleneklerini ve dilini öğrenmeyi gerektirir. Bu bağlamda kültürel adaptasyon, farklı kültürel ortamlarda ki bireylerin kendi kültürlerini kaybetmeden yeni kültüre, yeni bakış açıları ve değerler edinmesini sağlayan bir süreçtir. Farklı bir ülkeye giden uluslararası öğrenci beraberinde kendi toplumuna ait davranışları, değerleri ve kültürünü de götürmektedir. Gittiği yerde de farklı davranışlarla, değerlerle ve kültürle karşılaşması kaçınılmazdır. Bulunduğu ülkenin kültürüne uyum sağlayabilmesi için o kültüre ait birçok şeyi öğrenmelidir. Bu yönüyle yapılacak çeşitli kültürel aktiviteler öğrencinin o kültüre ait bilgi sahibi olmasını sağlayacak ve uyumunu da kolaylaştıracaktır.

Kültürel uyumda ele alınması gereken önemli konulardan birisi de yeme-içme alışkanlıklarına uyum durumudur. Geçilen coğrafyalar değiştikçe yemeklerin ve yemeklere ait toplumsal kültürün biçimlerinin ve formlarının da değiştiği görülmektedir. Yemek kültürünün çeşitlenip özelleşmesinde ekolojik çevre, dinsel inançlar, kültürel birikimler, sosyal ve etnik farklılıklar, eğitim düzeylerinin ve kültürel mirasın toplamının damak zevkleri ile bütünleşmesinin etkisi büyük önem taşımaktadır. Her kültürün beslenme öğünlerinde yedikleri, içtikleri farklıdır. Yeme-içme kültürü konusunda yakın coğrafyada yer alan ülkelerden (Suriye, Azerbaycan, İran, Irak, Bulgaristan vb.) gelen uluslararası öğrencilerin kültürel benzerliklerden dolayı daha hızlı adapte oldukları bilinmektedir. Coğrafi mesafe uzaklaştıkça yeme-içme kültürünün farklılaştığı ve uzak diyarlardan (Tayland, Endonezya, Madagaskar, Malezya vb.) gelen öğrencilerin kültürel uyumları da zaman almaktadır. Yaptığımız araştırmada ise öğrencilerin yemek kültürü ile ilgili olarak

düşünceleri şu şekildedir; yurtlarda yapılan yemeklerin lokantalarda yapılan, evlere davet edildiklerinde yapılan yemeklerle aynı olmadığı, yurttta yapılan yemeklerin çok yağlı ve tuzlu oldukları, baklava, lokum, pişmaniye vb. tatlıların çok beğenildiği tespit edilmiştir.

İnsanların giyinişleri-kıyafetleri de kültürün olmazsa olmaz parçalarındandır. Kıyafetler, bir toplumun içinde yaşadığı coğrafi koşulların, kültürel ve ekonomik özelliklerin, gelenek ve göreneklerin, değer yargılarının en önemli göstergelerinden biridir. Örneğin; Güney Anadolu'daki köyün giyinişi, Batı Anadolu'daki bir köyün giyinişinden farklıdır. Bu anlamda Uluslararası öğrenciler Türkiye'ye gelmeden önce Türkiye'nin Müslüman bir ülke olduğunu dolayısıyla herkesin İslam'a uygun şekilde giyindiklerini düşünmektedir. Buraya geldiklerinde durumun pek öyle olmadığını Türkiye'nin daha çok Avrupai tarzda giyindiklerini ifade etmektedirler. Şöyle bir durum var ki İslami bir çevrede yaşayan uluslararası bir öğrenci için bu durum normal karşılanmamaktadır. Giyiniş-kıyafet kültürüne uyum hususunda İslam ülkelerinden (Sudan, Suudi Arabistan, İran vb.) gelen öğrencilerin Türkiye'nin laik yapısı, kıyafet serbestisi gereği insanların istediği gibi giyinmeleri uyum sağlamalarında zorluk çektikleri tespit edilmiştir. Ancak kendi ülkesinde kıyafet serbestliği olan (Arnavutluk, Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan vb.) ülkelerden gelen öğrencilerin kültürel uyumları daha kolay olmuştur. Yaptığımız araştırmada uluslararası öğrencilerin Türkiye'deki insanlar hakkında tesettürlü giyinmediklerini, Avrupa ülkelerine benzediklerini, Türkiye'de özgür bir ortamın olduğu şeklinde yorumlar yapmıştır.

Uyum sürecinde yaşanan durumlardan biri de dini hayata uyum sağlamaktır. Genellikle diğer ülkelerden gelen uluslararası öğrenciler mezhep açısından farklı bir mezhebi benimsemekte olup, Şafii, Maliki ve Hanbeli'dir. Hanefi olanların sayısı azdır. Bu farktan dolayı görülmektedir ki öğrenciler kendi ülkesinde olmayan farklı bir dini davranış veya kültürel unsuru gördüklerinde şaşırılmaktadır. Türkiye ile aynı mezhebi taşıyan (Afganistan, Pakistan, Arnavutluk, Bosna-Hersek vb.) ülkelerden gelen öğrencilerin dini hayata uyum sağlamaları zor olmamıştır. Ancak Şafii, Maliki veya Hanbeli mezhebine mensup (Endonezya, Sudan, Fas vb.) ülkelerden gelen öğrenciler farklılıklar dolayısıyla dini uyumları zaman almıştır. Bu anlamda öğrenciler Türkiye'de yer alan dini uygulamalar hakkında şöyle düşünmektedir. Öğrencilerin çoğu, mezhepsel farklılıklar olduğunu ancak namaz sonrası yapılan tespihatın camilerde birlikte yapılmadığını, Amenerrasulu vb. sure okumalarının yapılmadığını, özel dini günlerde ilahi okuma vb. (kandiller) etkinliklerin

yapılmasının çok hoş olduğunu ve Türkiye’de camilerin fazla olmasının çok güzel olduğunu söylemektedirler. Türkiye’de yer alan insanlara ilişkin dindarlık oranlarının uluslararası öğrencilere göre değiştiğini görebilmekteyiz. Genellikle gençlerin daha az dindar olduğu, yaşlıların daha dindar olduklarını, ülkelerinde camilerde gençlerin daha fazla yer aldıklarını ifade etmektedirler. Dini uyum hususunda diğer önemli bir husus ise öğrencilere yapılan zekat, sadaka vb. yardımların onlar üzerindeki etkisidir. Uluslararası öğrenciler kendilerine yardımda bulunmalarını hoş karşılamakta, bazıları ise böyle bir durumla ilk defa karşılaşmakta olduğunu, kendi ülkelerinde böyle bir şeyin olmadıklarını ifade etmektedir. Bunun yanı sıra öğrenciler başkalarının evine davet edildiklerinde, iftara gittiklerinde bir nebze olsun ailelerinin yanında, evdeymiş hissi uyandırdığını ifade etmektedirler.

Bir başka dikkat edilmesi gereken konu ise uluslararası öğrencilerin kıskanılmasıdır. Bu durumu şu şekilde özetleyebiliriz. Türk öğrenciler “Kendi ülkemizin imkânlarını neden ben değil de, uluslararası öğrenciler kullanıyor?” tarzında uluslararası öğrenciler için yapılan her türlü faaliyeti kıskanmaktadır. Uluslararası öğrencilerin Türkiye’ye gelmesinin ardından aktif olarak Türkiye Diyanet Vakfı tarafından çeşitli etkinlikler organize edilmesi ve bu etkinliklerin okul saatinde ve sadece uluslararası öğrencilere yönelik olması Türk öğrencilerin “Biz neden gitmiyoruz. Hep onlar gidiyor. Her şey onlara yapılıyor. Biz üvey evlat mıyız?” şeklinde tavırlara neden olmaktadır. Hatta uluslararası öğrencilerin üniversitelere yerleşirken istedikleri bölüme kolayca gidebilmeleri ve Türk öğrencilerin iyi bir üniversite kazanabilmesi için yıllarını vermesini düşünen bazı öğretmenlerde uluslararası öğrenciler için yapılan sınavları zorlaştırabilmektedir. Bunu engellemek için yapılması planlan tüm etkinliklere Türk öğrencilerin de dâhil edilmesidir.

Uluslararası öğrenciler için ilk aylar çok önemlidir. Bu anlamda ilk geldiklerinde aileleri ile iletişime kolay geçebilmeleri sağlanmalıdır. Yurtlardaki odalara yerleştirilirken ilk aylardaki zor dönemi atlatabilmeleri için kendi ülkelerinden olan veya aynı dili bilen öğrencilerle birlikte kalmaları temin edilmelidir. Bu onların birbirleri ile iletişime geçmelerini en azından aile ve ülkelerinden ayrıldıkları için içinde bulunduğu psikolojik durumu atlatabilmeleri için gereklidir. Bu süreçte psikolojik olarak öğrenci kendisini yalnız hissetmeyecek ve bu duruma uyum sağlamaya başlayacaktır. Tabi ki de öğrencilerle iletişime geçmeyi sağlayacak öğretmen vb. kişilerin okulda yer alması da önemlidir. Çünkü gelen öğrenciler Türkçeyi bilmemekte en azından onlarla anlaşıyor olabilmesi öğrencinin kendini ve ihtiyacını ifade etmesi için de gereklidir. Örneğin ilk zamanlarda öğrenciler

hocalarıyla kendi dillerinde konuşmakta ve hocalar da Türkçe konuşunca hiçbir şekilde iletişim sağlanamamaktadır. Ayrıca öğretmenlerimiz gelen öğrencileri yabancı öğrenci olarak değil de misafir bir öğrenci yerine koymalıdır. Bundan dolayı bazı öğretmenlerimiz kurallarla ilgili olarak *''burası Türkiye beğenmiyorsan ülkeni gidebilirsin''* tarzında konuşmalar yapması öğrencinin Türkiye'ye olan nefretini artıracaktır. Örneğin Azerbaycan'dan, Türkmenistan'dan, Kazakistan'dan vb. Kafkas ülkelerinden gelen öğrencilere *''siz Türk'sünüz''* şeklinde hitap etmelerinin öğrencinin hoşuna gitmediği bilinmektedir. Bunun yanı sıra öğrenciler ilk geldikleri haftalarda geldiği çevreye bile alışamamışken öğrencinin geldiği gün derslere sokulması da onlar üzerinde olumsuz etki oluşturmaktadır. Bunun için öğrenciler geldikleri ilk haftalarda derslere girmeleri yerine öncelikle onlara çevre gezileri ve etkinlikleri yapılarak öğrencinin ilk önce geldiği ortama uyum sağlaması gerekir. Ayrıca ilk aylarda öğrencilerin günlük yapılması gerekenleri (yemek saatleri, uyanma saatleri vb.) öğrenmeleri için günlük çizelgenin farklı dillerde yazılıp en azından ortak dillerde (İngilizce, Arapça, Farsça, Rusça ve Fransızca) tercüme edilerek odalarına asılmaları çok önemlidir. Uluslararası öğrencilerin aileleri ile iletişime geçmelerini sağlamak için yurtlarda internet, wi-fi olması gerekmektedir. Bu imkânın yanı sıra öğrencilerin 18 yaşında olmamaları sebebiyle onlara sim kart çıkarabilmek için herhangi bir iletişim şirketi ile anlaşmak faydalı olacaktır. Uluslararası öğrencilere aileleri tarafından para gönderilmesini sağlamak amacıyla da belli bir banka ile anlaşmanın sağlanması ekonomik anlamda iyi hissettirecektir. İlk aylarda öğrencilerin aileleri ile iletişime geçmeleri hem psikolojik açıdan hem moral-motivasyon açısından onlar üzerinde olumlu etkiler oluşturacağı açıktır. İnternet imkânının olması da öğrencinin başkaları ile iletişime geçmesini sağlayacak olan Türkçeyi öğrenmeleri ve bunu geliştirmeleri açısından büyük fayda sağlayacağı kesindir.

Öğrencilerin uyumu açısından önemli konulardan birisi de öğrencilerin aileleri ile iletişime geçmeleridir. Bunun için TDV ve MEB tarafından getirilen öğrencilere sim kart desteği veya okullarda ve yurtlarda internet erişimini sağlamaları çok mühimdir. Örneğimizde yer alan Uluslararası Prof. Dr. Muhammed Hamidullah AİHL 2018 yılında uluslararası öğrenci getirmiş ve internet erişiminin olmaması dolayısıyla ilk aylarda öğrenciler aileleri ile iletişime geçememiş ve bu da onları oldukça etkilemiştir. Ayrıca ilk yılda öğrencilere yapılan etkinliklerde TDV ve MEB ortak kararlara varmalı ve tek bir elden yönetimin olması öğrencilere yönelik yapılacak her türlü faaliyette karışıklığın önüne

gececektir. Bu anlamda yapılan etkinliklerin de ders saatleri içerisinde olması Türk öğrencilerin tepkisine neden olmaktadır.

Uluslararası öğrencilerin Türkiye'nin toplumsal, kültürel, eğitim ve dini hayata uyum sağlayabilmeleri için öğrencilerin hoşuna gidecek etkinlikler düzenlenmelidir. Mesela toplumsal hayata uyum sağlamaları için onların Türk öğrencilerle bir araya getirecek çeşitli oyunların olması onlarla arkadaşlık ilişkilerini geliştirecektir. Türk öğrencilere de yabancı uyruklu öğrencilere nasıl davranılması gerektiğine dair Türklerin misafirperver yapısının onlara gösterilmesi, onları dışlamamaları, onlara ırkçılık ifade edecek herhangi söylemde bulunmamaları gerektiği anlatılmalıdır. Bu da onların Türkiye'nin toplumuna uyum sağlamalarını kolaylaştıracaktır. Kültürel olarak ise aile öğrenci buluşmaları ayarlanmalıdır. Bu öğrencilerin ailelere misafir olduklarında Türk kültürünün farklılıklarını tanımalarına vesile olacaktır. Öğrencilerin de kendi kültürlerini tanıtacağı kültürel faaliyetler yapılmalı ve her öğrencinin de kendisini ifade etmesine olanak tanınmalıdır. Özellikle yemek kültürüne uyum sağlayabilmeleri açısından en azından haftada bir olmak koşuluyla onların kendi yöresel yemeklerini pişirecekleri ortamlar onlara sunulmalıdır. Kıyafet kültürü hakkında da öğrencilere Türkiye'de özgür bir ortam olduğunu, insanların istediklerini giymede özgür oldukları benimsenmelidir. Öğrencilerin de okula giderken kendi yöresel kıyafetleri ile okula gitmelerine müsaade edilmelidir. Bu tür farklılıkların bizi birleştirmesi gerektiği, ayırtırmayacağı da benimsenmelidir. Tabi ki bu etkinliklerin hepsi düzenlenirken öğrencileri fazla sıkboğaz etmemeli ve onların kendilerine, ailelerine ve arkadaşlarına ayırabilecekleri zamanlar da bırakılmalıdır. Çünkü öğrencileri pasif etkinliklere dâhil etmek onların sıkılmasına ve bir yerden sonra yapılan faaliyetlerin hepsinin boş olduğunu düşündürmesine vesile olacaktır. Eğitim hayatına uyum sağlayabilmesi için yukarıda da ifade ettiğimiz gibi öğrencilerle iletişimi sağlamak adına ortak dilleri konuşacak öğretmenlerin okulda var olması hem okula hem de öğrencilere katkı sağlayacaktır. Özellikle ilk haftalarda yapılan derslerde fazla sıkmadan, yavaş yavaş motive ederek kapasiteleri kadar dersler işlenmelidir. Anlatılacak derslerin basit bir dille olması öğrencinin de derse katılmasını sağlayacaktır. Bir de öğrencileri Türkçe bilip bilmemelerine göre kategorize edip seviyeleri aynı olanların aynı sınıfta yer almalarını sağlamak öğrencinin derste sıkılmasının önüne geçecektir. Dini hayata uyum sağlamaları açısından öğrencilere ve öğretmenlere farklılıklara saygı duymaları gerektiği aşılmalıdır. Çünkü öğrencilerin farklı mezheplere bağlı olmaları, bizden farklı ibadet davranışlarının olması doğaldır. Ancak onlara zorla burası Türkiye burada Hanefiler gibi namaz kılın, sünnetlerinizi de kılın

dememiz onların birleştirmeyecek bizzat ayrıştırarak ve baskı ile yapılması da nefrete dönüştürecektir ve öğrencinin dini uyum sağlaması da zorlaştıracaktır. Camilerde yapılan tesbihat vb. duaların, zikirlerin öğrenciler üzerinde olumlu etkisi olduğu görölmektedir. Ancak bunların baskı ile yapılması öğrencinin kafasında bunun farklı bir din olduğu izlenimi oluşturacaktır.

Uluslararası öğrencilerin önemine binaen bu öğrencilerin uyumu da gün geçtikçe önem kazanmakta ve ölkelerin uluslararası öğrencilere yönelik olan politikalarını sürekli yenilemelerini sağlamaktadır. Bu yönüyle sosyal uyumu sağlamak isteyenler öğrencilerin aile özelemlerini, vatan hasretlerini en aza indirmek için arkadaşlık ilişkilerini geliştirmek ve boş zaman aktiviteleri edinmeleri önemli olmaktadır. Kültürel uyumun unsuru olan kıyafetlerin, yeme içmenin onlar üzerindeki etkisi çok önemli olup uyum konusunda belki de en çok zorlanacakları konuların başında gelmektedir. Farklı ölkelerden gelen öğrencilerin dini ve mezhebi açıdan gittikleri ölkeler ile benzer olması onların dini uyumlarını kolaylaştırmaktadır.

KAYNAKÇA

Adıgüzel, Y. (2019). Göçmenlerin Kültürel Entegrasyonu: Esen, A. Duman, M. (Editör) *Türkiye’de Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler: Tespitler ve Öneriler*, İstanbul, Dünya Yerel Yönetim ve Demokrasi Akademisi Vakfı, 13-36.

Akçiçek A. (2015), Türkiye’deki Suriyelilerin toplumsal ve ekonomik uyumu, <http://www.liberal.org.tr/uploads/yuklemeler/arda-akcicek-ld-80.pdf>. ss. 51-61.

Akıncı B, Nergiz A, Gediz E. (2015), Uyum süreci üzerine bir değerlendirme: göç ve toplumsal kabul, *Göç Araştırmaları Dergisi*, 2: 58 – 83.

Akkır R. (2019). Din, sosyalleşme ve toplumsal uyum: Suriyeli mülteciler örneği, *e-Şarkiyat İlmi Araştırmalar Dergisi*, 11: 953-971.

Aksoy Z. (2012). Uluslararası göç ve kültürlerarası iletişim, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5: 292-303.

Alagöz SB, Geçkil T. (2017). Yabancı uyruklu üniversite öğrencilerinin sorunlarının incelenmesi: Konya ili örneği, *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 20: 279-285.

Alakbarov N, Gündüz M, Gündüz M, Ertuğrul C, Şahinler S. (2017). Uluslararası Öğrencilerde Uyum Ve Memnuniyet Uşak Üniversitesi Örneğinde İstatistiksel Analiz, Konya, Eğitim Yayınevi.

Alasırt T. (2019). Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi’nde Eğitim Gören Yabancı Uyruklu Öğrencilerin Sosyal Uyum Süreci, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Karaman: Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi.

Allaberdiyev P. (2007). Türk Cumhuriyetlerinden Türkiye’ye Yüksek Öğrenim Görmeye Gelen Öğrencilerin Uyum Düzeylerinin İncelenmesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi.

Anadolu Ajansı, (2019). <https://www.aa.com.tr/tr/egitim/yok-turkiye-uluslararasi-ogrenci-sayisiyla-yuksekogretimde-dunyada-ilk-10da-yer-aldi/2066657>.

Arıkmert A. (2015). Medeniyetlerin etkileşiminde uluslararası öğrencilerin rolü, Arıkmert A. (Editör). *Uluslararası Öğrenci Sempozyumu Bildiriler Kitabı 2015*, İstanbul, UDEF, 31-42.

Armağan E. (2015). Türkiye’de uluslararası öğrencilerin eğitim sürecinde karşılaştıkları problemler ve problemlerin çözümünde uluslararası öğrenci STK’larının katkısı, Arıkmert A. (Editör). *Uluslararası Öğrenci Sempozyumu Bildiriler Kitabı 2015*, İstanbul, UDEF, 86-104.

Aydın E. (2012), Üniversite Öğrencilerinin Boş Zamanlarını Değerlendirmeleri ile Sosyal Uyum ve İletişim Becerilerini Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi.

Aytaç Ö, Tan M. (2019). Arkadaşlık üzerine kuramsal yaklaşımlar, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 29: : 345-359.

Bakıroğlu CT. (2013). Sosyalleşme ve kimlik inşası ekseninde sosyal paylaşım ağları, *Akademik Bilişim*, 13: 1047-1055.

Baycar A. (2019). Türkiye’deki Yabancı Uyraklı Öğrencilerin Dini-Kültürel Etkileşimi (Saü Örneği), Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe Ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Sakarya: Sakarya Üniversitesi.

Bayezit F. (2017). Yumuşak güç unsuru olarak uluslararası imam hatip liseleri. *Talim: Journal of Education in Muslim Societies and Communities*. 1: 293–309. <http://dx.doi.org/10.12738/talim.2017.2.0015>.

Berry, J. W. (1997). Immigration, acculturation, and adaptation. *Applied Psychology: An International Review*, 46: 5-34.

Berry, J. W. (2005). Acculturation: living successfully in two cultures. *Int J Intercult Relations*, 29: 697–712.

Bolat MA. (2017). Türkiye’nin Uluslararası Öğrenci Politikası: Durum Tespiti ve Öneriler, Akgül O. (Editör). *Uluslararası Öğrencilik Sosyal, Ekonomik ve Kültürel Perspektifler*, İstanbul, Harf Yayın İletişim, 8-19.

Bulut E, Yüçetürk H, Yılmaz G, Gündoğdu İ, Koç N, Demiryürek B. (2020). Uluslararası öğrencilerin psikososyal sorun ve ihtiyaçları: nitel bir çalışma. *Nitel Sosyal Bilimler*, 10: 1-18.

Coşkunserçe O. (2014). Uluslararası Öğrencilerin Kültürel Uyum Sürecine Yönelik Bir Çevrimiçi Oryantasyon Uygulamasının Geliştirilmesi ve Etkililiğinin İncelenmesi, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.

Coşgun M. (2012). Gençlerin kimlik gelişimi ve sosyalleşme sürecine televizyon dizilerinin etkisi (Sakarya ili Kocaeli ilçesi örneği), *Akademikbakış Dergisi*, 1-21.

Coştu Y. (2009). Toplumsallaşma kavramı üzerine sosyolojik bir değerlendirme, *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 9: 117-140.

Coştu Y. (2018). *İngiltere’de Türkler Dinsel Yapı ve Organizasyonlar*, Ankara: Araştırma Yayınları.

Culture Shock, (2020). Excerpted from University of California, Irvine, <http://www.cie.uci.edu/prepare/shock.shtml>. 21.12.2020.

Çağlar A. (1999). Türk üniversitelerinde öğrenim gören Türk Cumhuriyetleri ve akraba toplulukları öğrencilerinin sorunları, *Amme İdare Dergisi*, 32: 133-169.

Çapçioğlu F, Açıkgöz ÖK. (2018). Nitel Araştırmalarda Kullanılan Araştırma Teknikleri, Güngör Ö. (Editör). *Bilimsel Araştırma Süreçleri, Yöntem, Teknik ve Etiğe Giriş*, Grafiker Yayınları, 203-222.

Çelik C. (2018). Göç, Sığınma ve Medeniyetin Dayanışma Kodları, Sünnetçi A. (Editör), (2020). *Göç ve İnsanlık*, Ankara: DİB Yayınları, 17-23.

Çetinsaya G. (2014). *Büyüme, Kalite, Uluslararasılaşma: Türkiye Yükseköğretimi İçin Bir Yol Haritası*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Basımevi.

Çöllü EF, Öztürk YE. (2010). Türk cumhuriyetleri, Türk ve akraba topluluklarından Türkiye’ye yükseköğrenim görmek amacıyla gelen öğrencilerin uyum ve iletişim sorunları (Konya Selçuk Üniversitesi Örneği). *Journal of Azerbaijani Studies*, 223-239.

- Demir Ö, Acar M. (2005). *Sosyal Bilimler Sözlüğü*, 6. Baskı, Ankara, Adres Yayınları.
- Demir Z. (2018). Göçmen Ama Göçmeyen Kadınlar, Sünnetçi A. (Editör), (2020). *Göç ve İnsanlık*, Ankara: DİB Yayınları, 95-102.
- Demirhan K. (2017). Ulusal alanyazında uluslararası öğrenciler ve uluslararası öğrencileri siyasal açıdan düşünmek, *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 13: 547-562.
- Din Öğretimi Genel Müdürlüğü, (2020). http://dogm.meb.gov.tr/pdf/UAIHL_Tanitim.pdf.
- Doğan Ç, Özdemir S. (2019). Sivas ilinde öğrenim gören yabancı uyruklu öğrencilerin okul iklimine etkisinin incelenmesi, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 18: 124-141.
- Dutchin WL. (1974). *Problems of Foreign Students at the University of Wisconsin-La Crosse*. Master Thesis. Student Personnel Services. College of Education.
- Ercan MS. (2012). Uluslararası Öğrencilerin Uyum Sorunlarının İncelenmesi ve Bu Sorunların Çözümüne Yönelik Beklentilerin Araştırılması, T.C. Başbakanlık Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı Uzmanlık Tezi, Ankara.
- Ercan A. (2019). Türkiye’de Yükseköğretim Gören Uluslararası Öğrencilerin Uyum: Muğla Örneği, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Muğla: Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi.
- Ercan K. Ramazani İ, Baydar SC. (2018). Türkiye’de öğrenim gören İranlı üniversite öğrencilerinin uyum sorunları, *Ankara Yıldırım Beyazıt University Migration Policy Center Report Series*, 2-19.
- Ergin DY, Ermeğan B. (2011). *Çok Kültürlülük ve Sosyal Uyum*, Ankara, Siyasal Kitabevi.
- Ghanbary H. (2017). Hacettepe Üniversitesinde Eğitim Gören Uluslararası Öğrencilerin Profili, İhtiyaçları ve Sorunları, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi.
- Gökçer N. (2016). Yabancı uyruklu üniversite öğrencilerinin psikolojik uyumları, *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 7: 98-108.

Göver İH. (2013). Kayseri’de Öğrenim Gören Yabancı Uyruklu Öğrencilerin Kayseri, Türkiye Ve İslam Algısı, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı, Nevşehir: Nevşehir Üniversitesi.

Güçlü N. (1996). Yabancı öğrencilerin uyum problemleri, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12: 101-110.

Gülnar B, Balcı Ş. (2010). Televizyon izleme motivasyonları ve kültürleşme: yabancı uyruklu üniversite öğrencileri üzerine bir araştırma, *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 28: 447-483.

Güngör Ö. (2015). Akran gruplarının Amerikalı Türk gençlerinin dini sosyalleşmelerine etkileri 12 15 yaş. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 13: 22-42.

İsakov A, Muzakulova G. (2020). Kırgızistan’da Uluslararası Öğrenci Olmak, AKGÜL O. (Editör). 3. *Uluslararası Öğrencilik Sempozyumu Bildiriler Kitabı, Uluslararası Öğrencilik, Beklentiler, Sorunlar, Stratejiler*, Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi Yayınları, 7-26.

İşlek MS, Çakmak MN, Keskin U. (2020). Uluslararası Öğrenci Akademilerinde Yerel Paydaş Deneyimleri: Eskişehir İlinde Nitel Bir Araştırma, Akgül O. (Editör). 3. *Uluslararası Öğrencilik Sempozyumu Bildiriler Kitabı, Uluslararası Öğrencilik, Beklentiler, Sorunlar, Stratejiler*, Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi Yayınları, 199-210.

Kalkınma Araştırmaları Merkezi (2015). *Yükseköğretimin Uluslararasılaşması Çerçevesinde Türk Üniversitelerinin Uluslararası Öğrenciler İçin Çekim Merkezi Haline Getirilmesi*. Araştırma Projesi Raporu.

http://kam.kalkinma.gov.tr/wpcontent/uploads/2015/04/Uluslararası_Oğrenci_Raporu_2015.29.12.2020.

Karaman SY. (2018). Sosyo-kültürel Adaptasyon Sürecinde Yabancı Uyruklu Üniversite Öğrencilerinin Kültürlerarası İletişim Duyarlılığı, Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Konya: Selçuk Üniversitesi.

Karataş K. (2019). Göç travması bağlamında kültürel şok kavramına kuramsal bir bakış, V Human & Civilization Congress From Past To Future INES 2019, 967-973.

Karaköse S. (2019). Uluslararası Öğrencilerin Öğrencilik Deneyimleri, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi.

Kartal YA, Işık C, Yazıcı S. (2018). Bir kamu üniversitesinde öğrenim gören uluslararası öğrencilerin sosyal ve akademik uyumlarını etkileyen faktörlerin belirlenmesi, *Zeynep Kamil Tıp Bülteni*, 49: 1-5.

Kaya MF. (2014). Uluslararası Öğrenci Hareketliliğinde Lider 6 Dünya Ülkesinin Yükseköğretim Tanıtım Uygulamaları Ve Türkiye Bursları Tanıtım Stratejisi İçin Bir Model Önerisi, T.C. Başbakanlık Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı Uzmanlık Tezi, Ankara.

Kır İ. (2011). Toplumsal bir kurum olarak ailenin işlevleri, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 10: 381-404.

Kıroğlu K, Kesten A, Elma C. (2010). Türkiye'deki yabancı uyruklu öğrencilerin dil ve eğitim sorunları. *Sosyal Bilimler Dergisi, Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12: 65-85.

Koca E, Koç F, Vural T. (2015). Kültürlerarası etkileşimde giyim kuşam, <https://www.ayk.gov.tr/wp-content/uploads/2015/01/KOCA-Emine-KO%C3%87-Fatma-VURAL-Tuba>
K%C3%9CLT%C3%9CRLERARASIETK%C4%B0LE%C5%9E%C4%B0MDE
G%C4%B0Y%C4%B0M-KU%C5%9EAM.pdf.

Kocabıyık OO, Bacıoğlu SD, Güvendir MA. (2019). Yükseköğretimde öğrenim gören uluslararası öğrencilerin sorunları, *Journal of Human Sciences*, 16: 561-581.

Konate T. (2018). Yabancı Öğrencilerin Kültürel Uyumunda Kültürel Zekânın Etkisi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Antalya: Akdeniz Üniversitesi.

Korkut M. (2017). Türkiye’de öğrenim gören uluslararası imam hatip lisesi öğrencilerinde İslam algısı, *Talim: Journal Of Education In Muslim Societies And Communities*, 1: 119-142.

Korkut M. (2016). Yabancı Uyruklu Öğrencilerde Türk Türkiye Ve İslam Algısı: Uluslararası İmam Hatip Liseleri Örneği, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Konya: Selçuk Üniversitesi.

Koştaş M. (1987). Sosyalleşme (socialization), *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 29: 329-335.

Koyuncu A, Birekul M. (2014). Bir model arayışı olarak uluslararası imam hatip liseleri, *Muhafazakâr Düşünce Dergisi*, 40: 171-188.

Levent F, Karaevli Ö. (2013). Uluslararası öğrencilerin eğitime yönelik politikalar ve Türkiye için öneriler, *Eğitim Bilimleri Dergisi*, 38: 97-117.

Maleki RMS. (2017). Ondokuz Mayıs Üniversitesi'nde Öğrenim Gören Yabancı Uyruklu Öğrencilerin Sosyal Destek Ve Yalnızlık Düzeyleri İle Kaygı Durumlarının Belirlenmesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Halk Sağlığı Hemşireliği Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi.

Masharipov A. (2020). Türkiye'de Öğrenim Gören Evli Uluslararası Öğrencilerin Sosyo-Ekonomik Problemleri, Akgül O. (Editör). 3. *Uluslararası Öğrencilik Sempozyumu Bildiriler Kitabı, Uluslararası Öğrencilik, Beklentiler, Sorunlar, Stratejiler*, Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi Yayınları, 65-78.

Marshall G. (1999). *Sosyoloji Sözlüğü*, (Çeviren. Akınhay O, Kömürcü D.) Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları,.

Martikainen T. (2010). Din, göçmenler ve entegrasyon, *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 263-276.

MEB Mevzuat. (2011). Türkiye'de Öğrenim Gören Yabancı Uyruklu Öğrencilere İlişkin Yönetmelik,

<http://sbmyo.gantep.edu.tr/upload/files/T%C3%BCrkiye'de%20%C3%96%C4%9Frenim%20G%C3%B6ren%20Yabanc%C4%B1%20Uyruklu%20%C3%96%C4%9Frencilere%20%C4%B0li%C5%9Fkin%20Kanun.pdf>. 30.12.2020.

Musaoğlu BN. (2018). Türkiye'de öğrenim gören uluslararası öğrencilerin entegrasyon süreci, *Türk Dünyası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 12-24.

Oberg K. (2006). Curare, 29, 142-146, Reprint aus Oberg, K. (1960). Cultural shock: adjustment to new cultural environments. practical antropology 7: 177-182.

Okumuş E. (2014). Din ve sosyalleşme, *Turkish Studies*, 9: 429-454.

OECD. (2020). What is the profile of internationally mobile students?, inside, Education at a Glance 2020: OECD Indicators, <https://www.oecd-ilibrary.org/sites/974729f4-en/index.html?itemId=/content/component/974729f4-en>. 30.12.2020.

Özcan E. (2019). Müslüman Türklerin İslamofobik Tecrübeleri Üzerine Bir Araştırma-Almanya Ditib Löhne Örneği, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe Ve Din Bilimleri Anabilim Dalı Din Sosyolojisi Bilim Dalı, Ankara: Ankara Üniversitesi.

Özçetin S. (2013). Yükseköğrenim Gören Yabancı Uyraklı Öğrencilerin Sosyal Uyumlarını Etkileyen Etmenler, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi.

Özdemir Ç, Can T. (2012). Türkiye'nin büyük öğrenci projesi 1992-2012, <https://www.altayli.net/turkiyenin-buyuk-ogrenci-projesi-1992-2012.html>.

Özek M. (2019). Yumuşak Güç Bağlamında Türkiye'de Uluslararası Öğrenci Hareketliliği, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi.

Özer M. (2012). Türkiye'de uluslararası öğrenciler. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 2: 10-13.

Özkan A. (2010). Uluslararası Ve Kültürlerarası İletişim Kampanyaları (Ders Notları), Halkla İlişkiler Ve Tanıtım Lisans Programı (Uzaktan Eğitim), İstanbul Üniversitesi, Açık Ve Uzaktan Eğitim Fakültesi.

Özmen, N. (2012). *Çok Kültürlü Toplumda Sosyal Entegrasyon ve Din*. İstanbul: Çamlıca Yayınları.

Özoğlu M, Gür BS, Coşkun İ. (2012). *Küresel Eğilimler Işığında Türkiye'de Uluslararası Öğrenciler*. Ankara: SETA Yayınları.

Öztürk N. (2005). Azınlık gruplarının toplumsal entegrasyon sürecinde azınlık medyasının rolü(Almanya’da yaşayan Türk toplumu ve Türkçe gazeteler), *Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 253-268

Özyer A. (2020). Afrika Menşeli Uluslararası Lise Talebelerine Mesleki Eğitim, AKGÜL O. (Editör). 3. *Uluslararası Öğrencilik Sempozyumu Bildiriler Kitabı, Uluslararası Öğrencilik, Beklentiler, Sorunlar, Stratejiler*, Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi Yayınları, 107-112.

Paksoy S, Özçalıcı M. (2012). Türkiye’de yükseköğrenim gören yabancı uyruklu öğrencilerin sosyal sorunları: GAP bölgesi üniversiteleri örneği, *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2: 85-94.

Pirliyev N. (2010). Yapısal Eşitlik Modelleri ile Yabancı Uyruklu Öğrencilerin Uyumu Üzerine Bir Analiz, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ekonometri Anabilim Dalı İstatistik Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Bursa: Uludağ Üniversitesi.

Redden E. (2020). <https://www.insidehighered.com/news/2020/11/16/survey-new-international-enrollments-drop-43-percent-fall>. 29.12.2020.

Sak HD. (2019). Türkiye’nin Kamu Diplomasisi Faaliyetlerinde YTB Burslusu Uluslararası Öğrencilerin Yeri: Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Örneği, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi Ve Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir: Osmangazi Üniversitesi.

Sarı H. (2015). Uluslararası Ortaöğretim Öğrencilerinin Türkiye’ye Getiriliş Süreci ve Türkiye’de Karşılaşılan Problemler, Arıkmert, A. (Editör). *Uluslararası Öğrenci Sempozyumu Bildiriler Kitabı 2015*, İstanbul, UDEF, 137-150.

Sasa S. (2017). Türkiye’de Yükseköğrenim Gören Uluslararası Öğrencilerin Karşılaştıkları Yönetimsel Sorunlar, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Eğitim Yönetimi, Teftişi, Planlaması ve Ekonomisi Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Edirne: Trakya Üniversitesi.

Sağır A. (2012). Bir yemek sosyolojisi denemesi örneği olarak tokat mutfağı, *Turkish Studies*, 7: 2675-2695.

Sağır Z. (2018). *Kültürel Uyum, Ruh Sağlığı ve Din*. İstanbul: Dem Yayınları.

Saygın S, Hasta D. (2018). Göç, kültürleşme ve uyum, migration, acculturation and adaptation, *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar-Current Approaches in Psychiatry*, 312-333.

Snoubar Y. (2020). Uluslararası Öğrencilerin Türkiye'yi Tercih Etme Nedenleri Ve Yükseköğretimde Gençlere Yönelik Hizmetler, Akgül O. (Editör). 3. *Uluslararası Öğrencilik Sempozyumu Bildiriler Kitabı, Uluslararası Öğrencilik, Beklentiler, Sorunlar, Stratejiler*, Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi Yayınları, 391-410.

Sungur MA, Şahin M, Can G, Şahin MF, Duman K, Pektaş B, Doğan S, Alkan AÖ, Onuk H. (2016). Düzce üniversitesinde yükseköğrenim gören yabancı uyruklu öğrencilerin yaşam doyumları ve sosyal uyumlarını etkileyen faktörler. *Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 6: 101-109.

Şen, G. (2019). Kültürel Zekâ ve Kültürel Adaptasyonun Akademik Performans Üzerine Etkisi: Üniversitelerdeki Yabancı Uyruklu Öğrencilerle Yapılan Bir Araştırma, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı İşletme Yönetimi Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi İstanbul: Sabahattin Zaim Üniversitesi.

Şeker BD, Akman E. (2016). Uluslararası öğrencilerin psikolojik ve sosyokültürel süreçleri, *Çukurova Medical Journal*, 41: 504-514.

Şimşek B, Bakır S. (2016). Uluslararası öğrenci hareketliliği ve Atatürk üniversitesinin uluslararasılaşma süreci. *A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 55: 509-542.

Şimşek R. (2020). Toplumsal Uyum Ve Din: Erzincan Üzümlü 'de Yaşayan Ahıskalılar Örneği, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı Sosyoloji Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi.

Şimşir Z, Dilmaç B. (2018). Yabancı uyruklu öğrencilerin eğitim gördüğü okullarda öğretmenlerin karşılaştığı sorunlar ve çözüm önerileri, *İlköğretim Online*, 17: 1719-1737.

Taştan C, İrdem İ, Özkaya Ö. (2018). *Politika Ve Uygulama Boyutlarıyla Göç Ve Uyum*, Ankara: Polis Akademisi Yayınları.

Tekin H, Tekin HH. (2006). Nitel araştırma yönteminin bir veri toplama tekniği olarak derinlemesine görüşme, *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi*, 3: 101-116.

Timeturk, (2019). <https://www.timeturk.com/turkiye-burslari-kazanan-uluslararası-ogrenciler-egitime-basliyor/haber-1210156>.

Tozan S. (2019). Kültürlerarası İletişimin Geliştirilmesinde Uluslararası Öğrencilerin Etkisi: YTB Sakarya Üniversitesi Öğrencileri Örneği, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı, Sakarya: Sakarya Üniversitesi.

Tutkun ÖF. (2006). Kırgızistan-Türkiye Manas üniversitesindeki Türkiyeli öğrencilerin uyum sorunları, *Kırgız-Türk Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 255-268.

Türkiye Yükseköğretim ve Uluslararasılaşma, (2016). Türkiye Cumhuriyeti Üniversitelerarası Kurul Başkanlığı, S. 2. http://cdn.hitit.edu.tr/hitit/files/23530_1610041532492.pdf.

UAIHL Tanıtım, (2020). http://dogm.meb.gov.tr/pdf/UAIHL_Tanitim.pdf.

Ukcisa. (2012). International students in the UK, <https://www.ukcisa.org.uk/>. 31.12.2020.

Ülken HZ. (1969). *Sosyoloji Sözlüğü*, İstanbul: Talim Ve Terbiye Dairesi Yayınları.

Ward, C. (2008). Thinking outside the berry boxes: New perspectives on identity, acculturation and intercultural relations, *International Journal of Intercultural Relations*, 32: 105-114.

Verdiyev B. (2017). Türkiye’de Eğitim Gören Azerbaycan Uyruklu Öğrencilerin, Sosyo-Kültürel Uyumu (İstanbul Örneği), Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Sakarya Üniversitesi.

Yardımcıoğlu F, Beşel F, Savaşan F. (2017). Uluslararası öğrencilerin sosyo-ekonomik problemleri ve çözüm önerileri (Sakarya üniversitesi örneği). *Akademik İncelemeler Dergisi*, 12: 203-254.

Yavuz S. (2013). Göç, entegrasyon ve din: Avrupa’da yaşayan Türkler bağlamında bir değerlendirme, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6: 610-623.

Yavuz S. (2018). Göçmenlerin Toplumsal Uyumu ve Suriyeli Göçmenler, Süneci A. (Editör), (2020). *Göç ve İnsanlık*, Ankara: DİB Yayınları, 55-60.

Yıldıran C, Özkan D, Büyükyılmaz O. (2016). Yabancı uyruklu lisans öğrencilerinin durum analizi: Karabük Üniversitesi, Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi, 1: 20-34.

Yıldırım A. (2015). Uluslararası Öğrencilerin Entegrasyonunda Yerli Öğrencilerin Fonksiyonları, Arıkmert A. (Editör). *Uluslararası Öğrenci Sempozyumu Bildiriler Kitabı 2015*, İstanbul: UDEF.

Yıldırım E, Köksal H. (2017). Yabancı uyruklu üniversite öğrencilerinin gözüyle Türkiye, *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18: 297-323.

Yıldırım S, İyem C. (2017). Suriyeli sığınmacıların toplumsal kabul ve uyum sürecine ilişkin bir araştırma, *Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi*, 107-126.

Yontar İG. (2019). Türkiye bursları kapsamında öğrenim gören uluslararası öğrencilerin üniversite yaşamına uyumu: bir devlet üniversitesi örneği, *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8: 242-262.

YÖK. (2020). <https://istatistik.yok.gov.tr/>.

YTB Faaliyet Raporu. (2019). T.C. Kültür Ve Turizm Bakanlığı Yurtdışı Türkler Ve Akraba Topluluklar Başkanlığı Faaliyet Raporu 2019: Ankara.

YTB. (2020). <https://www.ytb.gov.tr/>.

Yükseköğretimde uluslararasılaşma strateji belgesi 2018-2022, (2017).

https://www.yok.gov.tr/Documents/AnaSayfa/Yuksekogretimde_Uluslararasılaşma_Strateji_Belgesi_2018_2022.pdf.

Zerengök D. (2016). Uluslararası Öğrencilerin; Serbest Zaman Etkinliklerine Aktif Katılmaları Yoluyla Sosyal Uyumlarının Analizi: Celal Bayar Üniversitesi Örneği, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Rekreasyon Anabilim Dalı Rekreasyon Programı, Yüksek Lisans Tezi, Manisa: Celal Bayar Üniversitesi.

Zapf, M. K., Cross-cultural transitions and wellness: Dealing with culture shock. Faculty of Social Work, The University of Calgary, Edmonton Division International Journal for the Advancement of Counselling 14: 105-119, Kluwer Academic Publishers. Printed in the Netherlands, 1991.



EKLER

EK-1. Mülakat Soruları

- 1) Türkiye'ye gelme nedeniniz nedir?
- 2) Türkiye'ye gelmeden önce Türkiye hakkında neler düşünüyordunuz?
- 3) Türkiye'ye ilk geldiğinde havaalanında nasıl bir duygu oluştu?
- 4) Havaalanında ülkenizden birisi tarafından karşılansaydınız neler hissederdiniz?
- 5) Türkçe hakkında ne düşünüyorsun ve dil öğrenirken ne tür zorluklar yaşadın?
- 6) Türkiye'de aldıklarınız dersler ile kendi ülkelerinde aldıklarınız dersler arasında ne tür farklılıklar bulunmaktadır?
- 7) Türkiye'de en çok neleri sevdiniz, nelerden hoşlandınız veya hoşlanmadınız?
- 8) Ailenizden ayrıldığınızda nasıl bir duygu oluştu?
- 9) Ülkenizde neleri özlediniz?
- 10) Türk öğrencilerin sizlere karşı davranışları nasıl?
- 11) Serbest zamanlarında neler yapıyorsun?
- 12) Herhangi bir ırkçılığa veya dışlanmaya maruz kaldınız mı?
- 13) Türkiye'deki yemekler hakkında neler düşünüyorsunuz?
- 14) Toplumsal hayatta insanları elbiseleri/ kıyafetleri hakkında ne düşünüyorsun?
- 15) Türkiye'deki dini yaşantıyı nasıl gözlemlediniz, farklılıklar nelerdir?
- 16) Türkiye'deki insanların dindar mı? Neden?
- 17) İnsanların size yardımda bulunmalarını (zekât, fitre, sadaka vb.) veya başkalarının evlerine davet edilmenizi nasıl buluyorsunuz?
- 18) Gelecek öğrencileri ne gibi önerilerde bulunursunuz?